दलाई लामा-भोट-भारती-ग्रन्थमालायाश्चतुर्थं पुष्पम्
The Dalai Lama Tibeto-Indological Studies Vol. IV

༄༅། ཆོས་ཀྱི་ཚིགས་སུ་བཅད་པ། །

धम्मपद

(मूल धम्मपद के पालि, संस्कृत, तिब्बती, हिन्दी एवं अंग्रेजी रूपान्तर)

DHAMMAPADA

सम्पादक
छिमेद रिगज़िन लामा

भोटविद्या-संस्थानम्

केन्द्रीय उच्च तिब्बती-शिक्षा-संस्थान, सारनाथ

बुद्धाब्द २५२६

Central Institute of Higher Tibetan Studies
Sarnath
1982

दलाई लामा भोट-भारती ग्रन्थमालायाश्चतुर्थं पुष्पम्
The Dalai Lama Tibeto-Indological Studies Series Vol. IV

धम्मपद

सम्पादक एवं भाषान्तरकार
छिमेद रिगज़िन लामा

भोटविद्या संस्थानम्

केन्द्रीय उच्च तिब्बती-शिक्षा-संस्थान, सारनाथ

बुद्धाब्द २५२६

Central Institute of Higher Tibetan Studies
Sarnath
1982

दलाई लामा भोट-भारती ग्रन्थमालायाश्चतुर्थं पुष्पम्
The Dalai Lama Tibeto-Indological Studies Series Vol. IV

सामान्य सम्पादक : भिक्षु समदोङ् रिनपोछे
General Editor : Ven. Samdhong Rinpoche

First Edition (500 copies)

Price (Rs. 75/- hard back,
Rs. 55/- paper back)

Published by :

Central Institute of Higher Tibetan Studies
Sarnath. Varanasi-221007 (India)

Printers :

Bhojpuri Press
Jagatgunj, Varanasi-221002

विषयानुक्रमणी

ཆེད་བརྗོད།

ཆོས་ཀྱི་ཚིགས་སུ་བཅད་པ་བཞིན་ནང་པའི་ཐེག་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་མཐུན་མོང་དུ་ཚད་མར་བཟུང་བའི་གཞུང་ཞིག་ཡིན་པས་ཀུན་གྱིས་ཐོས་བསམ་བྱ་ཡུལ་ཁྱད་འཕགས་ཤིག་ཡིན་པ་དང་། གཞུང་འདི་ལེགས་སྦྱར་དང་། པཱ་ལིའི་སྐད་དུ་བཞུགས་པ་མ་ཟད། བོད་དང་དབྱིན་ཇིན་སྐད་དུའང་འགྱུར་རིགས་མི་འདྲ་བ་སྣ་ཚོགས་ཤིག་གི་དཔར་རྒྱུན་མང་པོ་ཞིག་སྣང་།

བོད་སྐད་བསྒྱུར་འགྱུར་དུ་བཞུགས་པའི་ཆེད་དུ་བརྗོད་པའི་ཚོམས་སུ་ཆོས་ཀྱི་ཚིགས་སུ་བཅད་པའི་ཤོ་ལོཀ་ཕལ་ཆེར་ཚང་ཡང་གོ་རིམ་ཅུང་མི་འདྲ་བ་འདུག་ཅིང་། སྔར་ཡང་དུས་ཕྱིས་མཁས་དབང་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱིས་པཱ་ལིའི་ཆོས་ཀྱི་ཚིགས་སུ་བཅད་པ་ནས་ཐད་ཀར་བོད་སྐད་དུ་བསྒྱུར་ཞིང་། སྔོན་འགྱུར་ཚོམས་ཀྱི་ཚིགས་བརྗོད་འགའ་རེར་སྐབས་བསྟུན་འགྱུར་བཅོས··· མཛད་པའང་ཅི་རིགས་ཤིག་འདུག

དེ་ལྟར་འགྲོ་དོན་དར་ཁྱབ་ཆེ་བའི་གཞུང་འདི་གོང་གསལ་སྐད་རིགས་ཚང་མར་སྤེལ་བས་གཅིག་ཏུ་དོན་གཉེར་ཅན་རྣམས་ལ་ཚེགས་མེད་ཐོབ་ཆེད····· མཁས་མཆོག་འཁོར་གདོང་གཏེར་སྤྲུལ་འཆི་མེད་རིག་འཛིན་མཆོག་ནས···· ཕྱོགས་བསྒྲིགས་ཞུ་ཆེན་མཛད་དེ་རླབས་ཆེའི་བྱ་བ་ཞིག་སྒྲུབ་པར་མཛད་པ··· དེ་བཞིན། འདི་ག་སློབ་ཁང་ནས་དཔར་བསྐྲུན་ཞུ་རྒྱུའི་ཁས་ལེན་ལོ་ངོ་བརྒྱད་ལྷག་སོང་ནས་ཞུས་རུང་། བར་སྐབས་བགེགས་རྐྱེན་སྣ་ཚོགས་ཀྱི་དབང་གིས་རིང་འགྱངས་སོང་བ་བློ་འཕམ་གྱི་གནས་སུ་གྱུར་མོད། ད་ཆ་དཔར་འགྲེམས་ཐུབ་ཙམ་བྱུང་བ་བསོད་ནམས་ཀྱི་སྐལ་བར་རློམས། དཔེ་དེབ་འདི་བཞིན་དོན་གཉེར་ཅན་གྱི་སློབ་གཉེར་བ་དང་ཉམས་ཞིབ་པ་རྣམས་སུ་མ་ཟད། དད་འདུན་ཅན་ཡོངས་ལའང་མཁོ་བེད་ཆེན་པོ་ཡོང་བའི་རེ་འདུན་ཡོད།

ཟམ་གདོང་པ་དགེ་སློང་བློ་བཟང་བསྟན་འཛིན།

प्रकाशकीय

धम्मपद सभी बौद्ध निकायों के लिए समान मान्यता प्राप्त एक मूलभूत एवं महत्व-पूर्ण ग्रन्थ है जिसका निर्विवाद रूप से समस्त बौद्ध अनुयायी अध्ययन-अध्यापन करते हैं। यह ग्रन्थ पालि, संस्कृत मूल के अतिरिक्त भोट, हिन्दी एवं अंग्रेजी अनुवादों के अनेक संस्करणों में उपलब्ध है।

तिब्बती तङ्ग्युर में इसका प्राचीन अनुवाद 'उदान वर्ग' के नाम से मिलता है जिसमें धम्मपद की प्रायः सभी गाथायें संगृहीत हैं; यद्यपि उनके क्रम में किञ्चित अन्तर अवश्य दिखाई देता है। इसके अतिरिक्त महापण्डित श्री गेदुन छोफेल ने पालि मूल से इसका यथावत् भोट रूपान्तर भी कर दिया है, जिसमें उदान वर्ग के अन्तर्गत भाषान्तरित गाथाओं में आवश्यकतानुसार संशोधन हुआ है।

ऐसे महत्वपूर्ण एवं लोकप्रिय ग्रन्थ को इन सभी भाषाओं में सरलता से उपलब्ध कराने के उद्देश्य से प्रोफेसर छिमेद रिगजिन लामा जी ने इसे एकसाथ सम्पादित करके एक महत्वपूर्ण कार्य किया है। इसे संस्था के भोट-भारती ग्रन्थमाला के अन्तर्गत प्रकाशित करने का निर्णय लगभग दस वर्ष पूर्व हुआ था; परन्तु इस बीच अनेक तरह से व्यवधान पड़ता गया और इसके प्रकाशन में अत्यधिक विलम्ब हुआ जिसके लिए हमें हार्दिक कष्ट है।

श्री लामा जी के असाधारण धैर्य और उनके संयम की हम सराहना करते हैं, जो उन्होंने हमारी सीमाओं को सही ढंग से समझा और कुछ अन्यथा नहीं लिया।

मैं आशा करता हूँ कि वर्तमान रूप में इस ग्रन्थ के प्रकाशन से बौद्ध धर्म और दर्शन में आस्था रखने वाले अध्येताओं को इसके तुलनात्मक विवेचन में काफी सुगमता होगी। श्रद्धालुओं के लिए तो इसका प्रचार ही स्तुत्य है।

सारनाथ, वाराणसी
९ नवम्बर १९८२

भिक्षु समदोङ् रिनपोछे
प्राचार्य

प्रकाशकीय

धम्मपद सभी बौद्ध निकायों के लिए समान मान्यता प्राप्त एक मूलभूत एवं महत्वपूर्ण ग्रन्थ है जिसका निर्विवाद रूप से समस्त बौद्ध अनुयायी अध्ययन-अध्यापन करते हैं। यह ग्रन्थ पालि, संस्कृत मूल के अतिरिक्त भोट, हिन्दी एवं अंग्रेजी अनुवादों के अनेक संस्करणों में उपलब्ध है।

तिब्बती तङ्‌्युर में इसका प्राचीन अनुवाद 'उदान वर्ग' के नाम से मिलता है जिसमें धम्मपद की प्रायः सभी गाथायें संगृहीत हैं; यद्यपि उनके क्रम में किञ्चित अन्तर अवश्य दिखाई देता है। इसके अतिरिक्त महापण्डित श्री गेदुन छोफेल ने पालि मूल से इसका यथावत् भोट रूपान्तर भी कर दिया है, जिसमें उदान वर्ग के अन्तर्गत भाषान्तरित गाथाओं में आवश्यकतानुसार संशोधन हुआ है।

ऐसे महत्वपूर्ण एवं लोकप्रिय ग्रन्थ को इन सभी भाषाओं में सरलता से उपलब्ध कराने के उद्देश्य से प्रोफेसर छिमेद रिगजिन लामा जी ने इसे एकसाथ सम्पादित करके एक महत्वपूर्ण कार्य किया है। इसे संस्था के भोट-भारती ग्रन्थमाला के अन्तर्गत प्रकाशित करने का निर्णय लगभग दस वर्ष पूर्व हुआ था; परन्तु इस बीच अनेक तरह से व्यवधान पड़ता गया और इसके प्रकाशन में अत्यधिक विलम्ब हुआ जिसके लिए हमें हार्दिक कष्ट है।

श्री लामा जी के असाधारण धैर्य और उनके संयम की हम सराहना करते हैं, जो उन्होंने हमारी सीमाओं को सही ढंग से समझा और कुछ अन्यथा नहीं लिया।

मैं आशा करता हूँ कि वर्तमान रूप में इस ग्रन्थ के प्रकाशन से बौद्ध धर्म और दर्शन में आस्था रखने वाले अध्येताओं को इसके तुलनात्मक विवेचन में काफी सुगमता होगी। श्रद्धालुओं के लिए तो इसका प्रचार ही स्तुत्य है।

सारनाथ, वाराणसी
९ नवम्बर १९८२

भिक्षु समदोङ् रिनपोछे
प्राचार्य

PREFACE

Today as throughout its long history, the Dhammapada is one of the most popular books of Buddhist moral teaching and example. There have been many translations of it into English and also several into modern Indian and European Languages. This new edition contains versions of the text in Pali, Sanskrit and Tibetan with Hindi and English translations. Where verses of the Sanskrit Udānavarga have been found to correspond with those of the Dhammapada, they have been printed alongside in Tibetan. By printing versions in several languages it is hoped that students of Pali, Sanskrit and Tibetan will be able to derive much benefit from the advantage of easy cross-references. The Dhammapada is not found in the Tibetan Canon (bKa-gYur), and apart from a few random verses it was unknown in Tibet until the recent translation by the Rev. dGe-dun Chos-'phel. Comments have been made on certain verses of his translation to make the meaning clearer.

The Pali Dhammapada containing 423 verses arranged in 26 chapters, is a part of the Khuddaka-nikāya of the Sutta-piṭaka of the Tripiṭaka of the Theravādin canon. There are 4 other works in the Dhammapada class of scriptures which have survived till the present day, the Gāndhārī Dharmapada, the Sarvāstivādin Udānavarga, the Mahāsāṅghika Dharmapada and the text (perhaps texts) which contributed to the unidentified chapters of the Chinese Fa-chu-ching.[1] According to Prof. J. Brough[2] who

---

1 The author would like to mention that in 1945 Rev. Gedun Chos 'phel stayed in his house at Tso Pema, H. P. for a week during which time they had many talks on the Dhammapada.

2 Much of the information of this paragraph is drawn from the Gāndhāri Dharmapada, Edited by Dr. John Brough, O. U. P. 1962. We gratefully acknowledge the assistance which his scholarly works provide for all those interested in the Dharmmapada.

has edited the Gāndhārī text from photographs of the birch bark manuscript in Kharoṣṭhī script–the Pali and Prakrit recensions and the Sanskrit Udānavarga probably have a *common nucleus* of about 330 to 340 verses",[3] He goes on to say, 'this is such a large fraction of the total Pali text that we may reasonably see in this common nucleus an indication that the three texts were built up in the separate schools by a process of rearranging and adding to a specific collection of verses inherited from an earlier period, and recognised as Dharmapadāni.' These collections of verses certainly faithfully reflect the teaching of Śākyamuni Buddha and should be respected and studied by followers of all the different schools.

The English translation is a new one, though it incorporates many interpretations and insights from previous translations. Much uses have been made of the very valuable guide to the Dharmapada in Hindi by Mahāpandit Rahul Sankrityayana. It is hoped that this new translation will help readers to penetrate into the deep significances of Bhagawan Buddha's teachings and that the simple renderings given will encourage some real thinking on these important matters so vital to our future well-being.

The Dhammapada's simplicity of expression and directness and force of meaning make clear many important points of Buddhist teaching. The inevitable consequential results of actions good or bad (Karma) are well illustrated, and the necessity of having a pure morality as a basis for wisdom is pointed out. Impermanence, death and the inescapable sorrows of worldly life are explained and the need for great diligence and vigilance are treated in many places. Due to the dualistic view resultant on engrasping an ego or self, all actions which are experienced as being performed by that self come to have karmic consequences. For an action to be fully karmically potent there must be four factors present, an intention, an object, an act, and a result

3 Ibid, Intro. p. 24.

of the accomplishment of the intention, for example, desire to kill (the intention), a man (the object), the act of killing with a suitable instrument (the act), and the death of the man (result). Of these four, the intention, the orientation and decision, is the primary one in absence of which the other factors, though present, will have no karmic consequence.

The very first verse makes clear the position of paramount importance which is occupied by mind, but this is not readily understood by those who are fascinated by the wonders of material reality. Only by controlling the restless surface of the mind can its real nature be perceived, and only then is the actual nature of 'material reality' revealed. The Dhammapada is not a work of speculative thought but is the teaching of Buddha Śākyamuni who with his great wisdom penetrated into the ultimate truth of reality, and with great compassion taught the Dharma as a means to free all beings from the suffering consequent on ignorance of their own true natures. The Itivuttaka (40) says 'Whatever misfortunes there are here in this world or in the next, they all have their root in ignorance and are given rise to by craving and desire'. By cutting off ignorance and craving the mind is set free from all the objects, feelings, emotions and activities which formerly disturbed and deluded it, and then enjoys its natural state of perfect wisdom.

By developing faith in the teachings of Bhagawān Buddha as the true description of the nature of reality, confidence is gained permitting the familiar world of personal identity to be cast off, recognising clearly that it has its source in misunderstanding and sin. It is to be hoped that the false notion once prevalent in English speaking countries that nirvāṇa is an 'extinction' or 'blowing out' into a dead and empty nothingness has by now been cleared for good. Such a mistaken view rejects the Buddha's own teaching that his was the middle way free from the extremes of existence and non-existence, eternalism and nihilism. It also

makes impossible comprehension of and faith in the Buddha's great compassion and also severely limits the scope and quality of the individual's aspiration for perfection.

The Buddha is truely supreme with many great and wondrous qualities and his nature is not amenable to grading and classification by any system devised by those who are still bewildered in the darkness of ignorance. Buddha's wisdom penetrates the heart of reality and also clearly illuminates this world of ours so that he is never confused and always acts for the benefit of others. As the Dhammapada says in V. 180, 'In whom there is no entangling poisonous craving to lead to any involvement, that Buddha of limitless sphere of activity who is without fixed abode, by what path will you lead him astray ?'.

The Dharma does not belong to anyone. Whoever studies it, is diligent in its daily practice, will undoubtedly gain great benefit in this and future lives. The doctrine of Karma makes it clear that success or failure depends on one's own efforts. Each person has to decide for himself which way he wants his life to go and whether he is to be pure and happy or sinful and miserable. By understanding and wisdom one becomes freed from the constraints of Karma and then, like the Buddha, is able to work for the benefit of others without limitation.

The teaching contained in the Dhammapada is especially valuable in the present difficult times of the degenerate Kali yuga. Dealing directly with the great potential in all beings it (The Dhammapada) affirms the traditional moral values of honesty, purity, compassion, self-control and hard work. It clearly places inner qualities over mere outer shows, for only from purity can wholesome, benefitial activity arise. Dharma/Religion is not a thing of the past, for it leads us to the truth, ... but if it is not practiced, and if noble aspirations are sunk in a morass of self-indulgence, then all its teachings will be seen

as very far-fetched and impractical. Buddhism's approach is in fact very practical, asserting that if only there is the sincere attempt then great benefit will be attained for oneself and for others. By following the path of morality (śīla), mind control (samādhi) and wisdom (prajñā) all impurities and militations are abandoned and the great liberation from the endless suffering of samsāra is attained. This truth has been realised by countless saints in the past. May this edition of the Dhammapada inspire many to realise the same !

May all beings be happy !

Chhi Med Rig Dzin Lama

ACKNOWLEDGEMENT

I would like to thank Prof. Dr. A. C. Bannerjee, Ex. Head of the Deptt. of Pali, Calcutta University, Prof. Dr. Biswanath Bannerjee, Head of the Deptt. of Sanskrit & Pali, Visva-Bharati, and Dr. S. N. Ghoshal, Reader in Sanskrit, Visva-Bharati for their help in Sanskrit and Pali, when the meaning was not clear to me. On occassions, when difficulties arose, I discussed the questions with them and gained much help and insight therefrom.

I would also acknowledge the help given by Mr. James Low in the correcting and writing out of the English translation.

Prof. S. Rinpoche, Principal, Central Institute of Higher Tibetan Studies, Sarnath, gave valuable advices and provided much information regarding the verses. He also gave much help of organisation and arranged for the publication of this book.

Thanks are also due to Tulku Thondup Rinpoche, Reader in Indo-Tibetan Studies, Visva-Bharati for his valuable help.

The author also wishes to acknowledget he help derived from the following books and thank their authors and publishers.

1) Dr. Sarvapalli Radhakrishnan : The Dhammapada Oxford, 1954.

2) Sri Narada Mahathera : The Dhammapada, Calcutta, 1970.

3) Mahapandit Rahul Sankrityayana : Dhammapada (Hindi), Lucknow, 1957.

4) Acharya Vinoba Bhave (Editor) and Srikrishna Dutta Bhatta (Translator) : The Dhammapada (Nava-Samhita), Varanasi, 1972.

Chhi Med Rig Dzin Lama

१—यमकवग्गो

मनोपुब्बङ्गमा धम्मा, मनोसेट्ठा मनोमया ।
मनसा चे पदुट्ठेन, भासति वा करोति वा ।
ततो नं दुक्खमन्वेति, चक्कं व वहतो पदं ॥१॥

श्रावस्ती — चक्खुपाल (थेर)

मनःपूर्वङ्गमा धर्मा मनःश्रेष्ठा मनोमयाः ।
मनसा चेत्प्रदुष्टेन भाषते वा करोति वा ।
तत एनं दुःखमन्वेति चक्रमिव वहतःपदम् ॥

མཉན་[1]ཡོད་དུ་མིག་སྐྱོང་ལ།

ཆོས་རྣམས་ཡིད་ཀྱི་རང་བཞིན་ཏེ། །
ཡིད་ནི་གཙོ་ཞིང་སྔོན་ལ་འགྲོ། །
གལ་ཏེ་གདུག་པའི་ཡིད་ཀྱིས་ནི། །
སྨྲས་སམ་ཡང་ན་བྱས་ཀྱང་རུང་། །
དེ་ལ་དེ་ཡིས་སྡུག་བསྔལ་འཐོབ། །
ཤིང་རྟ་རྗེས་སུ་འབྲང་བ་བཞིན། །

सभी धर्मों (=कायिक, वाचिक, मानसिक कर्मों, या सुख-दुःख आदि अनुभवों) का मन अग्रगामी है, मन (उनका) प्रधान है, (कर्म) मनोमय हैं। जब (कोई) सदोष मन से (बात) बोलता है, या (काम) करता है, तो वाहन (बैल, घोड़े) के पैर का जैसे (रथ का) पहिया अनुगमन करता है (वैसे ही) उसका दुःख अनुगमन करता है ।

Mind is the forerunner of all things. Mind is chief and they are mind made. If with an impure mind, one speaks or acts, then misery follows just as the cart wheel, follows the ox-hoof.

ཚོམས། P 124 (XXXI, 24) ཆོས་ཀྱི་སྔོན་དུ་ཡིད་འགྲོ་སྟེ། | P1 VI
ཡིད་མགྱོགས་ཡིད་ནི་གཙོ་བོ་ཡིན། །
གལ་ཏེ་ཡིད་རབ་གདུག་པ་ཡིས། །
སྨྲས་སམ་ཡང་ན་བྱས་ཀྱང་རུང་། །
དེ་ཡིས་དེ་ནི་སྡུག་བསྔལ་ཐོབ། །
འཁོར་ལོས་མགོ་བོ་བཅད་པ་བཞིན། །

---

1 མཉན་ཡོད་ནི་ (ཤྲཱ་བསྟི) སྟེ་སྟོན་པས་ཆོ་འཕྲུལ་བསྟན་ས་དང་ལོ་ཉི་ཤུར་དབྱར་གནས་མཛད་པའི་གནས་སོ།

मनोपुब्बङ्गमा धम्मा, मनोसेट्ठा मनोमया ।
मनसा चे पसन्नेन, भासति वा करोति वा ।
ततो नं सुखमन्वेति, छाया व अनपायिनी ॥२॥

श्रावस्ती मनः पूर्वङ्गमा धर्मा मनःश्रेष्ठा मयोमयाः । मट्टकुण्डली
मनसा चेत् प्रसन्नेन भाषते वा करोति वा ।
तत एनं सुखमन्वेति छायेवानपायिनी ॥

ཆོས་རྣམས་ཡིད་ཀྱི་རང་བཞིན་ཏེ། ।
ཡིད་ནི་གཙོ་ཞིང་སྔོན་ལ་འགྲོ། ।
གལ་ཏེ་ཡིད་ནི་རབ་དྭངས་བས། ।
སྨྲས་སམ་ཡང་ན་བྱས་ཀྱང་རུང་། ।
དེ་ལ་དེ་ཡིས་བདེ་བ་འབྲོབ། ।
གྲིབ་མ་ཡོལ་བར་མི་འགྱུར་བཞིན། ।

सभी धर्मों का मन अग्रगामी है, मन प्रधान है; (कर्म) मनोमय है। यदि (कोई) स्वच्छ मन से बोलता या करता है, तो (कभी) न (साथ) छोड़नेवाली छाया की तरह सुख उसका अनुगमन करता है।

Mind is the forerunner of all things ("things" here has many significances. Here it means, thing, condition, state). Mind is chief and they are mind made. If with a pure mind, one speaks or acts, then happiness follows, even as the shadow that never leaves.

1. thing, sense of

(ཚ) P 124 (XXXI, 25) ཆོས་ཀྱི་སྔོན་དུ་ཡིད་འགྲོ་སྟེ། ! P2 V2
ཡིད་མཆོག་ཡིད་ནི་གཙོ་བོ་ཡིན། ।
གལ་ཏེ་ཡིད་རབ་དྭང་པ་ཡིས། ।
སྨྲས་སམ་ཡང་ན་བྱས་ཀྱང་རུང་། ।
དེ་ཡིས་དེ་ནི་བདེ་བ་ཐོབ། ।
གྲིབ་མ་རྗེས་སུ་འབྲང་བ་བཞིན། ।

གོང་གསལ་གྱི་ཚིགས་བཅད་གསུངས་སའི་གནས་གང་དུ་གསུངས་པ་དང་གང་ཟག་སུའི་དོན་དུ་གསུངས་པ་བཅས་དངོས་པོ་གཉིས་སུ་གསལ་བར། འདི་མན་འདི་གཉིས་འགྲེལ་སྐབས་ཨང་དང་གཉིས་ཀྱི་མཚོན་ནས་ཤེས་པར་བྱའོ།།

अक्कोच्छि मं अवधि मं, अजिनि मं अहासि मे ।
ये च तं उपनय्हन्ति, वेरं तेसं न सम्मति ॥३॥

श्रावस्ती (जेतवन) थुल्लतिस्स (थेर)

अक्रोशीत् मां अवधीत् मां अजैषीत् मां अहार्षीत् मे ।
ये च तत् उपनह्यन्ति वैरं तेषां न शाम्यति ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་སྐར་རྒྱལ་ལའོ །

ང་ལ་སྨད་ཅིང་ང་ལ་གནོད། །
ང་ལས་འགྲོག་ཅིང་ང་ཕམ་ཞེས། །
གང་གིས་དེ་དག་སེམས་བྱེད་པ། །
དེ་རྣམས་ཁྲོ་བ་ཞི་མི་འགྱུར། །

'मुझे गाली दिया', 'मुझे मारा', 'मुझे हरा दिया', मुझे लूट लिया' (ऐसा) जो (मन में) बाँधते हैं, उनका वैर कभी शान्त नहीं होता ।

"He abused me", "He beat me.", "He defeated me.", "He robbed me.",–the hatred of those who cherish such thoughts is not appeased.

(ཚ) P47 (XIV, 9) བདག་ལ་ཁ་ཟེར་བདག་ལ་གཤེ། | P2 V3
བདག་ཕམ་བདག་ཕམ་བྱེད་པའོ་ཞེས། |
འདི་གང་སེམས་ལ་འཛིན་བྱེད་པ། |
དེ་ཡི་ཁོན་ནི་ཞི་མི་འགྱུར། |

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་སྟེ་ (ཛེཏ་བན) ནི་ཁྱིམ་བདག་མགོན་མེད་ཟས་སྦྱིན་གྱིས་རྒྱལ་བུ་གཞོན་ནུ་རྒྱལ་བྱེད་ལས་ས་ཁེབས་པའི་གསེར་གྱི་རིན་འཛལ··· དེ་སངས་རྒྱས་ལ་ཕུལ་བའི་རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་མགོན་མེད་ཟས་སྦྱིན་གྱི་ཀུན······ དགའ་ར་བ་ཞེས་བྱ་བ་དང་། སྟོན་པས་ལོ་ཉི་ཤུར་དབྱར་མཛད་པའི་གནས་ཀྱང་འདིའོ །།

अक्कोच्छि मं अवधि मं, अजिनि मं अहासि मे ।
ये च तं नुपनय्हन्ति, वेरं तेसूपसम्मति ॥४॥

अक्रोशीत् मां अवधीत् मां अजैषीत् अहार्षीत् मे ।
ये तत् नोपनह्यन्ति वैरं तेषूपशाम्यति ॥४

ང་ལ་སྨད་ཅིང་ང་ལ་གནོད། །
ང་ལས་འཕྲོག་ཅིང་ང་ཕམ་ཞེས། །
གང་གིས་དེ་དག་མི་སེམས་པ། །
དེ་རྣམས་ཁྲོ་བ་ཞི་བར་འགྱུར། །

'मुझे गाली दिया', 'मुझे मारा', 'मुझे हरा दिया', 'मुझे लूट लिया (ऐसा) जो (मन में) नहीं रखते उनका वैर शान्त हो जाता है।

"He abused me.", "He beat me.", "He defeated me." 'He robbed me.",-the hatred of those who do not cherish such thoughts is appeased.

(ङ) P 47 (XIV, 10) བདག་ལ་ཁ་ཟེར་བདག་ལ་གཤེ། ། P3 V4
བདག་ཕམ་བདག་ཕམ་བྱེད་པའོ་ཞེས། །
འདི་གང་སེམས་ལ་མི་འཛིན་པ། །
དེ་ཡི་ཁོན་ནི་ཞི་བར་འགྱུར། །

न हि वेरेन वेरानि, सम्मन्तीध कुदाचनं ।
अवेरेन च सम्मन्ति, एस धम्मो सनन्तनो ॥५॥

श्रावस्ती (जेतवन) काली (यक्खिनी)

न हि वैरेण वैराणि शाम्यन्तीह कदाचन ।
अवैरेण च शाम्यन्ति एष धर्मः सनातनः ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་ནག་མོ་ལའོ།

འདི་ན་ནམ་ཡང་ཁྲོ་བ་ཡིས། །
དགྲ་རྣམས་ཞི་བར་མི་བྱེད་ཀྱང་། །
ཁྲོ་བ་མེད་པས་ཞི་བར་འགྱུར། །
འདི་ནི་གཡུང་དྲུང་ཆོས་ཡིན་ནོ། །

यहाँ (संसार में) वैर से वैर कभी शान्त नहीं होता, अवैर से ही शान्त होता है, यही सनातन धर्म (=नियम) है।

Hatreds never cease by hatred in this world. By love alone do they cease (i. e. they are pacified by the absence of a hateful response). This is an ancient law [an ancient principle (puranako Dhammo), followed by the Buddhas and disciples].

(ङ) P 47 (XIV, 11) འདི་ན་ཁོན་གྱིས་ཁོན་ཅན་དག ། P3 V5
ནམ་ཡང་ཞི་བར་འགྱུར་བ་མེད། །
བཟོད་པས་ཁོན་ནི་ཞི་འགྱུར་བ། །
འདི་ནི་ཆོས་ཀྱི་རང་བཞིན་ཡིན། །

परे च न विजानन्ति, मयमेत्थ यमामसे ।
ये च तत्थ विजानन्ति, ततो सम्मन्ति मेधगा ॥६॥

जेतवन   कोसम्बक भिक्षु

परे च न विजानन्ति वयमत्र यंस्यामः ।
ये च तत्र विजानन्ति ततः शाम्यन्ति मेधगाः ॥

རང་ཅག་འདི་ན་མགྲོན་པོ་ཞེས། །
ལ་ལ་དག་ནི་མི་ཤེས་ཏེ། །
དེ་ལ་གང་གིས་ཤེས་གྱུར་པ། །
དེ་ནས་འཁོན་འཛིན་ཞི་བར་འགྱུར། །

अन्य (अज्ञ लोग) नहीं जानते कि हम इस (संसार) से जानेवाले हैं । जो लोग इसे जानते हैं, फिर (उनके) मन के (सभी विकार) शान्त हो जाते हैं ।

Some people do not know that we are all guests in this world (i. e. there is nothing that is really 'ours' to get angry about). Those who realise this have their quarrels calmed thereby.

सुभानुपस्सि विहरन्तं, इन्द्रियेसु असंवुतं ।
भोजनम्हि चामत्तञ्ञुं, कुसीतं हीनवीरियं ।
तं वे पसहति मारो, वातो रुक्खं व दुब्बलं ॥७॥

श्रावस्ती — चुल्लकाल, महाकाल

शुभमनुपश्यन्तं विहरन्तं इन्द्रियेषु असंवृतम् ।
भोजने चामात्राज्ञं कुसीदं हीनवीर्यम् ।
तं वै प्रसहते मारो वातो वृक्षमिव दुर्ब्बलम् ॥

མཉན་ཡོད་དུ་ནག་པོ་ཆེ་ཆུང་གཉིས་ལའོ།

སྡུག་པ་རྗེས་སུ་བལྟ་བ་ལ་གནས་ཤིང་། |
དབང་པོ་མ་བསྡམ་ཟས་ཀྱི་ཚོད་མི་རིག |
ལེ་ལོ་ལྡན་ཅིང་བརྩོན་འགྲུས་དམན་པ་དེ། |
སྟོབས་མེད་ཤིང་ལ་རླུང་བཞིན་བདུད་ཀྱིས་བརྫི། |

(जो) शुभ ही शुभ देखते विहरता है, इन्द्रियों में संयम न करनेवाला होता है, भोजन में मात्रा को नहीं जानता, आलसी और उद्योगहीन होता है; उसे मार (= मन की दुष्प्रवृत्तियाँ) (वैसे ही) पीड़ित करता है, जैसे दुर्बल वृक्ष को हवा ।

The man who lives contemplating pleasure with senses unrestrained, immoderate in eating, lazy and inert, is overpowered by Mara like a weak tree in the wind.

P10(XXIX, 15) གང་ཞིག་དབང་པོ་མ་བསྡམས་ཤིང་། | P4
ཟས་ཀྱི་ཚོད་ནི་མི་ཤེས་ལ། |
ངན་པ་ཉམས་དང་ལེ་ལོ་ཅན། |
གཙང་མ་ལྟ་ཞིང་གནས་བྱེད་པ། |
དེ་ནི་འདོད་ཆགས་རྣམས་ཀྱིས་བཅོམ། |
རླུང་གིས་མི་བརྟན་ལྗོན་ཤིང་བཞིན། |

असुभानुपस्सिं विहरन्तं, इन्द्रियेसु सुसंवुतं ।
भोजनम्हि च मत्तञ्ञुं, सद्धं आरद्धवीरियं ।
तं वे नप्पसहति मारो, वातो सेलं व पब्बतं ॥८॥

अशुभमनुपश्यन्तं विहरन्तं इन्द्रियेषु सुसंवृतम् ।
भोजने च मात्राज्ञं श्रद्धं आरब्धवीर्यम् ।
त वै न प्रसहते मारो वातः शैलमिव पर्वतम् ॥

མི་སྡུག་[1]རྗེས་སུ་བལྟ་བ་ལ་གནས་ཤིང་། །
དབང་པོ་ལེགས་བསྡམ་ཟས་ཀྱི་ཚོད་རིག་པ། །
དད་པ་ལྡན་ཞིང་བརྩོན་འགྲུས་རྩོམ་པ་དེ། །
བདུད་ཀྱིས་མི་ཚུགས་རླུང་གིས་བྲག་རི་བཞིན། །

जो अशुभ देखते विहरता है, इन्द्रियों का संयम करता है, भोजन में मात्रा को जानता है, श्रद्धावान् तथा उद्योगी है, उसे शिलामय पर्वत को जैसे वायु नहीं हिला सकता, (वैसे ही) मार नहीं (हिला सकता) ।

The man who lives meditating on the "impurities" (such as the 'Thirty-two Parts of the Body') with senses restrained, moderate in his food, confident and energetic, cannot be overthrown by Mara, liks a rocky mountain in the wind.

(क) P106 (XXIX, 16) གང་ཞིག་དབང་པོ་ལེགས་བསྡམས་ཤིང་། । P5 V8
ཟས་ཀྱི་ཚོད་ནི་ཤེས་པ་དང་། །
སོ་སོར་དྲན་ཞིང་བརྩོན་འགྲུས་ལྡན། །
མི་གཙང་[1]ལྟ་བས་གནས་བྱེད་པ། །
དེ་ནི་འདོད་ཆགས་ཀྱིས་མི་བཅོམ། །
རླུང་གིས་རི་བོ་མིག་ཡོ་བཞིན། །

1 Such as the "Thirty-two Parts of the Body" etc.

अनिक्कसावो कासावं, यो वत्थं परिदहिस्सति ।
अपेतो दमसच्चेन, न सो कासावमरहति ॥९॥

श्रावस्ती (जेतवन) देवदत्त

अनिष्कषायः काषायं यो वस्त्रं परिधास्यति ।
अपेतो दमसत्याभ्यां न स काषायमर्हति ॥

མཚན་ཡོད་དུ་ལྷས་བྱིན་ལའོ།

གང་ཞིག་འབག་པ་མ་བསལ་བར། |
གོས་ཀྱིས་ཡོངས་སུ་དཀྲིས་གྱུར་ཀྱང་། |
བདེན་དང་དུལ་བ་མི་ལྡན་པ། |
དེ་ལ་ངུར་སྨྲིག་འོས་མ་ཡིན། |

जो (पुरुष) (राग, द्वेष आदि) कषायों (=मलों) को बिना छोड़े काषाय वस्त्रों को धारण करेगा, वह संयम एवं सत्य से परे हटा हुआ (है) और (वह) काषाय (वस्त्र) का अधिकारी नहीं है ।

He who dons the yellow robe (of a Buddhist monk) without being cleansed of impurities and lacking self-control and truth is not worthy of it.

(ཆ) P105 (XXIX, 7) གང་ཞིག་སྐྱིགས་མ་ཡོད་བཞིན་དུ། | P5 V9
ངུར་སྨྲིག་གོས་ནི་གྱོན་བྱེད་ལ། |
དུལ་དང་ངེས་པ་མེད་པ་དང་། |
ངུར་སྨྲིག་གྱོན་པའི་འོས་མ་ཡིན། |

यो च वन्तकसावस्स, सीलेसु सुसमाहितो।
उपेतो दमसच्चेन, स वे कासावमरहति ॥१०॥

यश्च वान्तकषाय: स्यात् शीलेषु सुसमाहितः।
उपेतो दम-सत्याभ्यां स वै काषायमर्हति ॥

གང་ཞིག་འབག་པ་བསལ་གྱུར་ཅིང་། |
ཚུལ་ཁྲིམས་དག་ལ་གཅེས་པར་འཛིན། |
བདེན་དང་དུལ་བ་ལྡན་གྱུར་པ། |
དེ་ཉིད་ལ་ནི་ངུར་སྨྲིག་འོས། |

जिसने काषायों का वमन कर दिया है, जो आचार (=शील) से सुसम्पन्न तथा संयम-सत्य से संयुक्त है, वही काषाय (वस्त्र) का अधिकारी है।

He indeed is worthy of the yellow robe who has cleansed out all impurities, and who is well established in morality and endowed with self-control and truth.

(ཅ) P105 (XXIX. 8) གང་ཞིག་སྙིགས་མ་ཉམས་སྤྲངས་ནས། | P6 V10
ཚུལ་ཁྲིམས་ལེགས་པར་མཉམ་བཞག་པ། |
དུལ་དང་ངེས་པ་ལྡན་པ་དེ། |
ངུར་སྨྲིག་གྱོན་པའི་འོས་ཡིན་ནོ། |

असारे सारमतिनो, सारे चासारदस्सिनो।
ते सारं नाधिगच्छन्ति, मिच्छासङ्कप्पगोचरा ॥११॥

राजगृह (वेणुवन) संजय

असारे सारमतयः सारे चासारदर्शिनः।
ते सारं नाधिगच्छन्ति मिथ्यासङ्कल्पगोचराः ॥

འོད་མའི་ཚལ་[1]དུ་ཡང་དག་རྒྱལ་བ་ལའོ།
སྙིང་པོ་མེད་ལ་སྙིང་པོ་དང་། |
སྙིང་པོ་སྙིང་པོ་མེད་པར་མཐོང་། |
མི་བདེན་ཀུན་རྟོག་སྤྱོད་ཡུལ་ཅན། |
དེ་རྣམས་སྙིང་པོ་འཐོབ་མི་འགྱུར། |

जो असार को सार समझते हैं, और सार को असार, वह झूठे संकल्पों में संलग्न (पुरुष) सार को नहीं प्राप्त करते।

Taking the unreal (such as the necessities of life, false beliefs etc.) for the real and seeing the real (such as right beliefs.) as unreal, those who thus abide in the realm of false thoughts never arrive at the real (such as morality concentration, insight etc.).

---

1 འོད་མའི་ཚལ་སྟེ་ (བེ་ཎུ་བན་) ནི། སྔོན་ཚེ་ཞིག་ཏུ་རྒྱལ་པོ་གཟུགས་ཅན་སྙིང་པོ་གཉིད་འཐུག་པོར་ལོག་དུས་དུག་སྦྲུལ་གྱིས་འཚེ་བར་བརྩམས་པ་ན་བྱ་ཀ་ལན་ད་ཀ་ཞིག་གིས་ཆེད་གཉེར་གྱིས་སྐད་འབྱིན་ཏེ་རྒྱལ་པོ་འི···· སྲོག་བསྐྱབས་སོ། རྒྱལ་པོས་སྲོག་བསྐྱབས་པའི་དྲིན་བཟོར་སྐྱེད་ཚལ་དེ་ཉིད་འོད་མའི་ཚལ་སྟེ་སྨྱུག་མའི་ཚལ་གྱིས་བསྐོར་ནས་བྱ་དེ་ལ་སྦྱིན་པའི·· ས་འོད་མའི་ཚལ་བྱ་ཀལནྡཀ་གནས་པ་བྱ་བ་དེའོ།

सारं च सारतो ञत्वा, असारं च असारतो ।
ते सारं अधिगच्छन्ति, सम्मासङ्कप्पगोचरा ॥१२॥

सारं च सारतो ज्ञात्वा, असारं च असारतः ।
ते सारं अधिगच्छन्ति सम्यक्-सङ्कल्प-गोचराः ॥

སྙིང་པོ་ཅན་ལ་སྙིང་པོ་དང་། །
སྙིང་མེད་སྙིང་པོ་མེད་པར་མཐོང་། །
ཡང་དག་རྟོག་པའི་སྤྱོད་ཡུལ་ཅན། །
དེ་རྣམས་སྙིང་པོ་འཐོབ་པར་འགྱུར། །

जो सार को सार जानते हैं, असार को असार, वह सच्चे सङ्कल्प में संलग्न (पुरुष) सार को प्राप्त करते हैं ।

By seeing the real as real and the unreal as unreal, those who abide in the realm of true thoughts arrive at the real.

(ङ) P104 (XXIX, 4) གཅེས་པ་མིན་ལ་གཅེས་མིན་དང་། | P8 V12
གཅེས་ལ་གཅེས་པར་འདུ་ཤེས་པ། |
ལེགས་པ་ཀུན་རྟོག་སྤྱོད་ཡུལ་ཅན། |
དེས་ནི་གཅེས་པ་འཐོབ་པར་འགྱུར། |

यथा अगारं दुच्छन्नं, वुट्ठी समतिविज्झति ।
एवं अभावितं चित्तं, रागो समतिविज्झति ॥१३॥

श्रावस्ती (जेतवन) नन्द (थेर)

यथागारं दुश्छन्नं वृष्टिः समतिविध्यति ।
एवं अभावितं चित्तं रागः समतिविध्यति ॥

དཔེར་ན་ཉེས་པར་གཡོགས་པའི་ཁྱིམ། ।
ཆར་པས་ཀུན་དུ་བརྡོལ་བར་བྱེད། །
ད་བཞིན་བསྒོམ་པ་མེད་པའི་སེམས། ।
འདོད་ཆགས་ཀྱིས་ནི་འབིགས་པར་བྱེད། ।

जैसे ठीक से न छाये घर में वृष्टि घुस जाती है। वैसे ही अभावित (=न संयम किये) चित्त में राग घुस जाता है।

Just as rain penetrates a badly thatched house, so desire penetrates a mind which does not meditate.

(ཚ) P122 (XXXI, 12) ཇི་ལྟར་ཁང་སྟེང་གཡོག་ཉེས་ན། । P8 V13
ཆར་པ་ཡོངས་སུ་འཛག་པ་ལྟར། ।
དེ་བཞིན་སེམས་ནི་མ་བསྒོམས་པ། ।
འདོད་ཆགས་ཀྱིས་ཡོངས་སུ་བཙོམ། ।

यथा अगारं सुछन्नं, वुट्ठी न समतिविज्झति ।
एवं सुभावितं चित्तं, रागो न समतिविज्झति ॥१४॥

यथागारं सुच्छन्नं वृष्टिर्न समतिविध्यति ।
एवं सुभावितं चित्तं रागो न समतिविध्यति ॥

དཔེར་ན་ལེགས་པར་གཡོགས་པའི་ཁྱིམ། ।
ཆར་པས་ཀུན་དུ་བརྟོལ་མ་ཡིན། ।
དེ་བཞིན་ལེགས་པར་བསྒོམ་པའི་སེམས། ।
འདོད་ཆགས་ཀྱིས་ནི་འབིགས་མི་བྱེད། ।

जैसे ठीक से छाये घर में वृष्टि नहीं घुसती, वैसे ही सुभावित चित्त में राग नहीं घुसता ।

Just as rain does not penetrate a well-thatched house, so desire does not penetrate a mind which meditates well.

(ཚ) P123 (XXXI) ཇི་ལྟར་ཁང་སྟེང་གཡོག་ལེགས་ན། । P9 V14
ཆར་པས་རྣམ་པར་མི་འཇིག་པ། །
དེ་བཞིན་ལེགས་པར་བསྒོམས་པའི་སེམས། །
འདོད་ཆགས་རྣམས་ཀྱིས་ཡོངས་མི་ཆོམས། །

इध सोचति पेच्च सोचति, पापकारी उभयत्थ सोचति ।
सो सोचति सो विहञ्ञति, दिस्वा कम्मकिलिट्ठमत्तनो ॥१५॥

राजगृह (वेणुवन) चुन्द (सूकारिक)

इह शोचति प्रेत्य शोचति पापकारी उभयत्र शोचति ।
स शोचति स विहन्यते दृष्ट्वा कर्म क्लिष्टमात्मनः ॥

[1]འོད་མའི་ཚལ་དུ་བསྐུལ་བྱེད་ལའོ།

ཚེ་འདིར་མྱ་ངན་ཕྱི་མར་ངན་འགྱུར། །
སྡིག་པ་བྱེད་པ་གཉིས་ཀར་མྱ་ངན་འགྱུར། །
རང་ཉིད་ཉོན་མོངས་གྱུར་བའི་ལས་མཐོང་ནས།
དེ་ནི་མྱ་ངན་དེ་ནི་གདུང་བར་འགྱུར། །

यहाँ (इस लोक में) शोक करता है, मरने के बाद शोक करता है, पाप करने वाला दोनों (लोकों) में शोक करता है। वह अपने मलिन कर्मों को देखकर शोक पीड़ित होता है।

The evil-doer grieves here in this world and he grieves after death. He grieves in both realms. He grieves and suffers on seeing the acts which arise from his own troublesome passions (desire, hatred and stupidity).

P102 (XXVIII, 30) P9 V15

(ཚ) བདག་ཉིད་ནག་པོའི་ལས་དང་ལྡན་མཐོང་ནས། །
འདིར་ཡང་མྱ་ངན་གཞན་དུའང་མྱ་ངན་བྱེད། །
སྡིག་པ་བྱས་པས་གཉིས་ཀར་མྱ་ངན་བྱེད། །
དེ་ནི་མྱ་ངན་དེ་རབ་མྱ་ངན་བྱེད། །

1 རྒྱལ་པོའི་ཁབ་ཏེ་ (རཱ་ཛ་གྲྀཧ) འཾ་རེང་སང་ཏྲ་ཛཱ་གི་རི་ཞེས་བྱ་བ་སྟོན་པས་ཆོས་འཁོར་བར་བ་བསྐོར་བའི་གནས་དེའོ།

इध मोदति पेच्च मोदति, कतपुञ्ञो उभयत्थ मोदति ।
सो मोदति सो पमोदति, दिस्वा कम्मविसुद्धिमत्तनो ॥१६॥

श्रावस्ती (जेतवन) धार्मिक (उपासक)

इह मोदते प्रेत्य मोदते कृतपुण्य उभयत्र मोदते ।
स मोदते स प्रमोदते दृष्ट्वा कर्मविशुद्धिमात्मनः ॥

ཚེ་འདིར་སྤྲོ་ཞིང་ཕྱི་མར་སྤྲོ་བར་འགྱུར། ।
དགེ་བ་བྱེད་པ་གཉིས་ཀར་སྤྲོ་བར་འགྱུར། ।
རང་ཉིད་རྣམ་པར་དག་པའི་ལས་མཐོང་ནས། ।
དེ་ནི་དགའ་ཞིང་དེ་ནི་སྤྲོ་བར་འགྱུར། ।

यहाँ प्रमुदित होता है, मरने के बाद प्रमुदित होता है, जिसने पुण्य किया है, वह दोनों ही जगह प्रमुदित होता है। वह अपने कर्मों की शुद्धता को देखकर मुदित होता है, प्रमुदित होता है।

The righteous man rejoices in this world and he rejoices after death. He rejoices in both realms. He is happy and joyful on seeing the acts which arise from his own purity.

P102 (XXVIII, 31) P10 V16

(ཚ) བདག་ཉིད་རྣམ་དག་ལས་དང་ལྡན་མཐོང་ནས། ।
འདིར་ནི་དགའ་འགྱུར་གཞན་དུའང་དགའ་བར་འགྱུར། ।
བསོད་ནམས་བྱས་པས་གཉི་གར་དགའ་འགྱུར་ཞིང་། ।
དེ་ནི་དགའ་འགྱུར་ཤེ་རབ་དགའ་བར་འགྱུར། ।

इध तप्पति पेच्च तप्पति, पापकारी उभयत्थ तप्पति ।
पापं मे कतं ति तप्पति, भिय्यो तप्पति दुग्गतिं गतो ॥१७॥

श्रावस्ती (जेतवन) देवदत्त

इह तप्यते प्रेत्य तप्यते पापकारी उभयत्र तप्यते ।
पापं मे कृतमिति तप्यते, भूयस्तप्यते दुर्गतिं गतः ॥

ལྷས་བྱིན་ལའོ།

ཚེ་འདིར་གདུང་ཞིང་ཕྱི་མར་གདུང་བར་འགྱུར། །
སྡིག་པ་བྱེད་པ་གཉིས་ཀར་གདུང་བར་འགྱུར། །
བདག་གིས་སྡིག་པ་བྱས་ཞེས་གདུང་བར་འགྱུར། །
ངན་འགྲོར་སོང་ནས་ལྷག་པར་གདུང་བར་འགྱུར། །

यहाँ संतप्त होता है, मरकर सन्तप्त होता है, पापकारी दोनों जगह सन्तप्त होता है। "मैंने पाप किया है"—यह (सोच) सन्तप्त होता है। दुर्गति को प्राप्त हो और भी सन्तप्त होता है।

The evil-doer laments in this world and he laments after death. He laments in both worlds. Crying, "Evil have I done !", he laments. He laments still more on having gone to the states of woe.

P 102 (XXVIII, 35) P 10 V 17

(ཚོ) བདག་གིས་སྡིག་པ་བྱས་པས་གདུང་འགྱུར་ཞིང་། །
རིང་དུས་རྒྱུང་རིང་ཀྱུས་པས་གདུང་བར་འགྱུར། །
བདག་གིས་དབེན་པར་བྱས་པས་གདུང་འགྱུར་ཞིང་། །
དེ་ཡི་རྣམ་སྨིན་ཡོད་པས་གདུང་བར་འགྱུར། །

इध नन्दति पेच्च नन्दति, कतपुञ्ञो उभयत्थ नन्दति ।
पुञ्ञं मे कतं ति नन्दति, भिय्यो नन्दति सुग्गतिं गतो ॥१८॥

इह नन्दति प्रेत्य नन्दति कृतपुण्य उभयत्र नन्दति ।
पुण्य मे कृतमिति नन्दति, भूयो नन्दति सुगतिं गतः ॥

ཚེ་འདིར་དགའ་ཞིང་ཕྱི་མར་དགའ་བར་འགྱུར། །
དགེ་བ་བྱེད་པ་གཉིས་ཀར་དགའ་བར་འགྱུར། །
བདག་གིས་དགེ་བ་བྱས་ཞེས་དགའ་བར་འགྱུར། །
བདེ་འགྲོར་སོང་ནས་ལྷག་པར་དགའ་བར་འགྱུར། །

यहाँ आनन्दित होता है, मर कर आनन्दित होता है। जिसने पुण्य किया है, वह दोनों जगह आनन्दित होता है। "मैंने पुण्य किया है"—यह (सोच) आनन्दित होता है, सुगति को प्राप्त हो और भी आनन्दित होता है।

The righteous man is happy in this world and he is happy after death. He is happy in both worlds. He is happy thinking, "I have practiced virtue." He is happier still on having gone to the states of bliss.

P 103 (XXVIII, 35) P 11 V 18

(ཚ) བདག་གིས་བསོད་ནམས་བྱས་པས་དགའ་འགྱུར་ཞིང་། །
རིང་བྱས་རྒྱང་རིང་བྱས་པས་དགའ་བར་འགྱུར། །
བདག་གིས་དབེན་པར་བྱས་པས་དགའ་བར་འགྱུར། །
དེ་ཡི་རྣམ་སྨིན་ཡོད་པས་དགའ་བར་འགྱུར། །

बहुं पि चे संहितं भासमानो, न तक्करो होति नरो पमत्तो ।
गोपो व गावो गणयं परेसं, न भागवा सामञ्ञस्स होति ॥१९॥

श्रावस्ती (जेतवन) — दो मित्र भिक्षु

वह्वीमपि संहितां भाषमाणः, न तत्करो भवति नरः प्रमत्तः ।
गोप इव गा गणयन् परेषां, न भागवान् श्रामण्यस्य भवति ॥

ཡང་དག་བསྡུས་པ་མང་པོ་འདོན་བྱེད་ཀྱང་། ।
དེ་དག་ལས་སུ་མི་བྱེད་བག་མེད་མི། ।
གཞན་གྱི་བ་ལང་ཕྱུགས་རྫིས་བགྲང་བ་བཞིན། ।
དགེ་སྦྱོང་དག་གི་གྲངས་སུ་མི་འགྱུར་རོ། ।

चाहे कितनी ही संहिताओं (=वेदों) का उच्चारण करे, किन्तु प्रमादी बन (जो) नर उसके (अनुसार) (आचरण) करने वाला नहीं होता; (वह) दूसरे की गायों को गिनने वाले ग्वाले की भाँति श्रामण्य (=संन्यासीपन) का भागी नहीं होता।

Although a man recites many Sacred Texts, if carelessly he does not apply them, then he will get no share in the life of the righteous ones, like a cowherd counting the cows of others.

P 18 (IV, 20) — P 11 V 19

(༣) གལ་ཏེ་རིགས་བཅས་མང་དུ་སྨྲས་ཀྱང་ནི། ।
བག་མེད་མི་དག་དེ་ལྟར་བྱེད་མི་འགྱུར། ।
དཔེར་ན་ཕྱུགས་རྫིས་གཞན་གྱི་ཕྱུགས་བགྲངས་ལྟར། ।
དེ་དག་དགེ་སྦྱོང་སྐལ་པ་ཐོབ་མ་ཡིན། ।

अप्पं पि चे संहितं भासमानो, धम्मस्स होति अनुधम्मचारी।
रागं च दोसं च पहाय मोहं, सम्मप्पजानो सुविमुत्तचित्तो।
अनुपादियानो इध वा हुरं वा, स भागवा सामञ्ञस्स होति ॥२०॥

अल्पामपि संहितां भाषमाणो, धर्मस्य भवत्यनुधर्मचारी।
रागं च द्वेषं च प्रहाय मोहं, सम्यक् प्रजानन् सुविमुक्तचित्तः।
अनुपादान इह वाऽमुत्र वा, स भागवान् श्रामण्यस्य भवति ॥

ཟུང་ལྡན་གྱི་སྡེ་ཚན་ཏེ། ལེའུ་དང་པོའོ།

ཡང་དག་བསྒྲུས་པ་ཉུང་ངུ་ཙམ་འདོན་ཡང་།
ཆོས་ལ་ཆོས་དང་མཐུན་པར་སྤྱོད་བྱེད་པ།
ཆགས་དང་ཞེ་སྡང་རྨོངས་པ་རབ་སྤངས་ཤིང་།
ཡང་དག་ཤེས་རབ་རྣམ་པར་དག་པའི་སེམས།
འདི་དང་ཕྱིས་སུ་ཉེ་བར་ལེན་མེད་པ།
དེ་ནི་དགེ་སྦྱོང་དག་གི་གྲངས་སུ་འགྲོ།

चाहे अल्पमात्र ही संहिता का भाषण करे, किन्तु यदि वह धर्म के अनुसार आचरण करने वाला हो, राग, द्वेष और मोह को त्याग कर, अच्छी प्रकार सचेत और अच्छी प्रकार मुक्तचित्त हो, यहाँ और वहाँ (दोनों जगह) बटोरने वाला न हो, (तो) वह श्रामण्य का भागी होता है।

Though little a man recites the Sacred Texts, if he acts in accordance with the Teaching, and forsaking lust, hatred, and ignorance, is truly knowing, with mind totally freed and clinging to nought either here or hereafter, then he gets the share of the practicers of virtue.

P 18 (IV 21) P 12 V 20

(ཚ) གལ་ཏེ་རིགས་བཅས་ཉུང་ངུ་སྨྲ་བྱེད་ཀྱང་།
ཆོས་ཀྱི་རྗེས་སུ་ཆོས་ལ་སྤྱོད་པ་དང་།
འདོད་ཆགས་ཞེ་སྡང་གཏི་མུག་སྤང་བྱེད་པ།
དེ་དག་དགེ་སྦྱོང་སྐལ་བ་ཐོབ་པ་ཡིན།

२—अप्पमादवग्गो

अप्पमादो अमतपदं, पमादो मच्चुनो पदं।
अप्पमत्ता न मीयन्ति, ये पमत्ता यथा मता ॥१॥

कौशाम्बी (घोषिताराम)[1] सामावती (रानी)

अप्रमादोऽमृतपदं प्रमादो मृत्योः पदम् ।
अप्रमत्ता न म्रियन्ते ये प्रमत्ता यथा मृताः ॥

བག་ཡོད་བདུད་རྩི་ཡི་གོ་འཕང་སྟེ། ।
བག་མེད་པ་ནི་འཆི་བའི་གནས། ।
བག་ཡོད་འཆི་བར་མི་འགྱུར་ཏེ། ।
བག་མེད་པ་ནི་འཆི་དང་འདྲ། ।

प्रमाद (आलस्य) न करना अमृतपद है और प्रमाद (करना) मृत्युपद ; अप्रमादी (कभी) नहीं मरते, प्रमादी तो मरे हुए की तरह ही हैं।

Heedfulness is the Undying Stage, (the end of all the troubles that entice one into samsara.) while heedlessness is the domain of death. Heedfulness does not die while heedlessness is like death itself.

P 14 (IV, 1) P 13 V 21 No 1

(ཙ) བག་ཡོད་འཆི་མེད་གནས་ཡིན་ཏེ། ।
བག་མེད་པ་ནི་འཆི་བའི་གནས། ।
བག་ཡོད་འཆི་བར་མི་འགྱུར་ཏེ། ।
བག་མེད་པ་ནི་རྟག་ཏུ་འཆི། ।

---

1 ཀཽ་ཤཱ་བཱི་གྷོ་ཥི་ཏཱ་རཱ་མ་འམ་གདངས་ཅན་གྱི་ཀུན་དགའ་ར་བ་ནི། རྒྱལ་པོ་འཆར་བྱེད་ཀྱི་བློན་པོ་ཁྱིམ་བདག་ནོར་བཟང་བྱ་བས་སྟོན་པ་ལས་ཆོས་····ཉན་པས་བདེན་པ་མཐོང་ནས་ཀཽ་ཤཱཾ་བཱིར་རང་གི་ཀུན་དགའ་ར་བར་གཙུག་··ལག་ཁང་བརྩིགས་ནས་སྟོན་པ་ལ་ཕུལ། སྟོན་པའི་བཀའ་བཞིན་དགེ་སློང་བསྐུལ་བྱེད་ཀྱིས་གྲོག་མར་དེར་ཕྱིན་པས་སྐུལ་བྱེད་ཀྱི་གཙུག་ལག་ཁང་དང་། ནོར་བཟང་གི་མིང་གཞན་གདངས་ཅན་ཟེར་བས་གདངས་ཅན་གྱི་ཀུན་དགའ་ར་བ་ (གྷོ་ཥི་ཏ་ར་མ) ཞེས་བཏགས་པ་དེའོ །།

एवं विसेसतो ञत्वा, अप्पमादम्हि पण्डिता ।
अप्पमादे पमोदन्ति, अरियानं गोचरे रता ॥२॥

एवं विशेषतो ज्ञात्वाऽप्रमादे पण्डिताः ।
अप्रमादे प्रमोदन्ते आर्याणां गोचरे रताः ॥

དེ་ལྟར་མཁས་པ་བག་ཡོད་ནི། །
ཁྱད་དུ་འཕགས་པར་ཤེས་ནས་ཀྱང་། །
བག་ཡོད་ལ་ནི་སྤྲོ་བྱེད་ཅིང་། །
འཕགས་པའི་སྤྱོད་ཡུལ་དག་ལ་དགའ། །

पंडित लोग अप्रमाद के विषय में इस प्रकार विशेषतः जान, आर्यों के आचरण में रत हो, अप्रमाद में प्रमुदित होते हैं ।

The wise and heedful who have clearly understood this, rejoice in heedfulness, and take delight in the practice of the Noble (Aryas).

P 15 (IV, 2) P 13 V 27 NO 2

(ཅ) དེ་ཡི་ཁྱད་པར་དེ་རིག་པས། །
མཁས་པ་རྣམས་ནི་བག་དང་ལྡན། །
བག་ཡོད་པ་ལ་རབ་དགའ་བ། །
འཕགས་པའི་སྤྱོད་ཡུལ་དགའ་བ་ཡིན། །

ते झायिनो साततिका, निच्चं दळ्हपरक्कमा ।
फुसन्ति धीरा निब्बानं, योगक्खेमं अनुत्तरं ॥३॥

ते ध्यायिनः साततिका नित्यं दृढपराक्रमाः ।
स्पृशन्ति धीरा निर्वाणं योगक्षेमं अनुत्तरम् ॥

མཁས་པ་རྒྱུན་དུ་བསྒོམ་བྱེད་ཅིང་། ।
རྟག་ཏུ་བརྟན་ཅིང་བྲིལ་གནོན་པ། ।
དེ་དག་རྣལ་འབྱོར་དགེ་བའི་ས། ।
བླ་མེད་མྱ་ངན་འདས་ལ་རེག ། ।

(जो) वह निरन्तर ध्यानरत नित्य दृढ़ पराक्रमी हैं, वह धीर अनुपम योग-क्षेम (आनन्द मंगल) वाले निर्वाण को प्राप्त करते हैं ।

The wise ones who are ever meditative and always steadfastly persevering, realise Nirvana, free of bonds, the highest.

P 15 (IV, 3) P 14 V 23 NO 3

(ཅི) དེ་ལ་རྒྱུན་དུ་བསྒོམས་པ་དང་། ।
རྟག་ཏུ་ཕ་རོལ་གནོན་བརྟན་པའི། ।
བརྟན་པས་གྲུབ་བདེ་བླ་མེད་པ། ।
མྱ་ངན་འདས་ལ་རེག་པ་ཡིན། ।

उट्ठानवतो सतीमती, सुचिकम्मस्स निसम्मकारिनो ।
सञ्ञतस्स धम्मजीविनो, अप्पमत्तस्स यसोभिवड्ढति ॥४॥

राजगृह (वेणुवन) कुम्भघोसक

उत्थानवतः स्मृतिमतः शुचिकर्मणो निशम्य-कारिणः ।
संयतस्य च धर्मजीविनोऽप्रमत्तस्य यशोऽभिवर्द्धते ॥

ནོར་མའི་ཚལ་དུ་བུམ་སྒྲ་ཅན་ལའོ།

ལྡང་བ་ཡང་ཞིང་དྲན་པ་ལྡན། །
དགེ་སྤྱོད་ངེས་པར་ཞི་བྱེད་པ། །
སྡོམ་ལྡན་ཆོས་ཀྱི་འཚོ་བ་ཅན། །
བག་ཡོད་རྣམས་ཀྱིས་གྲགས་པ་འཕེལ། །

(जो) उद्योगी, सचेत, शुचि कर्मवाला तथा सोचकर काम करने वाला होता है, और संयत धर्मानुसार जीविका वाला एवं अप्रमादी है (उसका) यश बढ़ता है ।

Continually increasing is the glory of he who is energetic, mindful, pure in deed, discriminating, self-controlled, right-living and heedful.

P 15 (VI. 6) P 14 V 24 No 6

(ཏ) བརྩོན་འགྲུས་ལྡན་ཞིང་དྲན་དང་ལྡན་པ་དང་། །
སྤྱོད་པ་གཙང་ཞིང་བརྟགས་ནས་བྱེད་པ་དང་། །
ཡང་དག་སྡོམ་དང་ཆོས་ཀྱི་འཚོ་བ་དང་། །
བག་ཡོད་རྣམས་ཀྱིས་གྲགས་པ་མངོན་པར་འཕེལ། །

उट्ठानेनप्पमादेन, संयमेन दमेन च ।
दीपं कयिराथ मेधावी, यं ओघो नाभिकीरति ॥५॥

राजगृह (वेणुवन) चुल्लपन्थक (थेर)

उत्थानेनाऽप्रमादेन संयमेन दमेन च ।
द्वीपं कुर्वीत मेधावी यमोघो नाभिकिरति ॥

འོད་མའི་ཚལ་དུ་ལམ་ཆུང་པ་ལ་འོ།

ལྡང་བ་ཡང་དང་བག་ཡོད་ཀྱིས། །
ཡང་དག་སྡོམ་དང་དུལ་བ་ཡིས། །
མཁས་པས་གླིང་དུ་བྱས་གྱུར་པ། །
གང་ལ་རླབས་ཀྱིས་ཚུགས་པ་མེད། །

मेधावी (पुरुष) उद्योग, अप्रमाद, संयम और दम द्वारा (अपने लिए ऐसा) द्वीप बनावें, जिसे बाढ़ नहीं डुबा सके।

By effort, earnestness, discipline, and self-control let the wise man make for himself an island which no flood can overwhelm.

P 15 (VI, 5) P 15 V 25 No 5

(ཅ) བརྩོན་འགྲུས་དང་ནི་བག་ཡོད་དང་། །
ཡང་དག་སྡོམ་དང་དུལ་བ་ཡིས། །
མཁས་པས་གླིང་དུ་བྱས་ནས་ནི། །
ཆུ་བོ་ཆེན་པོ་མངོན་དུ་ཟློག །

पमादमनुयुञ्जन्ति, बाला दुम्मेधिनो जना ।
अप्पमादं च मेधावी, धनं सेट्ठं व रक्खति ॥६॥

प्रमादमनुयुञ्जन्ति बाला दुर्मेधसो जनाः ।
अप्रमादं च मेधावी धनं श्रेष्ठमिव रक्षति ॥

བྱིས་པ་བློ་ངན་སྐྱེ་བོ་རྣམས། །
བག་མེད་པ་ལ་རྗེས་སུ་སྦྱོར། །
མཁས་པ་རྣམས་ཀྱིས་བག་ཡོད་ནི། །
ནོར་གྱི་མཆོག་བཞིན་བསྲུང་བར་བྱེད།།

मूर्ख दुर्मेध जन प्रमाद में लगते हैं; मेधावी श्रेष्ठ धन की भाँति अप्रमाद की रक्षा करता है।

The ignorant. foolish folk indulge in heedlessness, but the wise man guards heedfulnese as the greatest treasure.

मा पमादमनुयुञ्जेथ, मा कामरतिसन्थवं ।
अप्पमत्तो हि झायन्तो, पप्पोति विपुलं सुखं ॥७॥

मा प्रमादमनुयुंजीत मा कामरतिसंस्तवम् ।
अप्रमत्तो हि ध्यायन् प्राप्नोति विपुलं सुखम् ॥

བག་མེད་པ་ལ་སྦྱོར་མི་བྱ།
འདོད་པའི་དགའ་བ་བསྟེན་མི་བྱ།
བག་ཡོད་བསྒོམས་པར་བྱས་པ་ཡིས།
རྒྱ་ཆེན་བདེ་བ་འཐོབ་པར་འགྱུར།

मत प्रमाद में फँसो, मत कामों में रत होओ, मत कामरति में लिप्त हो ; प्रमादरहित (पुरुष) ध्यान करते महान् सुख को प्राप्त होता है ।

Indulge not in heedlessness. Do not depend on sensual pleasures. By heedful practice of meditation an abundance of bliss will be obtained.

P. 16 (VI, 11) P 16 U 27

(ཚ) བག་མེད་པ་ལ་མི་སྦྱོར་ཞིང་།
འདོད་པ་དགའ་བ་མི་སོགས་དང་།
རྟག་ཏུ་བག་ཡོད་སེམས་བྱེད་པ
ཟག་པ་ཟད་པ་ཐོབ་པར་འགྱུར།

पमादं अप्पमादेन, यदा नुदति पण्डितो ।
पञ्ञापासादमारुय्ह, असोको सोकिनि पजं ।
पब्बतट्ठो व भूमट्ठे, धीरो बाले अवेक्खति ॥८॥

जेतवन महाकस्सप (थेर)

प्रमादमप्रमोदन यदा नुदति पण्डितः ।
प्रज्ञाप्रासादमारुह्य अशोकः शोकिनीं प्रजाम् ।
पर्वतस्थ इव भूमिस्थान् धीरो बालान् अवेक्षते ॥

འོད་སྲུང་ཆེན་པོ་ལ་འོ།

མཁས་པ་གང་ཚེ་བག་མེད་བག་ཡོད་ཀྱིས། །
བསྐྲད་ནས་ཤེས་རབ་རབ་དྭངས་ལ་ཞོན་པ། །
སྐྱོ་མེད་རི་བོའི་རྩེ་ནས་ཐང་བཞིན་དུ། །
བྱིས་པའི་སྐྱེ་རྒུ་སྐྱོ་ངན་ཅན་ལ་གཟིགས། །

पंडित जब अप्रमाद से प्रमाद को हटाता है, तब निःशोक हो शोकाकुल प्रजा को, प्रज्ञारूपी प्रासाद पर चढ़कर—जैसे पर्वत पर खड़ा (पुरुष) भूमि पर अवस्थितों को देखता है (वैसे ही) धीर (पुरुष) अज्ञानियों को (देखता है) ।

When the sagacious one casts away heedlessness by heedfulness, then free of sorrows, he rides into the palace of wisdom and clarity and looks down on the ignorant sorrowing beings as one regarding the plains from a mountain peak.

अप्पमत्तो पमत्तेसु, सुत्तेसु बहुजागरो ।
अबलस्सं व सीघस्सो, हित्वा याति सुमेधसो ॥९॥

अप्रमत्तः प्रमत्तेषु सुप्तेषु बहुजागरः ।
अबलाश्वमिव शीघ्राश्वो हित्वा याति सुमेधाः ॥

བག་མེད་ཁྲད་ན་བག་ཡོད་ཅིང་།
ཉལ་བའི་ཁྲོད་ན་སད་གྱུར་བ།
རྟ་མཆོག་ལྟ་བུའི་མཁས་པ་རྣམས།
སྟོབས་མེད་རྟ་རྣམས་བསྐྱུར་ནས་འགྲོ།

प्रमादियों के बीच में अप्रमादी, सोतों के बीच में बहुत जागनेवाला, अच्छी बुद्धिवाला (पुरुष)—जैसे निर्बल घोड़े को (पीछे) छोड़ शीघ्रगामी घोड़ा (आगे) चला जाता है—(वैसे ही जाता है)।

Heedful amongst the heedless, wide awake amongst the sleepy, the wise man advances like a swift steed, leaving the enfeebled horses behind.

अप्पमादेन मघवा, देवानं सेट्ठतं गतो ।
अप्पमादं पसंसन्ति, पमादो गरहितो सदा ॥१०॥

वैशाली (कूटागार)[1] महाली

अप्रमादेन मघवा देवानां श्रेष्ठतां गतः ।
अप्रमादं प्रशंसन्ति प्रमादो गर्हितः सदा ॥

བག་ཡོད་ཉིད་ཀྱིས་བརྒྱ་བྱིན་ནི། ।
ལྷ་རྣམས་དག་གི་གཙོ་བོར་གྱུར། ।
བག་ཡོད་པ་ནི་རབ་ཏུ་བསྔགས། ।
བག་མེད་པ་ནི་རྟག་ཏུ་སྨད། ।

अप्रमाद (= आलस्य रहित होने) के कारण इन्द्र देवताओं में श्रेष्ठ बना । अप्रमाद की प्रशंसा करते हैं, और प्रमाद की सदा निन्दा होती है ।

By heedfulness Sakka became the chief of the gods. Heedfulness is ever praised while heedlessness is ever despised.

P 18 (VI, 22)

(ཅ) བག་ཡོད་བསྔགས་པ་བརྗོད་བྱེད་ཅང་། ।
རྟག་ཏུ་བག་མེད་ལ་སྨོད་པས། ।
བག་ཡོད་མཆོད་སྦྱིན་བརྒྱ་པ་ཡང་། ।
ལྷ་རྣམས་ནང་ན་གཙོ་བོར་འགྱུར། ।

---

1 བཻ་ཤཱ་ལཱི (ཡངས་པ་ཅན) ན་སྟོན་པའི་ཆོས་འཁོར་གསུམ་པ་བསྐོར་བའི་གནས་རེད།

अप्पमादरतो भिक्खु, पमादे भयदस्सि वा ।
संयोजनं अणु थूलं, डह अग्गीव गच्छति ॥११॥

जेतवन — कोई भिक्षु

अप्रमादरतो भिक्षुः प्रमादे भयदर्शी वा ।
संयोजनं अणु स्थूलं दहन् अग्निरिव गच्छति ॥

དགེ་སློང་བག་ཡོད་ལ་དགའ་ཞིང་། །
བག་མེད་འཇིགས་པར་བལྟ་བ་ནི། །
ཀུན་དུ་སྦྱོར་བ་ཕྲ་རགས་རྣམས། །
སྲེག་པར་བྱེད་པའི་མེ་བཞིན་འགྱུར། །

(जो) भिक्षु अप्रमाद में रत है, या प्रमाद से भय खानेवाला (है), (वह) आग की भाँति छोटे मोटे बन्धनों को जलाते हुए जाता है ।

The Bhikshu who delights in heedfulness, and looks with fear on heedlessness, advances like fire, burning all fetters, both great and small.

P 19 (VI 27) — P 18 V 31

(३)
བག་མེད་པ་ལ་འཇིགས་ལྟ་བས། །
ཀུན་དུ་སྦྱོར་བ་ཕྲ་སྦོམ་དག །
མེ་ཡིས་བསྲེགས་པ་བཞིན་དུ་འགྲོ། །

अप्पमादरतो भिक्खु, पमादे भयदस्सि वा ।
अभब्बो परिहानाय, निब्बानस्सेव सन्तिके ॥१२॥

जेतवन (निगम-वासी) तिस्स (थेर)

अप्रमादरतो भिक्षुः प्रमादे भयदर्शी वा ।
अभव्यः परिहाणाय निर्वाणस्यैव अंतिके ॥

དགེ་སློང་བག་ཡོད་ལ་དགའ་ཞིང་། །
བག་མེད་འཇིགས་པར་བལྟ་བ་ནི། །
ཡོངས་སུ་ཉམས་པ་མི་སྲིད་ཅིང་། །
མྱ་ངན་འདས་པའི་གམ་ན་གནས། །
བག་ཡོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཚན་དེ། ལེའུ་གཉིས་པ་འོ། །.

(जो) भिक्षु अप्रमाद में रत या प्रमाद से भय खानेवाला है, उसका पतन होना सम्भव नहीं, (वह) निर्वाण के समीप है ।

The Bhikshu who delights in heedfulness, and looks with fear on heedlessness, is not liable to fall. He is close to Nirvana.

P 19 (VI, 30) P 18 V 32

(ཚ) དགེ་སློང་བག་ཡོད་ལ་དགའ་ཞིང་། །
བག་མེད་པ་ལ་འཇིགས་ལྟ་བས། །
མྱ་ངན་འདས་དང་ཉེ་བའི་ཕྱིར། །
ཡོངས་སུ་ཉམས་པར་མི་སྲིད་དོ། །

३—चित्तवग्गो

फन्दनं चपलं चित्तं, दूरक्खं दुन्निवारयं ।
उजुं करोति मेधावी, उसुकारो व तेजनं ॥१॥

चालिय पर्वत — मेघिय (थेर)

स्पंदनं चपलं चित्तं दूरक्ष्यं दुर्निवार्यम् ।
ऋजुं करोति मेधावी इषुकार इव तेजनम् ॥

ཙཱ་ལི་ཡའི་རི་བོར་གསུངས་པ།

སེམས་ནི་གཡོ་ཞིང་འཁྲུག་པ་དང་། ཀ
བསྲུང་བར་དཀའ་ཞིང་ཞི་དཀའ་སྟེ། |
མདའ་མཁན་མདའ་མོ་བྱེད་པ་བཞིན། |
བློ་དང་ལྡན་པས་བསྲང་བར་བྱ། |

(इस) चंचल, चपल, दुर्-रक्ष्य, दुर्-निवार्य चित्त को मेधावी (पुरुष, उसी प्रकार) सीधा करता है, जैसे वाण बनाने वाला वाण को ।

As a fletcher straightens his arrow, so a wise man straightens his flickering, unsteady mind which is difficult to guard and difficult to restrain.

P 122 (XXXI, 8) — P 19 V 33

སེམས་ནི་གཡོ་ཞིང་བརྟན་པ་སྟེ། |
རིང་དུ་འགྲོ་ཞིང་བཟློག་དཀའ་བ། |
མདའ་མཁན་མེ་ཡིས་སྡོང་བ་ལྟར། |
ཡིད་གཞུངས་པ་ཡིས་བསྲང་བར་བྱ། |

वारिजो व थले खित्तो, ओकमोकतउब्भतो।
परिफन्दतिदं चित्तं, मारधेय्यं पहातवे ॥२॥

वारिजं-इव स्थले-क्षिप्तं उदकौकत, उद्भूतम्।
परिस्पंदत इदं चित्तं मारधेयं प्रहातुम्॥

ཆུ་ཡི་ཁྲིམ་དུ་སྐྱེས་པའི་ཉ། ।
སྐམ་ལ་འཕང་བ་ཇི་བཞིན་དུ། ।
བདུད་ཀྱི་ཡུལ་ས་བསྐྱུར་བ་ལ། ।
སེམས་འདི་ཡོངས་སུ་འདར་བར་གྱུར། ।

जैसे जलाशय से निकालकर स्थल पर फेंक दी गई मछली (= वारिज) तड़फड़ाती है, (वैसे ही) मार (राग, द्वेष, मोह) के फन्दे से निकलने के लिए यह चित्त (तड़फड़ाता है)।

Just like a fish that is drawn from its watery abode and thrown upon the land, this mind flutters on leaving the realms of Mara (i. e. on going from the desire, anger and stupidity of samsara. The mind is very vulnerable, so it is necessary to be very careful at that time).

P 121 (XXXI, 2) P 20 V 35

བདུད་ཀྱི་གཞི་དག་སྤོང་པ་ན། ।
ཆུ་བོ་འི་གནས་ནས་རབ་བཏོན་ཏེ། ।
ཐང་ལ་བོར་བའི་ཉ་ལྟ་བུར། ।
བདག་གི་སེམས་ནི་ཡོངས་སུ་གཡོ། ।

दुन्निग्गहस्स लहुनो, यत्थकामनिपातिनो ।
चित्तस्स दमथो साधु, चित्तं दन्तं सुखावहं ॥३॥

श्रावस्ती कोई

दुर्निग्रहस्य लघुनो यत्र-काम-निपातिनः ।
चित्तस्य दमनं साधु, चित्तं दान्तं सुखावहम् ॥

མཉན་ཡོད་དུའོ།

བཟུང་བར་དཀའ་ཞིང་ཡང་བ་དང་། །
གང་དུ་དགའ་བར་འགྲོ་བ་ཡི། །
སེམས་འདུལ་བ་ནི་ལེགས་པ་སྟེ། །
སེམས་དུལ་བ་ཡིས་བདེ་བ་འདྲེན། །

(ओ) कठिनाई से निग्रह योग्य, शीघ्रगामी, जहाँ चाहता है वहाँ चला जानेवाला है; (ऐसे) चित्त का दमन करना उत्तम है; दमन किया गया चित्त सुखप्रद होता है।

The mind is hard to check, swiftly it flits wherever it wishes, To control the mind is good, for a controlled mind is conducive to happiness.

P 121 (XXXI, 1) P 19 V 34

གཟུང་བར་དཀའ་ཞིང་ཡང་བ་དང་། །
གང་དུ་དགའ་བར་འགྲོ་བ་ཡི། །
སེམས་དུལ་བ་ནི་ལེགས་པ་སྟེ། །
སེམས་དུལ་བ་ཡིས་བདེ་བ་འདྲེན། །

सुदुद्दसं सुनिपुणं, यत्थकामनिपातिनं ।
चित्तं रक्खेथ मेधावी, चित्तं गुत्तं सुखावहं ॥३६॥

श्रावस्ती कोई उत्कण्ठित भिक्षु

सुदुर्दर्शं सुनिपुणं यत्र कामनिपाति ।
चित्तं रक्षेत् मेधावी, चित्तं गुप्तं सुखावहम् ॥

བལྟ་བར་དཀའ་ཞིང་གཡེར་བག་ཆེ།
གང་དུ་དགའ་བར་འགྲོ་བ་ཡི།
སེམས་བསྲུང་བ་ནི་མཁས་པ་སྟེ།
སེམས་བསྲུང་བ་ཡིས་བདེ་བ་འདྲེན།

कठिनाई से जानने योग्य; अत्यन्त चालाक, जहाँ चाहे वहाँ ले जानेवाले चित्त की; बुद्धिमान् रक्षा करे; सुरक्षित चित्त सुखप्रद होता है ।

The mind is very hard to perceive, extremely subtle, flitting wherever it wishes. Let the wise man guard it, for a guarded mind is conducive to happiness.

दूरङ्गमं एकचरं, असरीरं गुहासयं ।
ये चित्त संयमिस्सन्ति, मोक्खन्ति मारबन्धना ॥५॥

श्रावस्ती संघरक्षित (थेर)

दूरगमं एकचरं अशरीरं गुहाशयम् ।
ये चित्तं संयस्यन्ति मुच्यन्ते मारबन्धनात् ॥

རྒྱང་ལ་འགྲོ་ཞིང་གཅིག་བུར་རྒྱུ། །
སྐྱོད་ས་སྦེད་ཅིང་གཟུགས་མེད་པའི། །
སེམས་ནི་གང་གིས་རབ་སྡོམ་པ། །
བདུད་ཀྱི་འཆིང་བ་གྲོལ་བར་བྱེད། །

दूरगामी, अकेला विचरनेवाला, निराकार, गुहाशायी (इस) चित्त का; जो संयम करेंगे; वह मार के बन्धन से मुक्त होंगे ।

Faring far, wandering alone, formless and staying in hidden places is the mind. Those who restrain it are freed from the fetters of Mara.

अनवट्ठितचित्तस्स, सद्धम्मं अविजानतो ।
परिप्लवपसादस्स, पञ्ञा न परिपूरति ॥६॥

श्रावस्ती　　　　　　　　　　　　　　　　　　　चित्तहत्थ (थेर)

अनवस्थित चित्तस्य सद्धर्मं अविजानतः ।
परिप्लवप्रसादस्य प्रज्ञा न परिपूर्यते ॥

སེམས་ནི་ཡོངས་སུ་མི་གནས་དང་།
དམ་པའི་ཆོས་ནི་མི་ཤེས་དང་།
རབ་ཏུ་དྭངས་བ་བཀུགས་པ་ལ།
ཤེས་རབ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་མི་འགྱུར།

जिसका चित्त अवस्थित नहीं, जो सच्चे धर्म को नहीं जानता, जिसका (चित्त) प्रसन्नताहीन है, उसे प्रज्ञा (परम ज्ञान) नहीं मिल सकता।

He whose mind is not steadfast, who knows not the Noble Doctrine, and whose faith wavers, will never develop perfect wisdom.

अनवस्सुतचित्तस्स,　　अनन्वाहतचेतसो ।
पुञ्ञपापपहीनस्स, नत्थि जागरतो भयं ॥७॥

अनवस्रुतचित्तस्य　　अनन्वाहतचेतसः ।
पुण्यपापप्रहीणस्य नास्ति जाग्रतो भयम् ॥

མཚན་ཡོད་དཔེ།

ཟག་པ་མེད་པའི་སེམས་ལྡན་ཞིང་།
རྒྱུ་བ་མེད་པའི་སེམས་ལྡན་པ།
བསོད་ནམས་སྡིག་པ་རབ་སྤངས་པའི།
སད་པ་རྣམས་ལ་འཇིགས་པ་མེད།

जिसका चित्त मलरहित है; जिसका मन अकम्प्य है; जो पाप-पुण्य विहीन है; उस सजग रहनेवाले (पुरुष) के लिए भय नहीं।

There is no fear for the vigilant one, whose mind is without taint, whose mind is unwavering, and who has discarded both good and evil.

कुम्भूपमं कायमिमं विदित्वा, नगरूपमं चित्तमिदं ठपेत्वा ।
योधेथ मारं पञ्ञावुधेन, जितं च रक्खे अनिवेसनो सिया ॥८॥

श्रावस्ती | पाँच सौ विपश्यक भिक्षु

कुम्भोपमं कायमिमं विदित्वा नगरोपमं चित्तमिदं स्थापयित्वा ।
युद्धेत् मारं प्रज्ञायुधेन जितं च रक्षेत् अनिवेशनः स्यात् ॥

ལུས་འདི་བུམ་པ་འདྲ་བར་རིག་བྱས་ཤིང་། ।
སེམས་འདི་གྲོང་ཁྱེར་འདྲ་བར་བཞག་བྱས་ནས། ।
ཤེས་རབ་མཚོན་གྱིས་བདུད་ལས་རྒྱལ་བའི་གཡུལ། ।
འཐབ་ཅིང་ངལ་བསོ་མེད་པར་བསྲུང་བར་གྱིས། ।

इस शरीर को घड़े के समान (भंगुर) जान, इस चित्त को गढ़ (=नगर) के समान कायम कर, प्रज्ञारूपी हथियार से मार से युद्ध करे। जीतने के बाद (अपनी) रक्षा करें, (तथा) आसक्ति रहित होवे।

Realising that this body is (as fragile) as a jar and establishing this mind (as firm) as a (fortified) city, he should attack Mara with the weapon of wisdom. He should guard his conquests and be without attachment.

P 126 (XXXI, 36) | P 22 V 40

ལུས་ནི་བུམ་པ་འདྲ་བར་རྟོགས་བྱས་ཤིང་། ।
གྲོང་ཁྱེར་འདྲ་བའི་སེམས་ཀྱིས་སྲུན་བརྩུགས་ནས།།
ཤེས་རབ་མཚོན་གྱིས་བདུད་དང་གཡུལ་སྤྲད་དེ། ।
བདུལ་ནས་གནས་མེད་པར་ནི་བསྲུང་བར་བྱ། ।

अचिरं वतयं कायो, पठविं अधिसेस्सति ।
छुद्धो अपेतविञ्ञाणो, निरत्थं व कलिङ्गरं ॥९॥

श्रावस्ती — पूतिगत्त तिस्स (थेर)

अचिरं वतायं कायः पृथिवीं अधिशेष्यते ।
क्षुद्रोऽपेतविज्ञानो निरर्थं इव कलिङ्गरम् ।।

མཚན་ཡོད་དུ་སྐར་རྒྱལ་ལའོ།

ཀྱེ་མ་རིང་པོ་མི་ཐོགས་པར། |
ལུས་འདི་རྣམ་ཤེས་བྲལ་གྱུར་ཏེ། |
ཡན་ལག་ཕྱེས་ནས་བོང་བ་བཞིན། |
ས་ཡི་སྟེང་དུ་འཇོག་པར་འགྱུར། |

अहो ! यह तुच्छ शरीर शीघ्र ही चेतनारहित हो निरर्थक काठ की भाँति पृथिवी पर पड़ रहेगा ।

Alas ! before long this body will lie upon the earth, cast aside, devoid of consciousness, like a useless log.

P 6 (I, 34) — P 23 V 41

ཀྱེ་མ་ལུས་འདི་མི་ཐོགས་པར། |
གདོང་ཞིང་རྣམ་ཤེས་དང་བྲལ་ནས། |
དུར་ཁྲོད་བོར་བའི་མགལ་དུམ་ལྟར།། |
ས་ཡི་སྟེང་དུ་འགྱེལ་བར་འགྱུར |

दिसो दिसं यं तं कयिरा, वेरी वा पन वेरिनं ।
मिच्छापणिहितं चित्तं, पापियो नं ततो करे ॥१ ॥

कोसलं देश — नन्द (गोप)

द्विट् द्विषं कुर्यात् वैरी वा पुनः वैरिणम् ।
मिथ्याप्रणिहितं चित्तं पापीयांसं एनं ततः कुर्यात् ॥

ཀོ་ས་ལར་སྤྱུགས་རྫི་དགའ་བོ་ལའོ།

འགྲུས་བས་འགྲུས་སམ་ཡང་ན་ནི། །
དགྲ་ཡིས་དགྲ་ལ་ཅི་བྱས་པ། །
དེ་ལས་ཆེས་ཆེར་ཉེས་པ་དག །
ལོག་པར་དྲངས་པའི་སེམས་ཀྱི་བྱེད། །

जितनी (हानि) शत्रु शत्रु की और बैरी बैरी की करता है, झूठे (मार्ग पर) लगा चित्त उससे अधिक बुराई करता है ।

Whatever (harm) a foe may do a foe, or a hater to a hater, an ill-directed mind can do us still greater harm.

P 122 (XXXI, 10) — P 23 V 42

ལོག་པའི་སྨོན་ལྡན་སེམས་གང་གིས། །
བདག་ཉིད་བདེ་བར་བྱེད་འགྱུར་བ། །
དེ་ལྟར་ཕ་དང་མ་དག་དང་། །
གཉེན་གཞན་གྱིས་ཀྱང་བྱེད་མི་འགྱུར། །

न तं माता पिता कयिरा, अञ्ञे वा पि च ञातका ।
सम्मापणिहितं चित्तं, सेय्यसो नं ततो करे ॥११॥

कोसल देश — सोरय्य (थेर)

न तत् मातापितरौ कुर्यातां अन्ये चापि च ज्ञातिकाः ।
सम्यक् प्रणिहितं चित्तं श्रेयांसं एनं ततः कुर्यात् ॥

མ་དང་ཕ་ཡིས་མ་བྱས་ཤིང་། །
ཉེ་དུ་གཞན་གྱིས་མ་བྱས་པ། །
དེ་ལས་ཆེས་ཆེར་ལེགས་པ་འདི། །
ཡང་དག་དྲངས་པའི་སེམས་ཀྱིས་བྱེད། །

སེམས་ཀྱི་སྐྱེ་ཚན་ཏེ། — ལེའུ་གསུམ་པའོ།།

जितनी (भलाई) न माता-पिता कर सकते हैं, न दूसरे भाई-बन्धु, उससे (अधिक) भलाई ठीक (मार्ग पर) लगा चित्त करता है :

A well-directed mind will do us far greater service than mother, father or any relative could do.

४—पुप्फवग्गो

को इमं पठविं विजेस्सति,
यमलोकं च इमं सदेवकं।
को धम्मपदं सुदेसितं,
कुसलो पुप्फमिव पचेस्सति ॥१॥

श्रावस्ती | पाँच सौ भिक्षु

क इमां पृथिवीं विजेष्यते यमलोकं च इदं सदेवकम्।
को धर्मपदं सुदेशितं कुशलः पुष्पमिव प्रचेष्यति ॥

མཉན་ཡོད་དུ།

ས་འདི་གཤིན་རྗེའི་འཇིག་རྟེན་དང་། |
ལྷ་དང་བཅས་འདི་རྒྱལ་འདོད་སུ། |
ལེགས་བཤད་དགེ་བའི་ཆོས་ཀྱི་ཚིག |
མེ་ཏོག་བཞིན་དུ་འཚོལ་བ་སུ། |

देवताओं सहित उस यमलोक और इस पृथिवी को कौन विजय करेगा; अच्छी तरह से उपदिष्ट धर्म के पदों को कौन चतुर (पुरुष) पुष्प की भाँति चयन करेगा।

Who will conquer this earth, and the realm of yama (Lord of Death), and the gods? Who will investigate the well-taught path of virtue even as an expert (garland-maker) would pluck flowers?

1 (44) P 25 V 44

ལྷར་བཅས་གཤིན་རྗེའི་འཇིག་རྟེན་འདིའི། |
ས་སྟེང་ལས་རྒྱལ་གང་ཞིག་ལགས། |
མེ་ཏོག་ལྷ་བུར་རབ་འདོད་པའི། |
ཆོས་བཞིན་ལེགས་པར་སྟོན་མཁས་གང་། |

सेखो पठविं विजेस्सति,
यमलोकं च इमं सदेवकं।
सेखो धम्मपदं सुदेसितं,
कुसलो पुप्फमिव पचेस्सति ॥२॥

शैक्षः पृथिवीं विजेष्यते यमलोकं च इमं सदेवकम्।
शैक्षो धर्मपदं सुदेशितं कुशलः पुष्पमिव प्रचेष्यति ॥

ས་འདི་གཤིན་རྗེའི་འཇིག་རྟེན་དང་། །
ལྷར་བཅས་སློབ་མས་རྒྱལ་བར་འགྱུར། །
ལེགས་གསུང་དགེ་བའི་ཆོས་ཀྱི་ཚིག །
མེ་ཏོག་བཞིན་དུ་སློབ་མས་འཚོལ། །

शैक्ष देवताओं सहित इस यमलोक और पृथिवी को विजय करेगा। चतुर शैक्ष सुन्दर प्रकार से उपदिष्ट धर्म के पदों को पुष्प की भाँति चयन करेगा।

A disciple will conquer this earth, and the realm of yama, and the gods. **A** disciple will investigate the well-taught path of virtue even as an expert (garland-maker) would pluck flowers.

2 (45) P 25 V 45

ལྷར་བཅས་གཤིན་རྗེའི་འཇིག་རྟེན་འདིའི།།
ས་སྟེང་ལས་རྒྱལ་སློབ་པ་ཡིན། །
མེ་ཏོག་ལྷ་བུར་རབ་འདོད་པའི། །
ཆོས་བཞིན་ལེགས་པར་སྟོན་མཁས་དེ། །

फेणूपमं कायमिमं विदित्वा,
मरीचिधम्मं अभिसम्बुधानो ।
छेत्वान मारस्स पपुप्फकानि,
अदस्सनं मच्चुराजस्स गच्छे ॥३॥

श्रावस्ती — मरीचि (कम्मट्ठानिक थेर)

फेनोपमं कायमिमं विदित्वा
मरीचिधर्म्मं अभिसम्बुधानः।
छित्वा मारस्य प्रपुष्पकाणि
अदर्शनं मृत्युराजस्य गच्छेत् ॥

ལུས་འདི་ན་བུན་ལྟ་བུར་རིག་བྱས་ཤིང་། |
ཆོས་རྣམས་སྨིག་སྒྱུ་ལྟ་བུར་མངོན་ཤེས་པ། |
བདུད་ཀྱི་མེ་ཏོག་མདའ་མོ་བཅག་ནས་ཀྱང་། |
འཆི་བདག་རྒྱལ་པོས་མཐོང་བ་མེད་པར་འགྲོ། |

इस काया को फेन के समान जान, या (मरु–) मरीचिका के समान मान; फन्दे को तोड़कर यमराज को फिर न देखने वाले बनो ।

Knowing that this body is like foam, and comprehending its miragelike nature, one should destroy the flower-shafts of sensual passion (Mara) and pass beyond the sight of the king of death.

1 — P 26 V 46

ལུས་འདི་དབུ་བ་འདྲ་བར་རྟོགས་བྱས་ཤིང་། |
དེ་བཞིན་ཆོས་རྣམས་སྨིག་རྒྱུ་འདྲར་ཤེས་ནས། |
བདུད་ཀྱི་མེ་ཏོག་མཚོན་ནི་འདེར་གཅོད་པ། |
འཆི་བདག་རྒྱལ་པོས་བལྟར་ཡང་མེད་པར་འགྲོ།།

पुप्फानि हेव पचिनन्तं, ब्यासत्तमनसं नरं।
सुत्तं गामं महोघो व, मच्चु आदाय गच्छति ॥४॥

श्रावस्ती विदूड़भ

पुष्पाणि ह्येव प्रचिन्वन्तं व्यासक्तमनसं नरम्।
सुप्तं ग्रामं महोघ इव मृत्युरादाय गच्छति॥

འཕགས་སྐྱེས་པོ་མདོ།

མེ་ཏོག་ཙམ་ཞིག་བདུ་བ་ལ། |
རྣམ་པར་ཆགས་པའི་ཡིད་ལྡན་མི། |
ཤུ་འོད་ཆེན་པོས་གཉིད་ལོག་པའི། |
གྲོང་བཞིན་འཆི་བས་འཁྱེར་ཏེ་འགྲོ། ||

(राग आदि के) फूलों के चुननेवाले आसक्तियुक्त मनुष्य को मृत्यु (वैसे ही) पकड़ ले जाती है, जैसे सोये गाँव को बड़ी बाढ़।

As a flood carries off a sleeping village, so death carries off a man who gathers flowers (of sensual pleasures) and whose mind is distracted.

13 1 26 V 47

མི་ཡི་ཡིད་ལ་རྣམ་ཆགས་དང་། |
མེ་ཏོག་བཞིན་དུ་རབ་བསགས་པ། |
འཆི་བདག་གིས་ནི་བླངས་ནས་འགྲོ། |
ཉལ་གྲོང་ཆུ་བོས་བདས་པ་བཞིན། |

पुप्फानि हेव पचिनन्तं, ब्यासत्तमनसं नरं।
अतित्तञ्ञेव कामेसु, अन्तको कुरुते वसं ॥५॥

श्रावस्ती　　　　　　　　　　　　　　　　पतिपूजिका

पुष्पाणि ह्येव प्रचिन्वन्तं व्यासक्तमनसं नरम।
अतृप्तं एव कामेषु अन्तकः कुरुते वशम्॥

མེ་ཏོག་ཙམ་ཞིག་བདུ་བ་ལ། ।
རྣམ་པར་ཆགས་པའི་ཡིད་ལྡན་མི། ।
འདོད་པ་མ་ཚིམ་ཉིད་དུ་ནི། ।
འཆི་བས་དབང་དུ་བྱེད་པར་འགྱུར། ।

(राग आदि) फूलों को चुनते आसक्तियुक्त पुरुष को, (जब कि अभी उसने) कामों में तृप्ति नहीं प्राप्त की, (तभी) यम (अपने) वश में कर लेता है।

Yama (the Lord of Death) brings under his sway those who gather flowers (of sensual pleasures) with minds distracted, and who are insatiate in desires.

14 (48)　　　　　　　　　　　　　　　　P 27 V 48

མི་ཡི་ཡིད་ལ་རྣམ་ཆགས་དང་། ।
མེ་ཏོག་བཞིན་དུ་རབ་བསགས་པ། ।
འདོད་པ་རྣམས་ཀྱིས་མི་ངོམས་ཤིང་॥
འཆི་བདག་གིས་ནི་དབང་དུ་བྱེད། ।

यथा पि भमरो पुप्फं, वण्णगन्धमहेठयं ।
पलेति रसमादाय, एवं गामे मुनी चरे ॥६॥

श्रावस्ती (कंजूस) कोसिय सेठ

यथापि भ्रमरः पुष्पं वर्णगन्धं अघ्नन् ।
पलायते रसमादाय एवं ग्रामे मुनिश्चरेत् ॥

མཉན་ཡོད་དུའོ།

ཇི་ལྟར་བུང་བ་མེ་ཏོག་གི། |
ཁ་དོག་དྲི་ལ་མི་གནོད་པར། |
སྦྲང་རྩི་བླངས་ཏེ་འགྲོས་བྱེད་པ། |
དེ་བཞིན་ཐུབ་པ་གྲོང་དུ་རྒྱུ། |

जिस प्रकार भ्रमर फूल के वर्ण और गन्ध को बिना हानि पहुँचाए, रस को लेकर चल देता है, वैसे ही गाँव में मुनि विचरण करे ।

Just as a bee collects honey and departs without injuring the scent or colour of the flower, so should the sage wander in the village.

P 59 (XVIII. 8) P 27 V 49

ཇི་ལྟར་བུང་བ་མེ་ཏོག་གི། |
ཁ་དོག་དྲི་ལ་མི་གནོད་པར། |
ཁུ་བ་གཞིབས་ནས་འཕུར་བ་ལྟར། |
དེ་བཞིན་ཐུབ་པ་གྲོང་དུ་རྒྱུ། |

न परेसं विलोमानि, न परेसं कताकतं।
अत्तनो व अवेक्खेय्य, कतानि अकतानि च ॥७॥

श्रावस्ती | पाठिक (आजीवक साधु)

न परेषां विलोमानि न परेषां कृताकृतम्।
आत्मन् एव अवेक्षेत कृतानि अकृतानि च ॥

རང་ཉིད་ཁོ་ནའི་བྱ་བ་དང་། །
བྱ་བ་མིན་པ་བལྟ་བྱ་མིས། །
གཞན་གྱི་གོ་རིམ་ལོག་པ་དང་། །
བྱ་དང་བྱ་མིན་དག་ལ་མིན། །

न दूसरों के विरोधी (काम) करें, न दूसरों के कृत अकृत के खोज में रहे, (आदमी को चाहिए कि वह) अपने ही कृत (=किये) और अकृत (=न किये) की (खोज करे)।

He should not look to the faults of others, the things done or left undone by them, but only to his own misdeeds and negligences.

P 59 (XV1II, 9) P 28 V 50

གཞན་གྱི་སྐྱོན་ལ་མི་བརྟག་ཅིང་། །
གཞན་གྱི་བྱས་དང་མ་བྱས་མིན། །
བདག་ཉིད་ཀྱིས་ནི་རིགས་པ་དང་། །
མི་རིགས་པ་ལ་བརྟགས་པར་བྱ། །

यथा पि रुचिरं पुप्फं, वण्णवन्तं अगन्धकं।
एवं सुभासिता वाचा, अफला होति अकुब्बतो ॥८॥

श्रावस्ती (छत्रपाणि) उपासक

यथापि रुचिरं पुष्पं वर्णवद् अगन्धकम्।
एवं सुभाषिता वाग् अफला भवति अकुर्वतः॥

མཉན་ཡོད་དུ་དགེ་བསྙེན་ལའོ།

ཇི་ལྟར་དྲི་ཞིམ་མེད་པ་ཡི། |
མེ་ཏོག་མདངས་ལྡན་མཛེས་པ་བཞིན། |
རང་ཉིད་དེ་ལྟར་མི་བྱེད་པའི། |
ལེགས་པར་སྨྲས་ལ་འབྲས་བུ་མེད། |

जैसे रुचिर और वर्णयुक्त (किन्तु) गन्धरहित फूल है, वैसे ही (कथानुसार) आचरण न करनेवाले की सुभाषित वाणी भी निष्फल है।

As a beautiful and lovely flower which lacks scent is fruitless, so are well-spoken words that are not acted upon.

P 59 (XVIII, 6) P 28 V 51

ཇི་ལྟར་མེ་ཏོག་ཡིད་འོང་བ། |
ཁ་དོག་བཟང་ཡང་དྲི་མེད་ལྟར། |
དེ་བཞིན་ལེགས་པར་གསུངས་པའི་ཚིག |
འབྲས་བུ་མེད་པར་མ་བྱེད་ཅིག། |

यथा पि रुचिरं पुप्फं, वण्णवन्तं सगन्धकं ।
एवं सुभासिता वाचा, सफला होति कुब्बतो ॥६॥

यथापि रुचिरं पुष्पं वर्णवत् सगन्धकम् ।
एवं सुभाषितां वाक् सफला भवति कुर्वतः ॥

ཇི་ལྟར་དྲི་ཞིམ་ལྡན་པ་ཡི། |
མེ་ཏོག་མདངས་ལྡན་མཛེས་པ་བཞིན། |
རང་ཉིད་དེ་ལྟར་བྱེད་པ་ཡི། |
ལེགས་པར་སྨྲས་པ་འབྲས་ཡོད་འགྱུར། |

जैसे रुचिर वर्णयुक्त और गन्धसहित फूल होता है वैसे ही (वचन के अनुसार काम) करनेवाले की सुभाषित वाणी सफल होती है।

As a beautiful and lovely flower full of scent is fruitful, so are well-spoken words that are acted upon.

P 59 (XVIII, 7) P 29 V 52

ཇི་ལྟར་མེ་ཏོག་ཡིད་འོང་བ། |
ཁ་དོག་བཟང་ཞིང་དྲི་ཞིམ་ལྟར། |
དེ་བཞིན་ལེགས་པར་གསུངས་པའི་ཚིག |
འབྲས་བུ་ཡོད་པ་ཉིད་དུ་གྱིས། |

यथा पि पुप्फरासिम्हा, कयिरा मालागुणे बहू ।
एवं जातेन मच्चेन, कत्तब्बं कुसलं बहुं ॥१०॥

श्रावस्ती (पूर्वाराम)* विशाखा (उपासिका)

यथापि पुष्पराशेः कुर्यात् मालागुणान् बहून् ।
एवं जातेन मर्त्येन कर्त्तव्यं कुशलं बहु ॥

མཉན་ཡོད་དུ་ས་ག་མ་ལའོ།

ཇི་ལྟར་མེ་ཏོག་དུ་མ་ལས། |
མེ་ཏོག་ཕྲེང་བ་མང་བྱེད་ལྟར། |
སྐྱེས་ནས་འཆི་བར་ངེས་པ་རྣམས། |
དགེ་བ་མང་དུ་བྱེད་དགོས་སོ། |

जिस प्रकार पुष्पराशि से बहुत सी मालायें बनाये; उसी प्रकार उत्पन्न हुए प्राणी को चाहिए कि वह बहुत से भले (कर्मों को) करे।

As many kinds of garlands can be made from a heap of flowers, so many good deeds should be performed by one born a mortal.

P 59 (XVIII, 11) P 29 V 53

ཇི་ལྟར་མེ་ཏོག་ཕུང་པོ་ལས། |
མེ་ཏོག་ཕྲེང་བརྒྱུད་མང་བྱེད་ལྟར། |
དེ་བཞིན་མིར་ནི་སྐྱེས་པ་ཡིས། |
དགེ་བ་ཕལ་ཆེན་རྣམས་ཀུན་བྱ། |

---

* པུ་བྦ་རམ (ཤར་ཕྱོགས་ཀྱི་ཀུན་དགའ་ར་བ་) ནི་ རྒྱལ་པོ་གསལ་རྒྱལ་གྱི་ནང་བློན་རི་དྭགས་འཛིན་གྱི་བུ་ཆུང་ཤོས་ཀྱི་ཆུང་མའི་བསྙེན་བཀུར་ལ་མཆེས་དེ་ རི་དྭགས་འཛིན་གྱིས་མའི་དྲན་གསོ་འི་ཕྱིར······ བརྩིགས་ཤིང་ འདིར་སྟོན་པས་ལོ་ཉེར་དགུར་གནས་མཛད་དོ།།

न पुप्फगन्धो पटिवातमेति,
न चन्दनं तगरमल्लिका वा।
सतं च गन्धो पटिवातमेति,
सब्बा दिसा सप्पुरिसो पवायति ॥११॥

श्रावस्ती　　　　आनन्द (थेर)

न पुष्पगन्ध प्रतिवातमेति
न चन्दनं तगर-मल्लिके वा।
सतां च गन्धः प्रतिवातमेति
सर्वा दिशः सत्पुरुषः प्रवाति ॥

མཉན་ཡོད་དུ་ཀུན་དགའ་བོ་ལའོ།

མེ་ཏོག་ཙན་དན་རྒྱ་སྤོས་མལླི་ཀའི། |
དྲི་ཞིམ་རྫི་ཕྱོགས་ལྡོག་སྟེ་འགྲོ་མ་ཡིན། |
དམ་པའི་དྲི་ནི་རྫི་ཕྱོགས་ལྡོག་སྟེ་འགྲོ |
སྐྱེས་བུ་དམ་པ་ཡུལ་ཀུན་ཁྱབ་པ་འདྲ། |

फूल की सुगन्ध हवा से उलटी ओर नहीं जाती, न चन्दन तगर या चमेली (की गन्ध ही वैसा करती है); किन्तु सज्जनों की सुगन्ध हवा से उलटी ओर बह जाती है, सत्पुरुष सभी दिशाओं में (सुगन्ध) बहाते हैं।

The perfume of flowers blows not against the wind, nor does the fragrance of sandalwood, tagara, and jasmine. But the fragrance of the virtuous, travels even against the wind. The virtuous man pervades every direction.

P 26 (VI 14)　　　　P 30 V 54

མེ་ཏོག་དྲི་ནི་རྫི་ཕྱོགས་མིན་མི་འགྲོ། |
ཙ་བ་རྒྱ་སྤོས་ཙན་དན་རྣམས་ཀྱང་མིན། |
དམ་པའི་དྲི་ནི་རྫི་ཕྱོགས་མིན་འགྲོ་སྟེ། |
ཕྱོགས་རྣམས་ཀུན་ཏུ་མི་མཆོག་དྲི་ཡིས་ཁྱབ། |

चन्दनं तगरं वा पि, उप्पलं अथ वस्सिकी ।
एतेसं गन्धजातानं, सीलगन्धो अनुत्तरो ॥१२॥

चन्दनं तगरं वापि उत्पलं अथ वार्षिकी ।
एतेषां गन्धजातानां शीलगन्धोऽनुत्तरः ॥

འོད་མའི་ཚལ་དུ་འོད་སྲུང་ལའོ།
ཙན་དན་དང་ནི་ཀྲྀ་སྨྲས་སམ། |
ཨུད་པལ་དབྱར་གྱི་མེ་ཏོག་སྟེ། |
དྲི་ཞིམ་འབྱུང་བ་དེ་རྣམས་ལས། |
ཚུལ་ཁྲིམས་དྲི་ནི་བླ་ན་མེད། |

चन्दन या तगर, कमल या जुही, इन सभी (की) सुगन्धों से सदाचार की सुगन्ध उत्तम है ।

The fragrance of virtue is unsurpassed, even among the perfumes of sandalwood, tagara, lotus or jasmine.

P 26 (VI 15) P 30 V 55

ཀྲྀ་སྨྲོས་དང་ནི་ཙན་དན་དང་། |
ཨུད་པ་ལ་དང་མ་ལི་ཀ། |
སྤྲོས་ཀྱི་རིགས་ནི་འདི་དག་པས། |
ཚུལ་ཁྲིམས་དྲི་བསྲུང་ཕུལ་དུ་ཕྱིན། |

अप्पमत्तो अयं गन्धो, य्वायं तगरचन्दनं ।
यो च सीलवतं गन्धो, वाति देवेसु उत्तमो ॥१३॥

राजगृह (वेणुवन) महाकस्सप

अल्पमात्रोऽयं गन्धो योऽयं तगरचन्दनी ।
य शीलवतां गन्धो वाति देवेषु उत्तमः ॥

ཀྲུ་སྦྲོས་དང་ནི་ཙན་དན་གྱི། །
དྲི་ཞིམ་གང་ཡིན་ཕྲང་ཟད་ཙམ། །
ཚུལ་ཁྲིམས་ལྡན་པའི་དྲི་མཆོག་གང་། །
མགོ་རིས་རྣམས་སུ་ལྡང་བར་བྱེད། །

तगर और चन्दन की जो यह गन्ध फैलती है, वह अल्प मात्र है, और जो यह सदाचारियों की गन्ध है, (वह) उत्तम (गन्ध) देवताओं में फैलती है ।

Of little account is the fragrance of tagara or sandal. Excellent is the fragrance of the virtuous which blows even amongst the gods.

P 26 (VI 16) P 31 V 56

ཀྲུ་སྦྲོས་ཙན་དན་གང་ཡིན་པའི། །
དྲི་བསུང་འདི་ནི་ཆུང་ངུ་ན། །
ཚུལ་ཁྲིམས་ལྡན་པའི་དྲི་བསུང་གང་། །
དེས་ནི་ངདེ་དང་མགོ་རིས་ཁྱབ། །

तेसं सम्पन्नसीलानं, अप्पमादविहारिनं।
सम्मदञ्ञा विमुत्तानं, मारो मग्गं न विन्दति ॥१४॥

तेषां सम्पन्नशीलानां अप्रमाद-विहारिणाम्।
सम्यक्-ज्ञा-विमुक्तानां मारो मार्गं न विदन्ति ॥

འོད་མའི་ཚལ་དུ་བ་ལང་བདག་ལའོ།

ཚུལ་ཁྲིམས་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་དང་། །
བག་ཡོད་ལ་གནས་ཡང་དག་ཤེས། །
རྣམ་པར་གྲོལ་བ་དེ་རྣམས་ཀྱི། །
ལམ་ནི་བདུད་ཀྱིས་རིག་མི་འགྱུར། །

(जो) वे सदाचारी निरालस हो बिरहनेवाले; यथार्थ ज्ञान द्वारा मुक्त (हो गये हैं); (उनके) मार्ग को मार नहीं पकड़ सकता।

Mara finds not the path of those who are full of virtue, heedful in living and freed by true knowledge.

P 26 (VI, 16) P 31 V 57

དེ་ལྟར་བག་ཡོད་གནས་བྱ་ཞིང་། །
ཚུལ་ཁྲིམས་རྣམ་པར་དག་པར་བྱ། །
ཡང་དག་ཤེས་པས་རྣམ་གྲོལ་ན། །
བདུད་ཀྱི་ལམ་ནི་རྙེད་མི་འགྱུར། །

यथा सङ्कारधार्नास्म, उज्झितस्मि महापथे ।
पदुमं तत्थ जायेथ सुचिगन्धं मनोरमं ॥१५॥

जेतवन   गरहादिन्न

यथा संकारधान उज्फिते महापथे ।
पद्म तत्र जायेत शुचिगन्धं मनोरमम् ।।

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ།

ཇི་ལྟར་ཕྱག་དར་ཕུང་པོ་དག །
ལམ་པོ་ཆེ་ལ་བོར་བྱས་པ། །
དེ་ན་གཙང་མའི་དྲི་ལྡན་པའི། །
ཡིད་འོང་པདྨ་སྐྱེ་བར་འགྱུར། །

जैसे महापथ पर फेंके कूड़े के ढेर पर मनोरम; शुचिगन्ध; गुलाब (=पद्म) (उत्पन्न) होवे ।

As upon a heap of rubbish thrown on the highway a sweet-smelling and charming lotus may grow.

P 59 (XVIII, 10)   P 32 V 59

ཇི་ལྟར་ཕྱག་བདར་ཕུང་པོ་དག །
མི་གཙང་ཆུ་འདྲི་མེད་འདི་ལས། །
པདྨ་ཁ་བྱེ་གཙང་བ་དང་། །
དྲི་ཞིམ་ཡིད་འོང་རབ་སྐྱེས་ལྟར། །

एवं सङ्कारभूतेसु, अन्धभूते पुथुज्जने ।
अतिरोचति पञ्ञाय, सम्मासम्बुद्धसावको ॥१६॥

जेतवन   गरहादिन्न

एवं संकारभूते अन्धभूते पृथग्जने ।
अतिरोचते प्रज्ञया सम्यक्-संबुद्ध-श्रावकः ॥

དེ་བཞིན་ཕྱུགས་དང་ལྷ་བྱུ་ཡི། །
སོ་སྐྱེས་ལོངས་བའི་ཁྲོད་དག་ན། །
རྫོགས་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཉན་ཐོས་རྣམས།
ཤེས་རབ་ཀྱིས་ནི་ཆེར་མཛེས་འགྱུར།།
མེ་ཏོག་གི་སྡེ་ཚན་དེ། ལེའུ་བཞི་པའོ།།

इसी प्रकार कूड़े के समान अन्धे अज्ञजनों (पृथग-जनों) में सम्यक्-सम्बुद्ध (=यथार्थ ज्ञानी) का अनुगामी (अपनी) प्रज्ञा से प्रकाशमान होता है।

Even so, amongst the rubbish of blinded mortals, a disciple of the Completely Enlightened One is most beautiful in his wisdom.

P 59 (XVIII 10)   P 32 V 59

དེ་བཞིན་སོ་སོ འི་སྐྱེ་བོ་དག །
སྨོངས་གྱུར་ཕྱུག་དང་ཕྱུང་འདི་ལས།།
རྫོགས་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཉན་ཐོས་དག །
ཤེས་རབ་ཀྱིས་ནི་གསལ་བ་འགྱུར། །

५—बालवग्गो

दीघा जागरतो रत्ति, दीघं सन्तस्स योजनं ।
दीघो बालान संसारो, सद्धम्मं अविजानतं ॥१॥

श्रावस्ती (जेतवन) दरिद्र सेवक

दीर्घा जाग्रतो रात्रिः दीर्घं श्रान्तस्य योजनम् ।
दीर्घो बालानां संसारः सद्धर्मं अबिजानताम् ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་དབུལ་པོ་ལ་གསུངས་པ།

གཉིད་མེད་པ་ལ་མཚན་མོ་རིང་། །
ངལ་བར་གྱུར་ལ་དཔག་ཚད་རིང་། །
དམ་པའི་ཆོས་ནི་མི་ཤེས་པའི། །
བྱིས་པ་རྣམས་ལ་འཁོར་བ་རིང་། །

जागते को रात लम्बी होती है; थके के लिए योजन लम्बा होता है; सच्चे धर्म को न जानने वाले मूढ़ों के लिए संसार (=आवागमन) लम्बा होता है।

Long is the night for the wakeful, long is the way for him who is weary, long is Samsara (the cycle of sorrowful rebirths) to the foolish who know not the Holy Dharma.

P 3 (I, 17) P 33 V 60

མེལ་ཚེ་བྱེད་ལ་མཚན་མོ་རིང་། །
ལམ་གྱིས་དུབ་ལ་རྒྱང་གྲགས་རིང་། །
དམ་ཆོས་རྣམ་པར་མ་ཤེས་པའི། །
བྱིས་པ་རྣམས་ལ་འཁོར་བ་རིང་། །

चरञ्चे नाधिगच्छेय्य, सेय्यं सदिसमत्तनो ।
एकचरियं दळ्हं कयिरा, नत्थि बाले सहायता ॥२॥

राजगृह　　　　　　　　　　　　　　　　　　सार्द्धविहारी (=शिष्य)

चरन् चेत् नाधिगच्छेत् श्रेयांसं सदृश आत्मनः ।
एकचर्यां दृढं कुर्यात् नास्ति बाले सहायता ॥

རྒྱལ་པོའི་ཁབ་ཏུའོ།

འགྲོ་བ་རང་ལས་ལྷག་པ་དང་། །
རང་དང་མཉམ་པ་མ་རྙེད་ན། །
ཅིས་ཀྱང་གཅིག་པུར་འགྲོ་བར་བྱ། །
བྱིས་པ་རྣམས་དང་ལྷན་དུ་མིན། །

यदि विचरण करते अपने अनुरूप भलेमानुस को न पाये, तो दृढ़ता के साथ अकेला ही विचरे, मूढ़ से मित्रता नहीं निभ सकती ।

If a seeker should not find a companion who is his better or equal, he should resolutely pursue a solitary course. There is no fellowship with the foolish.

P 48 (XIV, 15)　　　　　　　　　　　　　　P 33 V 61

བདག་དང་མཐུན་པར་སྤྱོད་པ་ཡི། །
གྲོགས་བཟང་རྙེད་པར་མ་གྱུར་ན། །
བྱིས་པ་གྲོགས་སུ་མི་འགྱུར་བས། །
གཅིག་པུས་སྤྱོད་པ་བརྟན་པར་བྱ། །

पुत्ता मत्थि धनमत्थि, इति बालो विहञ्ञति ।
अत्ता हि अत्तनो नत्थि, कुतो पुत्ता कुतो धनं ॥३॥

श्रावस्ती | आनन्द (सेठ)

पुत्रा मे सन्ति धनं मे ऽस्ति इति बालो विहन्यते ।
आत्मा हि आत्मनो नास्ति कुतः पुत्रः कुतो धनम् ॥

མཉན་ཡོད་དུ་དགའ་བོ་ལའོ།

བདག་ལ་བུ་ཡོད་ནོར་ཡོད་ཅེས། །
བྱིས་པ་རྣམས་ནི་སེམས་པར་བྱེད། །
བདག་ཀྱང་བདག་ལ་ཡོད་མིན་ན། །
བུ་དང་ནོར་ནི་ག་ལ་ཞིག ། །

"मेरा पुत्र है", "धन मेरा है" ऐसा (करके) अज्ञ (नर) उत्पीड़ित होता है, जब आत्मा (=शरीर) ही अपना नहीं, तब कहाँ से पुत्र और धन (अपना होगा) ।

The fool is tormented thinking, "These sons belong to me." "This wealth belongs to me." He himself does not belong to himself. How then can sons be his ? How can wealth be his ?

P 4 (I, 18) P 34 V 62

བདག་ལ་བུ་ཡོད་དེ་བཞིན་དུ། །
ནོར་ཡོད་ཅེས་པས་བྱིས་པ་བརླག །
ཕྱི་རོལ་ནང་ན་བདག་མེད་ན། །
སུ་ཡིས་བུ་ཡིན་ཅི་ཞིག་ནོར། །

यो बालो मञ्ञति बाल्यं, पण्डितो वा पि तेन सो ।
बालो च पण्डितमानी, स वे बालो ति वुच्चति ॥४॥

जेतवन — गिरहकट (चोर)

यो बालो मन्यते बाल्यं पण्डितश्चापि तेन स ।
बालश्च पंडितमानी स, वै बाल इत्युच्यते ॥

བླུན་པོར་སེམས་པའི་བླུན་པོ་ནི། །
དེའི་ཕྱིར་མཁས་པ་ཉིད་ཀྱང་ཡིན། །
བླུན་པོ་མཁས་པར་དྲེགས་པ་དེ། །
ངེས་པར་བླུན་པོ་བྱ་བར་བརྗོད། །

जो (कि वह) अज्ञ होकर (अपनी) अज्ञता को जानता है, इस (अंश) से वह पंडित (= जानकर) है । वस्तुतः अज्ञ होकर भी जो पंडित होने का दम भरता है, वही अज्ञ (= बल) कहा जाता है ।

A fool who thinks that he is a fool, is, for that very reason, a wise man. But the fool who thinks himself wise, is called a fool indeed.

P 85 (XXX, 22) — 34 V 63

བྱིས་པ་གང་ཞིག་བྱིས་པའོ་ཞེས། །
ཤེས་པ་དེ་འདིར་མཁས་པ་ཡིན། །
བྱིས་པ་གང་ཞིག་མཁས་སེམས་ལ། །
དེ་ནི་བྱིས་པ་ཞེས་བརྗོད་དོ། །

यावजीवं पि चे बालो, पण्डितं पयिरुपासति ।
न सो धम्मं विजानाति, दब्बी सूपरसं यथा ॥५॥

श्रावस्ती (जेतवन) उदायी (थेर)

यावज्जीवमपि चेद बालः पंडितं पर्युपास्ते ।
न स धर्मं विजानाति दर्वी सूपरस यथा ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་འཆར་ཀ་ལའོ།

ཇི་སྲིད་འཚོ་བའི་བར་དག་ཏུ། །
བླུན་པོས་མཁས་པ་བསྟེན་བྱས་ཀྱང༌།།
ཐུག་པའི་བྲོ་བ་གཟར་བུས་བཞིན། །
ཆོས་ནི་དེ་ཡིས་ཤེས་མི་འགྱུར། །

चाहे बाल (=जड़, अज्ञ) जीवन भर पंडित की सेवा मे रहे, (तो भी) वह धर्म को (वैसे ही) नहीं जान सकता, जैसे कि कलछी (दबली) सूप (दाल आदि) के रस को।

Though all his life a fool associates with a wise man, he will have no more understanding of the Dharma than a Ladle has of the flavour of soup.

P 84 (XXX, 13) P 35 V 64

བྱིས་པས་ཇི་སྲིད་གསོན་བར་དུ། །
གལ་ཏེ་མཁས་པ་བསྟེན་བྱས་ཀྱང་། །
དེ་ཡིས་ཆོས་ཤེས་མི་འགྱུར་ཏེ། །
གཟར་བུས་ཚོད་མའི་རོ་བཞིན་ནོ། །

ཏྲག་སྟེའི་ཡ་གྱལ་ འཆར་ཀ་ལའོ།

मुहुत्तमपि चे विञ्ञू, पण्डितं पयिरूपासति ।
खिप्पं धम्मं विजानाति, जिव्हा सूपरसं यथा ॥६॥

श्रावस्ती (जेतवन) भद्रवर्गीय (भिक्षुलोम)

मुहूर्त्तमपि चेद्विज्ञः पंडितं पर्युपास्ते ।
क्षिप्रं धर्मं विजानाति जिह्वा सूपरसं यथा ॥

བློ་དང་ལྡན་པས་ཡུད་ཙམ་ཞིག །
མཁས་པ་དག་ལ་བསྟེན་བྱས་ཀྱང་། །
ལྕུག་པའི་བྲོ་བ་ལྕེ་ཡིས་བཞིན། །
ཆོས་ནི་མྱུར་དུ་ཤེས་པར་འགྱུར། །

चाहे विज्ञ (पुरुष) एक मुहूर्त ही पंडित की सेवा में रहे, (तो भी वह) शीघ्र ही धर्म को जान सकता है, जैसे कि जिह्वा सूप के रस को।

Though for a moment only an intelligent person associates with the wise, he quickly understands the Dharma as does the tongue, the flavour of soup.

P 84 (XXV, 14) P 35 V 65

ཤེས་རབ་ལྡན་པས་ཡུད་ཙམ་ཞིག །
མཁས་པ་ཉེ་བར་བསྟེན་པས་ཀྱང་། །
དེ་ཡིས་ཆོས་རྣམས་ཤེས་འགྱུར་ཏེ། །
ལྕེ་ཡིས་ཚོད་མའི་རོ་བཞིན་ནོ། །

चरन्ति बाला दुम्मेधा, अमित्तेनेव अत्तना ।
करोन्ता पापकं कम्मं, यं होति कटुकप्फलं ॥७॥

राजगृह (वेणुवन) सुप्पबुद्ध (कोढ़ी)

चरन्ति बाला दुर्मेधसोऽमित्रेणैवात्मना ।
कुर्वन्तः पापकं कर्म यद् भवति कटुकफलम् ॥

རྒྱལ་པོའི་ཁབ་ཏུའོ།

གང་གིས་རྟུབ་མོ་འི་འབྲས་བུ་ནི། ।
འབྱིན་བྱེད་སྡིག་པའི་ལས་བྱེད་པ། ।
བྱིས་པ་བློ་གྲོས་ངན་པ་རྣམས། ।
རང་ཉིད་རང་གི་དགྲ་བཞིན་སྤྱོད། ।

पाप कर्म को—जो कि कटु फल देनेवाला होता है—करते दुष्ट बुद्धि अज्ञ (जन) अपने ही अपने शत्रु बनते हैं।

The fools of poor intellect act as enemies to themselves, doing evil deeds whose fruits are bitter.

P 33 (IX, 12) P 36 V 66

བྱིས་པ་ཤེས་རབ་ཆུང་ངུ་དག ।
བདག་ལ་དགྲ་བཞིན་བྱེད་པ་ཡིས། ।
གང་ཞིག་འབྲས་བུ་ཚར་འགྱུར་བའི། ।
སྡིག་ཅན་ལས་ནི་སྤྱོད་པར་བྱེད། ।

न तं कम्मं कतं साधु, यं कत्वा अनुतप्पति ।
यस्स अस्सुमुखो रोदं, विपाकं पटिसेवति ॥८॥

जेतवन — कोई कस्सप

न तत् कर्म कृतं साधु यत् कृत्वाऽनुतप्यते ।
यस्याश्रुमुखो रुदन् विपाकं प्रतिसेवते ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་འོད་སྲུང་ལའོ།

གང་ཞིག་བྱས་ན་འགྱོད་འགྱུར་བའི། |
ལས་དེ་བྱས་པ་ལེགས་པ་མིན། |
མཆི་མའི་གདོང་གིས་ངུ་བཞིན་དུ། |
དེ་ཡི་རྣམ་སྨིན སྨྲར་བསྟེན་འགྱུར། |

उस काम का करना ठीक नहीं, जिसे करके (पीछे) अनुताप करना पड़े, और जिसके फल को अश्रुमुख रोते भोगना पड़े ।

That deed is not well done, which, having been done, one after-wards repents, and the fruit of which one reaps weeping, with tearful face.

P 33 (IX, 13) — P 36 V 67

གང་ཞིག་བྱསན་གདུང་འགྱུར་ཞིང་། |
མཆི་མས་གདོང་གཡོགས་ངུ་བཞིན་དུ། |
རྣམ་སྨིན་སོ་སོར་བསྟེན་པ་ཡི། |
ལས་དེ་དག་ནི་མ་བྱས་ལེགས། |

तं च कम्मं कतं साधु, यं कत्वा नानुतप्पति ।
यस्स पतीतो सुमनो, विपाकं पटिसेवति ॥९॥

राजगृह (वेणुवन) सुमन (माली)

तच्च कर्म कृत साधु यत कृत्वानानुतप्यते ।
यस्य प्रतीतः सुमनो विपाकं प्रतिसेवते ॥

གང་ཞིག་དུས་ན་མི་འགྱོད་པའི། |
ལས་དེ་ལེགས་པར་བྱས་པ་སྟེ། |
སྤྲོ་ཞིང་ཡིད་ནི་བདེ་བ་ཡིས། |
དེ་ཡི་རྣམ་སྨིན་སླར་བསྟེན་འགྱུར |

उसी काम का करना ठीक है, जिसे करके अनुपात करना (=पछताना) न पड़े, और जिसके फल को प्रसन्न मन से भोग करे ।

That deed is well done, which, having been done, one does not later repent, and the fruit of which one reaps with joy and pleasure.

P 33 (IX, 14) P 37 V 68

གང་ཞིག་བྱས་ན་མི་གདུང་ཞིང་། |
དགའ་ཞིང་ཡིད་ནི་བདེ་བ་ཡིས། |
རྣམ་སྨིན་སོ་སོར་བསྟེན་པ་ཡིས། |
ལས་དེ་དག་ནི་མ་བྱས་ལེགས། |

मधुवा मञ्ञति बालो, याव पापं न पच्चति ।
यदा च पच्चति पापं, बालो दुक्खं निगच्छति ॥१०॥

जेतवन   उप्पलवण्णा (थेरी)

मध्विव मन्यते वालो यावात् पापं न पच्यते ।
यदा च पच्यते पापं अथ दुःखं निगच्छति ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་ཨུ་པ་ལའི་མདོག་ལའོ།

ཇི་སྲིད་སྡིག་པ་སྨིན་གྱི་བར། །
བྱིས་པས་སྦྲང་རྩི་བཞིན་དུ་སེམས། །
གང་ཚེ་སྡིག་པ་སྨིན་གྱུར་པ། །
དེ་དུས་ངེས་པར་སྡུག་བསྔལ་འགྱུར། །

अज्ञ (जन) जब तक पाप का परिपाक नही होता, तब तक उसे मधु के समान जानता है । जब पाप का परिपाक होता है, तो दुखी होता है ।

A fool thinks an evil deed to be as sweet as honey for as long as it does not ripen. But when it does, then comes real sorrow.

P 100 (XXVIII, 18)   P 37 V 69

ཇི་སྲིད་སྡིག་པ་མ་སྨིན་པ། །
དེ་སྲིད་བྱིས་པ་མངར་བར་སེམས། །
གང་ཚེ་སྡིག་པ་སྨིན་གྱུར་པ། །
དེ་ཚེ་དེ་ནི་ཚ་བར་སེམས། །

मासे मासे कुसग्गेन, बालो भुञ्जेथ भोजनं ।
न सो सङ्खतधम्मानं, कलं अग्घति सोळसिं ॥११॥

राजगृह (वेणुवन) जम्बुक (आजीवक साधु)

मासे मासे कुशाग्रेण बालो भुंजीत भोजनम् ।
न स संख्यातधर्माणां कलामर्हति शोडशीम् ।।

འོད་མའི་ཚལ་དུ་ཀུན་ཏུ་རྒྱུ་བླ་ལའོ།

བྱིར་པོ་ཟླ་བ་ཟླ་བ་ལ། |
ཀུ་ཤའི་རྩེ་མོས་ཟས་ཟ་ཡང་། |
ཆོས་ནི་བགྲང་བར་བྱེད་རྣམས་ཀྱི། |
བཅུ་དྲུག་ཆ་ཡང་དེ་མ་ཡིན། |

यदि अज्ञ (पुरुष) कुश की नोक से महीने महीने पर खाना खाये, तो भी धर्म के जानकारों के सोलहवें भाग के भी बराबर (वह तृप्त) नहीं हो सकता ।

For months on end a fool may eat his food with a blade of kusa-grass (an ascetic practice), but he is not worth one sixteenth of those who have comprehended the truth.

P 80 (XXIV, 19) P 38 V 70

ཟླ་བ་རེ་རེའི་ཀུ་ཤའི་རྩེས། |
ཁ་ཟས་ཟ་བ་གང་ཡིན་དེས། |
ཆོས་ནི་བགྲང་བར་བྱེད་རྣམས་ཀྱི། |
བཅུ་དྲུག་ཆ་ཡང་དེ་མ་ཡིན། |

न हि पापं कतं कम्मं, सज्जु खीरं व मुच्चति ।
डहन्तं बालमन्वेति, भस्मच्छन्नो व पावको ॥१२॥

राजगृह (वेणुवन) अहिपेत

नहि पापं कृतं कर्म सद्यः क्षीरमिव मुंचति ।
दहन् बालमन्वेति भस्माच्छन्न इव पावकः ॥

སྡིག་པའི་ལས་ནི་འོ་མ་བཞིན། །
དེ་མ་ཐག་ཏུ་མི་འགྱུར་ཏེ། །
ཐལ་བས་གཡོགས་པའི་མེ་བཞིན་དུ། །
སྐྱིད་ནས་བྱིས་པ་སྡིག་པར་བྱེད། །

ताजे दूध की भाँति किया पाप कर्म, तुरन्त विकार नहीं लाता, वह भस्म से ढँकी आग की भाँति दग्ध करता अज्ञजन का पीछा करता है ।

An evil deed does not immediately bear fruit, just as fresh milk does not curdle at once. Smouldering, like fire covered with ashes, it follows the fool.

P 34 (IX, 16) P 38 V 71

ངེས་པར་སྡིག་ལས་འཕྲལ་དུ་ནི། །
འོ་མ་ལྟ་བུར་འགྱུར་མི་བྱེད། །
ཐལ་བས་གཡོགས་པའི་མེ་ལྟ་བུར། །
དེས་ནི་བྱིས་པ་སྡིག་པར་བྱེད། །

यावदेव अनत्थाय, ञत्तं बालस्स जायति ।
हन्ति बालस्स सुक्कंसं, मुद्धमस्स विपातयं ॥१३॥

राजगृह (वेणुवन) सट्टिकूठ (प्रेत)

यावदेव अनर्थाय ज्ञप्तं बालस्य जायते ।
हन्ति बालस्य शुक्लांशं मूर्धानमस्य विपातयन् ॥

འོད་མའི་ཚལ་དུའོ།

ཇི་སྲིད་དོན་མིན་ཤེས་པ་ནི། |
བྱིས་པ་དག་ལ་སྐྱེས་ཀྱི་བར། |
བྱིས་པའི་དཀར་པོའི་ཆ་འཇོམས་ཤིང་། |
དེ་ཡི་སྤྱི་བོར་རྣམ་པར་ལྷུང་། |

मूढ़ (=बाल) का जितना भी ज्ञान है, (वह उसके) अनर्थ के लिए होता है। वह उसकी मूर्धा (=शिर= प्रजा) को गिराकर उसके शुक्ल (धवल = शुद्ध) अंश का विनाश करता है।

The knowledge gained by the fool becomes the cause of his ruin. It destroys his bright lot and cleaves his head.

P 43 (XIII 2) P 39 V 72

ཇི་སྲིད་བླུན་པོ་མཆོད་བྱས་པ། |
དེ་སྲིད་རབ་ཏུ་བརླག་པར་འགྱུར། |
བྱིས་པ་དཀར་པོའི་ཆ་འགྲིབ་ཅིང་། |
དེ་ཡི་སྤྱི་བོའང་ངེས་པར་ཉམས། |

असन्तं भावनमिच्छेय्य, पुरेक्खारं च भिक्खुसु ।
आवासेसु च इस्सरियं, पूजं परकुलेसु च ॥१४॥

जेतवन सुधर्म (थेर)

असद्भावनमिच्छेत पुरस्कारं च भिक्षुषु ।
आवासेसु चैश्वर्यं पूजा परकुलेषु च ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་ཆོས་བཟང་ལའོ།

དགེ་སློང་ནང་དུ་གྲལ་གོང་དང་། །
བསྟི་གནས་རྣམས་སུ་གཙོ་བོ་དང་། །
ཁྱིམ་གཞན་དག་ཏུ་མཆོད་པ་སྟེ། །
མི་སྲིད་པ་རྣམས་འདོད་པར་བྱེད། །

अप्रस्तुत वस्तु की चाह करता है, भिक्षुओं में बड़ा बनना (चाहता है), मठों में स्वामीपन (=ऐश्वर्य) और दूसरे कुलों में पूजा (चाहता है) ।

The fool will desire undue reputation, precedence amongst monks, authority in the monasteries and honour among other families.

P 43 (XIII, 3) P 39 V 73

ངན་པ་རྟེན་པ་འདོད་པ་དང་། །
དགེ་སློང་འཁོར་ནི་འདོད་པ་དང་། །
གནས་ལ་སེར་སྣ་བྱེད་པ་དང་། །
རིགས་གཞན་དག་གིས་མཆོད་པ་དང་། །

ममेत्र कतमञ्जन्तु, गिहोपब्बजिता उभो।
ममेवातिवसा अस्सु, किच्चाकिच्चेसु किस्मिचि।
इति बालस्स सङ्कप्पो, इच्छा मानो च वड्ढति ॥१५॥

ममैव कृतं मन्येतां गृहि-प्रव्रजितावुभौ।
ममैवातिवशाः स्यातां कृत्याकृत्येषु केषु चित्।
इति बालस्य संकल्प इच्छा मानश्च वर्द्धते॥

ཁྱིམ་པ་དང་ནི་རབ་བྱུང་སྟེ། |
གཉིས་ཀ་དག་ནི་ཁོ་བོས་བྱས། |
བྱ་དང་བྱ་མིན་ཅི་ལ་ཡང་། |
ང་ཉིད་རབ་ཏུ་དབང་པོ་ཞེས། |
བླུན་པོ་ཀུན་ཏུ་རྟོག་པ་དང་། |
འདོད་དང་ང་རྒྱལ་འཕེལ་བར་བྱེད། |

गृहस्थ और संन्यासी दोनों मेरे ही किए को मानें, किसी भी कृत्य अकृत्य में मेरे ही वशवर्ति हों—ऐसा मूढ़ का संकल्प होता है, (जिससे) इच्छा और अभिमान बढ़ते हैं।

"Let the laymen and the monks both think that this was done by me. In every work, great or small, let them defer to me." Such is the aspiration of the fool, and thus his desires and pride increase.

P 43 (XIII, 1) P 40 V 74

རབ་ཏུ་བྱུང་དང་ཁྱིམ་པ་དག |
གང་ཡང་རུང་བ་བདག་འཁྲུགས་ཏེ། |
བྱ་བ་བྱས་རུང་མ་བྱས་རུང་། |
བདག་དབང་གྱུར་ན་རེ་སྟེ་ཞེས། |
དེ་ལྟར་བྱིས་པ་ཀུན་རྟོག་ན། |
སེམས་ལ་འདོད་ཆེན་འཕེལ་བར་འགྱུར། |

अञ्ञा हि लाभूपनिसा, अञ्ञा निब्बानगामिनी ।
एवमेतं अभिञ्ञाय, भिक्खु बुद्धस्स सावको ।
सक्कारं नाभिनन्देय्य, विवेकमनुब्रूहये ॥१६॥

श्रावस्ती (जेतवन) (वनवासी) तिस्स (थेर)

अन्या हि लाभोपनिषद् अन्या निर्वाणगामिनी ।
एवमेतद् अभिज्ञाय भिक्षुर्बुद्धस्य श्रावकः ।
सत्कारं नाभिनन्देत् विवेकमनुबृंहयेत् ॥

མཉན་ཡོད་དུ་སྨར་རྒྱལ་ལའོ།

ལ་ལ་རྙེད་པའི་ལམ་ཡིན་དེ། །
ལ་ལ་མྱ་ངན་འདས་པའི་ལམ། །
འདི་གཉིས་མངོན་པར་ཤེས་བྱས་ནས། །
དགེ་སློང་སངས་རྒྱས་ཉན་ཐོས་རྣམས། །
བཀུར་བསྟི་དག་ལ་མི་དགའ་ཞིང་། །
དབེན་པའི་བསླགས་པ་བརྗོད་པར་བྱོས། །

བྲིས་པའི་སྡེ་ཚན་ཏེ། ལེའུ་ལྔ་པའོ།

लाभ का रास्ता दूसरा है, और निर्वाण को ले जाने वाला दूसरा— इस प्रकार इसे जानकर बुद्ध का अनुगामी भिक्षु सत्कार का अभिनन्दन न करे, और विवेक (=एकान्तचर्या) को बढ़ावें ।

Verily, the path that leads to worldly gain is one, and the path that leads to Nirvana is quite another. Understanding this, the Bhikhu, the disciple of the Buddha, should not delight in worldly honours but should praise the qualities of solitude and wisdom.

P 43 (XIII, 5) P 40 V 75

རྙེད་པའི་ཐབས་ནི་གཞན་ཡིན་ལ། །
མྱ་ངན་འདས་འགྲོའི་རྒྱུ་ཡིན་ཞེས། །
དེ་ལྟར་ཅི་རིགས་ཤེས་ནས་སུ། །
བཀུར་སྟི་དག་ལ་མི་དགའ་ཞིང་། །
དབེན་པ་རིམ་གྱིས་འཕེལ་བྱེད་པའི། །
དགེ་སློང་སངས་རྒྱས་ཉན་ཐོས་ཡིན། །

६—पण्डितवग्गो

निधीनं व पवत्तारं, यं पस्से वज्जदस्सिनं ।
निग्गय्हवादिं मेधाविं, तादिसं पण्डितं भजे ।
तादिसं भजमानस्स, सेय्यो होति न पापियो ॥१॥

जेतवन — राध (थेर)

निधीनामिव प्रवत्तारं यं पश्येत् वर्ज्यदर्शिनम् ।
निगृह्यवादिनं, मेधाविनं तादृशं पंडित भजेत् ।
तादृशं भजमानस्य श्रेयो भवति न पापीयः ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ།

གང་གིས་སྐྱོང་བ་སྟོན་བྱེད་ཅིང་། །
ཡང་དག་སྨོས་པ་སྨྲ་བྱེད་པའི། །
བློ་ལྡན་མཁས་པ་དེ་འདྲ་བ། །
མཐོང་ན་གཏེར་སྟོན་བཞིན་དུ་བསྟེན། །
དེ་འདྲ་བསྟེན་པར་བྱེད་རྣམས་ལ། །
ལེགས་པ་འབྱུང་ཞིང་སྡིག་པ་མིན། །

(भूमि में गुप्त) निधियों के बतलानेवाले की तरह, बुराई को दिखानेवाले ऐसे संयमवादी, मेधावी पंडित की सेवा करे। ऐसे के सेवन करने वाले का कल्याण होता है, अमंगल नहीं (होता)।

If a person sees a wise man who points out faults and reproves and who teaches what is the pure morality, he should serve him as he would a revealer of hidden treasures. By doing such service good and not evil will arise.

ओवदेय्यानुसासेय्य, असब्भा च निवारये।
सतं हि सो पियो होति, असतं होति अप्पियो ॥२॥

जेतवन — अस्सजी, पुंनब्बसु

अववदेदनुशिष्याद् असभ्याच्च निवारयेत्।
सतां हि स प्रियो भवति असतां भवत्यप्रियः ॥

གདམས་པར་བྱ་ཞིང་སློབ་པར་བྱ། །
མི་མཐུན་པ་རྣམས་བཟློག་པར་བྱ། །
དམ་པ་དེ་ལ་དགེས་པ་སྟེ། །
དམ་པ་མིན་རྣམས་དགའ་མི་འགྱུར། །

(जो) सदुपदेश देता है, अनुशासन करता है, नीच कर्म से निवारण करता है, वह सत्पुरुषों को प्रिय होता है, और असत्पुरुषों को अप्रिय।

Let him advise, instruct, and shield one from evil. A delight is he to the good, a vexation to the wicked.

न भजे पापके मित्ते, न भजे पुरिसाधमे ।
भजेथ मित्ते कल्याणे, भजेथ पुरिसुत्तम ॥३॥

जेतवन

छन्न (थेर)

न भजेत् पापानि मित्राणि न भजेत् पुरुषाधमान् ।
भजेत् मित्राणि कल्याणानि भजेत् पुरुषानुत्तमान् ॥

སྡིག་པའི་གྲོགས་པོ་བསྟེན་མི་བྱ། |
མ་རབས་སྐྱེས་བུ་བསྟེན་མི་བྱ། |
དགེ་བའི་གྲོགས་རྣམས་བསྟེན་བྱ་ཞིང་། |
སྐྱེས་བུ་མཆོག་རྣམས་བསྟེན་པར་བྱ། |

दुष्ट मित्रों का सेवन न करें, न अधम पुरुषों का सेवन करें। अच्छे मित्रों का सेवन करे, उत्तम पुरुषों का सेवन करे।

Do not associate with evil friends, nor with common people. But associate with virtuous friends and noble men.

P 82 (XXV, 3) P 42 V 73

སྡིག་པའི་གྲོགས་པོ་མི་བསྟེན་ཞིང་། |
སྐྱེས་བུ་ངན་པ་བསྟེན་མི་བྱ། |
དགེ་བའི་བཤེས་གཉེན་བསྟེར་བྱ་ཞིང་། |
སྐྱེས་བུ་དམ་པ་བསྟེན་པར་བྱ། |
(དེ་ལྟ་བུ་དག་བསྟེན་བྱས་ན། |
སྡིག་པར་མི་འགྱུར་ལེགས་པར་འགྱུར། |)

धम्मपीति सुखं सेति, विप्पसन्नेन चेतसा ।
अरियप्पवेदिते धम्मे, सदा रमति पण्डितो ॥४॥

जेतवन — महाकप्पिन (थेर)

धर्मपीती: सुखं शेते विप्रसन्नेन चेतसा ।
आर्यप्रवेदिते धर्मे सदा रमति पण्डित: ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་ཀཔྤིན་ཆེན་པོ་ལའོ།

རབ་ཏུ་དྭངས་པའི་སེམས་ཀྱིས་ནི། །
ཆོས་ནི་བཏུང་སྟེ་བདེ་བར་གཟིམས། །
རྟག་ཏུ་འཕགས་པས་རབ་གསུངས་པའི། །
ཆོས་ལ་མཁས་པ་དགའ་བར་འགྱུར། །

धर्म (-रस) का पान करनेवाला प्रसन्न-चित्त हो सुखपूर्वक सोता है; पंडित (जन) आर्यों के जतलाये धर्म में सदा रमण करते हैं।

He who imbibes the Dharma lives happily. With a tranquil mind the wise man ever delights in the Dharma revealed by the Aryas (Buddhas.)

उदकं हि नयन्ति नेत्तिका,
उसुकारा नमयन्ति तेजनं ।
दारुं नमयन्ति तच्छका,
अत्तानं दमयन्ति पण्डिता ॥५॥

जेतवन पण्डित सामणेर

उदकं हि नयन्ति नेतृका इषुकारा नमयन्ति तेजनम् ।
दारू नमयन्ति तक्षका आत्मानं दमयन्ति पण्डिताः ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་དགེ་ཚུལ་མཁས་པ་ལའོ།
ཞིང་པ་བྱེད་པ་རྣམས་ཀྱིས་ཆུ་འདྲེན་ཞིང་། །
མདའ་མཁར་རྣམས་ཀྱིས་སྨྱུག་མ་བསྲང་བར་བྱེད། །
ཤིང་མཁན་རྣམས་ཀྱིས་ཤིང་ནི་འཁྱོངས་པ་སྟེ། །
མཁས་པ་རྣམས་ནི་བདག་ཉིད་འདུལ་བར་མཛད། །

नहरवाले पानी को ले जाते हैं, वाण बनानेवाले वाण को ठीक करते हैं, बढ़ई लकड़ी को ठीक करते हैं, और पण्डित (जन) अपना दमन करते हैं ।

Irrigators lead the water, fletchers fashion the arrow shafts, carpenters bend the wood, and the wise control themselves.

P 58 (XXII, 11) P 43 V 80

བཅོ་ལྷག་མཁན་དག་ཆུས་འབྲུ་ཞིང་། །
མདའ་མཁན་མེས་ནི་སྲོང་བ་དང་། །
ཤིང་མཁན་ཤིང་ལ་འཇོག་སྦྱོང་ལྟར། །
མཁས་པས་བདག་ཉིད་འདུལ་བར་བྱ། །

सेलो यथा एकघनो, वातेन न समीरति ।
एवं निन्दापसंसासु, न समिञ्जन्ति पण्डिता ॥६॥

जेतवन — मद्दिय (थेर)

शैलो यथैकघनो वातेन न समोर्यते ।
एवं निन्दाप्रशंसासु न समीर्यन्ते पण्डिताः ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ།

ཇི་ལྟར་དུམ་བུ་གཅིག་པའི་བྲག །
རླུང་གིས་གཡོ་བར་མི་བྱེད་པ། །
དེ་བཞིན་བསྟོད་དང་སྨད་པ་ལ། །
མཁས་པ་རྣམས་ནི་གཡོ་བ་མེད། །

जैसे ठोस पहाड़ हवा से कम्पायमान नहीं होता, ऐसे ही पण्डित निन्दा और प्रशंसा से विचलित नहीं होते ।

As a solid rock is not shaken by wind, even so, the wise are not ruffled by praise or blame.

P III (XXIX. 53) — P 43 V 81

ཇི་ལྟར་རི་དང་བྲག་དག་ནི། །
རླུང་གིས་གཡོས་པས་མི་འགྱུར་ལྟར། །
དེ་བཞིན་བསྟོད་དང་སྨད་པ་ཡིས། །
མཁས་པ་རབ་ཏུ་གཡོ་བ་མེད། །

यथा पि रहदो गम्भीरो, विप्पसन्नो अनाविलो ।
एवं धम्मानि सुत्वान, विप्पसीदन्ति पण्डिता ॥७॥

जेतवन | काण-माता

यथापि हृदो गम्भीरो विप्रसन्नोऽनाविलः ।
एवं धर्मान् श्रुत्वा विप्रसीदन्ति पण्डिताः ॥

ཇི་ལྟར་གཏིང་ཟབ་མཚོ་མོ་ནི། |
རྙོག་པ་མེད་ཅིང་རབ་དྭངས་པ། |
དེ་བཞིན་དམ་པའི་ཆོས་ཐོས་ནས། |
མཁས་རྣམས་རབ་ཏུ་དྭངས་བར་འགྱུར། |

धर्मों को सुनकर पण्डित (जन) अथाह, स्वच्छ, निर्मल सरोवर की भाँति स्वच्छ (सन्तुष्ट) होते हैं ।

As a deep lake is extremely clear and unperturbed, so are the wise ones perfectly satisfied after hearing the Teachings.

P 57 (XVII, 9) | P 44 V 82

ཇི་ལྟར་མཚོ་ཆེན་ཟབ་མོ་དག |
རབ་ཏུ་རྣམ་དག་རྙོག་མེད་ལྟར། |
དེ་བཞིན་མཁས་པ་རབ་དང་བས། |
འདི་ན་ཆོས་ནི་ཉན་པར་བྱེད། |

सब्बत्थ वे सप्पुरिसा चजन्ति,
न कामकामा लपयन्ति सन्तो ।
सुखेन फुट्ठा अथ वा दुखेन,
न उच्चावचं पण्डिता दस्सयन्ति ॥८॥

जेतवन — पाँच सौ भिक्षु

सर्वत्र वै सत्पुरुषा व्रजन्ति न कामकामा लपन्ति सन्त ।
सुखेन स्पृष्टा अथवा दुःखेन नोच्चावचं पण्डिता दर्शयन्ति ॥

སྐྱེས་བུ་དམ་པ་གནས་སྐབས་ཀུན་ལ་འདུག །
དང་སྤྲོང་འདོད་པ་འདོད་པའི་གཏམ་མི་གསུངས།།
བདེ་བས་དགར་འམ་འོན་དེ་སྡུག་བསྔལ་གྱིས། །
མཁས་པ་རྣམས་ལ་མགོ་དམན་མཐོང་མི་འགྱུར། །

सत्पुरुष सभी जगह जाते हैं, (वह) भोगों के लिए बात नहीं चलाते; सुख मिले या दुःख, पण्डित (जन) विकार नहीं प्रदर्शित करते।

Pure people walk on, whatever happens to them. The saints are free from desireful talk. Whether touched by happiness or by pain, the wise exhibit neither elation nor depression.

न अत्तहेतु न परस्स हेतु,
न पुत्तमिच्छे न धनं न रट्ठं ।
न इच्छेय्य अधम्मेन समिद्धिमत्तनो,
न सीलवा पञ्ञवा धम्मिको सिया ॥९॥

जेतवन — धम्मिक (थेर)

नात्महेतोः न परस्य हेतोः
न पुत्रमिच्छेत् न धनं न राष्ट्रम् ।
नेच्छेद् अधर्मेण समृद्धिमात्मनः
स शीलवान् प्रज्ञावान धार्मिकः स्यात् ॥

བདག་སྐྱིད་མ་ཡིན་གཞན་གྱི་སྐྱིད་དུ་མིན། །
བུ་ནི་མི་འདོད་ནོར་མིན་ཡུལ་འཁོར་མིན། །
ཆོས་མ་ཡིན་པས་རང་འབྱོར་མི་འདོད་པ། །
དེ་ནི་ཚུལ་ལྡན་ཤེས་ལྡན་ཆོས་ལྡན་འགྱུར། །

जो अपने लिए या दूसरे के लिए, पुत्र, धन, और राज्य नहीं चाहते, न अधर्म से अपनी उन्नति चाहते हैं; वही सदाचारी (=शीलवान) प्रज्ञावान् और धार्मिक हैं ।

One who is virtuous, wise and righteous is without desires for himself or for others. He desires neither sons nor wealth nor kingdom, and does not wish for his own success by unfair means.

अप्पका ते मनुस्सेसु, ये जना पारगामिनो ।
अथायं इतरा पजा, तीरमेवानुधावति ॥१०॥

जेतवन धर्मश्रमण

अल्पकास्ते मनुष्येषु ये जनाः पारगामिनः ।
अथेमा इतराः प्रजा तीरमेवानु धावति ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་ཆོས་ལའོ།

ཕ་རོལ་སོན་པའི་སྐྱེས་བུ་ནི། ।
མི་ཡི་ནང་ན་ཉུང་ངུ་ཙམ། ।
འོན་ཀྱང་སྐྱེ་རྒུ་གཞན་པ་རྣམས། ।
ཚུ་རོལ་ཁོ་ནར་རྗེས་སུ་རྒྱུག། ।

मनुष्यों में पार जाने वाले जन विरले ही हैं, यह दूसरे लोग तो तीर पर ही दौड़नेवाले हैं ।

Few amongst men are those who reach the further shore (of Nirvana). The rest of mankind only run about on the hither bank (of Samsara).

P 109 (XXIX, 37) P 45 V 85

སྐྱེ་དགུ་ཕལ་པ་འདི་དག་ནི། ।
ཕ་མཐར་ཉིད་དུ་རྒྱུག་བྱེད་པ། ।
གང་དག་ཕ་རོལ་འགྲོ་བྱེད་པའི། ।
མི་ཡི་སྐྱེ་བོ་དེདག་ཉུང་། ।

ये च खो सम्मदक्खाते, धम्मे धम्मानुवत्तिनो ।
ते जना पारमेस्सन्ति, मच्चुधेय्यं सुदुत्तरं ॥११॥

ये च खलु सम्यगाख्याते धर्मे धर्मानुवर्तिनः ।
ते जनाः पारमेष्यन्ति मृत्युधेयं सुदुस्तरम् ॥

གང་ཞིག་ཡང་དག་གསུངས་པ་ཡི། ।
ཆོས་ལ་ཆོས་ཀྱི་རྗེས་སུ་འཇུག ।
འཆི་བའི་ཡུལ་ས་བགྲོད་དཀའ་བའི། ।
ཕ་རོལ་སྐྱེ་བོ་དེ་རྣམས་ངགྲོད། ।

जो सुव्याख्यात धर्म का अनुगमन करते हैं, वह मृत्युगृहीत अतिदुस्तर (संसार-सागर) को पार करेंगे ।

But those who trully act according to the teaching, when it has been well expounded to them, will cross to the other shore beyond the dominion of death, so difficult to traverse.

P 109 (XYIX 38) P 46 V 86

གང་དག་ལེགས་པར་གསུངས་པ་ཡི། ।
ཆོས་ལ་ཆོས་ཀྱི་རྗེས་སྣ་བས། ।
སྐྱེ་བོ་དེ་དག་སྐྱེ་ཤི་ཡི། ।
མཚོ་ཆེན་རྒྱལ་དཀའི་ཕ་རོལ་འགྲོ། ।

कण्हं धम्मं विप्पहाय, सुक्कं भावेथ पण्डितो ।
ओका अनोकमागम्म, विवेके यत्थ दूरमं ॥१२॥

जेतवन | पाँच सौ नवागत भिक्षु

कृष्णं धर्मं विप्रहाय शुक्लं भावयेत् पण्डितः ।
ओकात् अनोकं आगम्य विवेके यत्र दूरमम् ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ།

ནག་པོའི་ཆོས་ནི་རྣམ་སྤྲངས་ནས། ।
མཁས་པས་དཀར་པོ་གོམས་པར་བྱ། ।
ཁྱིམ་ནས་ཁྱིམ་མེད་དབེན་པ་ནི། ।
གང་དུ་དགའ་བ་དཀའ་བར་སྤོང་། ।

काले धर्म (पाप) को छोड़कर, पण्डित (जन) शुक्ल (धर्म) धर्म का आचरण करें। घर से बेघर हो दूर जा विवेक (एकान्त) का सेवन करे।

The wise man abandons dark states and cultivates the bright. Without going from house to house, he seeks great delight in solitude, so hard to enjoy.

तत्राभिरतिमिच्छेय्य, हित्वा कामे अकिञ्चनो ।
परियोदपेय्य अत्तानं. चित्तक्लेसेहि पण्डितो ॥१३॥

तत्राभिरतिमिच्छेत् हित्वा कामान् अकिंचनः ।
पर्यवदापयेत् आत्मानं चित्तक्लेशैः पण्डितः ॥

ཅི་ཡང་མེད་པར་འདོད་སྤྲངས་དེ། །
དེར་ནི་མངོན་དགའ་འདོད་པར་བྱ། །
རང་གི་སེམས་ཀྱི་ཉོན་མོངས་རྣམས། །
མཁས་པས་ཡོངས་སུ་འདུལ་བར་བྱ། །

भोगों को छोड, सर्वस्वत्यागी हो वही रत रहने की इच्छा करे। पण्डित (जन) चित्त के मलों से अपने को परिशुद्ध करे।

Giving up all desires whatsoever, and desiring (only) that real happiness (or being without desire), the wise man completely removes the troublesome passions (desire, anger, ignorance and their kindred) from his mind.

येसं सम्बोधियङ्गेसु, सम्मा चित्तं सुभावितं।
आदानपटिनिस्सग्गे, अनुपादाय ये रता।
खीणासवा जुतिमन्तो, ते लोके परिनिब्बुता ॥१४॥

येषां सम्बोध्यंगेषु सम्यक् चित्तं सुभावितम्।
आदानप्रतिनिःसर्गे अनुपादाय ये रताः।
क्षीणास्रवा ज्योतिष्मन्तस्ते लोके परिनिर्वृताः ॥

གང་གིས་བྱང་ཆུབ་ཡན་ལག་རྣམས། |
ཡང་དག་སེམས་ཀྱིས་ལེགས་པར་བསྒོམས། |
ལེན་པ་རྣམས་ལས་ཕྱིར་སྤངས་ཤིང༌། |
ཉེ་བར་ལེན་ལ་མི་དགའ་བ། |
ཟག་ཟད་སྣང་བ་ལྡན་པ་དེ། |
འཇིག་རྟེན་ཡོངས་སུ་མྱ་ངན་འདའ། |

མཁས་པའི་སྡེ་ཚན་ཏེ། ལེའུ་དྲུག་པའོ། །

संबोधि (परम ज्ञान) के अंगों (= संबोध्यंगों) में जिनका चित्त भली प्रकार परिभावत (अभ्यस्त) हो गया है; जो परिग्रह के परित्याग पूर्वक अपरिग्रह में रत हैं। ऐसे चित्त के मलों से निर्मुक्त (= क्षीणास्रव), द्युतिमान (पुरुष) लोक में निर्वाण को प्राप्त हैं।

Those who with a pure mind properly meditate on all the seven branches of enlightenment (mindfulness, wisdom, energy, joyousness, sevenity, concentrated meditation, and equanimity), and abandoning all attachment take no pleasure in grasping, such ones possessed of radiant clarity attain the passing from sorrow (Nirvana) in this world.

P 27 (XXXI, 40) P 47 V 89

གང་གིས་བྱང་ཆུབ་ཡན་ལག་བདུན། |
སེམས་ཀྱིས་ལེགས་པར་བསྒོམས་པ་དང་། |
གང་ཞིག་ལེན་ལ་མི་དགའ་ཞིང་། |
ལེན་པ་རབ་ཏུ་སྤངས་པ་དང་། |
ཟག་ཟད་སྒྲོན་རྣམས་བསལ་བ་དེ། |
འཇིག་རྟེན་དག་ན་མྱ་ངན་འདས། |

७—अरहन्तवग्गो

गतद्धिनो विसोकस्स, विप्पमुत्तस्स सब्बधि ।
सब्बगन्थप्पहीनस्स, परिळाहो न विज्जति ॥१॥

राजगृह (जीवक का आम्रवन) जीवक

गताध्वनो विशोकस्य विप्रमुक्तस्य सर्वथा ।
सर्वग्रन्थप्रहीणस्य परिदाहो न विद्यते ॥

ཨ་མྲའི་ཚལ་དུ་འཚོ་བྱེད་ལ་གསུངས་པ།

རྒྱུ་བ་ཟད་ཅིང་མྱ་ངན་བྲལ། །
ཐམས་ཅད་ཀུན་དུ་རྣམ་གྲོལ་བ། །
འཆིང་བ་ཐམས་ཅད་བཅད་པ་ལ། །
ཡོངས་སུ་གདུང་བ་ཡོད་མ་ཡིན། །

जिसका मार्ग (गमन) समाप्त हो चुका है, जो शोक रहित तथा सर्वथा मुक्त है; जिसकी सभी ग्रंथियाँ क्षीण हो गई हैं; उसके लिये सन्ताप नहीं है ।

Completely without sorrow is he who has ceased moving (i. e. whose karma is finished), who is without troubles and who, wholly free from everything, has severed all bonds.

उय्युञ्जन्ति सतीमन्तो, न निकेते रमन्ति ते।
हंसा व पल्ललं हित्वा, ओकमोकं जहन्ति ते ॥२॥

राजगृह (वेणुवन) महाकस्सप

उद्युंजते स्मृतिमन्तो न निकेते रमन्ति ते।
हंसा इव पल्वलं हित्वा ओकमोकं जहति ते ॥

དྲན་དང་ལྡན་པར་རབ་སྦྱོར་བ། །
དེ་རྣམས་གནས་ལ་ཆགས་མ་ཡིན། །
ངང་པས་རྫིང་བུ་གཏོང་བ་བཞིན། །
ཁྱིམ་དང་ཁྱིམ་ནི་དེ་ཡིས་འདོར། །

सचेत हो वह उद्योग करते हैं, (गृह-सुख) में रमण नहीं करते, हंस जैसे क्षुद्र जलाशय को छोड़कर चले जाते हैं (वैसे ही वह अर्हत्) गृह को छोड़ जाते हैं।

The mindful exert themselves. Attachment to no abode, they abandon home after home, like swans who have left their lake.

P 56 (XVII 1) P 48 V 91

དེ་དག་ཁྱིམ་ལ་མི་དགའ་བར། །
དྲན་དང་ལྡན་པ་འབད་པ་ཡིས། །
ངང་པས་མཚོ་ངན་སྤོང་བ་ལྟར། །
དེ་དག་ཁྱིམ་སྤངས་ཚུ་བོ་གཏལ། །

येसं सन्निचयो नत्थि, ये परिञ्ञातभोजना ।
सुञ्ञतो अनिमित्तो च, विमोक्खो येसं गोचरो ।
आकासे व सकुन्तानं, गति तेसं दुरन्नया ॥३॥

जेतवन — वेलट्ठि सीस

येषां सन्निचयो नास्ति ये परिज्ञातभोजनाः ।
शून्यतोऽनिमित्तश्च विमोक्षो यस्य गोचरः ।
आकाश इव शकुन्तानं गतिः तेषां दुरन्वया ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ།

གང་ལ་གསོག་འཛོག་ཡོད་མིན་ཞིང་། |
གང་གིས་ཡོངས་སུ་གནང་བ་སྤྱོད། |
གང་གི་སྤྱོད་ཡུལ་སྟོང་ཉིད་དང་། |
མཚན་མེད་རྣམ་པར་ཐར་པ་སྟེ། |
དེ་རྣམས་གོ་འཕང་ནམ་མཁའ་ལ། |
བྱ་ལམ་བཞིན་དུ་ཤེས་པར་དཀའ། |

जो (वस्तुओं का) संचय नहीं करते, जिनका भोजन नियत है, शून्यता-स्वरूप तथा कारण रहित मोक्ष (=निर्वाण) जिनको दिखाई पड़ता है; उनकी गति (=गंतव्य स्थान) आकाश में पक्षियों की (गति की) भाँति अज्ञेय है।

Those who do not hoard, who reflect well over their food, and whose object is the Void, the signless Liberation, their course cannot be traced, like that of birds in the sky.

P 107 (XXIX, 25) — P 49 V 92

གང་དག་ཀུན་དུ་སོགས་མེད་ཅིང་། |
གང་དག་ཁ་ཟས་ཡོངས་ཤེས་པ། |
སྟོང་དང་མཚན་མ་མེད་པ་དང་། |
དབེན་པ་ཉིད་ཀྱི་སྤྱོད་ཡུལ་ཅན། |
དེ་དག་འགྲོ་བ་རྟོགས་དཀའ་སྟེ། |
ནམ་མཁའ་ལ་ནི་བྱ་རྗེས་བཞིན། |

यस्सासवा परिक्खीणा, आहारे च अनिस्सितो ।
सुञ्ञतो अनिमित्तो च, विमोक्खो यस्स गोचरो ।
आकासे व सकुन्तानं, पदं तस्स दुरन्नयं ॥४॥

राजगृह (वेणुवन) अनुरुद्ध (थेर)

यस्यास्रवाः परिक्षीणा आहारे च अनिःसृतः ।
शून्यतोऽनिमित्तश्च विमोक्षो यस्य गोचरः ।
आकाश इव शकुन्तानां पदं तस्य दुरन्वयम् ॥

གང་གི་ཟག་པ་ཡོངས་ཟད་ཅིང་། །
ཟས་ལ་ཞེན་པ་ཡོད་མ་ཡིན། །
གང་གི་སྤྱོད་ཡུལ་སྟོང་ཉིད་དང་། །
མཚན་མེད་རྣམ་པར་ཐར་པ་སྟེ། །
དེ་རྣམས་གོ་འཕང་ནམ་མཁའ་ལ། །
བྱ་ལམ་བཞིན་དུ་ཤེས་པར་དཀའ། །

जिसके आश्रव (=मल) क्षीण हो गये हैं, जो आहार में आसक्त नहीं, तथा शून्य और अनिमित्त विमोक्ष जिसका गोचर है, उसकी गति, आकाश में पक्षिओं की गति की भाँति अज्ञेय है।

He whose corruptions (asava-sensuality; craving for existence; speculation; ignorance.) are destroyed, who is not attached to food, and whose object is the Void, the signless Liberation, his path cannot be traced, like that of birds in the sky.

P 108 (XXIX, 31) P 49 V 93

གང་དག་ཕ་མཐར་ཉེན་མེད་ཅིང་། །
གང་གིས་ཟག་ཟད་ཡོངས་ཤེས་པ། །
སྟོང་དང་མཚན་མ་མེད་པ་དང་། །
དབེན་པ་ཉིད་ཀྱི་སྤྱོད་ཡུལ་ཅན། །
དེ་དག་འགྲོ་བ་རྟོགས་དཀའ་སྟེ། །
ནམ་མཁའ་ལ་ནི་བྱ་རྗེས་བཞིན། །

यस्सिन्द्रियानि समथङ्गतानि,
अस्सा यथा सारथिना सुदन्ता ।
पहीनमानस्स अनासवस्स,
देवा पि तस्स पिहयन्ति तादिनो ॥५॥

श्रावस्ती (पूर्वाराम) महाकच्चायन

यस्येन्द्रियाणि शमतां गतानि,
अश्वा यथा सारथिना सुदान्ताः ।
प्रहीणमानस्य अनास्रवस्य देवा,
अपि तस्य स्पृहयन्ति तादृशः ॥

ཤར་གྱི་ཀུན་དགའ་ར་བར་ཀཏྱཱའི་བུ་ཆེན་པོ་ལའོ།

ཁ་ལོ་བསྒྱུར་བས་ལེགས་དུལ་རྟ་བཞིན་དུ། |
གང་གི་དབང་པོ་རྣམས་ནི་ཞི་གྱུར་ཅིང་། |
ང་རྒྱལ་སྤངས་ཤིང་ཟག་པ་ཟད་བྱས་པ། |
ལྷ་ཡང་དེ་ལ་སྨོན་པ་དེ་ལྟ་ཉིད། |

सारथी द्वारा सुदान्त (=सुशिक्षित) अश्वों की भाँति जिसकी इन्द्रियाँ शान्त हैं, जिसका अभिमान नष्ट हो गया, (और) जो आस्रवरहित है; ऐसे उस (पुरुष) की देवता भी स्पृहा करते हैं ।

Even the gods wish to emulate one whose senses are subdued, like horses well trained by the charioteer, whose pride is destroyed, and who is free of corruptions.

पठविसमो नो विरुज्झति,

इन्दखीलूपमो तादि सुब्बतो।

रहदो व अपेतकद्दमो,

संसारा न भवन्ति तादिनो ॥६॥

जेतवन सारिपुत्त (थेर)

पृथिवीसमो न विरुध्यते इन्द्रकीलोपमस्तादृक् सुव्रतः।

ह्रद इवापेतकर्दमः संसारा न भवन्ति तादृशः॥

ས་གཞི་བཞིན་དུ་རྣམ་པར་མི་འགོག་སྟེ། །

དབང་པོ་ཡི་ཕུར་པ་བཞིན་དུ་བརྟུལ་ཞུགས་བརྟན། །

རྫིང་བུ་བཞིན་དུ་རྙོག་པ་དང་བྲལ་བ། །

དེ་འདྲ་དག་ནི་འཁོར་བར་མི་འགྱུར་རོ། །

वैसा सुन्दर व्रतधारी इन्द्रकील के समान (अचल) तथा पृथिवी के समान जो क्षुब्ध नहीं होता; ऐसे (पुरुष) में कर्दरहित सरोवर की भाँति संसार (-मल) नहीं रहता।

There is no cycle of births and deaths for the man who is imperturbeable and tolerant as the earth, firm and steady like the kila (weapon) of Indra, and free of muddy cloudiness like a lake.

सन्तं तस्स मनं होति, सन्ता वाचा च कम्म च ।
सम्मदञ्ञा विमुत्तस्स, उपसमन्तस्स तादिनो ॥७॥

जेतवन — कोसम्बिभासित तिस्स (थेर)

शान्तं तस्य मनो भवति शान्ता वाक् च कर्म च ।
सम्यगाज्ञाविमुक्तस्य उपशान्तस्य तादृशः ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་སྐར་རྒྱལ་ལའོ།
དེ་ཡི་ཡིད་ནི་ཞི་གྱུར་ཅིང་། ।
ངག་དང་ལས་ཀྱང་ཞི་བར་གྱུར། ।
ཡང་དག་ཤེས་པས་རྣམ་གྲོལ་བའི། །
ཉེ་བར་ཞི་བ་དེ་འདྲ་ཉིད། ।

उपशान्त और यथार्थ ज्ञान द्वारा मुक्त हुए उस (अर्हत्पुरुष) का मन शान्त होता है, वाणी और कर्म शान्त होते हैं।

Calm and quietis the mind, speech and action of one who has obtained freedom through true knowledge and is perfectly tranquil and impurturbable.

अस्सद्धो अकतञ्ञू च, सन्धिच्छेदो च यो नरो ।
हतावकासो वन्तासो, स वे उत्तमपोरिसो ॥८॥

जेतवन — सारिपुत्र (थेर)

अश्रद्धोऽकृतज्ञश्च सन्धिच्छेदश्च यो नरः ।
हतावकाशो वान्ताशः स वै उत्तम पुरुषः ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་ཤཱ་རིའི་བུ་[1]ལའོ།

མི་གང་མོས་པ་མེད་པ་དང་། ।
མ་བྱས་པ་ཤེས་མཚམས་སྦྱོར་ཆད། ।
གནས་སྐབས་ཞེན་པ་བྲལ་གྱུར་པ། །
དེ་ནི་སྐྱེས་བུ་མཆོག་ཡིན་ནོ། ।

जो (मूढ़–) श्रद्धारहित, अकृत (=बिना बनाये=निर्वाण) =ज्ञ (संसार की) संधिका छेदन करने वाला; अवकाश रहित, (विषय–) भोग को वमनकर दिया नर है, वही उत्तम पुरुष है ।

The man who is not credulous, who understands the unmade (Nirvana), who has severed the connection, who has given up desire for a fixed home, who has become free of all desires, he, indeed, is the noblest of men.

1 གང་ཟག་ ཤཱ་རི་བུ (ཤཱ་རི་པུ་ཏྲ་) ནི་ མཆོག་ཟུང་གི་ ཡ་གྱལ་དེ་ཡིན་ཞིང་། དེ་གཉིས་ཀྱང་ དང་པོ་སློབ་དཔོན་ཡང་དག་རྒྱལ་བ་ཅན་ (པར་ཆེར་གཅེར་བུ་པའི་སྟོན་པ) ལས་རབ་ཏུ་བྱུང་བའི་འོག་ཏུ་ སློབ་དཔོན་འདས་པ་ན་འཕགས་པ་རྟ་ཐུལ (ལྔ་སྡེའི་ཡ་གྱལ) དང་མཇལ་ཏེ་ ཚིགས་བཅད་གཅིག་ཙམ་ཐོས་པས་བདེན་པ་མཐོང་ངོ་ དེ་གཉིས་རེ་རེས་ འཁོར་ཉིས་བརྒྱ་ལྔ་བཅུ་བཅས་སྟོན་པའི་སྤྱན་སྔར་བྱིན་ཏེ་ བསྙེན་པར་རྫོགས་ནས་དགྲ་བཅོམ་པར་གྱུར་ཏོ།

गामे वा यदि वारञ्ञे, निन्ने वा यदि वा थले ।
यत्थ अरहन्तो विहरन्ति, तं भूमिरामणेय्यकं ॥९॥

जेतवन (खदिरवनी) रेवत (थेर)

ग्रामे वा यदि वाऽऽरण्ये निम्ने वा यदि वा स्थले ।
यत्रारहन्तो विहरन्ति सा भूमि रामणीया ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་ནམ་གྲུ་ལའོ།

ཁྲིམ་སམ་ཡང་ན་ནགས་ཚལ་ལམ། །
མཚོ་འམ་འོན་ཏེ་ཐང་ཡང་རུང་། །
གང་ན་དགྲ་བཅོམ་བཞུགས་པ་ཡི། །
ས་ཕྱོགས་དེ་ནི་ཉམས་སུ་དགའ། །

गाँव में या जंगल में, निम्न वा (ऊँचे) स्थल में जहाँ (कहीं) अर्हत् (लोग) विहार करते हैं, वही रमणीय भूमि है।

Delightful is that place wherever Arhats dwell, whether it be a village or a forest, by lake or by vale.

P 106 (XXIX, 18) P 52 V 98

དགོན་པའམ་ཡང་ན་གྲོང་དག་གམ། །
གཞོང་ངམ་ཐང་དུ་དག་ཀྱང་རུང་། །
གང་ན་འཕགས་པ་བཞུགས་པ་ཡི། །
ས་དེ་ཡིད་དུ་འོང་བ་ཡིན། །

रमणीयानि अरञ्ञानि, यत्थ न रमती जनो ।
वीतरागा रमिस्सन्ति, न ते कामगवेसिनो ॥१०॥

जेतवन — आरण्यक भिक्षु

रमणीयान्यरण्यानि यत्र न रमते जनः ।
वीतरागा रमन्ते न ते कामगवेषिणः ॥

གང་དུ་སྐྱེ་བོ་མི་དགའ་བའི། །
དགོན་པ་རྣམས་ནི་ཉམས་དགའ་སྟེ། །
འདོད་པ་རྗེས་སུ་མི་འཚོལ་བའི། །
འདོད་ཆགས་བྲལ་བ་དེ་རྣམས་དགའ། །

དགྲ་བཅོམ་པའི་སྡེ་ཚན་ཏེ། — ལེའུ་བདུན་པའོ། །

उस रमणीय वन में जहाँ (साधारण) जन रमण नहीं करते, काम (भोगों) के पीछे न भटकनेवाले वीतराग रमण करेंगे ।

Delightful are the forests where worldlings find no joy. There the passionless will rejoice, for they seek no sensual pleasures.

P 106 (XXIX, 17) — P 52 V 99

དགོན་པར་དགའ་བ་བྱ་འོས་པ། །
དེ་ལ་སྐྱེ་བོ་མི་དགའ་ཡང་། །
དེ་ལ་འདོད་ཆགས་བྲལ་བ་དགའ། །
འདོད་པ་ཚོལ་བར་བྱེད་རྣམས་མིན། །

८—सहस्सवग्गो

सहस्समपि चे वाचा, अनत्थपदसंहिता।
एकं अत्थपदं सेय्यो, यं सुत्वा उपसम्मति ॥१॥

वेणुवन तम्बदाठिक (चोररघातक)

सहस्रमपि चेद् वाचः अनर्थपदसंहिताः।
एकमर्थपदं श्रेयो यच्छ्रुत्त्वोपशाम्यति ॥

འོད་མའི་ཚལ་དུའོ།

དོན་མེད་ཚིག་རྣམས་བསགས་བྱས་པའི། །
སྨྲ་བ་སྟོང་ཕྲག་དག་ལས་ཀྱང་། །
གང་ཞིག་ཐོས་ན་ཉེར་ཞི་བའི། །
དོན་ལྡན་ཚིག་གཅིག་མཆན་པ་མཆོག །

व्यर्थ के पदों से युक्त सहस्रों वाक्यों से भी (वह) सार्थक एक पद श्रेष्ठ है, जिसे सुनकर शान्ति होती है।

Better than a thousand utterances composed of meaningless words is one sensible word, by hearing which, one becomes pacified.

P 77 (XXVI, 1) P 53 V 100

གང་དག་དོན་དང་མི་ལྡན་ཚིག །
ཚིགས་བཅད་བརྒྱ་དག་སྨྲ་བ་དག །
གང་དག་ཉེ་བར་ཞི་འགྱུར་བའི། །
དོན་ལྡན་ཚིག་གཅིག་ཐོས་པ་རུང་། །

सहस्समपि चे गाथा, अनत्थपदसंहिता।
एकं गाथापदं सेय्यो, यं सुत्वा उपसम्मति ॥२॥

जेतवन दारुचीरिय (थेर)

सहस्रमपि चेद् गाथा अनर्थपदसंहिताः।
एकं गाथापदं श्रेयो यच्छ्रुत्वोपशाम्यति ॥

དོན་མེད་ཚིག་རྣམས་བསགས་བྱས་པའི། །
ཚིགས སུ་བཅད་པ་སྟོང་ཕྲག་ལས། །
གང་ཞིག་ཐོས་ན་ཉེར་ཞི་བའི། །
ཚིགས་བཅད་རྐང་གཅིག་མཉན་པ་མཆོག །

व्यर्थ के पदों से युक्त हजार गाथाओं से भी एक गाथापद श्रेष्ठ है, जिसे सुनकर शान्ति होती है।

Better than a thousand verses composed of meaningless words is one word of a verse by hearing which one becomes pacified.

यो च गाथा सतं भासे, अनत्थपदसंहिता ।
एकं धम्मपदं सेय्यो, यं सुत्वा उपसम्मति ॥३॥

जेतवन — कुण्डलकेसी (थेरी)

यश्च गाथाशत भाषेतानर्थपदसंहितम् ।
एकं धर्मपदं श्रेयो यच्छ्रुत्वोपशाम्यति ॥

གང་གིས་དོན་མེད་ཚིག་བསགས་པའི། །
ཚིགས་བཅད་བརྒྱ་ཕྲག་འདོན་པ་བས། །
གང་ཞིག་ཐོས་ན་ཉེར་ཞི་བའི། །
ཆོས་ཀྱི་ཚིགས་བཅད་གཅིག་ཙམ་མཆོག །

(जो) व्यर्थ के पदों से युक्त सौ गाथायें भी भाषै, (कहे) (उससे) धर्म का एक पद भी श्रेष्ठ है, जिसे सुनकर शान्ति होती है ।

Better than reciting a hundred verses composed of meaningless words is to recite one verse of Dharma by hearing which one becomes pacified.

P 77 (XXIV, 2) — P 54 V 102

གང་དག་ཚོས་དང་མི་ལྡན་ཚིག །
ཚིགས་བཅད་བརྒྱ་དག་སྨྲ་བ་ལས། །
གང་དག་ཉེ་བར་ཞི་གྱུར་པའི། །
ཚོས་ལྡན་ཚིག་གཅིག་ཐོས་པ་རུང་། །

यो सहस्सं सहस्सेन, सङ्गामे मानुसे जिने ।
एकं च जेय्यमत्तानं, स वे सङ्गामजुत्तमो ॥४॥

यः सहस्रं सहस्रेण संग्रामे मानुषान् जयेत् ।
एकं च जयेद् आत्मानं स वै संग्रामजिदुत्तमः ॥

སྟོང་ཕྲག་སྟོང་གི་མི་རྣམས་ནི། །
གང་གིས་གཡུལ་དུ་ཕམ་པ་བས། །
བདག་ཉིད་གཅིག་བུ་ཕམ་བྱས་པ། །
དེ་ནི་གཡུལ་ལས་རྒྱལ་བའི་མཆོག །

संग्राम में जो हजारों हजार मनुष्यों को जीत ले, उससे एक अपने को जीतने वाला कहीं उत्तम संग्रामजित् है ।

Although one may conquer in battle a thousand thousand men, yet the greatest victor is the one who conquers himself.

P 74 (XXIII, 3) P 54 V 103

གང་ཞིག་སྟོང་ཕྲག་སྟོང་དག་གི །
མི་ཡི་གཡུལ་ལས་རྒྱལ་བ་བས། །
གང་ཞིག་བདག་ལས་རྒྱལ་བྱེད་པ། །
དེ་ནི་མི་ཡི་གཡུལ་ལས་རྒྱལ། །

अत्ता हवे जितं सेय्यो, या चायं इतरा पजा।
अत्तदन्तस्स पोसस्स, निच्चं सञ्ञतचारिनो ॥५॥

जेतवन | अनर्थ-पुच्छक ब्राह्मण

आत्मा ह वै जित: श्रेयान् या चेयमितरा: प्रजा।
दान्तात्मन: पुरुषस्य नित्यं संयतचारिण: ॥

སྐྱེས་བུ་དུལ་བའི་བདག་ཉིད་ཅན། །
རྟག་ཏུ་བསྡམས་སྤྱེ་ཀྲུ་བ་ལ། །
བདག་ཉིད་ཕམ་པ་མཆོག་ཡིན་གྱི། །
སྐྱེ་རྒུ་གཞན་དག་ཕམ་པས་ཅི། །

इन अन्य प्रजाओं के जीतने की अपेक्षा अपने को जीतना श्रेष्ठ है। अपने को दमन करनेवाला, नित्य अपने को संयम करनेवाला जो पुरुष है।

Those beings who discipline themselves, who always act with self-control, their self-conquest is indeed superior to conquest over other beings.

P 75 (XXIII, 4) P 55 V 104

རྟག་ཏུ་སྡོམ་པ་སྤྱོད་པ་ཡི། །
མི་ཡིས་བདག་གདུལ་གཅིག་པུ་ཡིས། །
བདག་ཉིད་ལས་རྒྱལ་མཆོག་ཡིན་གྱི། །
སྐྱེ་དགུ་གཞན་ལྷ་ཕལ་པར་ཟད། །

नेव देवो न गन्धब्बो, न मारो सह ब्रह्मुना ।
जितं अपजितं कयिरा, तथारूपस्स जन्तुनो ॥६॥

नैव देवो न गन्धर्वो न मार: सह ब्रह्मणा ।
जितं अपजितं कुर्यात् तथारूपस्य जन्तो: ॥

ལྷ་ཡིས་མ་ཡིན་དྲི་ཟས་མིན། །
བདུད་དང་ཚངས་པ་བཅས་པས་མིན།།
དེ་ལྟའི་ངང་ཚུལ་དང་ལྡན་པའི། །
རྒྱལ་པའི་སྐྱེས་བུ་ཕམ་པ་མེད། །

इस प्रकार के प्राणी के जीते को, न देवता, न गंधर्व, न ब्रह्मा सहित मार, बेजीता कर सकते हैं ।

Not even a god nor a Gandharva nor Mara along with Brahma could turn into defeat the victory of such a one (who has conquered himself).

P 75 (XXIII, 5) P 55 V 105

ཤེས་རབ་ཀྱིས་གནས་དགེ་སློང་གིས།།
རྒྱལ་བར་བྱས་ལ་བདུད་དང་ནི། །
ཚངས་པར་བཅས་པས་ཕམ་མི་ནུས།།
ལྷ་ཡིས་མ་ཡིན་དྲི་ཟས་མིན། །

मासे मासे सहस्सेन, यो यजेथ सतं समं ।
एकं च भावितत्तानं, मुहुत्तमपि पूजये ।
सायेव पूजना सेय्यो, यं चे वस्ससतं हुतं ॥७॥

वेणुवन — सारिपुत्त के मामा

मासे मासे सहस्रेणयो यजेत शतं समान् ।
एकं च भावितात्मानं मुहूर्तमपि पूजयेत् ।
सैव पूजना श्रेयसी यच्चेद् वर्षशतं हुतम् ।।

འོད་མའི་ཚལ་དུ་ཤཱ་རིའི་བུ་ལའོ།

སྟོང་ཕྲག་ཟླ་བ་ཟླ་བ་ལ།
མཆོད་སྦྱིན་བརྒྱ་ཕྲག་བྱེད་པ་དང་།
གང་གིས་བསྒོམས་པའི་བདག་ཉིད་ཅན།
སྐད་ཅིག་ཙམ་ཡང་མཆོད་བྱེད་ན།
སྦྱིན་སྲེག་ལོ་བརྒྱ་བྱས་པ་བས།
མཆོད་པ་དེ་ཉིད་མཆོག་ཏུ་འགྱུར།

सहस्र (–दक्षिण यज्ञ) से जो महीने महीने सौ वर्ष तक यजन करे, और यदि परिशुद्ध मनवाले एक (पुरुष) को एक मुहुर्त ही पूजे; तो सौ वर्ष हवन से यह पूजा ही श्रेष्ठ है ।

Although month after month, with a thousand things, one might make sacrifice for a hundred years, yet if for only a moment one would make offering to one who truly meditates, then that would indeed be better than the century of sacrifice.

यो च वस्ससतं जन्तु, अग्गिं परिचरे वने ।
एकं च भावितत्तानं, मुहुत्तमपि पूजये ।
सायेव पूजना सेय्यो, यं चे वस्ससतं हुतं ॥८॥

वेणुवन — सारिपुत्र का भांजा

यश्च वर्षशतं जन्तुरग्निं परिचरेद् वने ।
एकं च भावितात्मानं मुहूर्तमपि पूजयेत् ।
सैव पूजना श्रेयसी यच्चेद् वर्षसतं हुतम् ॥

གང་ཞིག་ལོ་ནི་བརྒྱ་ཕྲག་བར། |
ནགས་སུ་མེ་ལ་མཆོད་པ་དང་། |
གང་གིས་བསྒོམ་པའི་བདག་ཉིད་ཅན། |
སྐད་ཅིག་ཙམ་ལ་མཆོད་བྱེད་ན། |
སྦྱིན་སྲེག་ལོ་བརྒྱ་བྱས་པ་བས། |
མཆོད་པ་དེ་ཉིད་མཆོག་ཏུ་འགྱུར། |

यदि प्राणी सौ वर्ष तक वन में अग्निपरिचरण (=अग्निहोत्र) करे, और यदि परिशुद्धि मनवाले एक (पुरुष) को एक मुहूर्त ही पूजे; तो सौ वर्ष के हवन से यह पूजा ही श्रेष्ठ है ।

Although for a century a man might tend the sacrifice fire in the forest, yet if for only a moment he would honour one who truly meditates this homage would be better than the sacrifices of a hundred years.

P 79 (XXIV, 13) — P 56 V 107

མི་ནི་ལོ་བརྒྱར་ནགས་ཚལ་ན། |
མེ་ལ་ཡོངས་བརྟེན་གང་ཡིན་དང་། |
བདག་ཉིད་བསྒོམ་ལ་ཡུད་ཙམ་དག |
མཆོད་པ་བྱེད་པ་གང་ཡིན་པ། |
མཆོད་བྱེད་དེ་ནི་ཆེས་ཧྲང་གི |
ལོ་བརྒྱར་སྦྱིན་སྲེག་བྱེད་མི་ཧྲང་། |

यं किञ्चि यिट्ठं च हुतं च लोके,
संवच्छरं यजेथ पुञ्ञपेक्खो ।
सब्बं पि तं न चतुभागमेति,
अभिवादना उज्जुगतेसु सेय्यो ॥९॥

वेणुवन — सारिपुत्त का मित्र ब्राह्मण

यत् किंचिद् इष्टं च हुतं च लोके,
संवत्सरं यजेत पुण्यापेक्षः ।
सर्वमपि तत् न चतुर्भागमेति,
अभिवादना ऋजुगतेषु श्रेयसी ॥

འོད་མའི་ཚལ་དུ་བྲམ་ཟེ་ལའོ།

གང་ཞིག་བསོད་ནམས་བལྟ་བས་འཇིག་རྟེན་དུ། །
འབུད་འཁོར་ལོ་ལ་མཆོད་ཅིང་སྦྱིན་བྱེད་པ། །
དེ་ཀུན་བཞི་ཆ་ཙམ་ཡང་མི་ཕོད་པའི། །
དྲང་པོར་གཤེགས་ལ་བསྙེན་བཀུར་ཆེ་ཆེར་ལེགས། །

पुण्य की इच्छा से जो वर्ष भर नाना प्रकार के यज्ञ और हवन को करे, तो भी वह सरलता को प्राप्त (पुरुष) के लिए की गई अभिवादना के चतुर्थांश से भी बढ़कर नहीं है।

Whatever sacrifices or oblations a man might offer in a year in order to gain merit is altogether not worth a quarter of the superior offering of reverence shown towards one who follows the straight way.

P 81 (XXIV, 34) — P 57 V 108

བསོད་ནམས་འདོད་པའི་མི་ཡིས་འཇིག་རྟེན་དུ། །
སྦྱིན་སྲེག་མཆོད་སྦྱིན་ཅུང་ཟད་ཅི་བྱས་དེས། །
གང་ཞིག་དྲང་པོ་འི་སེམས་ཀྱིས་ཕྱག་འཚལ་བ། །
དེ་ཡི་བཞི་ཆར་ཡང་ནི་མི་ཕོད་དོ། །

अभिवादनसीलिस्स, निच्चं वुड्ढापचायिनो ।
चत्तारो धम्मा वड्ढन्ति, आयु वण्णो सुखं बलं ॥१०॥

अरण्यकुटी | दीघायु कुकार

अभिवादनशीलस्य नित्यं वृद्धापचारिनः ।
चत्वारि धर्मा बर्धन्ते आयुर्वर्णः सुखं बलम् ॥

ནགས་ཀྱི་གཙུག་ལག་ཁང་དུ་རྒྱལ་བུ་རིང་པོ་ལའོ། །

རྟག་ཏུ་རྒན་རབས་ལ་གུས་ཤིང་། །
ཞེ་ས་སྨྲ་བའི་ཚུལ་ཅན་ལ། །
ཚེ་དང་མདངས་དང་བདེ་བ་སྟོབས། །
ཆོས་བཞི་དག་ནི་འཕེལ་བར་འགྱུར། །*

जो अभिवादनशील है, जो सदा वृद्धों की सेवा करनेवाला है, उसकी चार बातें (धर्म) बढ़ती हैं,—आयु, वर्ण, सुख और बल ।

For one who is ever inclined to honour and respect the elders, four blessings increase, lifespan, beauty, bliss and strength.

*मनुस्मृति में—

अभिवादनशीलस्य नित्यं वृद्धोपसेविनः ।
चत्वारि संप्रवर्द्धन्ते आयुर्विद्यायशोबलम् ॥ (२ । १२१)

ཚིགས་བཅད་འདི་འདྲ་མ་ནུའི་དྲན་པར་ཡང་བྱུང་བ་ནི།

རྟག་ཏུ་རྒན་རབས་རྗེར་བསྟེན་ཅིང་། །
ཞེ་ས་སྨྲ་བའི་ཚུལ་ཅན་ལ། །
ཚེ་དང་རིག་པ་སྙན་གྲགས་སྟོབས། །
ཆོས་བཞི་དག་ནི་ཡང་དག་འཕེལ། །

། བྱ་བའོ །།

यो च वस्ससतं जीवे, दुस्सीलो असमाहितो ।
एकाहं जीवितं सेय्यो, सीलवन्तस्स झायिनो ॥११॥

जेतवन संकिच्च (=सांकृत्य) सामणेर

यश्च वर्षशतं जीवेद् दुःशीलोऽसमाहितः ।
एकाहं जीवितं श्रेयः शीलवतो ध्यायितः ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་དགེ་ཚུལ་ལའོ། །

ཚུལ་འཆལ་མཉམ་པར་མི་འཇོག་པ། །
ལོ་བརྒྱ་དག་ཏུ་འཚོ་བ་ལས། །
ཚུལ་ཁྲིམས་ལྡན་པའི་བསམ་གཏན་པ། །
ཉི་མ་གཅིག་ལ་འཚོ་བ་མཆོག །

दुराचारी और एकाग्रचित्ततारहित (=असमाहित) के सौ वर्ष के जीने से भी सदाचारी और ध्यानी का एक दिन का जीवन श्रेष्ठ है ।

Though one might live for a hundred years, immoral and uncontrolled, yet better than this would be a life of one day that was virtuous and meditative.

P 78 (XXIV, 3) P 59 V 110

ཚུལ་འཆལ་མཉམ་པར་མ་བཞག་པ། །
ལོ་བརྒྱར་གསོན་པ་གང་ཡིན་པས། །
ཚུལ་ཁྲིམས་ལྡན་ཞིང་མཉམ་བཞག་པ། །
ཉིན་ཞག་འགའ་ཞིག་གསོན་པ་རུང་། །

यो च वस्ससतं जीवे, दुप्पञ्ञो असमाहितो ।
एकाहं जीवितं सेय्यो, पञ्ञवन्तस्स झायिनो ॥१२॥

जेतवन कोण्डञ्ञ (थेर)

यश्च वर्षशतं जीवेद् दुष्प्रज्ञोऽसमाहितः ।
एकाहं जीवितं श्रेयः प्रज्ञावतो ध्यायिनः ॥

ཤེས་འཆལ་མཉམ་པར་མི་འཇོག་པ། །
ལོ་བརྒྱ་དག་ཏུ་འཚོ་བ་ལས། །
ཤེས་རབ་ཅན་གྱི་བསམ་གཏན་པ། །
ཉི་མ་གཅིག་ལ་འཚོ་བ་མཆོག །

दुष्प्रज्ञ और असमाहित के सौ वर्ष के जीने से भी प्रज्ञावान् और ध्यानी का एक दिन का जीवन श्रेष्ठ है ।

Though one might live for a hundred years, with no knowledge and no control, yet better than this would be a life of one day that was wise and meditative.

P 78 (XXIV, 5) P 59 V 111

ཤེས་འཆལ་མཉམ་པར་མ་བཞག་པ།།
ལོ་བརྒྱར་གསོན་པ་གང་ཡིན་པས། །
ཤེས་རབ་ཆེན་པོ་མཉམ་བཞག་པ། །
ཉིན་ཞག་འགའ་ཞིག་གསོན་པ་ཙང་།།

यो च वस्ससतं जीवे, कुसोतो हीनवीरियो ।
एकाहं जीवितं सेय्यो, विरियमारभतो दळ्हं ॥१३॥

यश्च वर्षशतं जीवेत् कुसीदो हीनवीर्यः ।
एकाहं जीवितं श्रेयो वीर्यमारभतो दृढम् ॥

བརྩོན་འགྲུས་དམན་ཞིང་ལེ་ལོ་ཅན། |
ལོ་བརྒྱ་དག་ཏུ་འཚོ་བ་ལས། |
བརྩོན་འགྲུས་རྩོམ་པའི་བརྟན་པ་ཅན། |
ཉི་མ་གཅིག་ལ་འཚོ་བ་མཆོག |

आलसी और अनुद्योगी के सौ वर्ष के जीवन से दृढ़ उद्योग करनेवाले के जीवन का एक दिन श्रेष्ठ है ।

Though one might live for a hundred years, dull and inert, yet better than this would be a life of one day in which one strove with diligence.

P 78 (XXIV 4) P 60 V 112

བརྩོན་མེད་ལེ་ལོ་ལྡན་པ་དག |
ལོ་བརྒྱར་གསོན་པ་གང་ཡིན་པས། |
བརྩོན་འགྲུས་བརྟན་པ་བརྩམས་པ་དག |
ཉིན་ཞག་འགའ་ཞིག་གསོན་པ་རུང་། |

यो च वस्ससतं जीवे, अपस्सं उदयब्बयं।
एकाहं जीवितं सेय्यो, पस्सतो उदयब्बयं ॥१४॥

जेतवन पटाचारा (थेरी)

यश्च वर्षशतं जीवे अपश्यं उदयव्ययम्।
एकाहं जीवितं सेय्यो पश्यतो उदयव्ययम् ॥

སྐྱེ་ཞིང་ཟད་པ་མི་ཤེས་པ། ।
ལོ་བརྒྱ་དག་ཏུ་འཚོ་བ་ལས། ।
སྐྱེ་ཞིང་ཟད་པ་ཤེས་པ་ནི། ।
ཉི་མ་གཅིག་ལ་འཚོ་བ་མཆོག ।

(संसार में वस्तुओं के) उत्पत्ति और विनाश का न ख्याल करने के सौ वर्ष के जीवन से उत्पत्ति और विनाश का ख्याल करने वाले का एक दिन श्रेष्ठ है।

Though one might live for a hundred years, without seeing the arising and passing, yet better than this would be a life of one day in which one saw the rise and fall. (of the Five Aggregates, namely the impermanence of all conditioned things).

P 78 (XXIV. 6) P 60 V 113

སྐྱེ་དང་འཇིག་པ་མ་མཐོང་བ། ।
ལོ་བརྒྱར་གསོན་པ་གང་ཡིན་པས། ।
སྐྱེ་དང་འཇིག་པ་མཐོང་དག ।
ཉིན་ཞག་འགའ་ཞིག་གསོན་པ་རྔང་། ।

यो च वस्ससतं जीवे, अपस्सं अमतं पदं ।
एकाहं जीवितं सेय्यो, पस्सतो अमतं पदं ॥१५॥

जेतवन　　　　　　　　　　　　　　किसागोतमी

यश्च वर्षशतं जीवेद् अपश्यन् अमृतं पदम् ।
एकाहं जीवितं श्रेयः पश्यतोऽमृतं पदम् ॥

བདུད་རྩིའི་གོ་འཕང་མ་མཐོང་བར། །
ལོ་བརྒྱ་དག་ཏུ་འཚོ་བ་ལས། །
བདུད་རྩིའི་གོ་འཕང་མཐོང་བ་ནི། །
ཉི་མ་གཅིག་ལ་འཚོ་བ་མཆོག །

अमृतपद (=दुःखनिर्वाण) को न ख्याल करने के सौ वर्ष के जीवन से, अमृतपद को देखनेवाले जीवन का एक दिन श्रेष्ठ है।

Though one might live for a hundred years, without seeing the Undying Stage, yet better than this would be a life of one day in which one saw the Undying Stage.

P 79 (XXIV)　　　　　　　　　　　P 61 V 114

འཆི་མེད་གོ་འཕང་མ་མཐོང་བ། །
ལོ་བརྒྱར་གསོན་པ་གང་ཡིན་པས། །
འཆི་མེད་གོ་འཕང་མཐོང་བ་དག །
ཉིན་ཞག་འགའ་ཞིག་གསོན་པ་རྒྱང་། །

यो च वस्ससतं जीवे, अपस्सं धम्ममुत्तमं ।
एकाहं जीवितं सेय्यो. पस्सतो धम्ममुत्तमं ॥१६॥

जेतवन — बहुपुत्तिका (थेरी)

यश्च वर्षशतं जीवेद्पश्यन् धर्ममुत्तमम् ।
एकाहं जीवितं श्रेयः पश्यतो धर्ममुत्तमम् ॥

ཆོས་ཀྱི་མཆོག་ནི་མ་མཐོང་བར། །
ལོ་བརྒྱ་དག་ཏུ་འཚོ་བ་ལས། །
ཆོས་ཀྱི་མཆོག་ནི་མཐོང་བ་ཡིས། །
ཉི་མ་གཅིག་ལ་འཚོ་བ་མཆོག །
སྟོང་ཕྲག་གི་སྡེ་ཚན་ཏེ། ལེའུ་བརྒྱད་པའོ།

उत्तम धर्म को न देखने के सौ वर्ष के जीवन से, उत्तम धर्म के देखनेवाले के जीवन का एक दिन श्रेष्ठ है।

Though one might live for a hundred years, without understanding the supreme Dharma, yet better than this would be a life of one day in which one understood the supreme Dharma.

९—पापवग्गो

अभित्थरेथ कल्याणे, पापा चित्तं निवारये।
दन्धं हि करोतो पुञ्ञं, पापस्मिं रमती मनो ।१।

जेतवन (चूल) एकसाटक (ब्राह्मण)

अभित्वरेत कल्याणे पापात् चित्तं निवारयेत् ।
तंद्रितं हि कुर्वतः पुण्यं पापे रमते मनः ।।

ཀྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་བྲམ་ཟེ་ལའོ།

དགེ་བའི་ཕྱོགས་སུ་བྲེལ་བར་བྱ། །
སྡིག་པ་ལས་ནི་སེམས་བཟློག་བྱ། །
བསོད་ནམས་བྱེད་ལ་ཕྱི་བཤོལ་ན། །
ཡིད་ནི་སྡིག་ལ་དགའ་བར་འགྱུར། །

पुण्य (कर्मों में) जल्दी करे, पाप से चित्त को निवारण करे, पुण्य को धीमी गति से करने पर चित्त पाप में रत होने लगता है।

Make haste in doing good and check your mind from evil, for the mind of one who is slow to gain merit, delights in evil.

P 100 (XXVIII, 23) P 62 V 116

སྡིག་ལ་ཡིད་ནི་མངོན་དགའ་བ། །
བསོད་ནམས་དལ་བུས་བྱེད་འགྱུར་བས། །
སྡིག་པ་ལས་ནི་སེམས་ཟློག་ཕྱིར་། །
བསོད་ནམས་མངོན་པར་སྤྲར་དེ་བྱ། །

पापं चे पुरिसो कयिरा, न नं कयिरा पुनप्पुनं ।
न तम्हि छन्दं कयिराथ, दुक्खो पापस्स उच्चयो ॥२॥

जेतवन — सेय्यसक (थेर)

पाप चेत् पुरुषः कुर्यात् न तत् कुर्यात् पुनः पुनः ।
न तस्मिं छन्दं कुर्यात्, दुःख पापस्य उच्चयः ॥

སྐྱེས་བུས་བརྒྱ་ལ་སྡིག་བྱས་ཀྱང་། །
ཡང་དང་ཡང་དུ་དེ་མི་བྱ། །
དེ་ལ་འདུན་པར་མི་བྱ་སྟེ། །
བསགས་པའི་སྡིག་པ་སྡུག་བསྔལ་ཉིད། །

यदि पुरुष (कभी) पापकर डाले, तो उसे पुनः पुनः न करे, उसमे रत न होवे, (क्योंकि) पाप का संचय दुःख (का कारण) होता है ।

Should a person commit evil, let him not do it again and again. He should not take pleasure in it for painful is the accumulation of evil.

P 100 (XXVIII, 21) — P 62 V 117

སྡིག་པ་སྡུག་བསྔལ་སོགས་པས་ན། །
དེ་ལ་དགའ་བར་མི་བྱའོ། །
བརྒྱ་ལ་སྡིག་པ་བྱས་ན་ཡང་། །
ཡང་དང་ཡང་དུ་དེ་མི་བྱ། །

पुञ्ञं चे पुरिसो कयिरा, कयिरा नं पुनप्पुनं ।
तम्हि छन्दं कयिराथ, सुखो पुञ्ञस्स उच्चयो ॥३॥

जेतवन | लाजदेव की कन्या

पुण्यं चेत् पुरुषः कुर्यात्, कुर्यात् एतत् पुनः पुनः ।
तस्मिं छन्दं कुर्यात् सुखः पुण्यस्य उच्चयः ॥

སྐྱེས་བུས་བསོད་ནམས་བྱེད་པ་ན། །
ཡང་དང་ཡང་དུ་དེ་དག་བྱ། །
དེ་ལ་འདུན་པར་བྱ་བ་སྟེ། །
དགེ་བའི་ཕུང་པོ་བདེ་བ་ཉིད། །

यदि पुरुष पुण्य करे तो, उसे पुनः पुनः करे, उसमें रत होवे, (क्योंकि) पुण्य का संचय सुखकर होता है ।

Should a person perform good, let him do it again and again, he should take pleasure in it, for blissfull is the accumulation of good.

P 100 (XXVIII, 22) P 63 V 118

བསོད་ནམས་བདེ་བ་སོགས་པས་ན།།
དེ་ཉིད་ལ་ནི་དགའ་བར་བྱ། །
གལ་ཏེ་བསོད་ནམས་བྱས་ན་ཡང་། །
དེ་ནི་ཡང་དང་ཡང་དུ་བྱ། །

पापो पि पस्सति भद्रं, याव पापं न पच्चति ।
यदा च पच्चति पापं, अथ पापो पापानि पस्सति ॥४॥

जेतवन — अनाथपिण्डिक (सेठ)

पापोऽपि पश्यति भद्रं यावत् पापं न पच्यते ।
यदा च पच्यते पापं अथ पापानि पश्यति ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་མགོན་མེད་ཟས་སྦྱིན་ལའོ་[1]།

ཇི་སྲིད་སྡིག་པ་སྨིན་གྱི་བར། །
སྡིག་ཅན་ཡིན་ཡང་བཟང་པོར་མཐོང་། །
གང་ཚེ་སྡིག་པ་སྨིན་གྱུར་བ། །
དེའི་ཚེ་སྡིག་པ་ཅན་རྣམས་མཐོང་། །

पापी भी तब तक भला ही देखता है, जब तक कि पाप का विपाक नहीं होता; जब पाप का विपाक होता है; तब (उसे) पाप दिखाई पड़ने लगता है ।

Even an evil-doer sees happiness, as long as his evil deed does not ripen. But when it bears fruit, then he sees the evil results.

P 100 (XXVIII, 19) — P 63 V 119

ཇི་སྲིད་སྡིག་པ་མ་སྨིན་པ། །
དེ་སྲིད་སྡིག་པ་ཉུང་བར་ལྟ། །
གང་ཚེ་སྡིག་པ་སྨིན་གྱུར་པ། །
དེ་ཚེ་སྡིག་པ་མཐོང་བར་འགྱུར། །

---

1 ཁྱིམ་བདག་ མགོན་མེད་ཟས་སྦྱིན་ནི་ ཚོང་དུ་ནས་ཁྱིམ་གྱི་རྗེ་བོར་གྱུར་ཏེ་ མགོན་མེད་དབུལ་པོ་མང་པོར་གོས་ཟས་སོགས་ཀྱིས་ཚིམ་པར་བྱེད་པས་ན་ མིང་མགོན་མེད་ཟས་སྦྱིན་དུ་བཏགས།

भद्रो पि पस्सति पापं, याव भद्रं न पच्चति ।
यदा च पच्चति भद्रं, अथ भद्रो भद्रानि पस्सति ॥५॥

भद्रोऽपि पश्यति पापं यावद् भद्रं न पच्यते ।
यदा च पच्यते भद्रं अथ भद्राणि पश्यति ॥

ཇི་སྲིད་བཟང་པོ་སྨིན་གྱི་བར། །
བཟང་པོ་ཡིན་ཡང་སྡིག་པར་མཐོང་།།
གང་ཚེ་བཟང་པོ་སྨིན་གྱུར་པ། །
དེ་ནས་བཟང་པོ་རྣམས་མཐོང་འགྱུར།།

भद्र (पुण्य करने वाला पुरुष) भी तब तक पाप को देखता है, जब तक कि पुण्य का विपाक नहीं होने लगता; जब पुण्य का विपाक होने लगता है, तो पुण्यों को देखने लगता है ।

Even a good person sees evil until his good deeds ripen. But when they bear fruit, then he sees the happy results.

P 100 (XXVIII, 20) P 64 V 120

ཇི སྲིད་བཟང་པོ་མ་སྨིན་པ། །
དེ་སྲིད་བཟང་པོ་སྡིག་པར་མཐོང་། །
གང་ཚེ་བཟང་པོ་སྨིན་གྱུར་པ། །
དེ་ཚེ་བཟང་པོར་མཐོང་བར་འགྱུར། །

माऽप्पमञ्ञेथ पापस्स, न मन्तं आगमिस्सति ।
उदबिन्दुनिपातेन, उदकुम्भो पि पूरति ।
बालो पूरति पापस्स, थोकथोकम्पि आचिनं ॥६॥

जेतवन — असंयमी (भिक्षु)

माऽवमन्येत् पापं न मां तद् आगमिष्यति ।
उदबिन्दुनिपातेन उदकुम्भोऽपि पूर्यते ।
बालः पूरयति पापं स्तोकं स्तोकमप्याचिन्वन् ॥

བདག་ལ་དེ་ཡིས་ཅི་གནོད་ཅེས། །
སྡིག་པ་ལ་ནི་བརྙས་མི་བྱ། །
ཆུ་ཡི་ཐིག་པ་བབས་པ་ཡིས། །
ཆུ་བུམ་ཉིད་ཀྱང་གང་བར་འགྱུར། །
ཅུང་ཟང་ཅུང་ཟད་བསགས་པ་ཡིས། །
བླུན་པོ་སྡིག་པས་གང་བར་འགྱུར། །

"वह मेरे पास नहीं आएगा" ऐसा (सोच) पाप की अवहेलना न करे । पानी की बूंद के गिरने से घड़ा भर जाता है (ऐसे ही) मूर्ख थोड़ा थोड़ा संचय करते पाप को भर लेता है ।

Think not lightly of evil, saying "Misfortune will not come to me." Even as a water-jar is filled by the falling of drips, so the fool gathering little by little, fills himself with evil.

P 5' (XVII, 5) — P 64 V 121

སྡིག་པ་ཆུང་བུས་བདག་ཉིད་ཀྱི། །
སྲི་བཞིན་མི་འོང་མ་སེམས་ཤིག །
ཆུ་ཡི་ཐིག་པ་ལྷུང་བ་ཡིས། །
བུམ་ཆེན་གང་བ་ཇི་བཞིན་དུ། །
ཅུང་ཟད་ཅུང་ཟད་བསགས་པ་ཡི། །
དགེ་བས་བརྟན་པ་གང་བར་འགྱུར། །

माप्पमञ्ञेथ पुञ्ञस्स, न मन्तं आगमिस्सति ।
उदबिन्दुनिपातेन, उदकुम्भो पि पूरति ।
धीरो पूरति पुञ्ञस्स, थोकथोकम्पि आचिनं ॥७॥

जेतवन — विलालपाद (सेठ)

माऽवमन्येत पुण्यं न मां तद् आगमिष्यति ।
उदविन्दुनिपातेन उदकुम्भोऽपि पूर्यते ।
धीरः पूरयतिपुण्यं स्तोकं स्तोकमप्याचिन्वन् ॥

བདག་ལ་དེ་ཡིས་ཅི་ཕན་ཞེས། །
བསོད་ནམས་ལ་ནི་བརྙས་མི་བྱ། །
ཆུ་ཡི་ཐིག་པ་འབབ་པ་ཡིས། །
ཆུ་བུམ་ཉིད་ཀྱང་གང་བར་འགྱུར། །
ཅུང་ཟད་ཅུང་ཟད་བསགས་པ་ཡིས། །
མཁས་པས་བསོད་ནམས་རྫོགས་པར་འགྱུར། །

"वह मेरे पास नहीं आएगा"—ऐसा (सोच) पुण्य की अवहेलना न करे। पानी की बँद गिरने से घड़ा भर जाता है। धीर थोड़ा थोड़ा पुण्य संचय कर पात्र भर लेता है।

Think not lightly of good, saying "The benefit will not come to me." Even as a water-jar is filled by the falling of drips, so the wise man gathering little by little, fills himself with good.

P 57 (XVII, 6) — P 65 V 122

དགེ་བ་ཆུང་བྱས་བདག་ཉིད་ཀྱི། །
ཕྱི་བཞིན་མི་འོང་མ་སེམས་ཤིག །
ཆུ་ཡི་ཐིག་པ་ལྷུང་བ་ཡིས། །
བུམ་ཆེན་གང་བ་ཇི་བཞིན་དུ། །
ཅུང་ཟད་ཅུང་ཟད་བསགས་པ་ཡི། །
དགེ་བས་བརྟན་པ་གང་བར་འགྱུར། །

वाणिजो व भयं मग्गं, अप्पसत्थो महद्धनो ।
विसं जीवितुकामो व, पापानि परिवज्जये ॥८॥

जेतवन — महाधान (सेठ)

वाणिजोव भयं मार्गं अल्पसार्थो महाधनः ।
विषं जीवितुकाम इव पापानि परिवर्जयेत् ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་ཚོང་པ་ལའོ།

ནོར་ཆེན་ཚོང་པ་གྲོགས་ཉུང་བ། ।
འཇིགས་པའི་ལམ་ལས་བྲོལ་བ་དང་། །
འཚོ་འདོད་རྣམས་ཀྱིས་དུག་སྤོང་བཞིན། ।
སྡིག་པ་རྣམས་ནི་ཡོངས་སུ་སྤོངས། ।

थोड़े काफिले और महाधनवाला बनजारा जैसे भययुक्त रास्ते को छोड़ देता है, (अथवा) जीने की इच्छावाला पुरुष जैसे विष को (छोड़ देता है) वैसे ही (पुरुष) पापों को छोड़ देता है ।

Just as a merchant with a small escort and great wealth avoids a perilous way, or just as one desiring to live avoids poison, even so should one shun evil.

P 99 (XXVIII, 14) — P 65 V 123

ནོར་ཆེན་གྱིས་ནི་གྲོགས་ཉུང་དང་། ।
ཚོང་པས་འཇིགས་བཅས་ལམ་དང་ནི། ।
གསོན་པར་འདོད་པས་དུག་ལྟ་བུར། ।
མཁས་པས་སྡིག་པ་ཡོངས་སུ་སྤོང་། ।

पाणिम्हि चे वणो नास्स, हरेय्य पाणिना विसं ।
नाब्बणं विसमन्वेति, नत्थि पापं अकुब्बतो ॥९॥

वेणुवन कुक्कुटमित्त

पाणौ चेद व्रणो न स्याद हरेत् पाणिना विषम् ।
नाऽव्रणं विषमन्वेति, नास्ति पाप अकुर्वतः ॥

འོད་མའི་ཚལ་དུའོ།

ལག་པ་རྨ་དང་མི་ལྡན་ན། །
དུག་ནི་ལག་པས་འཛིན་དུ་རུང་། །
རྨ་མེད་པ་ལ་དུག་མི་འཇུག །
མ་བྱས་པ་ལ་སྡིག་པ་མེད། །

यदि हाथ में घाव न हो, तो हाथ से विष को लेले (क्योंकि) घाव (=व्रण)-रहित (शरीर में) विष नहीं लगता; (इसी प्रकार) न करनेवाले को पाप नहीं लगता ।

If there is no wound in the hand, one may carry poison in it. Poison does not affect one who is free from wounds. No evil befalls him who does no evil.

P 99 (XXVIII, 15) P 66 V 124

གལ་ཏེ་ལག་མཐིལ་རྨ་མེད་ན། །
ལག་ལས་དུག་ནི་བཟུང་བྱས་ཀྱང་། །
རྨ་མེད་དུག་ནི་མི་འཇོམས་ལྟར། །
མ་བྱས་པ་ལ་སྡིག་པ་མེད། །

यो अप्पदुट्ठस्स नरस्स दुस्सति,
सुद्धस्स पोसस्स अनङ्गणस्स ।
तमेव बालं पच्चेति पापं,
सुखुमो रजो पटिवातं व खित्तो ॥१०॥

जेतवन — कोक (कुत्ते का शिकारी)

योऽल्पदुष्टाय नराय दुष्यति
शुद्धाय पुरुषायाऽनङ्गणाय ।
तमेव बालं प्रत्येति पापं, सूक्ष्मो
रजः प्रतिवातमिव क्षिप्तम् ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ།

རྣམ་དག་བསྐྱད་ཀ་མེད་པའི་སྐྱེས་བུ་དང་། །
ཉེས་ཚུང་མི་ལ་སུ་ཡིས་གནོད་བྱས་པ། །
རྫི་ཕྱོགས་ལོག་སྟེ་རྡུལ་ཕྲན་གཏོར་བ་བཞིན། །
བླུན་པོ་རང་གིས་སྡིག་དེ་སླར་འཕྲོབ་འགྱུར། །

जो दोषरहित शुद्ध निर्मल पुरुष को दोष लगाता है, उसी अज्ञ को (उसका) पाप लौटकर लगता है, (जैसे कि) सूक्ष्म धूलि को हवा के आने के रुख फेंकने से (वह फेंकने वाले पर पड़ती है) ।

Whoever offends a harmless man, pure and faultless, upon that very fool the evil recoils, like fine dust thrown against the wind.

P 98 (XXVIII, 9) — P 66 V 125

གང་ཞིག་སྐྱེ་དགུ་དག་ཅིང་ཉོན་མོངས་མེད། །
རབ་ཏུ་སྡང་མེད་མི་ལ་ཁྲོ་བྱེད་པའི། །
བྱིས་པ་དེ་ལ་སྡིག་པ་ཕྱིར་འགྲོ་སྟེ། །
རྫི་ཕྱོགས་སུ་ནི་རྡུལ་རྣམས་གཏོར་བ་བཞིན། །

गब्भमेके उप्पज्जन्ति, निरयं पापकम्मिनो ।
सग्गं सुगतिनो यन्ति, परिनिब्बन्ति अनासवा ॥११॥

जेतवन (माणिकार कुलूपग) तिस्स (थेर)

गर्भमेक उत्पद्यन्ते, निरयं पापकर्मिणः ।
स्वर्गं सुगतयो यान्ति, परिनिर्वान्त्यनास्रवाः ॥

སྐར་རྒྱལ་ལྔ།

ཁ་ཅིག་མངལ་དུ་སྐྱེ་བར་འགྱུར། །
སྡིག་པའི་ལས་ཅན་དམྱལ་བར་སྐྱེ། །
ལེགས་པར་བྱེད་རྣམས་མཐོ་རིས་བགྲོད། །
ཟག་པ་ཟད་པ་མྱ་ངན་འདའ། །

कोई (पुरुष) गर्भ में उत्पन्न होता है, (कोई) पाप कर्मा नरक में (जाते हैं) कोई (सुगतिवाले पुरुष) स्वर्ग को जाते है; (और चित्त के) मलों से रहित (पुरुष) निर्वाण को प्राप्त होते हैं ।

Some are born in a womb (i. e. into this world), the wicked are born in hell, the pious go to heaven and these free of the corrupting taints pass into Nirvana.

P 4 (I, 22) P 67 V 126

སྡིག་པའི་ལས་ཀྱི་དམྱལ་བ་དང་། །
བསོད་ནམས་བྱས་པས་བདེ་འགྲོ་སྟེ། །
གཞན་དག་གིས་ནི་ལམ་བསྒོམས་པས། །
ཟག་མེད་མྱ་ངན་འདས་པར་འགྱུར། །

न अन्तलिक्खे न समुद्दमज्झे,
न पब्बतानं विवरं पविस्स ।
न विज्जती सो जगतिप्पदेसा,
यत्थट्ठितो मुञ्चेय्य पापकम्मा ॥१२॥

जेतवन — तीन भिक्षु

नान्तरिक्षे न समुद्रमध्ये
न पर्वतानां विवरं प्रविश्य ।
न विद्यते स जगति प्रदेशो
यत्रस्थितो मुच्येत पापकर्मणः ॥

དགེ་སློང་གསུམ་ལའོ།

གང་དུ་སྡིག་པའི་ལས་ཀྱིས་མི་ཚུགས་པའི། ।
ས་ཕྱོགས་དེ་ནི་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། ।
བར་སྣང་ལ་མེད་རྒྱ་མཚོའི་དབུས་སུ་མེད། ।
རི་བོའི་སྦུལ་དང་བྲག་གི་ཁོངས་སུ་མེད། ।

न आकाश में न समुद्र के मध्य में न पर्वतों के विवर में प्रवेश कर—संसार में कोई स्थान नहीं है जहाँ रहकर—पाप कर्मों के (फल से) (प्राणी) बच सके ।

Neither in the sky, nor in mid-ocean, nor by entering a mountain cave, is found that place on earth where, by abiding, one may escape (the consequences of) an evil deed.

P 33 (IX, 5) — P 67 V 127

གང་དུ་གནས་ན་ལས་ཀྱི་མི་ཚུགས་པའི། ।
ས་ཕྱོགས་དེ་ནི་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། ।
བར་སྣང་ལ་མེད་རྒྱ་མཚོའི་ནང་ན་མེད། ।
རི་བོ་རྣམས་ཀྱི་ཁ་སེབ་ཏུ་ཞུགས་ཀྱང་མིན། ।

न अन्तलिक्खे न समुद्दमज्झे,
न पब्बतानं विवरं पविस्स ।
न विज्जती सो जगतिप्पदेसो,
यत्थट्ठितं नप्पसहेय्यमच्चु ॥१३॥

कपिलवस्तु (न्यग्रोधाराम) सुप्पबुद्ध (शाक्य)

नान्तरिक्षे न समुद्रमध्ये
न पर्वतानां विवरं प्रविश्य ।
न विद्यते स जगति प्रदेशो
यत्रस्थितं न प्रसहेत मृत्युः ॥

ནྱ་གྲོ་དྷའི་དགོན་པར་ལེགས་པར་རབ་སད་ལའོ།

གང་དུ གནས་ན་འཆི་བས་མི་ཚུགས་པའི། །
ས་ཕྱོགས་དེ་ནི་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །
བར་སྣང་ལ་མེད་རྒྱ་མཚོའི་དབུས་སུ་མེད། །
རི་བོའི་སུལ་དང་བྲག་གི་ཁོངས་སུ་མེད། །

སྨིག་པའི་སྡེ་ཚན་ཏེ། ལེའུ་དགུ་པའོ།།

न आकाश में न समुद्र के मध्य में न पर्वतों के विवर में प्रवेश कर—संसार में कोई स्थान नहीं है, जहाँ रहने वाले को मृत्यु न सतावे ।

Neither in the sky, nor in mid-ocean, nor by entering a mountain cave, is found that place on earth where, by abiding, one will not be overcome by death.

P 4 (I, 24) P 68 V 128

གང་དུ་གནས་ན་འཆི་བས་མི་ཚུགས་པའི། །
ས་ཕྱོགས དེ་ནི་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །
བར་སྣང་ལ་མེད་རྒྱ་མཚོའི་ནང་ན་མེད། །
རི་བོ་རྣམས་ཀྱི་གསེབ་ཏུ་ཞུགས་ནའང་མེད། །

१०—दण्डवग्गो

सब्बे तसन्ति दण्डस्स, सब्बे भायन्ति मच्चुनो ।
अत्तानं उपमं कत्वा, न हनेय्य न घातये ॥१॥

जेतवन — छब्बग्गिय (भिक्षु)

सर्वे त्रस्यन्ति दण्डात् सर्वे बिभ्यति मृत्योः ।
आत्मानं उपमां कृत्वा न हन्यात् न घातयेत् ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་དྲུག་སྡེ་[1]ལ་གསུངས་པ།

ཆད་པ་ལ་ནི་ཐམས་ཅད་སྐྲག །
འཆི་བ་ལ་ནི་ཐམས་ཅད་འཇིགས། །
རང་ཉིད་ལ་ནི་དཔེ་ཡོངས་ལ། །
བརྡེག་པར་མི་བྱེད་གསོད་མི་བྱེད། །

दण्ड से सभी डरते हैं, मृत्यु से सभी भीत होते हैं, अपने समान (इन बातों को) जानकर न मारे न मारने की प्रेरणा करे ।

All beings tremble at punishment, all fear death, Likening others to oneself, one should neither kill nor cause to kill.

सब्बे तसन्ति दण्डस्स, सब्बेसं जीवितं पियं ।
अत्तानं उपमं कत्वा, न हनेय्य न घातये ॥२॥

जेतवन — षटवर्गीय (भिक्षु)

सर्वे त्रस्यन्ति दण्डात् सर्वेषां जीवितं प्रियम् ।
आत्मानं उपमां कृत्वा न हन्यात् न घातयेत् ॥

ཆད་པ་ལ་ནི་ཐམས་ཅད་སྐྲག །
གསོན་པ་ལ་ནི་ཐམས་ཅད་དགའ། །
རང་ཉིད་ལ་ནི་དཔ་ལོངས་ལ། །
བརྡེག་པར་མ་བྱེད་གསོད་མ་བྱེད། །

सभी दण्ड से डरते हैं, सबको जीवन प्रिय है, (इसे) अपने समान जानकर न मारे न मारने की प्रेरणा करे ।

All beings tremble at punishment, to all life is dear. Likening others to oneself, one should neither kill nor cause to kill.

P 23 (V, 19) — P 69 V 130

ཐམས་ཅད་ལ་ཡང་སྲོག་ནི་སྡུག །
ཐམས་ཅད་ཆད་པས་འཇིགས་པས་ན།།
རང་གི་ཉམས་ལ་དཔག་གྱིས་ཏེ། །
བརྡེག་པར་མི་བྱ་བསད་མི་བྱ། །

---

1. གང་ཟག་ དྲུག་སྡེར་གྲགས་པ་ནི་ འཆར་ཀ། དགའ་བོ། ཉེ་དགའ། འདུན་པ། འགྲོ་མགྲོགས། ནབས་སོ་ཇམས་ཡིན་ལ། དེ་དག་ནི་ཉེ་དུ་ལྟར་པན་ཚུན་བརྩེ་བར་འགྲོགས་ཤིང་ རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་གྱི་སྒྲོ་རེ་མོས་བསྲུང་སྡེ་སྡོང་པར་མི་འདོག་པར། གྲོང་ཁྱེར་ཆེན་པོ་དྲུག་པོ་འི་བུ་དང་བུ་མོ་འི་རིགས་རྣམས་དང་མིང་ཞེས་པ། སྡེ་སྣོད་གསུམ་རིག་ཅིང་གྲོལ་བར་སླ་བ་དག་ཡིན་པར་གསུངས་སོ།།

सुखकामानि भूतानि, यो दण्डेन विहिंसति ।
अत्तनो सुखमेसानो, पेच्च सो न लभते सुखं ॥३॥

जेतवन

बहुत से लड़के

सुखकामानि भूतानि यो दण्डेन न विहिनस्ति ।
आत्मनः सुखमन्विष्य प्रेत्य स न लभते सुखम् ॥

རང་གི་བདེ་བ་བཙལ་ནས་མི། །
བདེ་བ་འདོད་པའི་མི་རྣམས་ལ། །
ཆད་པ་གཅོད་པར་བྱེད་པ་དེ། །
ཕྱི་མར་བདེ་བ་འཐོབ་མི་འགྱུར། །

सुख चाहने वाले प्राणियों को, अपने सुख की चाह से जो दूसरों को दण्ड देता है, वह मरकर सुख नहीं पाता ।

When he who seeks his own happiness inflicts pain (literally "strikes with a stick") on beings who (like himself) are desirous of happiness, he does not obtain happiness after death.

P 113 (XXX, 3) P 70 V 131

བདེ་བ་འདོད་ཕྱིར་འབྱུང་པོ་ལ། །
གང་ཞིག་འཚེ་ཞིང་ཆད་པས་གཅོད། །
བདག་གི་བདེ་བ་འདོད་པ་དེ། །
ཕ་རོལ་དུ་ནི་བདེ་མི་འགྱུར། །

सुखकामानि भूतानि, यो दण्डेन न हिंसति ।
अत्तनो सुखमेसानो, पेच्च सो लभते सुखं ॥४॥

सुखकामानि भूतानि यो दण्डेन न हिनस्ति ।
आत्मनः सुखमन्विष्य प्रेत्य स लभते सुखम् ॥

རང་གི་བདེ་བ་བཙལ་ནས་ཀྱང་། |
བདེ་བ་འདོད་པའི་མི་རྣམས་ལ། |
ཆད་པ་གཅོད་པར་མི་བྱེད་ན། |
ཕྱི་མར་བདེ་བ་འཐོབ་པར་འགྱུར། |

सुख चाहने वाले प्राणियों को, अपने सुख की चाह से जो दण्ड से नहीं मारता, वह मरकर सुख को प्राप्त होता है।

When he who seeks his own happiness does not inflict pain ("strike with a stick") on beings who (like himself) are desirous of happiness, he obtains happiness after death.

P 113 (XXX, 4) P 70 V 132

གང་ཞིག་བདེ་བ་འདོད་པ་དག |
འབྱུང་པོ་ལ་ནི་མི་འཚེ་ཞིང་། |
ཆད་པས་མི་གཅོད་བདེ་འདོད་པ། |
དེ་དག་ཕ་རོལ་བདེ་བ་ཐོབ། |

मावोच फरुसं कञ्चि, वुत्ता पटिवदेय्यु तं।
दुक्खा हि सारम्भकथा, पटिदण्डा फुसेय्यु तं ॥५॥

जेतवन　　　　　　　　　　　　　　　　　कुण्डधान (थेर)

मा वोचः परुषं किंचिद् उक्ताः प्रति वदेयुस्त्वाम् ।
दुःखा हि संरम्भकथाः प्रतिदण्डाः स्पृशेयुस्त्वाम् ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ།

ཚིག་རྩུབ་ཅི་ཡང་སྨྲ་མི་བྱ། །
ཁྱོད་ལ་སྨྲས་པའི་ལན་གློན་འགྱུར། །
ཁ་འཁྲུལ་གདས་ནི་སྡུག་བསྔལ་ཉིད། །
ཁྱོད་ལ་དབྱུག་པ་སླར་རེག་འགྱུར། །

कठोर वचन न बोलो; बोलने पर (दूसरे भी वैसे ही) तुम्हें बोलेंगे, दुर्वचन दुःखदायक (होते हैं), (बोलने से) बदले में तुम्हें दण्ड मिलेगा।

Do not speak harshly to anyone. Those who are spoken to will answer you (in the same way). Since angry words are painful, retaliation will touch you.

P 86 (XXVI, 3)　　　　　　　　　　P 71 V 133

ཚིག་རྩུབ་ཅི་ཡང་སྨྲ་མི་བྱ། །
སྨྲས་ན་སླར་ཡང་སྨྲ་བར་བྱེད། །
འཐབ་གཙུགས་ཚིག་གིས་སྡུག་བསྔལ་ཞིང་། །
དེ་ལ་ཕྱིར་ཡང་ཆད་པས་གཅོད། །

सचे नेरेसि अत्तानं, कंसो उपहतो यथा।
एस पत्तोसि निब्बानं, सारम्भो ते न विज्जति ॥६॥

स चेत् नेरयसि आत्मानं कांस्यमुपहतं यथा।
एष प्राप्तोऽसि निर्वाणं संरम्भस्ते न विद्यते ॥

འོན་དེ་སྣོད་པའི་འཁརབ་བཞིན། །
རང་གིས་ཅི་ཡང་མི་སྨྲ་ན། །
མྱ་ངན་འདས་པ་འདི་ཡིས་འཐོབ། །
བཀྱལ་བའི་ཚིག་དག་ཡོད་མ་ཡིན། །

टूटा काँसा जैसे नि:शब्द रहता है, (वैसे) यदि तुम अपने को (नि:शब्द रक्खो), तो तुमने निर्वाण को पा लिया, तुम्हारे लिए कलह (=हिंसा) नहीं रही।

If you silence yourself like a broken gong, you will have attained Nirvana, for there will be no strife in you.

P 86 (XXVI, 5) P 71 V 134

བདག་གིས་ཕར་ནི་མ་བྱས་དང་། །
འཁར་ཕའི་སྣོད་ལ་མ་བརྡུངས་ལྟར། །
འདི་ལྟར་འཐབ་མོ་མི་འབྱུང་ཞིང་། །
མྱ་ངན་འདས་པ་ཐོབ་པར་འགྱུར། །

यथा दण्डेन गोपालो, गावो पाजेति गोचरं ।
एवं जरा च मच्चु च, आयुं पाजेन्ति पाणिनं ॥७॥

श्रावस्ती (पूर्वाराम) बिशाखा आदि (उपासिकायें)

यथा दण्डेन गोपालो गाः प्राजयति गोचरम् ।
एवं जरा च मृत्युश्चायुः प्राजयतः प्राणिनाम् ॥

ཤར་གྱི་ནགས་སུ་ས་ག་མ་ཡའོ།

ཇི་ལྟར་ཕྱུགས་རྫིས་དབྱུག་པ་ཡིས། །
ཕྱུགས་རྣམས་ལྷས་སུ་འདེད་བྱེད་པ། །
དེ་བཞིན་སྒྲོག་ཆགས་རྣམས་ཀྱི་ཚེ། །
རྒ་དང་འཆི་བས་འདེད་པར་འགྱུར། །

जैसे ग्वाला लाठी से गायों को चरागाह में ले जाता है; वैसे ही बुढ़ापा और मृत्यु प्राणियों की आयु को ले जाते हैं ।

As with a staff a cowherd drives his cattle to pasture, even so do death and decay compel the lives of beings.

P 3 (I, 15) P 72 V 135

དཔེར་ན་ཕྱུགས་རྫི་དབྱུགས་ཐོགས་ཀྱིས། །
ཕྱུགས་རྣམས་གནས་སུ་ཁྲིད་བྱེད་ལྟར། །
དེ་བཞིན་ནད་དང་རྒ་བ་ཡིས། །
མི་རྣམས་འཆི་བདག་དྲུང་དུ་སྐྱེལ། །

अथ पापानि कम्मानि, करं बालो न बुज्झति ।
सेहि कम्मेहि दुम्मेधो, अग्गिदड्ढो व तप्पति ॥८॥

राजगृह (वेणुवन) अजगर (प्रेत)

अथ पापानि कर्माणि कुर्वन् बालो न बुध्यते ।
स्वैः कर्मभिः दुर्मेधा अग्निदग्ध इव तप्यते ॥

འོད་མའི་ཚལ་དུ་ཡི་དྭགས་ལའོ།

འོན་ཀྱང་སྡིག་པའི་ལས་བྱས་པ། །
བྱིས་པ་དག་ནི་མི་ཤེས་ཏེ། །
བློ་ངན་རང་གི་ལས་རྣམས་ཀྱིས། །
མེ་ཡིས་ཚིག་པ་བཞིན་དུ་གདུང་། །

पाप कर्म करते समय मूढ़ (पुरुष उसे) नहीं बूझता, पीछे दुर्बुद्धि अपने ही कर्मों के कारण आग से जले की भाँति अनुताप करता है।

When a fool does wicked deeds he does not realise (their evil nature). By his own deeds the stupid man is consumed, as if being burnt with fire.

P 33 (IX, 11) P 72 V 136

གལ་ཏེ་བྱིས་པས་མི་ཤེས་པར། །
སྡིག་པའི་ལས་ནི་བྱས་པ་དག །
ནམ་ཞིག་ན་ནི་དེ་ཉིད་ཀྱིས། །
རྣམ་སྨིན་ཚ་བ་སོ་སོར་བསྟེན། །
རང་གི་ལས་ཀྱི་དེའི་འོག་ཏུ། །
མེ་ཡིས་བསྲེགས་པ་བཞིན་དུ་གདུངས། །

यो दण्डेन अदण्डेसु, अप्पदुट्ठेसु दुस्सति ।
दसन्नमञ्ञतरं ठानं, खिप्पमेव निगच्छति ॥६॥

राजगृह (वेणुवन) महामोग्गलान (थेर)

यो दण्डेनादण्डेष्वप्रदुष्टेषु दुष्यति ।
दशानामन्यतमं स्थानं क्षिप्रमेव निगच्छति ॥

འོད་མའི་ཚལ་དུ། (མོདྒོ་གལ་ལན་[1]ལའོ།)

གང་གིས་ཆད་པ་མི་འོས་པའི། |
ཉེས་མེད་ཅན་པས་གཙོད་བྱེད་པ། |
གནས་སྐབས་བཅུ་པོ་གང་རུང་ལ། |
ངེས་པར་མྱུར་དུ་འགྲོ་བ་སྟེ། |

जो दण्डरहितों के दण्ड से (पीड़ित करता है), निर्दोषों को दोष लगाता है, वह शीघ्र ही इन स्थानों में से एक को प्राप्त होता है ।

He who inflicts punishments on those who do not deserve it and offends those who are harmless will soon come to one of these ten states.

P 101 (XXVIII, 26) P 73 V 137-140

གང་ཞིག་ཉེས་མེད་ཅན་པས་གཙོད། |
སྡང་བ་མིན་ལ་རབ་སྡང་བ། |
གནས་གཞན་གང་ཡང་རུང་བ་བཅུ། |
མྱུར་དུ་ཐོབ་པ་ཁོ་ནར་འགྱུར། |

---

1. མདྒོ་ག་གལན་ (མོའུ་གལ་གྱི་བུ་ཆེན་པོ་) ནི་ མཆོག་ཟུང་གི་ཡ་ གྱལ་རྫུ་འཕྲུལ་ལ་མངའ་བརྙེས་པ་དེའོ།

वेदनं फरुसं जानि, सरीरस्स च भेदनं ।
मरुकं वा पि आबाधं, चित्तक्खेपं व पापुणे ॥१०॥

वेदनां परुषां ज्यानिं शरीरस्य च भेदनम् ।
मुरुकं वाऽप्याबाधं चित्तक्षेपं वा प्राप्नुयात् ॥

རྩུབ་མོ་ཡི་ཚོར་བས་ཟིལ་ནོན་དང་། །
ལུས་ནི་དུམ་བུར་ཆད་པ་དང་། །
ལྕི་བའི་གནོད་པ་འབྱུང་བ་འམ། །
སེམས་ནི་རབ་ཏུ་འཁྲུགས་པ་འཐོབ།། །

कड़वी वेदना, हानि, अग का भंग होना, भारी बीमारी, (या) चित्तविक्षेप (पागल) को प्राप्त होता है।

He will incur acute pain, disaster, bodily injury, or even grievous sickness, or loss of mind.

P 101 (XXVIII, 26) P 73 V 138

ཚོར་བ་མི་བཟོད་པ་དག་གམ། །
ཡང་ན་ལུས་ནི་འདྲུལ་བའམ། །
གནོད་པའི་ཚོར་བ་པའང་རུང་། །
ཡང་ན་སེམས་འཁྲུག་ཐོབ་པར་འགྱུར།། །

राजतो वा उपसग्गं, अब्भक्खानं च दारुणं।
परिक्खयं च ञातीनं, भोगानं च पभङ्गुरं ॥११॥

राजतो वोपसर्गमभ्याख्यानं वा दारुणम्।
परिक्षयं वा ज्ञातीनां भोगानां वा प्रभंजनम्॥

རྒྱལ་པོ་ཡིས་ནི་ཉམས་ང་དང་། །
ཡང་ན་མི་ཁ་དྲག་པོ་སྟེ། །
གཉེན་རྣམས་ཡོངས་སུ་འཛད་པ་འམ། །
ལོངས་སྤྱོད་དག་ནི་རབ་ཏུ་འཇིག །།

या राजा से दण्ड को (प्राप्त होता है), दारुण निन्दा, जाति बंधुओं का विनाश, भोगों का क्षय,

Or oppression by the king, or a fearful accusation, or loss of relatives, or the destruction of wealth,

P 101 (XXVIII, 26) P 73 V 139

གཉེན་འདུན་རྣམས་དང་བྲལ་བའམ། །
ལོངས་སྤྱོད་ཟད་པར་འགྱུར་བའམ། །
རྒྱལ་པོ་འི་གནོད་པ་འབྱུང་བའམ། །
མི་སྡུག་ཤིན་ཏུ་མི་བཟོད་དམ། །

अथवास्स अगारानि, अग्गि डहति पावको ।
कायस्स भेदा दुप्पञ्ञो, निरयं सोपपज्जति ॥१२॥

अथवाऽस्यागाराण्यग्निर्दहति पावकः ।
कायस्य भेदात् दुष्प्रज्ञो निरयं स उपपद्यते ॥

འོན་ཏེ་ཡང་ན་འདི་ཡི་ཁྱིམ། |
མེ་དང་གློག་གིས་ཚིག་འགྱུར་ཞིང་། |
ཤེས་རབ་འཆལ་བ་ལུས་ཞིག་ནས། |
དེ་ནི་དམྱལ་བ་ཉིད་དུ་སྐྱེ། |

अथवा उसके घर को अग्नि=पावक जलाता है; काया छोड़ने पर वह दुर्बुधि नर्क में उत्पन्न होता है ।

Or a ravaging fire will burn his house. Upon the dissolution of the body this unwise man will be born in hell.

P 101 (XXVIII, 26) P 73 V 140

ཡང་ན་ཁྱིམ་དེ་མེ་ཆེན་པོས། |
ངེས་པར་སྲེག་པར་བྱེད་པར་འགྱུར། |
ཤེས་རབ་འཆལ་བ་ལུས་ཞིག་ནས། |
བཙུ་པ་ངན་འགྲོར་འགྲོ་བར་འགྱུར། |

न नग्गचरिया न जटा न पङ्का,
नानासका थण्डिलसायिका वा।
रजोजल्लं उक्कुटिकप्पधानं,
सोधेन्ति मच्चं अवितिण्णकङ्खं ॥१३॥

जेतवन — बहुभत्तिक (भिक्षु)

न नग्नचर्या न जटा न पंकं
नाऽनशनं स्थण्डिलशायिका वा।
रजोजलीयं उत्कुटिकप्रधानं
शोधयन्ति मर्त्यं अवितीर्णकांक्षम् ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ།
གཅེར་བུར་འགྲོ་དང་རལ་པ་ཐལ་ཟླུབ་དང་། །
ཁ་ཟས་མི་ཟ་ཐང་ལ་ཉལ་བ་དང་། །
རྡུལ་གྱིས་གཡོགས་དང་ཙོག་པུའི་སྤྱོད་པ་ཡིས། །
འདོད་ཞེན་མ་བརྒལ་མི་ནི་དག་མི་འགྱུར། །

जिस पुरुष की आकांक्षायें समाप्त नहीं हो गई, उस मनुष्य की शुद्धि, न नंगे रहने से, न जटा से, न पंक (लपेटने) से, न फाका (=उपवास) करने से, न कड़ी भूमि पर सोने से, न धूल लपेटने से, न उकड़ूं बैठने से होती है।

Neither wandering naked, nor matted hair, nor filth, (bedaubing body with mud), nor fasting, nor lying on the ground, nor dust and dirt (rubbing the body with ashes), nor squatting on the heels, can purify a mortal who has not overcome desire.

P 143 (XXXIII, 2) — P 74 V 141

གཅེར་བུར་སྤྱོད་པས་མ་ཡིན་རལ་པས་མ་ཡིན་ཐལ་གྱིས་མིན། །
ཁ་ཟས་མི་ཟ་བ་ཡིས་མ་ཡིན་ཐང་ལ་ཉལ་བའམ། །
རྡུལ་དང་དྲི་མས་མ་ཡིན་ཙོག་བུར་འདུག་ལ་འབད་པ་ཡིས། །
མི་རྣམས་དག་པར་མི་འགྱུར་སོམ་ཉི་རྣམས་ལས་རྒལ་མི་འགྱུར། །

अलङ्कतो चे अपि समं चरेय्य,
सन्तो दन्तो नियतो ब्रह्मचारी ।
सब्बेसु भूतेसु निधाय दण्डं,
सो ब्राह्मणो सो समणो स भिक्खु ॥१४॥

जेतवन — सन्तति (महामात्य)

अलंकृतश्चेदपि शमं चरेत्
शान्तो दान्तो नियतो ब्रह्मचारी ।
सर्वेषु भूतेषु निधाय दण्डं
स ब्राह्मणः स श्रमणः स भिक्षुः ॥

རྒྱན་གྱིས་བརྒྱན་པར་བྱས་ཀྱང་ཆོས་སྤྱོད་ཅིང་། །
དེས་ཞིང་ཡང་དག་སྡོམ་ལྡན་ཚངས་པར་སྤྱོད། །
འབྱུང་པོ་ཀུན་ལ་ཆད་པ་སྤངས་པ་དེ། །
དགེ་སློང་དགེ་སྦྱོང་དེ་ཡིན་བྲམ་ཟེའང་དེ། །

अलंकृत रहते भी यदि वह शान्त, दान्त, नियमतत्पर, ब्रह्मचारी सारे प्राणियों के प्रति दण्डत्यागी है, तो वही ब्राह्मण है, वही श्रमण (=संन्यासी) वही भिक्षु है।

Even though he be adorned (with fine clothes etc.), if he should live according to the Dharma, refined, controlled, celibate, and has ceased from injuring all other beings, then he indeed is a Brahman, an ascetic, a monk.

P 143 (XXXIII 1) — P 75 V 142

གང་ཞིག་བརྒྱན་ཀྱང་ཆོས་སྤྱོད་དུལ་བ་དང་། །
ཞི་ཞིང་ཡང་དག་སྡོམས་པ་ཚངས་པར་སྤྱོད། །
འབྱུང་པོ་ཀུན་ལ་ཆད་པས་མི་གནོད་དེ། །
བྲམ་ཟེ་དགེ་སྦྱོང་དེ་ཡིན་དགེ་སློང་དེ། །

हिरोनिसेधो पुरिसो, कोचि लाकेस्मि विज्जति ।
यो निन्दं अपबोधेति, अस्सो भद्रो कसामिव ॥१५॥

जेतवन | पिलोतिक (थेर)

ह्रीनिषेधः पुरुषः कश्चित् लोके विद्यते ।
यो निन्दां न प्रबुध्यति अश्वो भद्रः कशामिव ॥

གང་ཞིག་དུ་བཟང་ལྷུབ་ས་ལ་བཞིན། །
སྨད་པ་རབ་ཏུ་མི་རྟོགས་པ། །
ངོ་ཚས་དགག་པའི་སྐྱེས་བུ་ནི། །
འཇིག་རྟེན་ན་ནི་འགའ་ཡོད་དམ། །

लोक में कोई पुरुष होते हैं; जो (अपने ही) लज्जा करके निषिद्ध (कर्म) को नहीं करते, जैसे उत्तम घोड़ा कोड़े को नहीं सह सकता, वैसे ही वह निन्दा को नहीं सह सकते ।

Is there in the world any man so restrained by conscience that he avoids censure as a well-trained horse avoids the whip ?

P 63 (XIX, 2) | P 76 V 143

ཇི་ལྟར་རྟ་བཟང་ལྕག་གིས་བཙུས་པ་ན། །
ལྷག་ཅིང་ཤུགས་དྲག་འགྲོ་བྱེད་ཇི་བཞིན་དུ། །
དད་པ་ཚུལ་ཁྲིམས་ཏིང་འཛིན་ལྡན་པ་དང་། །
ཆོས་རྣམས་རྣམ་པར་གདན་ལ་འབེབས་ལྡན་ཞིང་། །
རིག་དང་རྐང་པར་ལྡན་ཞིང་དྲན་ལྡན་པའི། །
སྒྲིབ་རྣམས་སྡུག་བསྔལ་མ་ལུས་སྤོང་བར་མཛད། །

अस्सो यथा भद्रो कसानिविट्ठो,
आतापिनो संवेगिनो भवाथ ।
सद्धाय सीलेन च वीरियेन च,
समाधिना धम्मविनिच्छयेन च ।
सम्पन्नविज्जाचरणा पतिस्सता,
पहस्सथ दुक्खमिदं अनप्पकं ॥१६॥

अश्वो यथा भद्रः कशानिविष्ट
आतापिनः संवेगिनो भवत ।
श्रद्धया शीलेन च वीर्येण च
समाधिना धर्मविनिश्चयेन च ।
सम्पन्नविद्याचरणाः प्रतिस्मृताः
प्रहास्यथ दुःखमिदं अनल्पकम् ॥

སྤོབས་པ་ལྡན་ཞིང་ཡང་དག་རིག་གྱུར་ཅིང་།།
དད་པ་ཚུལ་ཁྲིམས་དང་ནི་བརྩོན་འགྲུས་དང་།།
ཏིང་ངེ་འཛིན་དང་ཆོས་ལ་ངེས་པ་ཡིས། །
རྟ་མཆོག་ལྕགས་ཀྱིས་གཞུས་པ་ཇི་བཞིན་དུ། །
རིག་དང་ཞབས་ལྡན་སོ་སོར་དྲན་ལྡན་རྣམས། །
མི་ཆུང་སྡུག་བསྔལ་འདི་ནི་རབ་སྤོང་བྱ། །

कोड़े पड़े उत्तम घोड़े की भाँति, उद्योगी; ग्लानियुक्त, (वेगवान) हो; श्रद्धा आचार, वीर्य, समाधि, और धर्म निश्चय से युक्त (बन) विद्या और आचरण से समन्वित हो, दौड़कर इस महान् दुःख (-राशि) को पार कर सकते हैं।

Be fearless and of good understanding, like a well-trained horse when touched by the whip, and you will, by these qualities of faith, virtue, effort, concentration, investigation of the Dharma, knowledge, good behaviour and mindfulness, get rid of this great suffering (of worldly existence).

P 63 (XIX, 2) P 76 V 144

ཇི་ལྟར་རྟ་བཟང་ལྕག་གིས་བཞུས་པ་ན། །
སྨག་ཅིང་ཤུགས་དྲག་འགྲོ་བྱེད་ཇི་བཞིན་དུ། །
དད་པ་ཚུལ་ཁྲིམས་ཏིང་འཛིན་ལྡན་པ་དང་། །
ཆོས་རྣམས་རྣམ་པར་གདན་ལ་འབེབས་ལྡན་ཞིང་།།
རིག་དང་རྐང་པར་ལྡན་ཞིང་དྲན་ལྡན་པའི། །
སྐྱེབ་རྣམས་སྡུག་བསྔལ་མ་ལུས་སྤོང་བར་མཛད། །

उदकं हि नयन्ति नेत्तिका,
उसुकारा नमयन्ति तेजनं ।
दारुं नमयन्ति तच्छका,
अत्तानं दमयन्ति सुब्बता ॥१७॥

उदकं हि नयन्ति नेतृकाः, इषुकारा नमयन्ति तेजनम् ।
दारुं नमयन्ति तक्षका आत्मानं दमयन्ति सुव्रताः ॥

ཡུར་བ་མཁན་གྱིས་ཆུ་འདྲེན་ཞིང་། །
མདའ་མཁན་རྣམས་ནི་སྨྱུག་མ་བསྲང་། །
ཤིང་མཁན་རྣམས་ཀྱིས་ཤིང་འདྲོངས་དེ། །
བརྟུལ་ཞུགས་བཟང་རྣམས་བདག་ཉིད་འདུལ། །
ཚད་པའི་སྡེ་ཚན་ཏེ། ལེའུ་བཅུ་པའོ།།

नहरवाले पानी ले जाते हैं, वाण बनाने वाले वाण को ठीक करते हैं, बढ़ई लकड़ी को ठीक करते हैं, सुन्दर व्रतवाले अपने को दमन करते हैं।

Irrigators lead the waters, fletchers fashion the arrow shafts, carpenters bend the wood, and the wise control themselves.

११—जरावग्गो

को नु हासो किमानन्दो, निच्चं पज्जलिते सति ।
अन्धकारेन ओनद्धा, पदीपं न गवेसथ ॥१॥

जेतवन | विसाखा की संगिनी

को नु हासः क आनन्दो नित्यं प्रज्वलिते सति ।
अन्धकारेणाऽवनद्धाः प्रदीपं न गवेषयथ ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ॥

རྟག་ཏུ་རབ་ཏུ་འབར་བ་ལ། ।
ཅི་ལ་བགོད་ཅིང་ཅི་ལ་དགའ། ।
མུན་པས་ཀུན་ནས་གཡོགས་པ་ཁྱོད།།
སྒྲོན་མེ་འཚོལ་བར་མི་བྱེད་དམ། ।

जब नित्य ही (आग) जल रही हो, तो क्या हँसी है, क्या आनन्द है ? अंधकार से घिरे तुम दीपक को (क्यों) नहीं ढूँढ़ते हो ?

Why this laughter, why this jubilation, while this world is ever burning ? Why do you not seek the light, you who are surrounded by the darkness (of ignorance).

P 1 (I, 2) | P 78 V 146

དེ་ལྟར་རབ་ཏུ་འབར་བ་ལ། ।
ཅི་ཞིག་དགར་ཡོད་མགུར་ཅི་ཡོད། ।
མུན་པའི་ནང་ཞུགས་གནས་པ་དག ।
ཅི་ཕྱིར་སྒྲོན་མེ་འཚོལ་མི་བྱེད། ।

पस्स चित्तकतं बिम्बं, अरुकायं समुस्सितं ।
आतुरं बहुसङ्कप्पं, यस्स नत्थि धुवं ठिति ॥२॥

राजगृह (वेणुवन) सिरिमा

पश्य चित्रीकृतं बिम्बं अरु-कायं समुच्छ्रितम् ।
आतुरं बहुसङ्कल्प यस्य नास्ति ध्रुवं स्थितिः ॥

ལྟོས་ཤིག་རྣམ་པ་སྣ་ཚོགས་གཟུགས། །
རྨ་ཡིས་ལུས་ནི་རབ་བསྣུང་བ། །
ནད་པ་ཀུན་རྟོག་མང་པོ་ཅན། །
གང་ལ་བརྟན་པའི་གནས་མ་མཆིས། །

देखो विचित्र शरीर को, जो व्रणों से युक्त, फूला, पीड़ित नाना संकल्पों से युक्त है, जिसकी स्थिति अनियत है ।

Behold this beautified form! A mass of sores, full of sickness, much thought of, with nothing lasting nor stable about it.

परिजिण्णमिदं रूपं, रोगनीळं पभङ्गुरं ।
भिज्जति पूतिसन्देहो, मरणन्तं हि जीवितं ॥३॥

जेतवन　　　　　　　　　　　　　　　　उत्तरी (थेरी)

परिजीर्णमिदं रूपं रोगनी पभङ्गुरम् ।
भिद्यते पूतिसन्देहो मरणान्तं हि जीवितम् ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ॥

གཟུགས་ནི་ཡོངས་སུ་རྒས་གྱུར་ཅིང་། །
ནད་ཀྱི་ཚང་སྤྱེ་ལ་ང་བ། །
རྣག་གི་ཕུང་པོ་འདི་ཞིག་ནས། །
གསོན་པའི་མཐའ་མར་འཆི་བ་ཉིད། །

यह रूप जीर्ण-शीर्ण; रोग का घर, और भंगुर है, सड़कर देह भग्न होती है; जीवन मरणान्त जो ठहरा ।

This body is worn out, a nest of diseases and very frail. This putrid mass breaks up. Truly life ends in death.

P 6 (I, 33)　　　　　　　　　　　　P 79 V 148

གསོན་མཐའ་འཆི་བ་ཡིན་པའི་ཕྱིར། །
ལུས་འདི་ཡོངས་སུ་རྒ་བ་དང་། །
ནད་ཀྱི་ཚང་འདི་རྒྱུར་འཛིག་ཅིང་། །
རྣག་གི་ཚོགས་ཀྱང་འཛིག་པར་འགྱུར། །

यानिमानि अपत्थानि, अलाबूनेव सारदे।
कापोतकानि अट्ठीनि, तानि दिस्वान का रति ॥४॥

जेतवन — अधिमन (भिक्षु)

यानिमान्यपथ्यान्यलाबूनीव शरदि।
कापोतकान्यस्थीनि तानि दृष्ट्वा का रतिः ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ॥

གང་འདི་རྣམས་ནི་སྟོན་ཀ་ཡི། ।
ཀུ་བ་བཞིན་དུ་འཐོར་གྱུར་བའི། ।
རུས་པ་ཕུ་བའི་མདོག་ཅན་དེ། ।
དེ་རྣམས་མཐོང་ན་དགའ་བཅི། ।[1]

शरद काल की अपथ्य लौकी की भाँति (फेंक दी गई), या कबूतरों की सी (सफेद हो गई) हड्डियों को देखकर किसको इस (शरीर में) प्रेम होगा ?

Like gourds cast away in autumn are these dove-hued bones. What pleasure is there in looking at them ?

P 2 (I, 3) — P 79 V 149

རུས་པ་ཕུ་བའི་མདོག་འདྲ་བ། །
བོར་བ་གང་ཡིན་འདི་དག་ནི། །
ཕྱོགས་དང་ཕྱོགས་སུ་རྣམ་འཐོར་བ། །
དེ་མཐོང་འདི་ལ་ཅི་ཞིག་དགའ། །

1 ཚིགས་བཅད་འདི་འདྲ་དྲག་པོ་སླའི་ཧྟ་བརྗོད་དུ་ཡང་བྱུང་བར།

यानी मान्य परिधानि विक्षिप्तानि दिशोदशः।
कपोतवर्णान्यस्थीनि तानि द्रष्ट्वैहकारतिः ॥

གང་འདི་རྣམས་ནི་མ་གཡོགས་ཤིང་། །ཕྱོགས་དང་ཕྱོགས་སུ་འཐོར་གྱུར་པའི།། རུས་པ་ཕུ་བའི་མདོག་ཅན་དེ། །མཐོང་ན་འདི་ལ་དགའ་བ་ཅི། ཐུ་བ་སོགས་དེ། གཞན་ཡང་ཚིགས་བཅད་འདྲ་འགྲིག་འདི་འདྲ་མང་ཡང་མ་སྨྲས་སོ།།

अट्ठीनं नगरं कतं, मंसलोहितलेपनं ।
यत्थ जरा च मच्चु च, मानो मक्खो च ओहितो ॥५॥

जेतवन रूपनन्दा (थेरी)

अस्थ्नां नगरं कृतं मांसलोहितलेपनम् ।
यत्र जरा च मृत्युश्च मानो म्रक्षश्चावहितः ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་གཟུགས་དགའ་མ་ལའོ ॥

ཤ་དང་ཁྲག་གི་འདམ་བྱུགས་པའི། །
རུས་པའི་གྲོང་ཁྱེར་བྱས་པ་དེར། །
རྒ་བ་དང་ནི་འཆི་བ་དང་། །
ང་རྒྱལ་དང་ནི་བསླུ་བྲིད་གནས། །

हड्डियों का (एक) नगर बनाया गया है, जो मांस और रक्त से लेपा गया है; जिसमें जरा और मृत्यु, अभिमान और डाह छिपे हुये हैं।

In this city made of bones, plastered over with flesh and blood, reside old age and death, pride and deceit.

P 56 (XVI, 22) P 80 V 150

འདོད་ཆགས་ཞེ་སྡང་ང་རྒྱལ་དང་། །
འཆབ་པ་གང་དུ་གནས་པ་ཡིས། །
གྲོང་ཁྱེར་རུས་པའི་རྩ་བ་ཅན། །
ཤ་དང་ཁྲག་གིས་ཞལ་ཞལ་བྱས། །

जीरन्ति वे राजरथा सुचित्ता,
अथो सरीरं पि जरं उपेति ।
सतं च धम्मो न जरं उपेति,
सन्तो हवे सब्भि पवेदयन्ति ।।६।।

जेतवन — मल्लिका देवी

जीर्यन्ति वै राजरथाः सुचित्रा अथ शरीरमपि जरामुपेति ।
सतांच धर्मो न जरामुपैति सन्तो ह वै सद्भयः प्रवेदयन्ति ।।

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་ལྷ་མོ་མལླི་[1]ཀ་ལའོ།

རྒྱལ་པོའི་ཤིང་རྟ་ཁྲ་བོ་རྙིང་པར་གྱུར། ।
འོན་ཏེ་ཡང་ན་ལུས་ཀྱང་རྒ་བར་འགྱུར། ।
དམ་པ་རྣམས་ཀྱི་ཆོས་ནི་རྒ་མི་འགྱུར། ।
ཚིག་ཤེས་དམ་པའི་དངོས་པོར་རབ་ཏུ་བསྟན།།

सुचित्रित राजरथ भी पुराने हो जाते हैं, और शरीर भी जरा को प्राप्त होता है; (किन्तु) सज्जनों का धर्म (=गुण) जरा को नहीं प्राप्त होता, सन्त जन सत्यपुरुषों के बारे में ऐसा ही कहते हैं ।

The ornamental royal chariots wear out. The body also approaches old age. But the Dharma of the Holy decays not. To be satisfied, is the real teaching of the Holy Ones (Buddha).

P 5 (I, 27) — P 80 V 151

རྒྱལ་པོའི་ཤིང་རྟ་ཤིན་ཏུ་བཀྲ་བའང་འཛིག ।
ད་བཞིན་ལུས་ཀྱང་ཉེ་བར་རྒ་བར་འགྱུར། ।
དམ་པ་རྣམས་ཀྱི་ཆོས་འདི་དམ་པ་སྡེ། །
མི་མཆོག་གཞན་རྟོགས་བྱེད་ཅིང་རྒ་མི་འགྱུར།།

---

1 གང་ཟག་ འཕྲེང་ལྡན་མ (མལླིཀདེཝཱི) ཀོ་ས་ལའི་རྒྱལ་པོ་ གསལ་རྒྱལ་གྱི་བཙུན་མོ་དམ་པ་ཡིན་ལ་ རྒྱལ་བའི་བསྟན་པ་ལ་མི་ ཕྱེད་པའི་དད་པ་ཐོབ་པའི་དགེ་བསྙེན་མ་ཞིག་གོ །

अप्पस्सुतायं पुरिसो, बलिबद्दो व जीरति ।
मंसानि तस्स वड्ढन्ति, पञ्ञा तस्स न वड्ढति ॥७॥

जेतवन (काल) उदायी (थेर)

अल्पश्रुतोऽयं पुरुषो बलीवर्द इव जीर्यति ।
मांसानि तस्य वर्द्धन्ते प्रज्ञा तस्य न वर्द्धते ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་འཆར་ཀ་དམར་པོ་ལའོ།

ཐོས་པ་ཆུང་བའི་སྐྱེས་བུ་ནི། །
བ་ལང་བཞིན་དུ་རྒས་གྱུར་ཏེ། །
དེ་ཡི་ཤ་རྣམས་འཕེལ་གྱུར་ཀྱང་། །
དེ་ཡི་ཤེས་རབ་འཕེལ་མ་གྱུར། །

अल्पश्रुत (=अज्ञानी) पुरुष बैल की भाँति जीर्ण होता है। उसका माँस ही बढ़ता है, प्रज्ञा नहीं बढ़ती।

A man who has learnt but little grows old like an ox; his flesh increases but his knowledge does not grow.

अनेकजातिसंसारं, सन्धाविस्सं अनिब्बिसं ।
गहकारं गवेसन्तो, दुक्खा जाति पुनप्पुनं ॥८॥

अनेकजातिसंसारं समधाविषं अनिविशमानः ।
गृहकारकं गवेषयन्, दुःखा जातिः पुनः पुनः ॥

འཁོར་བའི་སྐྱེ་བ་དུ་མ་རུ། །
ངལ་གསོ་མེད་ཅིང་མཚམས་མེད་པར།།
ཁྱིམ་གྱི་བྱེད་པོ་འཚོལ་བ་ན། །
ཡང་ཡང་སྐྱེ་བ་སྡུག་བསྔལ་གྱུར། །

बिना रुके अनेक जन्मों तक संसार में दौड़ता रहा। (इस काया रूपी) कोठरी को बनाने वाले (=गृहकारक) को खोजते पुनः पुनः दुःख (-मय) जन्म में पड़ता रहा।

In many births in Samsara, without rest and without break, I searched for the maker of this house (body). In this way, again and again came the sorrow of birth.

P 121 (XXXI, 6) P 81 V 153

ཁང་ཁྱིམ་བྱེད་པ་འདི་ཡིས་ནི། །
ཡང་ཡང་སྐྱེ་བའི་སྡུག་བསྔལ་ཅན། །
སྐྱེ་བའི་འཁོར་བ་དུ་མ་ཞིག །
ད་ལྟ་ཕན་ཆད་ཁྱོད་ཀྱིས་ཐུང་། །

गहकारक दिट्ठोसि, पुन गेहं न काहसि।
सब्बा ते फासुका भग्गा, गहकूटं विसङ्खतं।
विसङ्खारगतं चित्तं, तण्हानं खयमज्झगा ॥९॥

गृहकारक दृष्टोऽसि पुनर्गेहं न करिष्यसि।
सर्वास्ते पार्श्विका भग्ना गृहकूटं विसंस्कृतम्।
विसंस्कारगतं चित्तं तृष्णानां क्षयमध्यगात्॥

ཁྱིམ་གྱི་བྱེད་པོ་ཁྱོད་ནི་མཐོང་། |
སྔར་ཆད་ཁྱོད་ནི་ཁྱིམ་མི་བྱེད། |
ཁྱོད་ཀྱི་རྩིབས་ལོགས་རྣམས་ནི་བཅག |
ཁྱིམ་གྱི་ཐོག ནི་བཞིག་པར་བྱས། |
འདུས་མ་བྱས་ལ་བགྲོད་པའི་སེམས། |
སྲེད་པ་ཟད་པ་འཐོབ་པར་འགྱུར། |

हे गृहकारक! (अब) तुझे पहिचान लिया, (अब) फिर तू घर नहीं बना सकेगा। तेरी सभी कड़ियाँ भग्न हो गयीं, गृह का शिखर भी निर्बल हो गया। संस्कार-रहित चित्त से तृष्णा का क्षय हो गया।

O house builder, you are seen! You shall build no house again. All your rafters are broken, your ridge-pole is shattered. To the unconditioned (Nirvana) goes my mind, the end of craving have I attained.

P 122 (XXXI, 7) P 82 V 154

ཁང་ཁྱིམ་བྱེད་པ་ཁྱོད་མཐོང་བས། |
ཁྱིམ་གྱི་གདུང་ཆེན་རྣམས་བཅོམ་ལ། |
ཕྱུས་རྣམས་ཐམས་ཅད་བཅག་ནས་སུ།། |
ཕྱིན་ཆད་ཁྱིམ་བྱེད་མི་གཞུག་གོ། |
སེམས་ནི་འདུ་བྱེད་དང་བྲལ་ནས། |
འདི་ཉིད་ལ་ནི་འདོད་པ་ཟད། |

अचरित्वा ब्रह्मचरियं, अलद्धा योब्बने धनं ।
जिण्णकोञ्चा व झायन्ति, खीणमच्छे व पल्लले ॥१०॥

आराणसी (ऋषिपत्तन) महाधनी सेठ का पुत्र

अचरित्वा ब्रह्मचर्यं अलब्ध्वा यौवने धनम् ।
जीर्णक्रौंच इव क्षीयन्ते क्षीणमत्स्य इव पल्लवे ॥

དྲང་སྲོང་ལྷུང་[1]བ་རོ།།

ཚངས་པར་སྤྱོད་པ་མ་སྤྱད་ཅིང་། །
གཞོན་དུས་ནོར་ནི་མ་རྙེད་པ། །
ཉ་རྣམས་ཟད་པའི་རྫིང་བུ་ན། །
ཁྲུ་སྐྱར་རྒན་པོ་བཞིན་དུ་འཆི། །

ब्रह्मचर्य को बिना पालन किये, जवानी में धन को बिना कमाये, ... पुरुष मत्स्यहीन जलाशय में बूढ़े क्रौंच पक्षी से जान पड़ता है ।

Men who have not practiced celibacy, during youth have not gained wealth. They die like old cranes in a lake without fish.

P 56 (XVII, 3) P 82 V 155

ཚངས་པར་སྤྱོད་པ་མ་སྤྱད་ཅིང་། །
གཞོན་ནུ་ནོར་ནི་མ་རྙེད་པ། །
མཚོ་ངན་ཉ་ཉུང་ངོགས་དག་ན། །
ཁྲུ་སྐྱར་རྒན་སེམས་བཞིན་དུ་འགྱུར།། །

1 ཝཱ་རཱ་ཎ་སཱིའི་ཁྲིངས་གཏོགས། ཨྀ་ཥི་པཏྟན་ནམ་དྲང་སྲོང་ལྷུང་བ་ནི་དེང་སང་སཱར་ནཱ་ཐ་ཞེས་གྲགས་པ་དེ་ཡིན་ཞིང་། དེ་ནི་སྟོན་པས་ཆོས་འཁོར་དང་པོ་བསྐོར་བའི་གནས་སོ།།

अचरित्वा ब्रह्मचरियं, अलद्धा योब्बने धनं ।
सेन्ति चापातिखीणा व, पुराणानि अनुत्थुनं ॥११॥

अचरित्वा ब्रह्मचर्यं अलब्ध्वा यौवने धनम् ।
शेरते चापोऽतिक्षीण इव पुराणान्यनुतन्वन्तः ॥

ཚངས་པར་སྤྱོད་པ་མ་སྤྱད་ཅིང་། །
གཞོན་དུས་ནོར་ནི་མ་རྙེད་པ། །
ཟད་ཅིང་ཆག་པའི་གཞུ་བཞིན་དུ། །
སྔོན་གྱི་རྗེས་སུ་འགྱོད་པར་འགྱུར། །

ब्रह्मचर्य को बिना पालन किये, जवानी में धन को बिना कमाये, (पुरुष) मत्स्यहीन जलाशय में बूढ़े क्रौंच पक्षी से जान पड़ते हैं।

Men who have not practiced celibacy, during youth have not gained wealth. They lie useless like worn out bows, repenting after the past.

P 57 (XVII, 4) P 83 V 156

ཚངས་པར་སྤྱོད་པ་མ་སྤྱད་ཅིང་། །
གཞོན་ནུ་ནོར་ནི་མ་རྙེད་པ། །
སྔོན་ཆད་བྱས་པ་རྗེས་དྲན་ཞིང་། །
ལུས་བསྐམས་ནས་ནི་ཉལ་བར་འགྱུར། །

१२—अत्तवग्गो

अत्तानं चे पियं जञ्ञा, रक्खेय्य नं सुरक्खितं।
तिण्णं अञ्ञतरं यामं, पटिजग्गेय्य पण्डितो ॥१॥

सुंसुमार (चुनार) गिरि (भेसकलावन) — बोधि कुमार

आत्मानं चेत् प्रियं जानीयाद् रक्षेत्तं सुरक्षितम्।
त्रयाणामन्यतमं यामं प्रतिजागृयात् पण्डितः॥

བྱིས་པ་གསོད་ཀྱི་རིར་རྒྱལ་བུ་རྟོགས་ལྡན་ལ་གསུངས་པ།

བདག་ཉིད་གཅེས་པར་ཤེས་ན་ཀོ། ।
དེ་ནི་བསྲུང་ཞིང་ལེགས་བསྲུང་བྱ། ।
དགོང་ཐུན་གསུམ་པོ་གང་ཡིན་ཡང་། །
མཁས་པ་རྣམས་ཀྱིས་མེལ་ཚེ་བྱ། ।

अपने को यदि प्रिय समझा है, तो अपने को सुरक्षित रखना चाहिए, पंडित (जन) (रात के) तीनों यामों (=पहरों) में से एक में जागरण करें।

Knowing that oneself is dear to one, one should take real care. During the three watches (of the night) the wise man should keep awake and vigilant.

P 22 (V, 16) — P 84 V 157

གལ་ཏེ་བདག་ལ་དགའ་བྱེད་ན། ।
ཐུན་གསུམ་གང་ཡང་རུང་བ་ལ། ।
མཁས་པས་མེལ་ཚེ་བྱ་བ་ཡིས། ।
འདི་ནི་སྲ་བས་ལེགས་པར་སྲ། །

अत्तानमेव पठमं, पतिरूपे निवेसये ।
अथञ्ञमनुसासेय्य न किलिस्सेय्य पण्डितो ॥२॥

जेतवन (शाक्यपुत्र) उपनन्द (थेर)

आत्मानमेव प्रथमं प्रतिरूपे निवेशयेत् ।
अथान्यमनुशिष्यात् न क्लिश्येत् पण्डितः ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་ཉེར་དགའ་ལའོ། །

ཐོག་མར་བདག་ཉིད་ཁོ་ན་ཡིས། །
ཚུལ་དང་མཐུན་པར་འཇུག་བྱ་སྟེ། །
དེ་ནས་གཞན་ལ་བསླབ་པར་བྱ། །
མཁས་པ་རྣམས་ནི་ཉོན་མི་མོངས། །

पहिले अपने को ही उचित (काम) में लगावे, (फिर) यदि दूसरे को उपदेश करे, (तो) पंडित क्लेश को न प्राप्त होगा।

One should first establish oneself in what is proper, and only then should one instruct others. Such a wise man will not be reproached.

P 75 (XXIII, 6) P 84 V 158

བདག་ཉིད་དང་པོར་རིགས་པར་གནས་བྱས་ནས། །
ཕྱི་ནས་གཞན་དག་བདག་བཞིན་འདུལ་བར་བྱ། །
བདག་ཉིད་དང་པོར་རིག་པར་གནས་བྱས་ན། །
ཕྱི་ནས་འདུལ་ཚེ་མཁས་པ་ཉོན་མི་མོངས། །

अत्तानं चे तथा कयिरा, यथाञ्ञमनुसासति ।
सुदन्तो वत दमेथ, अत्ता हि किर दुद्दमो ॥३॥

जेतवन (अभ्यासी) तिस्स (थेर)

आत्मानं चेत् तथा कुर्याद् यथाऽन्यमनुशास्ति ।
सुदान्तो वत दमयेद्, आत्मा हि किल दुर्दमः ॥

སྐར་རྒྱལ་ལའོ།།

ཇི་ལྟར་གཞན་ལ་གདམས་བྱས་པ། ।
དེ་ལྟར་རང་ཉིད་ཀྱིས་ཀྱང་བྱ། ।
བདག་ཉིད་དུལ་ན་གཞན་རྣམས་འདུལ། ।
བདག་ཉིད་ཁོ་ན་གདུལ་བར་དཀའ། ।

अपने को वैसा बनावें, जैसा दूसरे को अनुशासन करना है; (पहले) अपने को भी भली प्रकार दमन करे; वस्तुतः अपने को दमन करना (ही) कठिन है ।

As he instructs others so he himself should act; with himself fully controlled, he should control others. For difficult indeed is the control of self.

P 75 (XXIII, 8) P 85 V 159

བདག་ལ་ཇི་ལྟར་བྱ་བ་བཞིན། ।
གཞན་དག་ལ་ཡང་དེ་ལྟར་བྱ། ।
ཀྱེ་མ་བདག་རང་ལེགས་འདུལ་བ། ।
བདག་ཉིད་དུལ་བས་དགའ་བར་འགྱུར། ।

अत्ता हि अत्तनो नाथो, को हि नाथो परो सिया ।
अत्तना हि सुदन्तेन, नाथं लभति दुल्लभं ॥४॥

जेतवन — कुमार कश्यप की माता (थेरी)

आत्मा[1] हि आत्मनो नाथः को हि नाथः परः स्यात् ।
आत्मनैव सुदान्तेन नाथं लभते दुर्लभम् ॥

འོད་སྲུང་གཞོན་ནུའི་མ་ལ་གསུངས་པ།

བདག་ཉིད་བདག་གི་མགོན་ཡིན་གྱི། །
གཞན་ལྟ་སུ་ཞིག་མགོན་དུ་འགྱུར། །
བདག་ཉིད་ཁོ་ན་ལེགས་དུལ་ན། །
རྙེད་པར་དཀའ་བའི་མགོན་རྙེད་འགྱུར། །

(पुरुष) अपने ही आप मालिक है दूसरा कौन मालिक हो सकता है; अपने को भली प्रकार दमन कर लेने पर (वह एक) दुर्लभ मालिक को पाता है।

The self is the lord of self, who else could be the lord? By self-control a man finds a lord who is difficult to obtain.

---

१. भगवद्गीता (अध्याय ६) में—

उद्धरेदात्मनात्मानं नात्मानमवसादयेत् ।
आत्मैव ह्यात्मनो बन्धुरात्मैव रिपुरात्मनः ॥४॥
बन्धुरात्मात्मनस्तस्य येनात्मैवात्मना जितः ।
अनात्मनस्तु शत्रुत्वे वर्तेतात्मैव शत्रुवत् ॥५॥

P 85 V 160

བདག་ཉིད་བདག་གི་མགོན་ཡིན་གྱི། །
གཞན་ལྟ་སུ་ཞིག་མགོན་དུ་འགྱུར། །
བདག་ཉིད་བདག་གི་མགོན་གྱུར་པའི། །
མཁས་པས་དོན་རྣམས་ཐོབ་པར་འགྱུར། །

[མཁས་པས་ཆོས་རྣམས་ཐོབ་པར་འགྱུར། །
མཁས་པས་གྲགས་པ་ཐོབ་པར་འགྱུར། །
མཁས་པས་བདེ་བ་ཐོབ་པར་འགྱུར། །
མཁས་པས་བདེ་འགྲོ་ཐོབ་པར་འགྱུར། །
མཁས་པས་མཐོ་རིས་དགའ་བར་འགྱུར། །
གཉེན་གྱི་ནང་ན་ལམ་མེར་འབར། །
ཀླུ་ངན་ནང་ན་གདུང་མི་འགྱུར། །
འཆིང་བ་ཐམས་ཅད་གཅོད་པར་འགྱུར། །
ངན་འགྲོ་ཐམས་ཅད་སྤོང་བར་འགྱུར། །
སྡུག་བསྔལ་ཀུན་ལས་རབ་ཏུ་ཐར། །
བདག་ཉིད་མགོན་ཏུ་འགྱུར་བ་འཐོབ། །
ཀླུ་ངན་འདས་ཉིད་ཉེ་བར་འགྱུར། །
ཉེད་པར་དགའ་བའི་མགོན་ཉེད་འགྱུར། །]

ཡིད་གཡུག་ནང་འཁོད་འདི་རྣམས་ཆོས་ཀྱི་ཚོགས་སུ་བཅད་པར་མི་གསལ།

अत्तना हि कतं पापं, अत्तजं अत्तसम्भवं ।
अभिमन्थति दुम्मेधं, वजिरं वस्ममयं मणिं ॥५॥

जेतवन

महाकाल (उपासक)

आत्मनैव कृतं पापं आत्मजं आत्मसम्भवं ।
अभिमथ्नाति दुर्मेधसं वज्रमिवाश्ममयं भणिम् ॥

ནག་པོ་ཆེན་པོ་ལའོ།།

རང་ཉིད་ཁོ་ནས་སྡིག་པ་བྱས།
རང་ལས་སྐྱེས་ཤིང་རང་ལས་བྱུང་།
རྡོ་རྗེ་ཕོག་པའི་སྒུ་རིག་བཞིན།
བློ་ངན་མངོན་པར་བཟི་བར་བྱེད།

अपने से जात, अपने से उत्पन्न, अपने से किया पाप, (करने वाले) दुर्बुद्धि को पाषाणमय वज्रमणि की (चोट की) भाँति मंथन (= पीड़ित) करता है।

By oneself alone is evil done, it is self-born and self-caused. Evil grinds the unwise as does a diamond, a hard gem.

P 86 V 161

བདག་ཉིད་ཀྱིས་ནི་སྡིག་པ་དག
བྱས་ཤིང་ཉེ་བར་བསགས་པ་ཡིས།
བསམ་བརྟག་མངོན་དུ་འཇོམས་པར་བྱེད།།
རྡོ་རྗེས་ནོར་བུ་འཞིགས་པ་བཞིན།

यस्स अच्चन्तदुस्सील्यं, मालुवा सालमिवोततं ।
करोति सो तथत्तानं, यथा नं इच्छती दिसो ॥६॥

जेतवन　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　देवदत्त

यस्यात्यन्तदौःशील्यं मालुवा शालमिवाततम् ।
करोति स तथात्मानं यथैनमिच्छति द्विषः ॥

ལྷས་སྦྱིན་[1]ལའོ།།

གང་ཞིག་ཤིན་ཏུ་ཚུལ་འཆལ་བ། །
འབྲི་ཤིང་གིས་བསྐོར་ས་ལ་བཞིན། །
དགྲ་ཡིས་ཇི་ལྟར་འདོད་གྱུར་བ། །
དེ་ལྟར་དེ་ཡིས་རང་ལ་བྱེད། །

मालुवालता से वेष्ठित शाल (वृक्ष) की भाँति जिसका दुराचार फैला हुआ है; वह अपने को वैसा ही कर लेता है, जैसा कि उसके शत्रु चाहते हैं ।

As a creeper overpowers the entwined sal tree, he whose wickedness is great, reduces himself to that very state which his enemy wishes for him.

P 38 (XI, 10)　　　　　　　　　　P 86 V 162

ས་ལའི་ཤིང་ལ་འབྲི་ཤིང་ལྟར། །
གང་ཞིག་ཤིན་ཏུ་ཁྲིམས་འཆལ་དེ །
ཇི་ལྟར་རང་ལ་དགྲ་བཞིན་དུ། །
དེ་ནི་དེ་ལྟར་བྱེད་པར་འདོད། །

1 དེབྲདད་ནི་ ལྷས་བྱིན་དེ་རྒྱལ་པོ་མ་སྐྱེས་དགྲས་པ་བསད་པའི་སྡིག་གྲོགས་སུ་གྱུར། སངས་རྒྱས་ལ་འཁྲུན་སེམས་ཀྱིས་ལུས་ལ་གསེར་ཁྲུགས་པ། སངས་རྒྱས་ལ་སྒྲོགས་ཇོ་འཕང་བ་མགས་ངམ་པའི་གང་ཟག་སྡིག་པོ་ཆེ་དེའོ།།

सुकरानि असाधूनि, अत्तनो अहितानि च।
यं वे हितं च साधुं च, तं वे परमदुक्करं ॥७॥

राजगृह (वेणुवन) संघ में फूट के समय

सुकराण्यसाधून्यात्मनोऽहितानि च।
यद् वै हितं च साधु च तद् वै परमदुष्करम् ॥

འོད་མའི་ཚལ་དུའོ། །

བདག་ཉིད་ལ་ནི་གནོད་འགྱུར་བའི། །
ཉེས་པ་རྣམས་ནི་བྱེད་པར་སླ། །
ཕན་དང་ལེགས་པ་གང་ཡིན་པ། །
དེ་ནི་མཆོག་ཏུ་བྱ་བར་དཀའ། །

अनुचित और अपने लिए अहित (कर्मों का करना) सुकर है; (लेकिन) जो हित और उचित है; उसका करना परम दुष्कर है।

Easy to do are things that are bad and harmful to oneself. But exceedingly difficult to do is that which is beneficial and good.

P 99 (XXVIII, 16) P 87 V 163

བདག་ལ་མི་ཕན་བྱ་བ་དང་། །
ལེགས་པ་མ་ཡིན་བྱ་བར་སླ། །
གང་དག་ཕན་ཞིང་བདེ་འགྱུར་བ། །
དེ་ནི་མཆོག་ཏུ་བྱ་བར་དཀའ། །

यो सासनं अरहतं, अरियानं धम्मजीविनं ।
पटिक्कोसति दुम्मेधो, दिट्ठिं निस्साय पापिकं ।
फलानि कट्ठकस्सेव, अत्तघाताय फल्लति ॥८॥

जेतवन काल (थेर)

यः शासनमर्हतां आर्याणां धर्मजीविनाम् ।
प्रतिक्रुश्यति दुर्मेधा दृष्टिं निःश्रित्य पापिकाम् ।
फलानि काष्ठकस्यैवात्महत्यायै फुल्लति ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ། །

ཆོས་ཀྱིས་འཚོ་དང་འཕགས་པ་དང་། །
དགྲ་བཅོམ་རྣམས་ཀྱི་བསྟན་པ་ལ། །
གང་གིས་རབ་ཏུ་སྨད་བྱེད་པའི། །
བློ་ངན་སྡིག་ལྟ་ལ་གནས་པ། །
སྨྱུག་མའི་ཤིང་བཞིན་རང་ཉིད་ནི། །
གསོད་པར་བྱེད་པའི་འབྲས་བུ་འབྱིན། །

धर्मजीवी, आर्य, अर्हतों के शासन (=धर्म) को, जो दुर्बुद्धि बुरी दृष्टि से निन्दता है; वह बाँस के फल की भाँति अपनी हत्या के लिए फूलता है ।

The foolish man who, following false doctrines, scorns the teaching of the dharma followers, of the noble and of virtuous, comes to fruition only for self-destruction, like the Khattaka reed. ("The reed either dies after it has borne fruit or is cut down for the sake of its fruit" Max Muller Dhammapada (1881) P. 46).

P 31 (VIII 7) P 87 V 164

བསམ་བརླག་གང་ཞིག་སྡིག་ཅན་གྱི། །
ལྟ་ལ་བརྟེན་ནས་འཕགས་པ་ནི། །
དགྲ་བཅོམ་ཆོས་ཀྱི་འཚོ་བ་དང་། །
བསྟན་པ་སྨོད་པར་བྱེད་པ་དག །
སྨྱུག་མ་འབྲུ་ཚགས་ལྟ་བུ་ནི། །
དེ་ནི་རང་གི་འབྲས་བུས་གསོད། །

अत्तना हि कतं पापं, अत्तना सङ्किलिस्सति ।
अत्तना अकतं पापं, अत्तना व विसुज्झति ।
सुद्धी असुद्धि पच्चत्तं, नाञ्ञो अञ्ञं विसोधये ॥९॥

जेतवन (चूल) काल (उपासक)

आत्मनैव कृतं पापं आत्मना संक्लिश्यति ।
आत्मनाऽकृतं पापं आत्मनैव विशुध्यति ।
शुद्धयशुद्धी प्रत्यात्मं नाऽन्योऽन्यं विशोधयेत् ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་ནག་པོ་ཆུང་བ་པའོ། །

སྡིག་པ་བྱེད་པ་རང་ཉིད་དེ། |
རང་ཉིད་ཁོ་ནས་ཉོན་མོངས་བྱས། |
སྡིག་ལས་ལྡོག་པ་རང་ཉིད་དེ། |
རང་ཉིད་ཁོ་ནས་རྣམ་པར་དག |
དག་དང་མ་དག་རང་ཉིད་དེ། |
གཞན་གྱིས་གཞན་ནི་དག་མི་བྱེད། |

अपने से किया पाप अपने को ही मलिन करता है, अपने पाप न करे तो अपने ही शुद्ध रहता है; शुद्धि अशुद्धि प्रत्येक (आदमी) की अलग अलग है; दूसरा (आदमी) दूसरे को शुद्ध नहीं कर सकता ।

By oneself alone is evil done, by oneself is one defiled. By oneself is evil avoided, by oneself alone is one purified. Purity and impurity depend on oneself. No-one can purify another.

P 99 (XXVIII, 11) P. 88 V 165

བདག་གིས་སྡིག་པ་བྱས་ན་ནི། |
དེ་བདག་ཁོ་ན་ཀུན་ཉོན་མོངས། |
བདག་གིས་སྡིག་པ་མ་བྱས་ན། |
བདག་ཉིད་ཁོ་ན་རྣམ་པར་དག |
གཞན་གྱིས་གཞན་སྦྱོང་མི་བྱེད་ཀྱི། |
དག་དང་མ་དག་རང་རང་བྱེད། |

अत्तदत्थं परत्थेन, बहुना पि न हापये।
अत्तदत्थमभिञ्ञाय, सदत्थपसुतो सिया ॥१०॥

जेतवन | अत्तदत्थ (थेर)

आत्मनोऽर्थं परार्थेन बहुनाऽपि न हापयेत।
आत्मनोऽर्थमभिज्ञाय सदर्थप्रसितः स्यात्॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ།།

གཞན་དོན་མང་པོའི་སླད་དུ་ཡང་། །
རང་གི་དོན་ནི་བཏང་མི་བྱ། །
རང་དོན་མངོན་པར་ཤེས་པ་ཡིས། །
དམ་པའི་དོན་ནི་ཧུར་བླངས་བྱ། །

བདག་གི་སྡེ་ཚན་ཏེ། ལེའུ་བཅུ་གཉིས་པའོ།།

पराये के बहुत हित के लिए भी अपने हित की हानि न करे; अपने हित को जानकर सच्चे हित में लगें।

For the sake of others' (worldly) welfare, however great, one's own (spiritual) welfare should not be neglected. Well perceiving one's own welfare, be zealous regarding real benefit (i. e. release from sorrow).

P 75 (XXIII, 9) P 88 V 166

བདག་གི་དོན་ཕྱིར་གཞན་དོན་ནི། །
མང་པོ་དག་ཀྱང་བཏང་བར་བྱ། །
བདག་དོན་ཆེད་ཆེར་ཤེས་གྱུར་ཀྱང་།།
རང་གི་དོན་གྱི་མཆོག་ཏུ་འགྱུར། །

२३—लोकवग्गो

हीनं धम्मं न सेवेय्य, पमादेन न संवसे।
मिच्छादिट्ठिं न सेवेय्य, न सिया लोकवड्ढनो ॥१॥

जेतवन — कोई अल्पवयस्क भिक्षु

हीनं धर्मं न सेवेत, प्रमादेन न संवसेत्।
मिथ्यादृष्टिं न सेवेत्, न स्यात् लोकबर्द्धनः ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ། །

དམན་པའི་ཆོས་ནི་བསྟེན་མི་བྱ། །
བག་མེད་པར་ནི་གནས་མི་བྱ། །
ལོག་པའི་ལྟ་བ་བསྟེན་མི་བྱ། །
འཇིག་རྟེན་འཕེལ་བར་མི་འགྱུར་བྱ། །

पाप (=नीच धर्म) को न सेवन करे, न प्रमाद से लिप्त होवे; झूठी धारणा को न सेवन करे, (आदमी को) लोक (जन्म मरण) बर्द्धक नहीं बनना चाहिए।

Do not follow mean things, live not in heedlessness, Do not embrace false views. Do not increase worldly ties.

उत्तिट्ठे नप्पमज्जेय्य, धम्मं सुचरितं चरे।
धम्मचारी सुखं सेति, अस्मि लोके परम्हि च ॥२॥

कपिलवस्तु (न्यग्रोधाराम) सुद्धोदन

उत्तिष्ठेत् न प्रमाद्येत् धर्मं सुचरितं चरेत्।
धर्मचारी सुखं शेतेऽस्मिं लोके परम च ॥

སེར་སྐྱའི་[1]ནྱ་གྲོ་དྷའི་ཀུན་དགའ་ར་བར་ཟས་གཙང་ལའོ། །

བག་མེད་མི་བྱ་ལྡང་བར་བྱ། །
ཆོས་ཀྱི་སྤྱོད་པ་བཟང་པོ་སྤྱད། །
འཇིག་རྟེན་འདི་དང་གཞན་དུ་ཡང་། །
ཆོས་ལ་སྤྱོད་པ་བདེ་བར་གཟིམ། །

उत्साही बने, आलसी न बने, सुचरित धर्म का आचरण करे, धर्मचारी (पुरुष) इस लोक और परलोक में सुखपूर्वक सोता है।

Be alert! Be not heedless! Act well and according to the Dharma. The righteous live happily both in this world and in the next.

---

1 ཀཔིལབསྟུ (སེར་སྐྱའི་གྲོང་) སྔོན་དྲང་སྲོང་སེར་སྐྱ་བྱ་བས་ཚ་རྒྱུན་གྱིས་གྲོང་ཁྱེར་གྱི་རྣམ་པ་བྲིས་ནས་བརྩིགས་སུ་བཅུག་པས···· སེར་སྐྱའི་གྲོང་ཞེས་མིང་ཆགས་པ་དང་། སྟོན་པའི་ཡབ་ཤཱཀྱའི་རྒྱལ་པོ་ཟས་གཙང་མའི་རྒྱལ་ས་ཡིན་ནོ། །ཟས་གཙང་མའི་སྐད་དོད་ཤུདྡྷོདན་ཞེས་བྱའོ། །

धम्मं चरे सुचरितं, न नं दुच्चरितं चरे।
धम्मचारी सुखं सेति, अस्मि लोके परम्हि च ॥३॥

धर्मं चरेत् सुचरितं न तं दुश्चरितं चरेत्।
धर्मचारी सुखं शेतेऽस्मिन् लोके परम च ।

ཆོས་ཀྱི་སྤྱོད་པ་བཟང་པོ་སྤྱད། །
ཉེས་པར་སྤྱོད་པ་དེ་མི་སྤྱད། །
འཇིག་རྟེན་འདི་དང་གཞན་དུ་ཡང་། །
ཆོས་ལ་སྤྱོད་པ་བདེ་བར་གཉིས། །

सुचरित धर्म का आचरण करें, दुश्चरित कर्म (=धर्म) का सेवन न करे। धर्मचारी (पुरुष) इस लोक और परलोक में सुख पूर्वक सोता है।

Lead a righteous life, and not one that is corrupt. The righteous live happily both in this world and in the next.

P 113 (XXX, 5) P 91 V 169

ཆོས་སྤྱད་ལེགས་པར་སྤྱད་བྱ་ཞིང་། །
ཉེས་པར་སྤྱོད་པ་དེ་མི་སྤྱོད། །
འཇིག་རྟེན་འདི་དང་ཕ་རོལ་ཏུ། །
ཆོས་སྤྱད་པས་ནི་བདེ་བ་ཐོབ། །

यथा बुब्बुळकं पस्से, यथा पस्से मरीचिकं ।
एवं लोकं अवेक्खन्तं, मच्चुराजा न पस्सति ॥४॥

जेतवन | पाँच सौ ज्ञानी (भिक्षु)

यथा बुद्बुदकं पश्येद् यथा पश्येत् मरीचिकाम् ।
एवं लोकमेक्षमाणं मृत्युराजो न पश्यति ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ། །

ཇི་ལྟར་ལྦུ་བ་མཐོང་བ་དང་། །
ཇི་ལྟར་སྨིག་རྒྱུ་མཐོང་གྱུར་བ། །
འཇིག་རྟེན་དེ་ལྟར་མཐོང་བ་རྣམས། །
འཆི་བདག་རྒྱལ་པོས་མཐོང་མི་འགྱུར། །

जैसे बुलबुले को देखकर, जैसे (मरु–) मरीचिका को देखता है, लोक को वैसे ही (जो पुरुष) देखता है, उसकी ओर यमराज (आँख उठाकर) नहीं देख सकता ।

Look upon the world as a bubble; look upon it as a mirage. One who looks thus upon the world cannot be seen by the king of death.

P 94 (XXVII, 14) | P 91 V 170

ཇི་ལྟར་ཆུ་བུར་མཐོང་བ་དང་། །
ཇི་ལྟར་སྨིག་རྒྱུ་མཐོང་བ་ལྟར། །
དེ་བཞིན་འཇིག་རྟེན་ལྟ་བྱེད་པ། །
འཆི་བདག་རྒྱལ་པོས་མཐོང་མི་འགྱུར། །

एथ पस्सथिमं लोकं, चित्तं राजरथूपमं ।
यत्थ बाला विसीदन्ति, नत्थि सङ्गो विजानतं ॥५॥

राजगृह (वेणुवन) अभय राजकुमार

एत पश्यतेमं लोकं चित्रं राजपथोपमम् ।
यत्र बाला विषीदन्ति नास्ति संगो विजानताम् ॥

འོད་མའི་ཚལ་དུ་འཇིགས་མེད་ལའོ། །

རྒྱལ་པོའི་ཤིང་རྟ་ཁྲ་བོ་བཞིན། །
འཇིག་རྟེན་འདི་ཉིད་བལྟ་བ་བྱོན། །
གང་ལ་བྱིས་པ་ཆགས་གྱུར་ཀྱང་། །
ལེགས་པར་དགོངས་རྣམས་ཞེན་མ་ཡིན། །

आओ, विचित्र राजपथ के समान इस लोक को देखो, जिसमें मूढ़ आसक्त होते हैं, ज्ञानी जन आसक्त नहीं होते ।

Come, behold this world, alike an ornamented royal chariot. Herein fools flounder, but for the wise there is no attraction.

P 94 (XXVII, 17) P 92 V. 171

གང་ལ་བྱིས་པ་སྡོངས་འགྱུར་བ། །
དེ་ལ་མཁས་པ་སྡོངས་མི་འགྱུར། །
རྒྱལ་པོའི་ཤིང་རྟ་བཀྲ་བ་ལྟར། །
ལུས་འདི་རྟག་ཏུ་བལྟ་བར་གྱིས། །

यो च पुब्बे पमज्जित्वा, पच्छा सो नप्पमज्जति ।
सो इमं लोकं पभासेति, अब्भा मुत्तो व चन्दिमा ॥६॥

जेतवन

सम्मुञ्जानि (थेर)

यश्च पूर्वं प्रमाद्य पश्चात् स न प्रमाद्यति ।
स इमं लोकं प्रभासयत्यभ्रान्मुक्त इव चन्द्रमा ॥

གང་ཞིག་སྔོན་ཆད་བག་མེད་ཀྱང་། །
ཕྱིས་ནས་བག་དང་ལྡན་གྱུར་པ། །
སྤྲིན་ལས་གྲོལ་བའི་ཟླ་བ་བཞིན། །
འཇིག་རྟེན་འདི་ན་དེ་གསལ་འགྱུར། །

जो पहले भूल कर फिर भूल नहीं करता, वह मेघ से उन्मुक्त चन्द्रमा की भाँति इस लोक को प्रकाशित करता है।

He who though formerly heedless later becomes heedful, illuminates this world, like the moon freed from clouds.

P 53 (XVI, 5) P 92 V 172

འདི་ན་གང་སྔོན་བག་མེད་ལས། །
ཕྱི་ནས་བག་དང་ལྡན་འགྱུར་དེ། །
སྤྲིན་བྲལ་ཉི་མ་ཟླ་བ་ལྟར། །
འཇིག་རྟེན་འདི་ན་ཀུན་ཏུ་གསལ། །

यस्स पापं कतं कम्मं, कुसलेन पिधीयति ।
सो इमं लोकं पभासेति, अब्भा मुत्तो व चन्दिमा ॥७॥

जेतवन — अंगुलिमाल (थेर)

यस्य पापं कृतं कर्म कुशलेन पिधीयते ।
स इमं लोकं प्रभासयत्यभ्रान्मुक्त इव चन्द्रमा ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་སོར་ཕྲེང་[1]ཅན་ལའོ། །

གང་གིས་སྡིག་པའི་ལས་བྱས་པ། |
དགེ་བས་གཡོགས་པར་གྱུར་པ་དེ། |
སྤྲིན་ལས་གྲོལ་བའི་ཟླ་བ་བཞིན། |
འཇིག་རྟེན་འདི་ནི་རབ་གསལ་འགྱུར། |

जो अपने किये पाप कर्मों को पुण्य से ढांक देता है, वह मेघ से उन्मुक्त चन्द्रमा की भाँति इस लोक को प्रकाशित करता है ।

Whoever, by good deeds, cover up the evil they have done, illuminate this world, like the moon freed from clouds.

P 54 (XVI, 9) — P 93 V 173

གང་ཞིག་སྡིག་པའི་ལས་བྱས་པ། |
དགེ་བས་འགེབས་པར་བྱེད་པ་དེ། |
སྤྲིན་བྲལ་ཉི་མ་ཟླ་བ་ལྟར། |
འཇིག་རྟེན་འདི་ན་ཀུན་ཏུ་གསལ། |

---

1 གང་ཟག་ ཨཾ་གུ་ལི་མཱ་ལཱ་ (སོར་མོའི་ཕྲེང་བ་ཅན) ནི་ ཕྱི་རོལ་པའི་བཤེས་གཉེན་གྱིས་ བསླུས་པའི་རྐྱེན་གྱིས་མི་ངསྨྲན་བདག་པ་ཅན་དུ་གྱུར་ཏེ། མི་མཐོང་ཚད་གསོད་པའི་དམ་བཅའ་སྟེ་ ཐ་མ་རང་གི་མ་ཡང་གསོད་ལ་ཁད་པ་ན། སྟོན་པ་ཐུགས་རྗེ་ཅན་གྱིས་བྱམས་པའི་སྟོབས་ཀྱིས་བདུལ་དེ་ཆོས་བསྟན་པས་བདེན་པ་མཐོང་སྟེ་གནས་བརྟན་དགྲ་བཅོམ་པར་གྱུར་པ་དེའོ། །

अन्धभूतो अयं लोको, तनुकेत्थ विपस्सति ।
सकुणो जालमुत्तो व अप्पो सग्गाय गच्छति ॥८॥

आलवी | रंगरेज की कन्या

अन्धभूतोऽयं लोकः तनुकोऽत्र विपश्यति ।
शकुन्तो जालमुक्त इवाल्पः स्वर्गाय गच्छति ॥

འཇིག་རྟེན་འདི་ནི་མུན་ནག་སྟེ། །
འདི་ན་ཉུང་ངུ་ཙམ་གྱིས་མཐོང་། །
རྒྱ་ལས་ཐར་བའི་བྱ་བཞིན་དུ། །
མཐོ་རིས་ཡུལ་དུ་འགྲོ་བ་ཉུང་། །

यह लोक अन्धे जैसा है, यहाँ देखनेवाले थोड़े ही हैं, जाल से मुक्त पक्षी की भाँति विरले ही स्वर्ग को जाते हैं।

This world is in darkness, few are here who can clearly see. As the birds that escape from a net are few, so are they that go to heaven.

P 92 (XXVII, 4) | P 93 V 174

འཇིག་རྟེན་མུན་པར་གྱུར་འདི་སྟེ། །
དེ་ལས་ལྷག་མཐོང་ལྡན་པ་ཉུང་། །
རྒྱ་ལས་ཤོར་བའི་བྱ་ལྟ་བུར། །
མཐོ་རིས་ལ་དགའ་ཤས་ཙམ་ཞིག །

हंसादिच्चपथे यन्ति, आकासे यन्ति इद्धिया।
नीयन्ति धीरा लोकम्हा, जेत्वा मारं सवाहिनिं ॥९॥

जेतवन — तीस भिक्षु

हंसा आदित्यपथे यन्ति, आकाशे यन्ति ऋद्धिया।
नीयन्ते धीरा लोकात जित्वा मारं सवाहिनीम्॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་སྐར་རྒྱལ་ལའོ། །

ངང་པ་ཉི་མའི་ལམ་དུ་བགྲོད། |
རྫུ་འཕྲུལ་ལྡན་པ་མཁའ་ལ་འགྲོ། |
སྡེ་དང་བཅས་པའི་བདུད་ཕམ་ནས |
བརྟན་པ་འཇིག་རྟེན་དག་ལས་འདའ། |

हंस सूर्यपथ (=आकाश) में जाते हैं, (योगी) ऋद्धि (–बल) -से आकाश में जाते हैं, धीर (पुरुष) सेना-सहित मार को पराजित कर लोक से (निर्वाण को) ले जाते हैं।

Swans travel on the path of the sun, (men) travel through air by physic powers. The wise are led away from the world, having conquered Mara and his host.

P 56 (XVII, 2) — P 94 V 175

བརྟན་པ་འཇིག་རྟེན་ངེས་འབྱུང་ནས། |
བདུད་ཀྱི་སྡེ་རྣམས་རབ་བཅོམ་སྟེ། |
ཉི་མའི་ལམ་ན་ངང་པ་ལྟར། |
རྫུ་འཕྲུལ་གྱིས་ནི་མཁའ་ལ་འགྲོ། |

एकं धम्मं अतीतस्स, मुसावादिस्स जन्तुनो ।
वितिण्णपरलोकस्स, नत्थि पापं अकारियं ॥१०॥

जेतवन   चिंचा (माणविका)

एकं धर्ममतीतस्य मृषवादिनो जन्तोः ।
वितीर्णपरलोकस्य नास्ति पापमकार्यम् ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ ।།

ཆོས་གཅིག་འདའ་བར་བྱས་པ་ཡི། ।
བརྫུན་ཚིག་སྨྲ་བའི་སྐྱེ་བོ་ནི། ।
འཇིག་རྟེན་ཕ་རོལ་བཏྲས་རྣམས་ཀྱིས། ।
མི་བྱ་བ་ཡི་སྡིག་པ་མེད། ।

जो धर्म को अतिक्रमण कर चुका, जो प्राणी मृषावादी है, जो परलोक का ख्याल छोड़ चुका है, उसके लिए कोई पाप अकरणीय नहीं ।

There is no evil that cannot be done by a lying person who has transgressed the Dharma (Truth), and who is not concerned with another world (the next rebirth).

P 94 V 176

ཆོས་གཅིག་ལས་ནི་རབ་འདས་ཤིང་། ।
འཇིག་རྟེན་ཕ་རོལ་སྤྱོ་བ་ཡི། ।
ལུས་ཅན་བརྫུན་དུ་སྨྲ་བ་ཡི། ।
སྡིག་པ་མི་བྱ་ཅི་ཡང་མེད། ।

न वे कदरिया देवलोकं वजन्ति,
बाला हवे नप्पसंसन्ति दानं।
धीरो च दानं अनुमोदमानो,
तेनेव सो होति सुखी परत्थ ॥११॥

जेतवन (अयुक्त दान)

न [वै] कदर्या देवलोकं व्रजंति
बाला ह वै न प्रशंसंति दानम्।
धीरश्च दानं अनुमोदमानस्तेनैव
स भवति सुखी परत्र ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ། །

འཇུངས་པ་མཐོ་རིས་འཛིག་རྟེན་མི་འགྲོ་སྟེ། །
བྱིས་པ་སྦྱིན་པའི་ཕན་ཡོན་བརྗོད་མི་བྱེད། །
བསྟན་པ་སྦྱིན་ལ་རྗེས་སུ་ཡིད་རངས་པ། །
དེ་ཡིས་དེ་ནི་གཞན་དུ་བདེ་བར་འགྱུར། །

कंजूस देवलोक नहीं जाते; मूढ़ ही दान की प्रशंसा नहीं करते; धीर दान का अनुमोदन कर, उसी (कर्म) से पर (लोक) में सुखी होता है।

Truly, misers do not go to the celestial realms. Fools do not praise the benefits of liberality, but the wise man rejoices in giving, thereby becoming happy hereafter.

P 34 (X, 2) P 95 V 177

འཇུངས་རྣམས་ལྷ་ཡི་འཇིག་རྟེན་མི་འགྲོ་ཞིང་། །
དེ་ཡི་བྱིས་པ་སྦྱིན་པའི་བསྔགས་མི་བརྗོད། །
བརྟན་རྣམས་སྦྱིན་ལ་རྗེས་སུ་ཡི་རངས་པ། །
དེས་ནི་དེ་དག་གཞན་དུ་བདེ་བ་སྤྱོང་། །

पथव्या एकरज्जेन, सग्गस्स गमनेन वा ।
सब्बलोकाधिपच्चेन, सोतापत्तिफलं वरं ॥१२॥

जेतवन — अनाथपिण्डिक के पुत्र के सम्बन्ध में

पृथिव्या एकराज्यात् स्वर्गस्य गमनाद् वा ।
सर्वलोकाऽधिपत्याद् वा स्रोतआपत्तिफलं वरम् ॥

ས་སྟེང་ཡོངས་ཀྱི་རྒྱལ་སྲིད་དང་། །
མཐོ་རིས་ཁྱབ་ལ་བགྲོད་པ་འམ། །
འཇིག་རྟེན་ཀུན་ལ་དབང་བ་ལས། །
རྒྱུན་དུ་ཞུགས་པའི་འབྲས་བུ་མཆོག། །

འཇིག་རྟེན་གྱི་སྐེ་ཚན་ཏེ། — ལེའུ་བཅུ་གསུམ་པའོ། །

(सोरी) पृथिवी का एक राजा होने से, या स्वर्ग के गमन से, (या) सभी लोकों के अधिपति होने से भी स्रोतआपत्ति फल (का मिलना) श्रेष्ठ है ।

Better than absolute sovereignty over the earth, better than going to heaven and even better than lordship over all worlds, is the fruit of a Stream-winner. (Srota-apanna-one who has entered on the path to Nirvana).

१४—बुद्धवग्गो

यस्स जितं नावजीयति,
जितं यस्स नो याति कोचि लोके।
तं बुद्धमनन्तगोचरं,
अपदं केन पदेन नेस्सथ ॥१॥

उरुवेला[1] मागन्दिय (ब्राह्मण)

यस्य जितं नावजीयते।
जितमस्य न याति कश्चिल्लोके।
तं बुद्धमनन्तगोचरं अपदं केन पदेन नेष्यथ ? ॥

ཡུལ་སྟེང་རྒྱས་སུ་བྲམ་ཟེ་ལ་གསུངས་པ།

གང་གི་རྒྱལ་བ་ཕམ་པར་མི་ནུས་དེ། །
འདི་ཡི་རྒྱལ་བ་འཇིག་རྟེན་སུས་མི་བགྲོད། །
སངས་རྒྱས་མཐའ་མེད་སྤྱོད་ཡུལ་གནས་མེད་དེ། །
ལམ་ནི་གང་གིས་ཁྱོད་ཀྱིས་བཀྲི་བར་བྱ། །

जिसका जीता बेजीता नहीं किया जा सकता, जिसके जीते (राग, द्वेष, मोह फिर) नहीं लौटते; उस अपद (=स्थान रहित), अनन्तगोचर (=अनन्त को देखने वाले) बुद्ध को किस पथ से प्राप्त करोगे ?

He whose conquest (of ignorance, desire, anger etc.) is not turned into defeat, why should he not leave this world (i. e. for Nirvana)? That Buddha of limitless sphere of activity who is without fixed abode, by what path will you lead him astray ?

P 112 (XXIX, 55) P 96 V 179

གང་ཞིག་རྒྱལ་ལས་མི་ཉམས་ཤིང་། །
འཇིག་རྟེན་མ་རྒྱལ་ཅུང་ཟད་མེད། །
སངས་རྒྱས་སྤྱོད་ཡུལ་མཐའ་ཡས་དེ། །
འགྲོ་མེད་གོམ་པ་གང་གིས་བཀྲི། །

---

1 ཨུ་རུ་བེ་ལྭ (སྟེང་རྒྱས་) ནི་ཡུལ་དབུས་ཀྱི་ཆར་གཏོགས་པ་དང་ དེའི་གྲོང་ཁྱེར་སྐྱེ་ཅན་ འཆར་ཀ་སོགས་བཟང་སྐྱེའི་ཚོགས་དུག་ཅུ་བསྟེན་པར་རྫོགས་ཏེ་ཆོས་ཀྱི་མིག་ཐོབ་པའི་གནས་ཁྱད་ཅན་དེའོ། །

यस्स जालिनी विसत्तिका,
तण्हा नत्थि कुहिञ्चि नेतवे ।
तं बुद्धमनन्तगोचरं,
अपदं केन पदेन नेस्सथ ॥२॥

यस्य जालिनी विषात्मिका तृष्णा
नास्ति कुत्रचित् नेतुम् ।
तं बुद्धमनन्तगोचरं अपदं केन पदेन नेष्यथ ? ॥

སྲེད་པའི་དྲྭ་བ་དུག་གི་བདག་ཉིད་ཅན། །
གར་ཡང་འཁྲིད་པ་གང་ལ་ཡོད་མིན་ན། །
སངས་རྒྱས་མཐའ་མེད་སྤྱོད་ཡུལ་གནས་མེད་དེ། །
ལམ་ནི་གང་གིས་ཚོད་ཀྱིས་བཀྲི་བར་བྱ། །

जिसकी जाल फैलानेवाली विषरूपी तृष्णा कहीं भी ले जाने लायक नहीं रही; उस अपद (=स्थान रहित), अनन्तगोचर (अनन्त दृष्टा) बुद्ध को किस पथ से प्राप्त करोगे ?

In whom there is no entangling poisonous craving to lead to any involvement, that Buddha of limitless sphere of activity who is without fixed abode, by what path will you lead him astray ?

P 112 (XXIX, 57) P 96 V 180

གང་ལ་ཁྲིད་བྱེད་སྲེད་པ་ནི། །
ཡུལ་སྲེད་དྲྭ་བ་འགའ་མེད་པ། །
སངས་རྒྱས་སྤྱོད་ཡུལ་མཐའ་ཡས་དེ། །
འགྲོ་མེད་གོམ་པ་གང་གིས་བཀྲི། །

ये झानपसुता धीरा, नेक्खम्मूपसमे रता ।
देवा पि तेसं पिहयन्ति, सम्बुद्धानं सतीमतं ॥३॥

संकाश्य नगर देव, मनुष्य

ये ध्यानप्रसिता धीरा नैष्कर्म्योपशमे रताः ।
देवा अपि स्पृहयन्ति संबुद्धानां स्मृतिमताम् ॥

གྲོང་ཁྱེར་གསལ་ལྡན་དུའོ།

གང་ཞིག་བསམ་གཏན་རྗེར་ལེན་བརྟན། ।
བྱ་མེད་ཉེ་བར་ཞི་ལ་དགྱེས། ।
རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱས་དྲན་ལྡན་པ། ।
དེ་རྣམས་ལ་ནི་ལྷ་ཡང་སྨོན། ।

जो धीर ध्यान में लग्न, निष्कर्मता और उपशम में रत हैं, उन स्मृतिमान् (=सचेत) बुद्धों की देवता भी स्पृहा (=होड़) करते हैं ।

Even the gods emulate those wise ones who are devoted to meditation, who delight in the calm of non-activity, the mindful, perfect Buddhas.

किच्छो मनुस्सपटिलाभो, किच्छं मच्चान जीवितं।
किच्छं सद्धम्मस्सवनं, किच्छो बुद्धानमुप्पादो ॥४॥

वाराणसी — एरकपत्त (नागराज)

कृच्छ्रो मनुष्यप्रतिलाभः कृच्छ्रं मर्त्यानां जीवितम्।
कृच्छ्रं सद्धर्मश्रवणं कृच्छ्रो बुद्धानां उत्पादः॥

ཝྲར་ནཱ་སིར་ཀླུའི་རྒྱལ་པོ་ལའོ།

མི་ཉིད་རབ་ཏུ་འཐོབ་དཀའ་སྟེ། །
འཆི་བར་ངེས་རྣམས་གསོན་པར་དཀའ། །
དམ་པའི་ཆོས་ནི་ཐོས་པར་དཀའ། །
སངས་རྒྱས་རྣམས་ནི་འབྱུང་བར་དཀའ། །

मनुष्य (योनि) का लाभ कठिन है, मनुष्य का जीवन (मिलना) कठिन है, सच्चा धर्म सुनने को मिलना कठिन है, बुद्धों (=परम ज्ञानियों) का जन्म कठिन है।

Difficult to obtain is birth as a human being, difficult is the life of mortals. It is difficult to hear the Holy Dharma. Difficult (i, e. rare) is the appearance of the Buddhas (or, it is difficult for beings to make Buddhahood arise in themselves).

सब्बपापस्स अकरणं, कुसलस्स उपसम्पदा ।
सचित्तपरियोदपनं, एतं बुद्धान सासनं ॥५॥

जेतवन आनन्द (थेर) का प्रश्न

सर्वपापस्याकरणं कुशलस्योपसम्पदा ।
स्वचित्तपर्यवदापनं एतद् बुद्धानां शासनम् ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་ཀུན་དགའ་བོ་ལའོ།

སྡིག་པ་ཅི་ཡང་མི་བྱ་ཞིང་། །
དགེ་བ་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པར་བྱ། །
རང་གི་སེམས་ནི་ཡོངས་སུ་འདུལ། །
འདི་ནི་སངས་རྒྱས་བསྟན་པ་ཡིན། །

सारे पापों का न करना, पुण्य का संचय करना, अपने चित्त को परिशुद्ध करना, यह है बुद्धों की शिक्षा ।

Not to do any evil whatsoever, to cultivate virtue and everything admirable, and to fully purify one's mind-this is the teaching of the Buddha.

P 97 (XXVIII, 1) P 98 V 183

སྡིག་པ་ཐམས་ཅད་མི་བྱ་སྟེ། །
དགེ་བ་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པར་སྤྱོད། །
རང་གི་སེམས་ནི་ཡོངས་སུ་འདུལ། །
འདི་ནི་སངས་རྒྱས་བསྟན་པ་ཡིན། །

खन्ती परमं तपो तितिक्खा,
निब्बानं परमं वदन्ति बुद्धा ।
न हि पब्बजितो परूपघाती,
समणो होति परं विहेठयन्तो ॥६॥

जेतवन आनन्द (थेर)

क्षान्तिः परमं तपः तितिक्षा निर्वाणं परमं वदन्ति बुद्धाः ।
नहि प्रव्रजितः परोपघाती श्रमणो भवति परं विहेठयन् ॥

བཟོད་པ་དཀའ་ཐུབ་དམ་པ་བཟོད་པ་ནི། ।
མྱ་ངན་འདས་པ་མཆོག་ཅེས་སངས་རྒྱས་གསུངས།།
རབ་ཏུ་བྱུང་བ་གཞན་ལ་གནོད་པ་དང་། ।
གཞན་ལ་འཚེ་བ་དགེ་སྦྱོང་མ་ཡིན་ནོ། ।

क्षमा परम तप और तितिक्षा है, बुद्ध निर्वाण को परम (=उत्तम) बतलाते हैं; दूसरे का घात करने वाला; दूसरे को पीड़ित करने वाला प्रव्रजित (=गृहत्यागी) श्रमण (=संन्यासी) नहीं हो सकता ।

Forbearing patience is the highest asceticism. The Buddha said that it is the supreme Nirvana. For he is not a renunciate who harms another, nor is he a virtuous ascetic who molests others.

P 86 (XXVI, 2) P 98 V 184

བཟོད་པ་དཀའ་ཐུབ་མཆོག་སྟེ་བཟོད་པ་ནི། ।
མྱ་ངན་འདས་པ་མཆོག་ཅེས་སངས་རྒྱས་གསུངས།།
རབ་ཏུ་བྱུང་བ་གཞན་ལ་འཚེ་བ་ནི། ।
གཞན་ལ་གནོད་པས་དགེ་སྦྱོང་མ་ཡིན་ནོ། ।

अनूपवादो अनूपघातो, पातिमोक्खे च संवरो ।
मत्तञ्ञुता च भत्तस्मि, पन्तं च सयनासनं ।
अधिचित्ते च आयोगो, एतं बुद्धान सासनं ॥७॥

अनुपवादोऽनुपघात: प्रातिमोक्षे च संवर: ।
मात्राज्ञता च भक्ते प्रान्तं च शयनासनम् ।
अधिचित्ते चायोग एतद् बुद्धानां शासनम् ॥

སྨོད་པར་མི་བྱ་བརྡེག་མི་བྱ། ।
སོ་སོར་ཐར་པ་ཡང་དག་སྡོམ། ।
ཟས་ཀྱི་ཚོད་ནི་རིག་པ་དང་། ।
བས་མཐའ་དག་ཏུ་གནས་མལ་བྱ། ।
ལྷག་པའི་བསམ་པ་ཡང་དག་སྦྱར། ।
འདི་ནི་སངས་རྒྱས་བསྟན་པ་ཡིན། ।

निन्दा न करना, घात न करना, प्रातिमोक्ष (=भिक्षु-नियम, आचार-नियम) द्वारा अपने को सुरक्षित रखना, परिमाण जानकर भोजन करना, एकान्त में सोना-बैठना (=शयनासन=निवासगृह); चित्त को योग मे लगाना, यह बुद्धों की शिक्षा है ।

Not to insult, not to harm, restraint according to Fundamental precepts (Pratimoksa), moderation in food, secluded abode, to purely practise excellent thoughts, this is the teaching of the Buddha.

P 199 (XXXI, 54) P 99 V 185

སྐུར་པ་མི་གདབ་གནོད་མི་བྱ། ।
སོ་སོར་ཐར་པས་བསྡམ་པར་བྱ། ।
ཟས་ཀྱི་ཚོད་ཀྱང་ཤེས་པར་བྱ། ।
བས་མཐའ་དགོན་པར་གནས་བྱ་ཞིང་། ।
ལྷག་པའི་སེམས་ལ་རྣལ་འབྱོར་བྱ། ।
འདི་ནི་སངས་རྒྱས་བསྟན་པ་ཡིན། ।

न कहापणवस्सेन, तित्ति कामेसु विज्जति ।
अप्पस्सादा दुखा कामा, इति विञ्ञाय पण्डितो ॥८॥

जेतवन (उदास भिक्षु)

न कार्षापणवर्षेण तृप्तिः कामेषु विद्यते ।
अल्पास्वादा दुःख कामा इति विज्ञाय पण्डितः ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ།

ཀཱརྵཱ་པ་ཎའི་ཆར་བབས་ཀྱང་། ।
འདོད་པ་རྣམས་ལ་ཚིམ་པ་མེད། །
སྙུང་ཡུན་ཐུང་ལ་སྡུག་བསྔལ་བ། །
འདོད་པ་ཡིན་ཞེས་མཁས་པས་ཤེས།།

यदि रुपयों (=कहापण) की वर्षा हो, तो भी (मनुष्य) की कामों (=भोगों) से तृप्ति नहीं हो सकती। (सभी) काम (=भोग) अल्प स्वाद (और) दुःखद है ऐसा कह पंडित देवताओं के भोगों में रति नहीं करता।

Even a shower of gold coins cannot satisfy the desires. The wise know that desire means little pleasure and long experience of suffering.

P 10 (II, 17) P 99 V 186

ཀར་ཤ་པ་ཎའི་ཆར་བབས་ཀྱང་། །
འདོད་པ་རྣམས་ཀྱིས་ངོམས་མི་འགྱུར། །
འདོད་པ་མནོག་ཆུང་ཉེས་མང་བར། །
མཁས་པ་རྣམས་ཀྱིས་ཁོང་དུ་ཆུད། །

अपि दिब्बेसु कामेसु, रतिं सो नाधिगच्छति ।
तण्हक्खयरतो होति, सम्मासम्बुद्धसावको ॥६॥

अपि दिव्येषु कामेषु रतिं सनाऽधिगच्छति ।
तृष्णाक्षयरतो भवति सम्मासम्बुद्धसावको ॥

ལྷ་ཡི་འདོད་པ་དག་ལ་ཡང་། །
དེ་ཡིས་དགའ་བ་མེད་པར་རྟོགས། །
རྫོགས་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཉན་ཐོས་རྣམས། །
སྲིད་པ་ཟད་པ་དག་ལ་དགའ། །

"'सम्यक् संबुद्ध का श्रावक (=अनुयायी) तृष्णा को नाश करने में लगता है।

(These wise ones) realise that even the pleasures of the gods are without (real) happiness. The disciples of the Fully Enlightened Buddha delight only in the destruction of craving.

P 10 (II, 18) P 100 V 187

ལྷའི་འདོད་པ་རྣམས་ལ་ཡང་། །
ལྷག་པར་དགའ་བར་མི་འགྱུར་གྱི། །
རྫོགས་སངས་རྒྱས་དང་ཉན་ཐོས་རྣམས། །
སྲིད་པ་ཟད་པས་དགྱེས་པར་འགྱུར། །

बहुं वे सरणं यन्ति, पब्बतानि वनानि च ।
आरामरुक्खचेत्यानि, मनुस्सा भयतज्जिता ॥१०॥

जेतवन — अग्गिदत्त (ब्राह्मण)

बहु वै शरणं यन्ति पर्वतान् वनानी च ।
आरामवृक्षचैत्यानि मनुष्या भयतर्जिता ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་བྲམ་ཟེ་ལའོ།
རི་དང་ནགས་དང་མཆོད་རྟེན་དང་། |
ཀུན་དགའ་ར་བ་ལྗོན་ཤིང་ལ། |
འཇིགས་པས་སྐྲངས་པའི་མི་རྣམས་ནི། |
ཕལ་ཆེར་སྐྱབས་སུ་འགྲོ་བ་ཡིན། |

मनुष्य भय के मारे पर्वत, वन, आराम (=उद्यान), वृक्ष, चैत्य (=चौरा) (आदि को देवता मान उसकी) शरण में जाते हैं; किन्तु ये शरण मंगलदायक नहीं ।

To many a refuge do men go when tormented by fear, to hills and woods. to gardens, trees, and shrines.

P 96 (XXVII, 28) — P 100 V 188

འཇིགས་པས་སྐྲག་པའི་མི་རྣམས་ནི། |
ཕལ་ཆེར་རི་དང་ནགས་ཚལ་དང་། |
སྐྱེད་མོས་ཚལ་དང་མཆོད་གནས་དང་། |
ལྗོན་ཤིང་རྣམས་ལ་སྐྱབས་སུ་འགྲོ། |

नेतं खो सरणं खेमं, नेतं सरणमुत्तमं ।
नेतं सरणमागम्म, सब्बदुक्खा पमुच्चति ॥११॥

नैतत् खलु शरणं क्षेमं नैतत् शरणमुत्तमम् ।
नैतत् शरणमागम्य सर्वदुःखात्प्रमुच्यते ॥

འདི་དག་དགེ་བའི་སྐྱབས་མིན་ཏེ། ।
སྐྱབས་ཀྱི་མཐར་ཐུག་འདི་དག་མིན། ।
འདི་དག་སྐྱབས་སུ་སོང་བ་ཡིས། ।
སྡུག་བསྔལ་ཀུན་ལས་གྲོལ་མི་འགྱུར། ।

…ये शरण उत्तम नहीं; (क्योंकि) इन शरणों में जाकर सब दुःखों से छुटकारा नहीं मिलता।

But such are no secure refuge, such are no refuge supreme. Resorting to such a refuge one is not released from all sorrow.

P 96 (XXVII, 29) P 101 V 189

སྐྱབས་དེ་གཙོ་བོ་མ་ཡིན་ཞིང་། ।
སྐྱབས་དེ་མཆོག་ཏུ་གྱུར་པ་མིན། ।
དེ་ལ་སྐྱབས་སུ་སོང་བ་ཡིས། ।
སྡུག་བསྔལ་ཀུན་ལས་གྲོལ་མི་འགྱུར། ।

यो च बुद्धं च धम्मं च, सङ्घं च सरणं गतो ।
चत्तारि अरियसच्चानि, सम्मप्पञ्ञाय पस्सति ॥१२॥

यश्च बुद्धं च धर्मं च संघं च शरणं गतः ।
चत्वार्यार्यसत्यानि सम्यक् प्रज्ञया पश्यति ॥

སངས་རྒྱས་ཆོས་དང་དགེ་འདུན་ལ། |
གང་གིས་སྐྱབས་སུ་སོང་བ་ཡིས། |
སྡུག་བསྔལ་སྡུག་བསྔལ་ཀུན་འབྱུང་དང་།།
སྡུག་བསྔལ་རབ་ཏུ་འདས་པ་དང་། |

जो बुद्ध (=परमज्ञानी), धर्म (=सत्यवान) और संघ (=परम-ज्ञानियों के अनुयायियों के समुदाय) की शरण गया, जो चारों आर्य सत्यों को प्रज्ञा से भली प्रकार देखता है ।

He who takes refuge in the Buddha, the Dharma and the Sangha, perceives, in his clear wisdom, the four noble Truths.

P 96 (XXVII, 30) P 101 V 190

གང་ཞིག་སངས་རྒྱས་ཆོས་དང་ནི། |
དགེ་འདུན་ལ་ནི་སྐྱབས་སོང་ཞིང་། |
སྡུག་བསྔལ་སྡུག་བསྔལ་ཀུན་འབྱུང་དང་།།
སྡུག་བསྔལ་ཡང་དག་འདས་པ་དང་། |

दुक्खं दुक्खसमुप्पादं, दुक्खस्स च अतिक्कमं ।
अरियं चट्ठङ्गिकं मग्गं, दुक्खूपसमगामिनं ॥१३॥

दुःख दुःखसमुत्पादं दुःखस्य चातिक्रमम् ।
आर्याष्टांगिकं मार्गं दुःखोपशमगामिनम् ॥

སྡུག་བསྔལ་ཉེར་ཞི་ལ་བགྲོད་པའི། །
འཕགས་ལམ་ཡན་ལག་བརྒྱད་པོ་སྟེ། །
འཕགས་པའི་བདེན་པ་བཞི་པོ་རྣམས། །
ཡང་དག་ཤེས་རབ་ཀྱིས་མཐོང་འགྱུར། །

(१) दुःख, (२) दुःख की उत्पत्ति, (३) दुःख का अतिक्रमण, और (४) दुःख नाशक आर्य अष्टांगिक मार्ग–जो दुख को शमन करने की ओर ले जाता है।

There are suffering, the origin of suffering, the cessation of suffering and the Noble Eightfold Path, which leads to the cessation of suffering. (right views, right aspirations, right speech, right action, right living, right exertion, right recollection and right meditation).

P 96 (XXVII, 30) P 101 V 191

བདེ་བ་མྱ་ངན་འདས་འགྲོ་བའི། །
འཕགས་ལམ་ཡན་ལག་བརྒྱད་པ་སྟེ།
འཕགས་པའི་བདེན་པ་བཞི་པོ་དག །།
གང་ཚེ་ཤེས་རབ་ཀྱིས་མཐོང་བ། །

एतं खो सरणं खेमं, एतं सरणमुत्तमं ।
एतं सरणमागम्म, सब्बदुक्खा पमुच्चति ॥१४॥

एतत् खलु शरणं क्षेमं एतत् शरणमुत्तमम् ।
एतत् शरणमागम्य सर्वदुःखात् प्रमुच्यते ॥

འདི་དག་དགེ་བའི་སྐྱབས་ཡིན་ཏེ། ।
སྐྱབས་ཀྱི་མཐར་ཐུག་འདི་དག་ཡིན། ।
འདི་དག་སྐྱབས་སུ་སོང་བ་ཡིས། ।
སྡུག་བསྔལ་ཀུན་ལས་རབ་གྲོལ་འགྱུར། ।

ये हैं मंगलप्रद शरण, ये हैं उत्तम शरण, इन शरणों को पाकर (मनुष्य) सारे दुःखों से छूट जाता है ।

That indeed is a secure refuge, that is the supreme refuge. On having gone to that refuge a man is freed from all sorrows.

P 96 (XXVII, 30) P 101 V 192

དེ་ནི་སྐྱབས་ཀྱི་མཆོག་ཡིན་ཞིང་། ।
དེ་ནི་སྐྱབས་ཀྱི་དམ་པ་ཡིན། ।
དེ་ཡི་སྐྱབས་སུ་སོང་བ་ཡིས། ।
སྡུག་བསྔལ་ཀུན་ལས་གྲོལ་བར་འགྱུར། ।

दुल्लभो पुरिसाजञ्ञो, न सो सब्बत्थ जायति ।
यत्थ सो जायति धीरो, तं कुलं सुखमेधति ॥१५॥

जेतवन — आनन्द (थेर)

दुर्लभः पुरुषाजानेयो न स सर्वत्र जायते ।
यत्र स जायते धीरः तत् कुलं सुखमेधते ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ།

སྐྱེས་བུ་ཅང་ཤེས་རྙེད་པར་དཀའ། །
ཐམས་ཅད་ཀུན་དུ་དེ་མི་འབྱུངས། །
གང་དུ་བརྟན་པ་དེ་འབྱུངས་པའི། །
རིགས་དེ་རྣམས་ལ་བདེ་བ་འཕེལ། །

उत्तम पुरुष दुर्लभ है, वह सर्वत्र उत्पन्न नहीं होता; वह धीर (पुरुष) जहाँ उत्पन्न होता है, उस कुल में सुख की वृद्धि होती है।

Hard to find is an intelligent man. He is not born everywhere. Where such a wise man is born that family thrives happily.

P 117 (XXX, 28) — P 103 V 193

སྐྱེས་བུ་ཅང་ཤེས་དཀོན་པ་སྟེ། །
དེ་དག་ཀུན་དུ་འབྱུང་མ་ཡིན། །
བརྟན་པ་རྣམས་དང་འགྲོགས་པ་དག །
གཉེན་དང་འཕྲོད་པ་ལྷ་བུར་བདེ། །
གང་དུ་བརྟན་པ་དེ་སྐྱེས་པ། །
དེ་ཡི་རིགས་ཀྱིས་བདེ་བ་ཐོབ། །

सुखो बुद्धानमुप्पादो, सुखा सद्धम्मदेसना।
सुखा सङ्घस्स सामग्गो, समग्गानं तपो सुखो ॥१६॥

जेतवन बहुत से भिक्षु

सुखो बुद्धानां उत्पादः सुखा सद्धर्म-देशना।
सुखा संघस्य सामग्री समग्राणां तपः सुखम् ॥

སངས་རྒྱས་འབྱུང་བ་བདེ་བ་སྟེ། །
དམ་པའི་ཆོས་ནི་བསྟན་པ་བདེ། །
དགེ་འདུན་མཐུན་པ་བདེ་བ་སྟེ། །
མཐུན་པ་རྣམས་ཀྱི་དཀའ་ཐུབ་བདེ། །

सुखदायक है बुद्धों का जन्म, सुखदायक है सच्चे धर्म का उपदेश, संघ में एकता सुखदायक है और सुखदायक है एकतायुक्त हो तप करना।

Joyful is the birth of the Buddha (or the arising of Buddhahood). Joyful is the teaching of the Holy Dharma. Joyful is the harmony of the Sangha. Joyful is the Dharma practice of those who live in harmony.

P 116 (XXX, 23) P 103 V 194

སངས་རྒྱས་རྣམས་ནི་འབྱུང་བ་བདེ། །
དེ་བཞིན་ཆོས་རྣམས་བསྟན་པ་བདེ། །
དགེ་འདུན་རྣམས་ནི་མཐུན་པ་བདེ། །
མཐུན་པ་རྣམས་ཀྱི་དཀའ་ཐུབ་བདེ། །

पूजारहे पूजयतो, बुद्धे यदि व सावके ।
पपञ्चसमतिक्कन्ते, तिण्णसोकपरिद्दवे ॥१७॥

चारिका के समय — कस्सप बुद्ध का सुवर्ण चैत्य

पूजार्हान् पूजयतो बुद्धान् यदि वा श्रावकान् ।
प्रपंचसमतिक्रान्तान् तीर्णशोकपरिद्रवान् ॥

འོད་སྲུང་གི་མཆོད་རྟེན་དུའོ །

སྤྲོས་པ་རྣམས་ལས་རབ་འདས་ཤིང་། །
སྨྲེད་དང་མྱ་ངན་ཡོངས་ཟད་པའི། །
མཆོད་འོས་རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱས་སམ། །
འོན་ཏེ་ཉན་ཐོས་རྣམས་ལ་མཆོད། །

पूजनीय बुद्धों, अथवा (उनके) अनुगामियों—जो संसार को अतिक्रमणकर गये हैं, जो शोक भय को पारकर गये हैं ।

He who pays homage to those who are worthy of homage, whether the Buddhas or their disciples, who having completely gone beyond all relative positions (of existence, non-existence etc.), have totally finished with craving and sorrow.

ते तादिसे पूजयतो, निब्बुते अकुतोभये।
न सक्का पुञ्ञं सङ्खातुं, इमेत्तमपि केनचि ॥१८॥

तान् तादृशान् पूजयतो निर्वृतान् अकुतोभयान्।
न शक्यं पुण्यं संख्यातुं एवम्मात्रमपि केनचित् ॥

གང་ལ་མི་འཇིགས་སྐྱང་འདས་པ། །
དེ་རྣམས་དེ་ལྟར་མཆོད་པ་ཡི། །
བསོད་ནམས་འདི་འདྲ་དག་གི་ཚད། །
སུས་ཀྱང་བགྲང་བར་ནུས་མ་ཡིན། །

སངས་རྒྱས་ཀྱི་སྡེ་ཚན་ཏེ། ལེའུ་བཅུ་བཞི་པའོ ॥

उनकी पूजा के, (या) उन ऐसे मुक्त निर्भर (पुरुषों) की पूजा के, पुण्य का परिमाण" इतना है"—यह नहीं कहा जा सकता।

By paying this homage to such as these who are Liberated and fearless, he gains merit which cannot be measured by anyone.

१५—सुखवग्गो

सुसुखं वत जीवाम, वेरिनेसु अवेरिनो ।
वेरिनेसु मनुस्सेसु, विहराम अवेरिनो ॥१॥

शाक्य नगर जाति-कलह के उपशमनार्थ

सुसुखं वत ! जीवामो वैरिष्ववैरिणः ।
वैरिषु मनुष्येषु विहरामोऽवैरिणः ॥

ཤཱཀྱའི་གྲོང་དུའོ།

དགྲ་ལ་དགྲ་རུ་མི་བྱེད་པ། །
ཨེ་མ་བདག་ཅག་བདེ་བར་འཚོ། །
དགྲ་བོ་འི་མི་ཡི་ནང་དུ་ཡང་། །
བདག་ཅག་དགྲ་དང་བྲལ་བར་གནས།།

वैरियों के प्रति (भी) अवैरी हो, अहो ! हम (जैसा) सुखपूर्वक जीवन बिता रहे हैं; वैरी मनुष्यों के बीच अवैरी होकर हम विहार करते हैं ।

Happily do we live free from enmity amongst those who hate. Amidst hateful men we dwell without hate.

P 119 (XXX, 46) P 105 V 197

འཚོ་བ་ཅན་གྱི་མི་ནང་ན། །
འཚོ་བ་མེད་པར་གནས་པ་དང་།།
འཚོ་བའི་ནང་ན་ནད་མེད་པ། །
ཀྱེ་མའོ་ཤིན་ཏུ་བདེ་བར་འཚོ། །

सुसुखं वत जीवाम, आतुरेसु अनातुरा ।
आतुरेसु मनुस्सेसु विहराम अनातुरा ॥२॥

सुसुखं वत ! जीवाम आतुरेष्वनातुराः ।
आतुरेषु मनुष्येषु विहरामोऽनातुराः ॥

གནོད་ལ་གནོད་པར་མི་བྱེད་པ། །
ཨེ་མ་བདག་ཅག་བདེ་བར་འཚོ། །
གནོད་བྱེད་མི་ཡི་ནང་དུ་ཡང་། །
བདག་ཅག་གནོད་པ་མེད་པར་གནས། །

वैरियों के प्रति (भी) अवैरी हो, अहो ! हम (जैसा) सुखपूर्वक जीवन बिता रहे हैं; वैरी मनुष्यों के बीच अवैरी होकर हम विहार करते हैं ।

Happily do we dwell in good health amongst the diseased. Amidst diseased men we dwell in good health. (The diseases here are the troublesome passions of desire, hatred, ignorance and their kindred.)

P 119 (XXX, 45) P 105 V 198

ནད་ཀྱིས་ཐེབས་པའི་མི་ནང་ན། །
ནད་མེད་པར་ནི་གནས་པ་དང་། །
ནད་པའི་ནང་ན་ནད་མེད་པ། །
ཀུ་མའི་ཤིན་ཏུ་བདེ་བར་འཚ། །

सुसुखं वत जोवाम, उस्सुकेसु अनुस्सुका ।
उस्सुकेसु मनस्सेसु, विहराम अनुस्सुका ॥३॥

सुसुखं वत ! जीवाम उत्सुकेष्वनुत्सुकाः ।
उत्सुकेषु मनुष्येषु विहराम अनुत्सुकाः ॥

ཉམས་ལ་ཉམས་པར་མི་བྱེད་པ། །
ཨེ་མ་བདག་ཅག་བདེ་བར་འཚོ། །
ཉམས་པའི་མི་ཡི་ནང་དུ་ཡང་། །
བདག་ཅག་གཏོག་འདོད་བྲལ་བར་གནས། །

भयभीत मनुष्यों में अभय हो, अहो ! हम सुखपूर्वक जीवन बिता रहे हैं; भयभीत मनुष्यों के बीच निर्भय होकर हम विहार करते हैं। उत्सुकों (=आसक्तो) में उत्सुक्ता रहित हो।

Happily do we dwell without yearning (for sensual pleasures) amongst those who yearn (for them). Amidst those who yearn (for them) we dwell without yearning.

P 119 (XXX, 44) P 106 V 199

ཞེན་པར་གྱུར་པའི་མི་ནང་ན། །
ཞེན་པ་མེད་པར་གནས་པ་དང་། །
ཞེན་པའི་ནང་ན་མ་ཞེན་པ། །
ཀྱེ་མའོ་ཤིན་ཏུ་བདེ་བར་འཚོ། །

सुसुखं वत जीवाम, येसं नो नत्थि किञ्चनं ।
पीतिभक्खा भविस्साम, देवा आभस्सरा यथा ॥४॥

पंचशाला (ब्राह्मणग्राम, मगध) मार

सुसुखं वत ! जीवामो येषां नो नास्ति किंचन ।
प्रीतिभक्ष्या भविष्यामो देवा आभास्वरा यथा ॥

གང་ལ་ཅི་ཡང་མེད་གྱུར་པ། ।
ཨེ་མ་བདག་ཅག་བདེ་བར་འཚོ། ।
འོད་གསལ་གྱི་ནི་ལྷ་བཞིན་དུ། ।
བདག་ཅག་དགའ་བ་ཟ་བར་གྱུར། ।

जिन हम (लोगों) के पास कुछ नहीं, अहो ! अहो ! वह हम कितना सुख से जीवन बिता रहे हैं । हम आभास्वर देवताओं की भाँति प्रीतिभक्ष्य (= प्रीति ही भोजन है जिनका) हैं ।

Happily do we dwell, we who are without anything (ie. without any involvment in the cycle of conditioned existence). Let us live feeding on happiness like the rediant gods.

P 120 (XXX, 50) P 106 V 200

གང་ལ་ཅི་ཡང་མེད་མོད་ཀྱི། ।
དགའ་བ་ཟ་བར་བྱེད་པས་ན། ।
འོད་གསལ་གྱི་ནི་ལྷ་བཞིན་དུ། ।
ཀྱེ་མའོ་ཤིན་དུ་བདེ་བར་འཚོ། ।

जय वेरं पसवति, दुक्खं सेति पराजितो ।
उपसन्तो सुखं सेति, हित्वा जयपराजयं ॥५॥

जेतवन — कोसलराज

जयो वैरं प्रसूते दुःखं शेते पराजितः ।
उपशान्तः सुखं शेते हित्वा जयपराजयौ ॥

མཉན་ཡོད་དུ་གསལ་རྒྱལ་ལའོ།

རྒྱལ་བ་ཡིས་ནི་དགྲ་བོ་འབྱིན། ।
ཕ་རོལ་རྒྱལ་བ་སྡུག་བསྔལ་ཉལ། ।
རྒྱལ་དང་ཕམ་པ་བོར་བྱས་ནས། ।
ཉེ་བར་ཞི་བ་བདེ་བར་གཟིམ། ।

विजय वैर को उत्पन्न करती है, पराजित (पुरुष) दुःख की (नींद) सोता है; (राग आदि दोष जिसके) शान्त (हैं, वह पुरुष) जय और पराजय को छोड़ सुख की (नींद) सोता है ।

Victory breeds hatred; the defeated live in pain. Happily the peaceful live, having giving up victory and defeat.

P 113 (XXX, 1) — P 107 V 201

རྒྱལ་བ་ལས་ནི་ཁོན་འབྱུང་ཞིང་། ।
ཕ་རོལ་ཕམ་པ་སྡུག་བསྔལ་གྲོབ། ।
རྒྱལ་དང་ཕ་རོལ་འཕམ་སྤངས་ནས། ।
ཉེ་བར་ཞི་བའི་བདེ་བ་གྲོབ། ।

नत्थि रागसमो अग्गि, नत्थि दोससमो कलि ।
नत्थि खन्धसमा दुक्खा, नत्थि सन्तिपरं सुखं ॥६॥

जेतवन कोई कुलकन्या

नास्ति रागसमोऽग्निः, नास्ति द्वेषसमः कलिः ।
नास्ति स्कन्धसमा दुःखाः, नास्ति शान्तिपरं सुखम् ॥

མཉན་ཡོད་དུ་རིགས་ཀྱི་བུ་མ་ལའོ།

འདོད་ཆགས་འདྲ་བའི་མེ་མེད་དེ། །
ཁྲོ་བ་འདྲ་བའི་ཇོད་ཟླ་མེད། །
ཕུང་པོ་འདྲ་བའི་སྡུག་བསྔལ་མེད། །
ཞི་བ་ལས་ལྷག་བདེ་བ་མེད། །

राग के समान अग्नि नहीं, द्वेष के समान मल नहीं, (पाँच) स्कन्धों (=समुदाय) के समान दुःख नहीं, शान्ति से बढ़कर सुख नहीं।

There is no fire like lust, no crime like hatred. There is no misery like physical existence, no bliss higher than peace (Nirvana).

जिघच्छा परमा रोगा, सङ्खारा परमा दुखा ।
एतं ञत्वा यथाभूतं, निब्बानं परमं सुखं ॥७॥

आलवी　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　एक उपासक

जिघत्सा परमो रोगः, संस्कारः परमं दुःखम् ।
एतद् ज्ञात्वा यथाभूतं निर्वाणं परमं सुखम् ॥

བཀྲེས་པ་ནད་ཀྱི་བླ་ཤོས་ཏེ། །
འཁོར་བ་དག་ཡི་བླ་བོ་ཉིད། །
འདི་རྣམས་ཤེས་པ་ལ་བྱས་ན། །
མཆོག་གི་བདེ་བ་མྱང་འདས་ཡིན། །

भूख सबसे बड़ा रोग है, संस्कार सबसे बड़ा दुःख है, यह जान, यथार्थ निर्वाण को सबसे बड़ा सुख (कहा जाता) है ।

Insatiability is the greatest disease. Propensities (samskara the organising attitudes of mind) are the greatest sorrow. Knowing this as it really is, the wise realise Nirvana, the bliss supreme.

P 87 (XXVI, 7)　　　　　　　　　　P 108 V 203

འདུ་བྱེད་སྡུག་བསྔལ་མ་ཚང་བ། །
ནད་ཀྱི་ནང་ན་བཀྲེས་མི་བཟང་། །
དེ་ལྟར་ཇི་བཞིན་ཤེས་ན་ནི། །
མྱ་ངན་འདས་པ་མཆོག་ཏུ་འགྱུར། །

आरोग्यपरमा लाभा, सन्तुट्ठिपरमं धनं ।
विस्सासपरमा ञाति, निब्बानं परमं सुखं ॥८॥

जेतवन (पसेनदि कोसलराज)

आरोग्यं परमो लाभः, सन्तुष्टिः परमं धनम् ।
विश्वासः परमा ज्ञातिः, निर्वाणं परमं सुखम् ॥

ཀོ་ས་ལར་གསལ་རྒྱལ་ལའོ།

ནད་མེད་པ་ནི་རྙེད་པའི་མཆོག །
ཆོག་ཤེས་པ་ནི་ནོར་གྱི་མཆོག །
མཛའ་བའི་གྲོགས་ནི་གཉེན་གྱི་མཆོག །
མྱ་ངན་འདས་པ་བདེ་བའི་མཆོག །

निरोग होना परम लाभ है, सन्तोष परम धन है, विश्वास सबसे बड़ा बन्धु है, निर्वाण परम (=सबसे बड़ा) सुख है ।

Health is the highest gain, contentment is the greatest wealth. Reliable friends are the best kinsmen, Nirvana is the supreme happiness.

P 87 (XXVI, 6) P 108 V 204

ནད་མེད་རྙེད་པའི་དམ་པ་སྟེ། །
ཆོག་ཤེས་པ་ནི་ནོར་གྱི་དབྱིག །
ཡིད་གཅུགས་བཤེས་པའི་མཆོག་ཡིན་ཏེ།།
མྱ་ངན་འདས་པ་བདེ་བའི་སྤུལ། །

पविवेकरसं पित्वा, रसं उपसमस्स च।
निद्दरो होति निप्पापो, धम्मपीतिरसं पिवं ॥६॥

वैशाली

(तिस्स थेर)

प्रविवेकरसं पीत्वा रसं उपशमस्य च।
निर्दरो भवति निष्पापो धर्मप्रीतिरसं पिवन् ॥

ཡངས་པ་ཅན་དུ་སྐར་རྒྱལ་ལའོ།

རབ་ཏུ་དབེན་པའི་རོ་དང་ནི། ।
ཉེ་བར་ཞི་བའི་རོ་བཏུང་ནས། །
ཆོས་ཀྱི་དགའ་བའི་རོ་འཐུང་བ། ।
འཇིགས་པ་མེད་ཅིང་སྡིག་མེད་འགྱུར། །

एकान्त (चिन्तन) के रस, तथा उपशम (=शान्ति) के रस को पीकर (पुरुष) निडर होता है, (और) धर्म का प्रेमरस पानकर निष्पाप होता है।

Having tasted the flavour of complete solitude, and the flavour of tranquility, by then imbibing the bliss of Dharma's flavour one becomes free from fear and sin.

साहु दस्सनमरियानं, सन्निवासो सदा सुखो ।
अदस्सनेन बालानं निच्चमेव सुखी सिया ॥१०॥

वेलुवग्राम (वेणुग्राम, वैशाली के पास) सक्क (देवराज)

साधु दर्शनमार्याणां सन्निवासः सदा सुखः ।
आदर्शनेन बालानां नित्यमेव सुखी स्यात् ॥

འཕགས་པ་རྣམས་ནི་མཐོང་བ་ལེགས། །
ཡང་དག་འགྲོགས་པ་རྟག་ཏུ་བདེ། །
བྱིས་པ་རྣམས་ནི་མ་མཐོང་ན། །
རྟག་ཏུ་བདེ་བ་ཉིད་དུ་འགྱུར། །

आर्यों (सत्पुरुषों) का दर्शन सुन्दर है, सन्तों के साथ निवास सदा सुखदायक होता है; मूढ़ों के अदर्शन होने से (मनुष्य) सदा सुखी रहता है ।

It is good to see the noble ones (Aryas), their pure company is always happy. By not seeing fools always be happy.

P 116 (XXX, 26) P 109 V 206

འཕགས་པ་རྣམས་ནི་མཐོང་བ་བདེ། །
དམ་པ་དག་དང་འགྲོགས་པ་བདེ། །
བྱིས་པ་རྣམས་ནི་མ་མཐོང་ན། །
རྟག་ཏུ་བདེ་བ་ཉིད་དུ་འགྱུར། །

बालसङ्गतचारी हि, दीघमद्धान सोचति ।
दुक्खो बालेहि संवासो, अमित्तेनेव सब्बदा ।
धीरो च सुखसंवासो, ञातीनं व समागमो ॥११॥

बालसंगतिचारी हि दीर्घमध्वानं शोचति ।
दुःखो बालैः संवासोऽमित्रैणैव सर्वदा ।
धीरश्च सुख संवासो ज्ञातीनामिव समागमः ॥

བྱིས་དང་ལྷན་ཅིག་སྤྱོད་པ་ན། །
ཡུན་རིང་དུས་སུ་མྱ་ངན་འགྱུར། །
བྱིས་པ་རྣམས་ནི་དགྲ་བཞིན་ཏེ། །
འགྲོགས་ན་ཀུན་ཏུ་སྡུག་བསྔལ་འགྱུར། །
བརྟན་པ་རྣམས་ནི་གཉེན་བཞིན་ཏེ། །
ཡང་དག་གྲོགས་ན་བདེ་བར་གནས། །

मूढ़ों की संगति में रहनेवाला दीर्घकाल तक शोक करता है, मूढ़ों का सहवास शत्रु की तरह सदा दुःखदायक होता है, बन्धुओं के समागम की भाँति धीरों का सहवास सुखद होता है ।

If one consorts with fools one will suffer for a long time. Association with fools, as with foes, is always painful. The company of the steadfast is pleasurable, like meeting with kinsmen.

P 85 (XXV, 24) P 110 V 207

བྱིས་པ་བསྟེན་པ་སྡུག་བསྔལ་ཞིང་། །
རྣམ་པ་ཀུན་ཏུ་དགྲར་འདྲ་བས། །
བྱིས་པ་མི་གྲོས་མི་མཐོང་ཞིང་། །
མི་བསྟེན་གྱུར་པ་ཉིད་ཙང་ངོ་། །
གཉེན་དང་ཕྲད་པ་ཇི་ལྟ་བར། །
བརྟན་པ་བསྟེན་ན་བདེ་བར་འགྱུར། །

तस्मा हि–

धीरं च पञ्ञं च बहुस्सुतं च,
धोरय्हसीलं वतवन्तमारियं ।
तं तादिसं सप्पुरिसं सुमेधं,
भजेथ नक्खत्तपथं व चान्दिमा ॥१२॥

तस्माद्धि धीरं च प्राज्ञं च बहुश्रुतं च धुर्यशीलं व्रतवन्तमार्यम् ।
तं तादृशं सत्पुरुषं सुमेधसं भजेतनक्षत्रपथमिव चन्द्रमा ॥

དེས་ན་གཞུང་བཟང་མཁས་པ་མང་ཐོས་ལྡན། །
ཚུལ་བརྟན་བརྟུལ་ཞུགས་ཅན་དང་ཡ་རབས་ཏེ། །
དེ་འདྲའི་སྐྱེས་བུ་དམ་པ་བློ་ལྡན་རྣམས། །
སྐར་མའི་ལམ་ལ་ཟླ་བ་བཞིན་དུ་བསྟེན། །

བདེ་བའི་སྡེ་ཚན་ཏེ། ལེའུ་བཅོ་ལྔ་པའོ། །

इसलिए धीर, प्राज्ञ, बहुश्रुत, उद्योगी, व्रती, आर्य एवं सुबुद्धिसत्पुरुष को वैसे ही सेवन करे, जैसे चन्द्रमा नक्षत्र पथ का (सेवन करता है)।

Therefore, even as the moon follows the path of the stars, intelligent and saintly people should follow those who are wise and steady, of extensive learning, moral, of great endurance and noble.

P 85 (XXV, 25) P 110 V 208

དེ་བས་རྒྱུ་སྐར་ལམ་དུ་ཟླ་བ་ལྟར། །
བརྟན་ཞིང་ཐོས་མང་མཆོག་འདྲེན་བྱེད་པ་དང་། །
ཚུལ་ཁྲིམས་ལྡན་དང་འཕགས་པའི་བརྟུལ་ཞུགས་ཅན། །
མི་མཆོག་བརྩེ་ལྡན་བློ་བཟང་བསྟེན་པར་གྱིས། །

१६—पियवग्गो

अयोगे युञ्जमत्तानं, योगस्मि च अयोजयं ।
अत्थं हित्वा पियग्गाही, पिहेतत्तानुयोगिनं ॥१॥

जेतवन — तीन भिक्षु

अयोगे युंजन्नात्मानं योगे चायोजयन् ।
अर्थं हित्वा प्रिय-ग्राही स्पृहयेदात्मानुयोगिनम् ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་དགེ་ཚུལ་གསུམ་ལའོ། །

རྣལ་འབྱོར་མིན་ལ་བདག་ཉིད་སྦྱོར། །
རྣལ་འབྱོར་ལ་ཡང་སྦྱོར་བ་བྲལ། །
དོན་བོར་དགའ་བ་འཛིན་པ་ནི། །
བདག་ཉིད་རྗེས་སུ་སྦྱོར་ལ་ཆགས། །

अयोग (=अनासक्ति) में अपने को लगाने वाले; योग (=असक्ति) में न योग देने वाले; अर्थ (=स्वर्ग) छोड़ प्रिय का ग्रहण करनेवाले आत्माऽनुयोगी (पुरुष) की स्पृहा करें।

By devoting oneself to that which should be shunned, not devoting oneself to the practice of meditation, and giving up the quest, one who is thus attached to pleasure will envy him who exerts himself in meditation.

मा पियेहि समागञ्छि, अप्पियेहि कुदाचनं ।
पियानं अदस्सनं दुक्खं, अप्पियान च दस्सनं ॥२॥

मा प्रियैः समागच्छ, अप्रियैः कदाचन ।
प्रियाणां अदर्शनं दुःखं, अप्रियाणां च दर्शनम् ॥

དགའ་བ་ལ་ནི་མ་འགྲོགས་ཤིག། ། །
མི་དགའ་བ་ལ་ནམ་ཡང་མིན། ། །
དགའ་བ་མ་མཐོང་སྡུག་བསྔལ་ཏེ། ། །
མི་དགའ་མཐོང་བ་སྡུག་བསྔལ་ལོ། ། ༑

प्रियों का संग मत करो, और न कभी अप्रियों ही (का संग करो), प्रियों का न देखना दुःखद होता है, और अप्रियों का देखना (भी)।

Never seek intimacy with what is pleasant or unpleasant. Not to see the pleasant, and the sight of the unpleasant are both painful.

P 21 (V, 5) P 111 V 210

སྡུག་པ་མ་མཐོང་སྡུག་བསྔལ་ལ། ། །
མི་སྡུག་མཐོང་ནའང་དེ་བཞིན་བས། ། །
ནམ་ཡང་སྡུག་དང་བྲད་མི་བྱ། ། །
མི་སྡུག་དང་ཡང་བྲད་མི་བྱ། ། །

तस्मा पियं न कयिराथ, पियापायो हि पापको।
गन्था तेसं न विज्जन्ति, येसं नत्थि पियाप्पियं ॥३॥

तस्मात् प्रियं न कुर्यात्, प्रियापायो हि पापकः।
ग्रन्थाः तेषां न विद्यन्ते येषां नास्ति प्रियाप्रियम् ॥

དེས་ན་དགའ་བར་མི་བྱ་སྟེ། །
དགའ་བོ་བོར་བ་སྡིག་པ་ཉིད། །
གང་ལང་དགའ་བར་མི་འཛིན་པ། །
དེ་ལ་སློག་ནི་ཡོད་མ་ཡིན། །

"'इसलिए प्रिय न बनावे, प्रिय का नाश बुरा लगता है; उनके (दिल में) गाँठ नहीं पड़ती, जिसके प्रिय अप्रिय नहीं होते।

Hence hold nothing dear, for separation from what is liked is painful. Bonds do not exist for those by whom nought is liked or disliked.

पियतो जायती सोको, पियतो जायती भयं।
पियतो विप्पमुत्तस्स, नत्थि सोको कुतो भयं ॥५॥

जेतवन — कोई कुटुम्बी

प्रियतो जायते शोकः प्रियतो जायते भयम्।
प्रियतो विप्रमुक्तस्य नास्ति शोकः कुतो भयम् ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ།

དགའ་བ་རྣམས་ལས་མྱ་ངན་སྐྱེ། །
དགའ་བ་རྣམས་ལས་འཇིགས་པ་སྐྱེ། །
དགའ་བ་རྣམས་ནི་སྤངས་བྱས་ན། །
མྱ་ངན་མེད་ཅིང་འཇིགས་པ་མེད། །

प्रिय (वस्तु) से शोक उत्पन्न होता है, प्रिय से भय उत्पन्न होता है; प्रिय (के बंधन) से जो मुक्त है, उसे शोक नहीं है, फिर भय कहाँ से (हो)?

From liking springs grief, from liking springs fear. For him who is wholly free from liking is no grief or fear.

P 20 (V, 1) — P 112 V 212

སྡུག་པ་རྣམས་ལས་མྱ་ངན་སྐྱེ། །
སྡུག་པ་རྣམས་ལས་འཇིགས་པ་སྐྱེ། །
སྡུག་པ་དག་ནི་རྣམ་སྤངས་ན། །
མྱ་ངན་མེད་ཅིང་འཇིགས་པ་མེད། །

पेमतो जायती सोको, पेमतो जायती भयं ।
पेमतो विप्पमुत्तस्स, नत्थि सोको कुतो भयं ॥४॥

जेतवन

विशाखा (उपासिका)

प्रेमतो जायते शोकः प्रेमतो जायते भयम् ।
प्रेमतो विप्रमुक्तस्य नास्ति शोकः कुतो भयम् ॥

གཅེས་པ་རྣམས་ལས་མྱ་ངན་སྐྱེ། ।
གཅེས་པ་རྣམས་ལས་འཇིགས་པ་སྐྱེ། ।
གཅེས་པ་རྣམས་ནི་སྤངས་བྱས་ན། ।
མྱ་ངན་མེད་ཅིང་འཇིགས་པ་མེད། ।

प्रेम से शोक उत्पन्न होता है, प्रेम से भय उत्पन्न होता है, प्रेम से मुक्त को शोक नहीं, फिर भय कहाँ से ?

From affection springs grief, from affection springs fear. For him who is wholly free from affection there is no grief or fear.

रतिया जायती सोको, रतिया जायती भयं ।
रतिया विप्पमुत्तस्स, नत्थि सोको कुतो भयं ॥६॥

वैशाली (कूटागारशाला) लिच्छवि लोग

रतिया (रत्या) जायते शोको रत्या जायते भयम् ।
रत्या विप्रमुक्तस्यनाऽस्ति शोकः कुतो भयम् ॥

ཆགས་པ་རྣམས་ལས་མྱ་ངན་སྐྱེ། ।
ཆགས་པ་རྣམས་ལས་འཇིགས་པ་སྐྱེ། ।
ཆགས་པ་རྣམས་ནི་སྤངས་བྱས་ན། ।
མྱ་ངན་མེད་ཅིང་འཇིགས་པ་མེད། ।

रति (=राग) से शोक उत्पन्न होता है, रति से भय उत्पन्न होता है, राग से मुक्त को शोक नहीं, फिर भय कहाँ से ?

From attachment springs grief, from attachment springs fear. For him who is wholly free from attachment there is no grief or fear.

कामतो जायती सोको, कामतो जायती भयं।
कामतो विप्पमुत्तस्स, नत्थि सोको कुतो भयं ॥७॥

जेतवन　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　अनित्थिगन्धकुमार

कामतो जायते शोकः कामतो जायते भयम्।
कामतो विप्रमुक्तस्य नाऽस्ति शोकः कुतो भयम्॥

འདོད་པ་རྣམས་ལས་མྱ་ངན་སྐྱེ། །
འདོད་པ་རྣམས་ལས་འཇིགས་པ་སྐྱེ། །
འདོད་པ་རྣམས་ནི་སྤངས་བྱས་ན། །
མྱ་ངན་མེད་ཅིང་འཇིགས་པ་མེད། །

काम से शोक उत्पन्न होता है। रति से भय उत्पन्न होता है। काम से मुक्त को शोक नहीं, फिर भय कहाँ से ?

From desire springs grief, from desire springs fear. For him who is wholly free from desire there is no grief or fear.

तण्हाय जायती सोको, तण्हाय जायती भयं ।
तण्हाय विप्पमुत्तस्स, नत्थि सोको कुतो भयं ॥८॥

जेतवन — कोई ब्राह्मण

तृष्णाया जायते शोकः तृष्णाया जायते भयम् ।
तृष्णाया विप्रमुक्तस्य नाऽस्ति शोकः कुतो भयम् ॥

སྲེད་པ་རྣམས་ལས་མྱ་ངན་སྐྱེ། །
སྲེད་པ་རྣམས་ལས་འཇིགས་པ་སྐྱེ།།
སྲེད་པ་རྣམས་ནི་སྤངས་བྱས་ན། །
མྱ་ངན་མེད་ཅིང་འཇིགས་པ་ཅི། །

तृष्णा से शोक उत्पन्न होता है। तृष्णा से भय उत्पन्न होता है। तृष्णा से जो मुक्त व्यक्ति है उसे शोक और भय कहाँ ?

From craving springs grief, from craving springs fear. For him who is wholly free from craving there is no grief or fear.

सीलदस्सनसम्पन्नं, धम्मट्ठं सच्चवेदिनं ।
अत्तनो कम्म कुब्बानं, तं जनो कुरुते पियं ॥९॥

राजगृह (वेणुवन) पाँच सौ बालक

शीलदर्शनसम्पन्नं धर्मिष्ठं सत्यवादिनम् ।
आत्मनः कर्म कुर्वाणं तं जनः कुरुते प्रियम् ॥

འོད་མའི་ཚལ་དུའོ། །

ཚུལ་ཁྲིམས་ལྟ་བ་ཕུན་སུམ་ཚོགས། །
ཆོས་ལ་གནས་ཤིང་བདེན་པར་སྨྲ། །
རང་ལ་འོས་པའི་ལས་བྱེད་པ། །
དེ་ལ་སྐྱེ་བོ་དགའ་བར་བྱེད། །

जो शील (=आचरण) और दर्शन (=विद्या) से सम्पन्न, धर्म में स्थित, सत्यवादी और अपने काम को करनेवाला है, उस (पुरुष) को लोग प्रेम करते हैं।

People hold dear one who is perfect in virtue and views, who is established in the Dharma, is truthful, and performs his own duty.

छन्दजातो अनक्खाते, मनसा च फुटो सिया।
कामेसु च अप्पटिबद्धचित्तो, उद्धंसोतो ति वुच्चति ॥१०॥

जेतवन (अनागामी)

छन्दजातोऽनाख्याते मनसा च स्फूरितः स्यात् ।
कामेषु चाऽप्रतिबद्धचित्त उर्द्धस्रोता इत्युच्यते ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་ཕྱིར་མི་འོངས་ལའོ། །

བརྗོད་དུ་མེད་ལ་འདུན་པ་སྐྱེས། །
ཡིད་ཀྱང་གསལ་བ་ཉིད་དུ་གྱུར། །
འདོད་ལ་འབྲེལ་བ་ལོག་པའི་སེམས།།
གྱེན་དུ་རྒྱུ་བ་བྱ་བར་བརྗོད། །

जो अकथ्य (= वस्तु = निर्माण) का अभिलाषी है, (उसमें) जिसका मन लगा है, कामों (= भोगों) में जिसका चित्त बद्ध नहीं, वह उर्ध्वस्रोत कहा जाता है।

One who has developed a longing for the inexpressible (Nirvana), and whose mind has become clear and turned from involvement with desire, is called "one bound upstream". (One who goes against the current of habitual ignorance and sin, thus moving out of samsara).

चिरप्पवासिं पुरिसं, दूरतो सोत्थिमागतं।
ञातिमित्ता सुहज्जा च, अभिनन्दन्ति आगतं ॥११॥

ऋषिपतन — नन्दिपुत्त

चिरप्रवासिनं पुरुषं दूरतो स्वस्त्यागतम्।
ज्ञातिमित्राणि सुहृदश्चाऽभिनन्दन्त्यागतम्॥

དྲང་སྲོང་ལྷུང་བར་དགའ་མོ་འི་བུ་ལའོ། །

སྐྱེས་བུ་ཡུན་རིང་འཁྱམས་གྱུར་ཏེ།
རྒྱང་ནས་བདེ་བར་སླེབས་པ་ལ།
གཉེན་དང་བཤེས་དང་སྙིང་གྲོགས་རྣམས།
འོངས་པ་མངོན་པར་དགའ་བར་བྱེད།

चिर-प्रवासी (=चिरकाल तक परदेश में रहे) दूर (देश) से सानन्द लौटे पुरुष का, जातिवाले, मित्र और सुहृद अभिनन्दन करते हैं।

A man long absent and returned safe from a far, is welcomed on his arrival by kinsmen, friends, and well-wishers.

P 23 (V, 20) — P 116 V 219

རྒྱངས་ཐག་ཆོད་པར་སྤྱུག་པའི་མི།
རིང་ནས་ཉེ་ཞོ་མེད་འོངས་ན།
གཉེན་བཤེས་མཛའ་བོ་ལྷགས་ནས་སུ།
ཨ་ལ་ལ་ཞེས་མངོན་པར་དགའ།

तथेव कतपुञ्ञं पि, अस्मा लोका परं गतं ।
पुञ्ञानि पटिगण्हन्ति, पियं ञातीव आगतं ॥१२॥

तथैव कृतपुण्यमप्यस्मात् लोकात् परं गतम् ।
पुण्यानि प्रतिगृह्णन्ति पियं ज्ञातिमिवागतम् ॥

དེ་བཞིན་བསོད་ནམས་བྱེད་པ་ཡང་། །
འཇིག་རྟེན་འདི་ནས་གཞན་སོང་ན། །
མཛའ་བོ་སྤྲིན་ལ་གཉེན་གྱིས་བཞིན། །
བསོད་ནམས་དག་གིས་བསུ་བར་བྱེད། །

དགའ་བའི་སྡེ་ཚན་ཏེ། ལེའུ་བཅུ་དྲུག་པའོ།།

पुण्यकर्मा (पुरुष) को इस लोक से पर (लोक) में जाने पर, (उसके) पुण्य (कर्म) प्रिय जाति (वालों) की भाँति स्वीकार करते हैं।

In a similar way, a man's good deeds will welcome him when he has gone from this world to the next, as kinsmen will welcome a dear one on his return.

P 23 (V, 20) P 116 V 220

དེ་བཞིན་བསོད་ནམས་བྱས་པའི་མི། །
འཇིག་རྟེན་འདི་ནས་པ་རོལ་དུ། །
ཕྱིན་ཆེ་གཉེན་བཞིན་བསོད་ནམས་དག །
འོངས་ནས་མངོན་པར་དགའ་བར་བྱེད། །

२७—कोधवग्गो

कोधं जहे विप्पजहेय्य मानं,
संयोजनं सब्बमतिक्कमेय्य ।
तं नामरूपस्मिमसज्जमानं,
अकिञ्चनं नानुपतन्ति दुक्खा ॥१॥

कपिलवस्तु (न्यग्रोधाराम) — रोहिणी

क्रोधं जह्याद् विप्रजह्यात् मानं
संयोजनं सर्वमतिक्रमेत ।
तं नाम – रूपयोरसज्यमानं
अकिंचनं नाऽनुपतन्ति दुःखानि ॥

ནྱ་གྲོ་དྷའི་[1]ཀུན་དགའ་ར་བར་དམར་མོ་ལ་གསུངས་པ།

ཁྲོ་བ་སྤངས་ཤིང་ང་རྒྱལ་རབ་ཏུ་སྤངས། །
རབ་ཏུ་སྦྱོར་བ་ཀུན་ལས་རིང་དུ་འགལ། །
མིང་དང་གཟུགས་ལ་མ་ཞེན་ཅི་ཡང་མེད། །
སྡུག་བསྔལ་རྣམས་ནི་རྗེས་སུ་འབབ་མི་འགྱུར། །

क्रोध को छोड़े, अभिमान का त्याग करे, सारे संयोजनों (=बन्धनों) से पार हो जाये, ऐसे नाम-रूप में आसक्त न होनेवाले, तथा परिग्रह रहित (पुरुष) को दुःख सन्ताप नहीं देते ।

One should give up anger, one should renounce pride, one should overcome all fetters (of worldly attachment). Sorrow never befalls one who does not cling to name (nama) and form (rupa) and who calls nothing his own.

P 65 (XX, 1) — P 117 V 221

ཁྲོ་བ་སྤངས་ཤིང་ང་རྒྱལ་རྣམ་སྤངས་ན། །
ཀུན་སྦྱོར་ཀུན་ལས་ཤིན་ཏུ་འདས་གྱུར་ཞིང་། །
མིང་དང་གཟུགས་ལ་ཆགས་པ་མེད་དེ་དག །
ཅི་ཡང་མེད་པས་ཆགས་པའི་རྗེས་མི་ལྟུང་། །

---

1 ནྱ་གྲོ་དྷ་ར་མ་ (ནྱ་གྲོ་དྷའི་ཀུན་དགའ་ར་བ་) ནི་ སེར་སྐྱའི་གྲོང་དང་ཉེ་སར་ཡོད་པ་ཡབ་རྒྱལ་པོ་ཟས་གཙང་མས་སྟོན་པར་ཕུལ་བ་དེའོ། །

यो वे उप्पतितं कोधं, रथं भन्तं व धारये ।
तमहं सारथिं ब्रूमि, रस्मिग्गाहो इतरो जनो ॥२॥

आलवी (अग्गालव चैत्य) कोई भिक्षु

यो वै उत्पतितं क्रोधं रथं भ्रान्तमिव धारयेत् ।
तमहं सारथिं ब्रवीमि, रश्मिग्राह इतरो जनः ॥

གང་གིས་ཁྲོ་བ་ལངས་པ་ལ། |
ཤིང་རྟ་འཁོར་བཞིན་འཛིན་པ་དེ། |
ཁ་ལོ་པ་ཞེས་བདག་གིས་སྨྲ། |
སྐྱེ་བོ་གཞན་ནི་སྲབ་སྐྱོགས་འཛིན། |

जो चढ़े क्रोध को भ्रमण करते रथ की भाँति पकड़ ले, उसे मैं सारथी कहता हूँ, दूसरे लोग लगाम पकड़नेवाले (मात्र) हैं।

Whoever checks his rising anger like a rolling chariot, him I call a true charioteer. Other people are only holding the reins.

P 67 (XX, 22) P 117 V 222

གང་ཞིག་ཁྲོ་བ་བྱུང་བ་དང་། |
ཤིང་རྟའི་འཁྱམས་ལས་འཛིན་བྱེད་དེ། |
འདུལ་སྐྱོང་མཁན་དུ་ངས་གསུངས་ཀྱི། |
ཞགས་འདེགས་སྐྱེ་བོ་པལ་པ་ཡིན། |

अक्कोधेन जिने कोधं असाधुं साधुना जिने ।
जिने कदरियं दानेन, सच्चेनालिकवादिनं ॥३॥

राजगृह (वेणुवन) उत्तरा (उपासिका)

अक्रोधेन जयेत् क्रोधं, असाधुं साधुना जयेत ।
जयेत् कदर्यं दानेन सत्येनाऽलीकवादिनम् ॥

འོད་མའི་ཚལ་དུ་དགེ་བསྙེན་བླ་མ་ལའོ། །

སྡང་མེད་ཁྲོ་བ་ཕམ་པར་གྱིས། །
ལེགས་པས་ཉེས་པ་ཕམ་པར་གྱིས། །
བདེན་པ་ཡིས་ནི་བརྫུན་ཚིག་དང་། །
སྦྱིན་པས་སེར་སྣ་ཕམ་པར་གྱིས། །

अक्रोध से क्रोध को जीते, असाधु को साधु (=भलाई) से जीते, कृपण को दान से जीते, झूठ बोलनेवाले को सत्य से (जीते)।

Overcome another's anger by being oneself without anger, another's evil by goodness. Overcome the stingy by generosity, and liars by truth.

P 67 (XX, 19) P 118 V 223

ཁྲོ་བ་མེད་པས་ཁྲོ་བ་ཐུབ། །
ལེགས་པས་ལེགས་པ་མ་ཡིན་ཐུབ།།
སྦྱིན་པ་ཡིས་ནི་འཇུང་བ་ཐུབ། །
བདེན་པས་བདེན་པ་མ་ཡིན་ཐུབ། །

सच्चं भणे न कुज्झेय्य, दज्जा अप्पं पि याचितो ।
एतेहि तीहि ठानेहि, गच्छे देवान सन्तिके ॥४॥

जेतवन महामोग्गल्लान (थेर)

सत्यं भणेत् न क्रुध्येत्, दद्यादल्येऽपि याचितः ।
एतैस्त्रिभिः स्थानैः गच्छेद् देवानामन्तिके ॥

བདེན་པར་སྨྲ་ཞིང་ཁྲོ་བ་མེད། །
སློང་ན་ཕྲན་ཚེགས་ཡིན་ཡང་སྦྱིན། །
གནས་སྐབས་གསུམ་པོ་འདི་དག་གིས། །
ལྷ་རྣམས་ཀྱི་ནི་གམ་དུ་བགྲོད། །

सच बोले, क्रोध न करे, थोड़ा भी माँगने पर दे, इन तीन बातों से (पुरुष) देवताओं के पास जाता है ।

One should speak the truth, one should not be angry, and one should give from what little one has to him who asks. By these three things one may go the presence of the gods.

P 67 (XX. 16) P 118 V 224

བདེན་པར་སྨྲ་བྱ་ཁྲོ་མི་བྱ། །
སློང་ལ་ཆུང་ཡང་སྦྱིན་པར་བྱ། །
རྣམ་པ་འདི་གསུམ་གནས་ཀྱིས་ནི། །
ལྷ་ཡི་གནས་སུ་འགྲོ་བར་འགྱུར། །

अहिंसका ये मुनयो, निच्चं कायेन संवुता ।
ते यन्ति अच्चुतं ठानं, यत्थ गन्त्वा न सोचरे ॥५॥

साकेत = अयोध्या   ब्राह्मण

अहिंसका ये मुनयो नित्यं कायेन संवृताः ।
ते यन्ति अच्युतं स्थानं यत्र गत्वा न शोचन्ति ॥

གནས་བཅས་[1]སྲུ་བྲམ་ཟེ་ལའོ།།

ཐུབ་པ་གང་ཞིག་མི་འཚེ་ཞིང་། ।
རྟག་ཏུ་ལུས་ཀྱིས་སྡོམ་བྱེད་པ། ।
དེ་ནི་འཕོ་མེད་ས་ལ་འགྲོ། ।
གང་དུ་སོང་ན་མྱ་ངན་མེད། ।

जो मुनि (लोग) अहिंसक, सदा काया में संयम करनेवाले हैं, वह (उस) अच्युत स्थान (=जिस स्थान पर पहुँच फिर गिरना नहीं होता) को प्राप्त होते हैं, जहाँ जाकर फिर नहीं शोक किया जाता ।

Those sages who, injuring none, are ever restrained in body, go to the changeless state (Nirvana), whither gone they never grieve.

---

1 སཱ་ཀེ་ཏ་ (གནས་བཅས) སམ་ དེང་སང་ཨ་ཡོ་དྷྱཱ་ (འཐབ་མེད) ཅེས་གྲགས་པ་དེ་ནི་ སྙན་དངགས་མཁན་གྱིས་རབ་རྟོག་གི་ འཛིན་པ་ (HERO) རཱ་མ་ སྐྱེས་པའི་ཡུལ་ཡིན་ཟེར་རོ།

सदा जागरमानानं, अहोरत्तानुसिक्खिनं।
निब्बानं अधिमुत्तानं, अत्थं गच्छन्ति आसवा ॥६॥

राजगृह (गृध्रकूट) राजगृह-श्रेष्ठी की दासी

सदा जाग्रतां अहोरात्रं अनुशिक्षमाणानाम्।
निर्वाणं अधिमुक्तानां अस्तं गच्छन्ति आस्रवा ॥

བྱ་རྒོད་ཕུང་པོའི་རི་ལའོ། །

ཉིན་དང་མཚན་མོ་མད་གྱུར་ཅིང་། །
རྟག་ཏུ་རྗེས་སུ་སློབ་བྱེད་པ། །
མྱ་ངན་འདས་པ་ལྷུར་ལེན་རྣམས། །
ཁད་ཀྱིས་ཟག་པ་ཟད་པར་འགྱུར། །

जो सदा जागता (=सचेत) रहता है, रात-दिन (उत्तम) सीख सीखनेवाला होता है, और निर्वाण (प्राप्तकर) मुक्त हो गया है, उसके आस्रव (=चित्त मल) अन्त हो जाते हैं।

Those who are ever vigilant, who train themselves day and night and who are wholly bent on Nirvana, it is they who bring their defiling taints to an end.

पोराणमेतं अतुल, नेतं अज्जतनामिव।
निन्दन्ति तुण्हिमासीनं, निन्दन्ति बहुभाणिनं।
मितभाणिं पि निन्दन्ति, नत्थि लोके अनिन्दितो ॥७॥

जेतवन — अतुल (उपासक)

पुरणामेतद् अतुल ! नैतद् अद्यतनमेव।
निन्दन्ति तूष्णीमासीनं निन्दन्ति बहुमाणिनाम्।
मितभाणिनमपि निन्दन्ति नाऽस्ति लोकेऽनिन्दितः ॥

དགེ་བསྙེན་ཨ་ཏུ་ལར་གསུངས་པ།

ཁ་རོག་སྡོད་ལ་སྨོད་བྱེད་ཅིང་། ।
མང་དུ་སྨྲ་ལ་སྨོད་པར་བྱེད། ।
སྨྲ་ཚོད་བཟུང་ཡང་སྨོད་བྱེད་དེ། ।
འཇིག་རྟེན་འདི་ན་མི་སྨོད་མེད། ।
གནའ་པོ་འི་དུས་ནས་འདི་འདྲ་སྟེ། །
དེང་སང་ཙམ་མིན་ཨ་ཏུ་ལ། ।

हे अतुल ! यह पुरानी बात है, आज की नहीं—(लोग) चुप बैठे हुये की निन्दा करते हैं, और बहुत बोलनेवाले की भी, मितभाषी की भी निन्दा करते हैं।

This is an old saying, o Atula, and not merely one of the present day. "They blame those who sit in silence, they blame those who speak much, and those who speak little they also blame. There is no one who is not blamed in this world."

P 111 (XXIX, 49) — P 120 V 227

མ་སྨྲས་ན་ཡང་སྨོད་བྱེད་ཅིང་། ।
མང་དུ་སྨྲས་ནའང་སྨོད་པར་བྱེད། ।
དལ་གྱིས་སྨྲས་ནའང་སྨོད་བྱེད་དེ། ।
འཇིག་རྟེན་ན་ནི་མི་སྨད་མེད། ।

न चाहु न च भविस्सति, न चेतरहि विज्जति ।
एकन्तं निन्दितो पोसो, एकन्तं वा पसंसितो ॥८॥

न चाऽभूत् न च भविष्यति व चैतर्हि विद्यते ।
एकान्तं निन्दितः पुरुष एकान्तं वा प्रशंसितः ॥

མཐའ་གཅིག་ཏུ་ནི་སྨད་པ་འམ། |
མཐའ་གཅིག་བསྟོད་པའི་སྐྱེས་བུ་ནི། |
མ་བྱུང་འབྱུང་བར་མི་འགྱུར་ཏེ། |
ད་ལྟ་ཡང་ནི་ཡོད་མ་ཡིན། |

दुनिया में अनिन्दित कोई नहीं है। बिल्कुल ही निन्दित या बिल्कुल ही प्रशंसित पुरुष न था, न होगा, न आजकल है।

There never was, there never will be, nor is there now, a person who is wholly blamed or wholly praised.

P 111 (XXIX, 50) P 120 V 228

གཅིག་ཏུ་སྨད་པར་བྱ་བ་དང་། |
གཅིག་ཏུ་བསྟོད་པར་བྱ་བའི་མི། |
ད་ལྟར་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། |
བྱུང་བར་མ་གྱུར་འབྱུང་མི་འགྱུར། |

यं चे विञ्ञू पसंसन्ति, अनुविच्च सुवे सुवे ।
अच्छिद्दवुत्तिं मेधाविं, पञ्ञासीलसमाहितं ॥६॥

यश्चेद् विज्ञाः प्रशंसन्ति अनुविच्य श्व श्वः ।
अच्छिद्रवृत्तिं मेधाविनं प्रज्ञाशीलसमाहितम् ॥

འོན་ཀྱང་བཟང་ལ་བློ་ལྡན་རྣམས། །
ཉིན་རེ་བཞིན་དུ་བསྟགས་བྱེད་པ། །
སྐྱོན་ཀ་མེད་པའི་བློ་ལྡན་ནི། །
ཤེས་རབ་ཚུལ་ཁྲིམས་ཡང་དག་ལྡན། །

अपने-अपने (दिल में) जान कर विज्ञ लोग अछिद्र वृत्ति (=दोषरहित स्वभाववाले) मेधावी; प्रज्ञा-शील-संयुक्त जिस (पुरुष) की प्रशंसा करते हैं……

Observing him day by day, the intelligent praise one who is of flawless character, wise, and endowed with wisdom and virtue.

P 111 (XXIX, 52) P 121 V 229

གང་གིས་དད་དང་ཚུལ་ཁྲིམས་དང་། །
བློ་ལ་འཕན་ནི་མ་བྱུང་བས། །
ཇི་ལྟ་ཇི་ལྟར་རྟོགས་གྱུར་པའི། །
ཤེས་རབ་ཅན་དག་བསྔོད་བྱེད་དེ། །

निक्खं जम्बोनदस्सेव, को तं निन्दितुमरहति ।
देवा पि नं पसंसन्ति, ब्रह्मुना पि पसंसितो ॥१०॥

निष्कं जम्बूनदस्येव कस्तं निन्दितुमर्हति ।
देवा अपि तं प्रशंसन्ति ब्रह्मणाऽपि प्रशंसितः ॥

འཛམ་བུའི་གསེར་གྱི་རྫོང་ཙོ་བཞིན། །
སུ་ཞིག་དེ་ལ་སྨོད་པར་རིགས། །
ལྷ་ཡང་དེ་ལ་བསྟོད་པར་བྱེད། །
ཚངས་པ་ཡང་ནི་དེ་ལ་བསྟོད། །

...जम्बूनाद (सुवर्ण) की अशर्फी के समान उसकी कौन निन्दा कर सकता है; देवता भी उसकी प्रशंसा करते हैं, ब्रह्मा द्वारा भी वह प्रशंसित होता है ।

Who dares blame such a person, who is like a coin of refined gold? Even the gods praise him, and by Brahma too he is praised.

P 111 (XXIX, 52) P 121 V 230

དེ་དག་སུས་ཀུང་སྨད་འོས་མིན། །
འཛམ་བུའི་གླིང་གི་གསེར་ཀྱར་བཞིན། །

कायप्पकोपं रक्खेय्य, कायेन संवुतो सिया।
कायदुच्चरितं हित्वा, कायेन सुचरितं चरे ॥११॥

वेणुवन | वज्जिय (भिक्षु)

कायप्रकोपं रक्षेत् कायेन संवृतः स्यात्।
कायदुश्चरितं हित्वा कायेन सुचरितं चरेत् ॥

འོད་མའི་ཚལ་དུའོ། །

ལུས་ཀྱི་ཁྲོ་བ་བསྲུང་བར་གྱིས། །
ལུས་ཀྱིས་ཡང་དག་སྡོམ་པར་བྱ། །
ལུས་ཀྱི་ཉེས་སྤྱོད་སྤངས་བྱས་ནས། །
ལུས་ཀྱིས་ལེགས་པར་སྤྱད་པ་སྤྱོད། །

काया की चंचलता से रक्षा करें, काया से संयत रहे, कायिक दुश्चरित को छोड़ कायिक सुचरित का आचरण करे।

One should guard against uncontrolled actions of body, one should be restrained in body. Abandoning evil conduct of body, one should practice virtue with one's body.

वचीपकोपं रक्खेय्य, वाचाय संवुतो सिया।
वचीदुच्चरितं हित्वा, वाचाय सुचरितं चरे॥१२॥

वचः प्रकोपं रक्षेद् वाचा संवृतः स्यात्।
वचो दुश्चरितं हित्वा वाचा सुचरितं चरेत्॥

ངག་གི་ཁྲོ་བ་བསྲུང་བར་གྱིས། །
ངག་གིས་ཡང་དག་སྡོམ་པར་བྱ། །
ངག་གི་ཉེས་སྤྱོད་སྤངས་བྱས་ནས། །
ངག་གིས་ལེགས་པར་སྤྱད་པ་སྤྱོད། །

वाणी की चंचलता से रक्षा करें, वाणी से संयत रहें, वाचिक दुश्चरित को छोड़, वाचिक सुचरित का आचरण करें।

One should guard against uncontrolled actions of speech, one should be restrained in speech. Abandoning evil conduct of speech, one should practice virtue with one's speech.

मनोपकोपं रक्खेय्य, मनसा संवुतो सिया ।
मनोदुच्चरितं हित्वा, मनसा सुचरितं चरे ॥१३॥

मनः प्रकोपं रक्षेत् मनसा संवृतः स्यात् ।
मनोदुश्चरितं हित्वा मनसा सुचरितं चरेत् ।

ཡིད་ཀྱི་ཁྲོ་བ་བསྲུང་བར་གྱིས།
ཡིད་ཀྱིས་ཡང་དག་སྡོམ་པར་བྱ།
ཡིད་ཀྱི་ཉེས་སྤྱོད་སྤང་བྱས་ནས།
ཡིད་ཀྱིས་ལེགས་པར་སྤྱད་པ་སྤྱོད།

मन की चंचलता से रक्षा करें, मन से संयत रहें, मानसिक दुश्चरित को छोड़, मानसिक सुचरित का आचरण करें।

One should guard against uncontrolled actions of mind, one should be restrained in mind. Abandoning evil conduct of mind, one should practice virtue with one's mind.

कायेन संवुता धीरा, अथो वाचाय संवुता ।
मनसा संवुता धीरा, ते वे सुपरिसंवुता ॥१४॥

कायेन संवृता धीरा अथ वाचा संवृताः ।
मनसा संवृता धीराः ते वै सुपरिसंवृताः ॥

བརྟན་པ་ལུས་ཀྱིས་སྡོམ་བྱེད་ཅིང་། །
འོན་ཏེ་ངག་གིས་ཡང་དག་སྡོམ། །
བརྟན་པ་ཡིད་ཀྱིས་ཡང་དག་སྡོམ། །
དེ་ནི་ཡོངས་སུ་སྡོམ་པ་ཉིད། །

ཁྲོ་བའི་སྐྱེ་ཚན་ཏེ། ལེའུ་བཅུ་བདུན་པའོ། །

जो धीर पुरुष काय से संयत, वाणी से संयत और मन से संयत रहते हैं, वे ही पूर्ण रूप से संयत हैं ।

The steadfast are restrained in body, in speech also they are restrained. They are restrained in mind as well. Indeed, they are perfectly restrained.

१८—मलवग्गो

पण्डुपलासो व दानिसि, यमपुरिसा पि च ते उपट्ठिता ।
उय्योगमुखे च तिट्ठसि, पाथेय्यं पि च ते न विज्जति ॥१॥

जेतवन गोघातक-पुत्र

पाण्डुपलासमिवेदानीमसियमपुरुषाअपि च त्वां उपस्थिताः ।
उद्योगमुखे च तिष्ठसि पाथेयमपि च ते न विद्यते ।

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ། །

ཁྱོད་ནི་ལོ་མ་སྐྱ་བོ་འདྲ། །
གཤིན་རྗེའི་སྐྱེས་བུས་ཁྱོད་ལ་སྒུགས། །
ཁྱོད་ནི་འཆི་བའི་ཁ་ན་གནས། །
ཁྱོད་ལ་ལམ་རྒྱགས་དག་ཀྱང་མེད། །

पीले पत्ते के समान इस वक्त तू है, यमदूत तेरे पास खड़े हैं, तू प्रयाण के लिए तैयार है और पाथेय तेरे पास कुछ नहीं है।

Like a withered leaf are you now, the messengers of death wait for you. On the threshold of death you stand, without provisions for the journey.

सो करोहि दीपमत्तनो, खिप्पं वायम पण्डितो भव ।
निद्धन्तमलो अनङ्गणो, दिब्बं अरियभूमिं उपेहिसि ॥२॥

स कुरु द्वीपमात्मनः क्षिप्रं व्यायच्छस्व पण्डितो भव ।
निर्धूतमलोऽनंगणो दिव्यां आर्यभूमि एष्यसि ॥

དེ་ནི་རང་ཉིད་གླིང་དུ་གྱིས།
མྱུར་དུ་འབད་ཅིང་མཁས་པར་མཛོད།
དྲི་མ་བསལ་ཅིང་ཉེས་མེད་པ།
མཐོ་རིས་འཕགས་པའི་ས་འཐོབ་འགྱུར།།

सो तू अपने लिए द्वीप (=रक्षास्थान) बना, उद्योग कर, पण्डित बन, मल प्रक्षालित कर, दोष रहित बन आर्यों के दिव्य पद को पायेगा।

So strive quickly and wisely to make yourself an island (a secure place safe from the ocean of samsara). When your impurities are cleansed and you are free from sin you shall enter the heavenly abode of the Noble (Aryas).

उपनीतवयो च दानिसि, सम्पयातोसि, यमस्स सन्तिके ।
वासो ते नत्थि अन्तरा, पाथेय्यं पि च ते न विज्जति ॥३॥

उपनीतवयाऽइदानीमसि
सम्प्रायतोऽसि यमस्याऽन्तिके ।
वासोऽपि च ते नाऽस्ति अन्तरा
पाथेयमापि च तेन विद्यते ॥

ཁྱོད་ཀྱི་ཚེ་ནི་ཟད་པར་གྱུར།
གཤིན་རྗེའི་རྒྱལ་པོ་འདི་གམ་དུ་སླེབས།
མཚམས་ན་སྡོད་པ་ཁྱོད་ལ་མེད།
ཁྱོད་ལ་ལམ་རྒྱགས་དག་ཀྱང་མེད།

तेरी आयु समाप्त हो गई, यम के पास पहुँच चुका, निवास (स्थान) भी तेरा नहीं है, (यात्रा के) मध्य के लिए तेरे पास पाथेय भी नहीं……

Your life has come to an end now, to the presence of death you are setting out. No halting place is there for you by the way, and you have made no provisions for the journey.

सो करोहि दीपमत्तनो, खिप्पं वायम पण्डितो भव।
निद्धन्तमलो अनङ्गणो, न पुन जातिजरं उपेहिसि ॥४॥

स कुरु द्वीपमात्मनः क्षिप्रं व्याच्छस्व पण्डितो भव।
निर्धूतमलोऽनंगणो न पुनर्जातिजरे उपेष्यसि॥

དེ་ནི་རང་ཉིད་གླིང་དུ་གྱིས། ।
མྱུར་དུ་འབད་ཅིང་མཁས་པར་མཛོད། ।
དྲི་མ་བསལ་ཅིང་ཉེས་མེད་པ། ।
ཕྱིན་ཆད་སྐྱེ་ག་ཉེད་མི་འགྱུར། ।

...सो तू अपने लिए द्वीप (–रक्षास्थान) बना, उद्योग कर, पण्डित बन, मल प्रक्षालित कर, दोष रहित बन आर्यों के दिव्य पद को पायेगा।

So strive quickly and wisely to make yourself an island (a secure place safe from the ocean of samsara). When your impurities are purged and you are free from sin, you will not enter again into birth and old age.

P 53 (XVI, 3) P 125 V 238

བསྒྲིམ་ཞིང་བརྩོན་པར་བྱ་བ་ཡིས། ।
བདག་ཉིད་གླིང་དུ་འགྱུར་བར་བྱ། ।
མགར་བ་ཡིས་ནི་དངུལ་བཞིན་དུ། ।
རང་གི་དྲི་མ་སྦྱང་བར་གྱིས། ।
དྲི་མ་སྦྱང་བས་སྐྱོན་མི་འགྱུར། ।
ཕྱི་ནས་སྐྱེ་དང་རྒ་མི་ཐོབ། ।

अनुपुब्बेन मेधावी, थोकथोकं खणे खणे ।
कम्मारो रजतस्सेव, निद्धमे मलमत्तनो ॥५॥

जेतवन — कोई ब्राह्मण

अनुपूर्व्वेण मेधावी तोकं स्तोकं क्षणे क्षणे ।
कर्मारो रजतस्येव निर्धमेत् मलमात्मनः ॥

རིམ་གྱིས་ཅུང་ཟད་ཅུང་ཟད་དང་། །
མཁས་པས་སྐད་ཅིག་སྐད་ཅིག་གིས།།
མགར་བ་ཡིས་ནི་དངུལ་བཞིན་དུ། །
རང་གི་དྲི་མ་བསལ་བར་བྱ། །

बुद्धिमान (पुरुष) क्षण क्षण क्रमशः थोड़ा थोड़ा अपने मल को (वैसे ही) (जलावे), जैसे कि सोनार चाँदी को (मल को) जलाता है ।

By degrees, little by little, from moment, a wise man should remove his own impurities, as a smith removes the dross of silver.

P 9 (II, 10) — P 126 V 239

མགར་བ་ཡིས་ནི་དངུལ་བཞིན་དུ། །
བློ་གྲོས་ལྡན་པས་རིམ་པ་བཞིན། །
སྐད་ཅིག་སྐད་ཅིག་ཅུང་ཟད་ཙམ། །
རང་གི་དྲི་མ་བསལ་བར་བྱ། །

अयसा व मलं समुट्ठितं, तदुट्ठाय तमेव खादति ।
एवं अतिधोनचारिनं, सानि कम्मानि नयन्ति दुग्गतिं ॥६॥

जेतवन तिस्स (थेर)

अयस इव मलं समुस्थितं त (स्मा) द्
उत्थाय तदेव खादति ।
एवं अतिधावनचारिणं स्वानि
कर्माणि नयन्ति दुर्गतिम् ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ། །

ལྕགས་ལས་བཙའ་ནི་རབ་ཏུ་སླང་འགྱུར་ཅིང་། །
ལངས་ནས་དེ་ཉིད་ཟ་བར་བྱེད་པ་བཞིན། །
འདི་ལྟར་ཤིན་ཏུ་ལོག་པར་སྤྱོད་པ་རྣམས། །
རང་གི་ལས་ཀྱིས་ངན་སོང་དག་ཏུ་འཁྲིད། །

लोहे से उत्पन्न मल (=मुर्चा) जैसे जिससे उत्पन्न होता है, उसे ही खा डालता है; इसी प्रकार अति चंचल (पुरुष) के अपने ही कर्म उसे दुर्गति को ले जाते हैं ।

As rust, sprung from iron, eats its source away when arisen, even so his own deeds lead the transgressor to states of woe.

P 34 (IX, 19) P 126 V 240

ལྕགས་ལས་གཡའ་ནི་ལངས་གྱུར་པ། །
ལངས་པ་དེས་ནི་དེ་ཉིད་ཟ། །
དེ་བཞིན་མ་བརྟགས་བྱས་པ་ཡི། །
རང་གི་ལས་ཀྱིས་ངན་འགྲོར་འགྲོ། །

असज्झायमला मन्ता, अनुट्ठानमला घरा।
मलं वण्णस्स कोसज्जं, पमादो रक्खतो मलं ॥७॥

जेतवन (लाल) उदायी (थेर)

अस्वाध्यायमला मंत्रा अनुत्थानमला गृहाः।
मलं वर्णस्य कौसीद्यं, प्रमादो रक्षतो मलम् ॥

[1]འཆར་ཀ་དམར་པོ་ལ་གསུངས་པ།

ཚོ་ག་མེད་པ་སྔགས་ཀྱི་དྲི། །
འདག་ཞལ་མེད་པ་ཁྱིམ་གྱི་དྲི། །
ལེ་ལོ་རིགས་ཀྱི་དྲི་མ་སྟེ། །
བག་མེད་པ་ནི་བསྲུང་བའི་དྲི། །

स्वाध्याय (=स्वरपूर्वक पाठ की आवृति) न करना (वेद-) मन्त्रों का मल (-मुर्चा) है। शरीर का मुर्चा आलस्य है, असावधानी रक्षक का मुर्चा है।

Non-repetition is the taint of mantra, lack of maintenance is the taint of homes. Sloth is the taint of beauty and carelessness is the taint of a watcher.

---

1 བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ཆུང་གྲོཊ་འཆར་ཀ་ནག་པོ་དང་། གནས་ངན་ལེན་སྤྱོད་པ་འཆར་ཀ་དམར་པོ་ཞེས་གནས་བརྟན་པ་དག་ལ་གྲཊ་དེ་རང་རེའི་ལུང་ན་མི་གསལ།།

मल्लित्थिया दुच्चरितं, मच्छेरं ददतो मलं ।
मला वे पापका धम्मा, अस्मिं लोके परम्हि च ॥८॥

राजगृह (वेणुवन) — कोई कुलपुत्र

मलं स्त्रिया दुश्चरितं मात्सर्य ददतो मलम् ।
मलं वै पापका धर्मा अस्मिन् लोके परम च ॥

བུད་མེད་དྲི་མ་སྤྱོད་ངན་དེ། །
སྦྱིན་བདག་དྲི་མ་སེར་སྣ་ཡིན། །
འཇིག་རྟེན་འདི་དང་གཞན་དུ་ཡང་། །
སྡིག་པའི་ཆོས་ནི་དྲི་མ་ཡིན། །

स्त्री का मल दुराचार है, कृपणता (=कंजूसी) दाता का मल है, पाप इस लोक और पर लोक (दोनों) में मल है ।

Misconduct is the taint of women and niggardliness is the taint of a benefactor. Taints indeed are all evil things both in this world and in the next.

ततो मला मलतरं, अविज्जा परमं मलं।
एतं मलं पहन्त्वान, निम्मला होथ भिक्खवो ॥६॥

ततो मलं मलतरं अविद्या परमं मलम्।
एतत् मलं प्रहाय निर्मला भवत भिक्षव: ॥

དྲི་མ་ལས་ཀྱང་དྲི་མ་སྟེ། །
དྲི་མའི་ཐ་ཤལ་མ་རིག་པ། །
དྲི་མ་དེ་ནི་རབ་སྤངས་ནས། །
དྲི་མེད་མཛོད་ཅིག་དགེ་སློང་དག །

फिर मलों में भी सबसे बड़ा मल—महामल अविद्या है। हे भिक्षुओ! इस (अविद्या) मल को त्याग कर निर्मल बनो।

But there is a taint greater than all taints. Ignorance of the true nature of Reality is the greatest taint. By completely abandoning this taint, be taintless, O Bhikshus!

सुजीवं अहिरिकेन, काकसूरेन धंसिना।
पक्खन्दिना पगब्भेन, सङ्किलिट्ठेन जीवितं ॥१०॥

जेतवन (चुल्ल) सारी

सुजीवितं अह्रीकेण काकशूरेण ध्वंसिना।
प्रस्कन्दिना प्रगल्भेन संक्लिष्टेन जीवितम् ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་སཱ་རེ་ཡའོ།།

ཁ་ཡི་དཔའ་བོ་མ་རབས་དང་། |
གྲོ་ཅོ་ཅན་དང་སྒྲོ་བརྟོལ་ཅན། |
ཀུན་ཉོན་གྱིས་ནི་འཚོ་བ་སྟེ། |
ངོ་ཚ་མེད་ལ་འཚོ་བ་སླ། |

(पापाचार के प्रति) निर्लज्ज, कौए के समान (स्वार्थ में) शूर; (परहित-) विनाशी, पतित, उच्छृङ्खल और मलिन (पुरुष) का जीवन सुख-पूर्वक बीतता (देखा जाता) है।

Easy is the life a shameless one who is as impudent as a crow, a mischief-maker, a back-biter, arrogant, and corrupt.

P 92 (XXVII, 2) P 128 V 224

སྒྲོ་བརྟོལ་བྱེད་ཅིང་འཕྲོག་རློམ་ཅན། |
མི་གཙང་ལས་ལྡན་ཁྲེ་ལྷ་བུ། |
ཤིན་ཏུ་ཉོན་མོངས་འཚོ་བ་ཅན། |
ངོ་ཚ་མེད་པའི་འཚོ་བ་སླ། |

हिरीमता च दुज्जीवं, निच्चं सुचिगवेसिना ।
अलीनेनाप्पगब्भेन, सुद्धाजीवेन पस्सता ॥११॥

ह्रीमता च दुर्जीवितं नित्यं शुचिगवेषिणा ।
अलीनेनाऽप्रगल्भेन शुद्धजीवेन पश्यता ॥

རྟག་ཏུ་གཙང་མ་འཚོལ་པ་དང་། །
སྐྱོན་མེད་ཁ་བསག་མེད་པ་དང་། །
དག་པའི་འཚོ་བ་ལ་ལྟོས་པའི། །
ངོ་ཚ་ཅན་རྣམས་དཀའ་བར་འཚོ། །

(पापाचार के प्रति) लज्जावान्, नित्य ही पवित्रता का ख्याल रखनेवाले, निरालस, अनुच्छृङ्खल, शुद्ध जीविका वाले सचेत (पुरुष) के जीवन को कठिनाई से बीतते देखते हैं ।

Hard is the life of a modest one who ever seeks purity, is detached, humble, lives in purity, and is intelligent.

P 92 (XXVII, 3) P 129 V 245

རྟག་ཏུ་གཙང་མ་འཚལ་བ་དང་། །
ཐུབ་ཚོད་མི་བྱེད་འཛེམ་བག་ཅན། །
འཚོ་བ་དག་ལ་ལྟ་བ་ཡི། །
ངོ་ཚ་ཤེས་པའི་འཚོ་བ་དཀའ། །

यो पाणमतिपातेति, मुसावादं च भासति ।
लोके अदिन्नमादियति, परदारं च गच्छति ॥१२॥

जेतवन — पाँच उपासक

यः प्राणमतिपातयति मृषावादं च भाषते ।
लोकेऽदत्तं आदत्ते परादाराश्च गच्छति ।।

གང་ཞིག་སྲོག་གཅོད་བྱེད་པ་དང་། །
བརྫུན་གྱི་ཚིག་ནི་སྨྲ་བ་དང་། །
འཇིག་རྟེན་ན་ནི་མ་བྱིན་ལེན། །
གཞན་གྱི་ཆུང་མ་དག་ལ་བགྲོད། །

जो हिंसा करता है, झूठ बोलता है, लोक में चोरी करता है (=बिना दिये को लेता है), परस्त्रीगमन करता है ।

Those who in this world destroys life, utter lies, takes what is not given, go to the other's wives.

सुरामेरयपानं च, यो नरो अनुयुञ्जति ।
इधेव मेसो लोकस्मिं, मूलं खणति अत्तनो ॥१३॥

सुरामैरेयपानं च यो नरोऽनुयुनक्ति ।
इहैवमेष लोके मूलं खनत्यात्मनः ॥

མི་གང་སྨྱོས་པར་འགྱུར་བ་ཡི། ।
བཏུང་བ་རྗེས་སུ་སྤྱོད་བྱེད་པ། ।
དེ་རྣམས་འཇིག་རྟེན་འདི་ཉིད་དུ། ।
རང་གི་རྩ་བ་གཅོད་པར་བྱེད། ।

जिस पुरुष का मद्यपान में लगन होता है, वह इस प्रकार इसी लोक में अपनी जड़ खोदता है ।

And those who are addicted to intoxicating drinks, such people cut their own root in this very world.

एवं भो पुरिस जानाहि, पापधम्मा असञ्ञता।
मा तं लोभो अधम्मो च, चिरं दुक्खाय रन्धयुं ॥१४॥

एवं भो पुरुष ! जानीहि पापधर्माणोऽसंयतान्।
मा त्वां लोभोऽधर्मश्च चिरं दुःखाय रन्धेरन् ॥

ཀྱ་ཡེ་སྐྱེས་བུ་དེ་ལྟ་བུར། །
སྡིག་ཆོས་མ་བསྡམ་ཤེས་བྱས་ནས། །
འདོད་དང་ཆོས་མ་ཡིན་པས་ཁྱོད། །
ཡུན་རིང་སྡུག་ཏུ་མི་འཛུག་འཚལ། །

हे पुरुष ! संयम रहित पाप कर्म ऐसे ही होते हैं, ऐसा जान। तुझे लोभ और अधर्म चिरकाल तक दुःख में न राँधे।

Know this, O good man! Evil habits are not easy to restrain. Do not let desire and wickedness drag you to protracted misery.

ददाति वे यथासद्धं, यथापसादनं जनो।
तत्थ यो मङ्कु भवति, परेसं पानभोजने।
न सो दिवा वा रत्तिं वा, समाधिमधिगच्छति ॥१५॥

जेतवन तिस्स (बालक)

ददाति वै तथाश्रद्धं यथाप्रसादनं जनः।
तत्र यो मूको भवति परेषां पानभोजने।
न स दिवा वा रत्तिं वा समाधिं अधिगच्छति ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ། །

སྐྱེ་བོ་ཇི་ལྟར་དད་པ་དང་། །
ཇི་ལྟར་དྭངས་བ་བཞིན་དུ་སྦྱིན། །
དེ་ལ་གང་ཞིག་གཞན་རྣམས་ཀྱི། །
ཟས་དང་སྐོམ་ལ་རེ་བྱར་བ། །
དེས་ནི་ཉིན་དང་མཚན་མོ་ཡང་། །
ཏིང་ངེ་འཛིན་ལ་འཇུག་མི་འགྱུར། །

लोग अपनी श्रद्धा और प्रसन्नता के अनुसार दान देते हैं, दूसरों के खाने-पीने में जो (असन्तोष के कारण) खिन्न होता है; वह रात-दिन (कभी) भी एकाग्रता को नहीं प्राप्त करता।

People give (alms) according to their faith and whoever becomes unpleased with the food and drink given by others, does not attain concentration either by day or by night.

P 36 (X, 12) P 131 V 249

སྐྱེ་བོ་རྣམས་ནི་ཅི་རིགས་པར། །
དད་པ་ཇི་བཞིན་སྦྱིན་བྱེད་ཅིང་། །
གཞན་གྱི་ཟས་དང་སྐོམ་དེ་ལ། །
གང་ཞིག་ཡིད་ནི་མི་བདེ་བ། །
དེས་ནི་ཉིན་དང་མཚན་རྣམས་སུ། །
ཏིང་འཛིན་ཐོབ་པར་མི་འགྱུར་རོ། །

यस्स चेतं समुच्छिन्नं, मूलघच्चं समूहतं ।
स वे दिवा वा रत्तिं वा, समाधिमधिगच्छति ॥१६॥

यस्य च तत् समुच्छिन्नं मूलखातं समुद्धतम् ।
स वै दिवा रात्रौ वा समाधिं अधिगच्छति ॥

གང་གིས་རེ་བ་དེ་བཅད་དེ། |
རྩ་བ་དྲུངས་ནས་ཕྱུང་བྱས་པ། |
དེ་རྣམས་ཉིན་དང་མཚན་མོ་ཡང་། |
ཏིང་ངེ་འཛིན་ལ་འཇུག་པར་འགྱུར། |

…किन्तु जिसकी ऐसी मनोवृत्ति जड़ मूल से पूरी तरह उच्छिन्न हो गयी, वह रात-दिन (सर्वदा) एकाग्रता को प्राप्त होता है ।

But he who has fully cut off, uprooted and destroyed this (selfseeking concern), attains concentration by day and by night.

P 36 (X, 13) P 131 V 250

གང་གིས་ང་ལའི་མགོ་བཅད་རྟེར། |
དེ་འདྲ་ཀུན་དུ་གཅོད་བྱེད་བ། |
དེས་ནི་ཉིན་དང་མཚན་རྣམས་སུ། |
ཏིང་ངེ་འཛིན་དག་ཐོབ་པར་འགྱུར། |

नत्थि रागसमो अग्गि, नत्थि दोससमो गहो ।
नत्थि मोहसमं जालं, नत्थि तण्हासमा नदी ॥१७॥

जेतवन पाँच उपासक

नास्ति रागसमोऽग्निः नाऽस्ति द्वेषसमो ग्राहः ।
नाऽस्ति मोहसमं जालं, नाऽस्ति तृष्णा समा नदी ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ། །

འདོད་ཆགས་འདྲ་བའི་མེ་མེད་དེ། །
ཁྲོ་བ་ལྟ་བུའི་ཆུ་སྲིན་མེད། །
རྨོངས་པ་འདྲ་བའི་དྲྭ་བ་མེད། །
སྲེད་པ་འདྲ་བའི་ཆུ་ཀླུང་མེད། །

राग के समान आग नहीं, द्वेष के समान ग्रह (=भूत, चुड़ैल) नहीं; मोह के समान जाल नहीं, तृष्णा के समान नदी नहीं ।

There is no fire like lust and no grip like hate. There is no net like delusion and no torrent like craving.

P 109 (XXIX, 41) P 132 V 251

འདོད་པ་ལྟ་བུའི་འདམ་རྫབ་མེད། །
ཞེ་སྡང་ལྟ་བུའི་གདོན་མེད་དོ། །
གཏི་མུག་ལྟ་བུའི་རྒྱ་མེད་དེ། །
སྲེད་པ་ལྟ་བུའི་ཆུ་ཀླུང་མེད། །

सुदस्सं वज्जमञ्ञेसं, अत्तनो पन दुद्दसं ।
परेसं हि सो वज्जानि, ओपुनाति यथा भुसं ।
अत्तना पन छादेति, कलिं व कितवा सठो ॥१८॥

भद्दियनगर (जातियावन) मेण्डक (श्रेष्ठी)

सुदर्शं वद्यमन्येषां आत्मनः पुनर्दुर्दशम् ।
परेषां हि स वद्यानि अवपुणाति यथातुषम् ।
आत्मनः पुनः छादयति कलिमिव कितवात् शठः ॥

བཟང་མོ་འི་གྲོང་དུའོ། །

གཞན་གྱི་ཉེས་པ་མཐོང་སླ་སྟེ། །
སྦྱི་ནས་རང་ལས་གྲོང་བར་དཀའ། །
གཞན་གྱི་ཁ་ན་མ་མཐོ་བ། །
དེ་ཡིས་སྦྲུན་པ་བཞིན་དུ་འཕྱུར། །
རང་གི་ཁ་ན་མ་མཐོ་བ། །
རྒྱན་པོས་ཤོ་ངན་བཞིན་དུ་བསྐུང་། །

दूसरे का दोष देखना आसान है, किन्तु अपना (दोष) देखना कठिन है, वह (पुरुष) दूसरों के ही दोषों को भुसे की भाँति उड़ाता फिरता है, किन्तु अपने दोषों को वैसे ही ढाँकता है, जैसे शठ जुआरी से पासे को ।

Easily seen are the faults of others, but hard indeed to see are one's own. Like chaff one winnows others faults, but one's own one hides as a crafty gambler conceals a bad throw.

P 91 (XXVII, 1) P 132 V 252

བདག་ལས་གཞན་པའི་སྐྱོན་དག་ནི། །
ཕུབ་མ་གདོར་བ་ཇི་བཞིན་དུ། །
གཞན་གྱི་སྐྱོན་མཐོང་སླ་བ་སྟེ། །
རང་གི་སྐྱོན་ནི་མཐོང་བ་དཀའ། །
གཡོན་ཅན་ཆོ་ལོ་འཛེ་བ་ལྟར། །
རང་གི་དེ་ནི་སྦེད་པ་དང་། །

परवज्जानुपस्सिस्स, निच्चं उज्झानसञ्ञिनो ।
आसवा तस्स वड्ढन्ति, आरा सो आसवक्खया ॥१९॥

जेतवन | उज्झानसञ्ञी (थेर)

परवद्याऽनुदर्शिनो नित्यं उद्ध्यानसंज्ञिनः ।
आस्रवास्तस्य वर्द्धन्ते आराद् स आस्रवक्षयात् ॥

གཞན་གྱི་ཉེས་པ་རྗེས་མཐོང་ན། |
རྟག་ཏུ་འདུ་ཤེས་འཁྲུགས་པར་འགྱུར། |
དེ་ལ་ཟག་པ་འཕེལ་བར་འགྱུར། |
དེ་ནི་ཟག་པ་ཟད་ལ་རིང་། |

दूसरे के दोषों की खोज में रहने वाले, सदा हाय हाय करने वाले, पुरुष के आस्रव (=चित्तमल) बढ़ते हैं, वह आस्रवों के विनाश से दूर हटा हुआ है ।

The taints of one who is observant of the faults of others and who is ever irritable go on increasing. He is far from exhausting the taints.

P 91 (XXVII, 1) P 132 V 253

གཞན་གྱི་སྐྱོན་ལ་ལྟ་བྱེད་ཅིང་། |
རྟག་ཏུ་འཕྱས་ལོང་འདུ་ཤེས་ཅན། |
དེ་ཡིས་རིང་དུ་ཆོས་མི་མཐོང་། |
གཡོན་ཕྱུགས་ཆོས་ནི་རབ་ཏུ་འཕེལ། |

आकासेव पदं नत्थि, समणो नत्थि बाहिरे ।
पपञ्चाभिरता पजा, निप्पपञ्चा तथागता ॥२०॥

कुशीनगर (सुभद्द परिव्राजक)

आकाशे च पदं नाऽस्ति श्रमणोनाऽस्ति बहिः ।
प्रपंचाऽभिरताः प्रजा निष्प्रपंचास्तथागताः ॥

[1] རྩ་མཆོག་གྲོང་དུའོ། །

ནམ་མཁའ་ལ་ནི་ལམ་མེད་ད། །
ཕྱི་རོལ་པ་ལ་དགེ་སྦྱོང་མེད། །
འཇིག་རྟེན་སྤྲོས་ལ་མངོན་པར་དགའ། །
དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་སྤྲོས་དང་བྲལ། །

आकाश में पद (=चिह्न) नहीं, बाहर में श्रमण (=संन्यासी) नहीं रहता, लोग प्रपंच में लगे रहते हैं···। किन्तु तथागत बुद्ध प्रपंच-रहित होते हैं।

There is no trace to be found in the sky. The religious practice of virtue is not to be found in outer things (i. e. neither of these is to be found by looking in the wrong place for them). Mankind delights in worldliness. The Tathagatas (Buddhas) are free from worldliness.

---

1 ཀུ་ཤི་ན་ག་ར་ (རྩ་མཆོག་གྲོང་) སྟོན་པ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པའི་ཚུལ་བསྟན་པའི་གནས་ཁྱད་པར་ཅན་ཡིན་ནོ། །

आकासेव पदं नत्थि, समणो नत्थि बाहिरे।
सङ्खारा सस्सता नत्थि, नत्थि बुद्धानमिञ्जितं ॥२१॥

आकाशे च पदं नाऽस्ति श्रमणो नाऽस्ति बहिः।
संस्काराः शाश्वता न सन्ति, नास्ति बुद्धानामिङ्गितम् ॥

ནམ་མཁའ་ལ་ནི་ལམ་མེད་དེ། |
ཕྱི་རོལ་པ་ལ་དགེ་སྦྱོང་མེད། |
འདུས་བྱས་རྣམས་ལ་རྟག་པ་མེད། |
སངས་རྒྱས་རྣམས་ལ་ནི་གཡོ་བ་མེད། |

དྲི་མའི་སྐྱེ་ཚན་ཏེ། ལེའུ་བཅོ་བརྒྱད་པའོ། ||

आकाश में पद (=चिह्न) नहीं, बाहर में श्रमण (=संन्यासी) नहीं रहता, संस्कार शाश्वत नहीं है, (किन्तु) तथागत (=बुद्ध) में चंचलता नहीं होते हैं।

There is no trace to be found in the sky. The religious practice of virtue is not to be found in outer things. There is no compounded thing that is eternal. There is no instability in the Buddhas (i. e. they are not subject to change).

१९—धम्मट्ठवग्गो

न तेन होति धम्मट्ठो, येनत्थं सहसा नये।
यो च अत्थं अनत्थं च, उभो निच्छेय्य पण्डितो ॥१॥

जेतवन विनिच्छयमहामच्च (=न्यायाधीश)

न तेन भवति धर्मस्थो येनार्थं सहसा नयेत्।
यश्चाऽर्थं अनर्थं च उभौ निश्चिनुयात् पंडितः ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ། །

ཐུབ་ཚོད་དུ་ནི་དོན་འདྲེན་གང་། །
དེ་ལ་ཆོས་དང་ལྡན་པ་མེད། །
གང་གིས་དོན་དང་དོན་མ་ཡིན། །
གཉིས་ཀ་ངེས་འབྱེད་མཁས་པ་ཉིད།། །

सहसा जो अर्थ (=काम की वस्तु) को करता है, वह धर्म में अवस्थित नहीं कहा जाता। जो अर्थ-अनर्थ दोनों विचार कर काम करता है वही पण्डित है।

One is not just if one gives one's verdict arbitrarily. The wise man should investigate both right and wrong.

असाहसेन धम्मेन, समेन नयती परे।
धम्मस्स गुत्तो मेधावी, धम्मट्ठो ति पवुच्चति ॥२॥

असाहसेन धर्मेण समेन नयते परान्।
धर्मेण गुप्तो मेधावी धर्मस्थ इत्युच्यते ॥

ཐུབ་ཆོད་མེད་པར་ཕ་རོལ་རྣམས།
ཆོས་དང་མཐུན་པར་འདྲེན་བྱེད་པ།
ཆོས་ཀྱིས་སྐྱོང་བའི་བློ་ལྡན་ཏེ།
ཆོས་དང་ལྡན་པ་ཉིད་དུ་བརྗོད།

सहसा जो अर्थ (=काम की वस्तु) को करता है, वह धर्म में अवस्थित नहीं कहा जा सकता। पण्डित को चाहिए कि वह अर्थ, अनर्थ दोनों का विचार (करके) करें।

Considerately leading others according to the Dharma, the wise one is protected by the Dharma. He is said to be a guardian of the Dharma.

न तेन पण्डितो होति, यावता बहु भासति ।
खेमी अवेरी अभयो, पण्डितो ति पवुच्चति ॥३॥

जेतवन — छबग्गिय (भिक्षु)

न तावता पंडितो भवति यावता बहु भाषते ।
क्षेमी अवैरी अभयः पंडित इत्युच्यते ॥

ཇི་ཙམ་མང་དུ་སྨྲ་བྱེད་པ། ।
དེ་ཙམ་དུ་ནི་མཁས་པ་མིན། ।
བཟོད་ལྡར་ཁྲོ་མེད་འཇིགས་མེད་ནི། ।
མཁས་པ་ཞེས་བྱར་བརྗོད་པ་ཡིན། ।

बहुत भाषण करने से पण्डित नहीं होता। जो क्षेमवान् अवैरी और अभय होता है, वही पण्डित कहा जाता है।

A man is not learned simply because he talks much. He who is patient, friendly and fearless is said to be learned.

न तावता धम्मधरो, यावता बहु भासति ।
यो च अप्पं पि सुत्वान, धम्मं कायेन पस्सति ।
स वे धम्मधरो होति, यो धम्मं नप्पमज्जति ॥४७॥

जेतवन एकूदान (थेर)

न तावता धर्मंधरो यावता बहु भाषते ।
यश्चाल्पमपि श्रुत्वा धर्म्मं कायेन पश्यति ।
स वै धर्मंधरो भवति यो धर्मं न प्रमाद्यति ॥

ཇི་ཙམ་མང་དུ་སྨྲ་བྱེད་པ། ।
དེ་ཙམ་དུ་ནི་ཆོས་འཛིན་མིན། ।
གང་ཞིག་ཐོས་པ་ཆུང་ན་ཡང་། ।
ཆོས་ལ་ལུས་ཀྱིས་བལྟ་བྱེད་པ། ।
ཆོས་ལ་བག་མེད་མིན་པ་གང་། ।
དེ་ནི་ཆོས་དང་ལྡན་པར་འགྱུར། ।

बहुत बोलने से धर्मंधर (=धार्मिक ग्रन्थों का ज्ञाता) नहीं होता, जो थोड़ा भी सुनकर शरीर से धर्म का आचरण करता है, और जो धर्म में असावधानी (=प्रमाद) नहीं करता, वही धर्मंधर है ।

A man is not a holder of the 'Dharma' simply because he talks much. But whoever, although of little learning, looks at the Dharma through his body (i. e. puts in into practice) and is not heedless towards the Dharma, is indeed a holder of the Dharma.

न तेन थेरो सो होति, येनस्स पलितं सिरो ।
परिपक्को वयो तस्स, मोघजिण्णो ति वुच्चति ॥५॥

जेतवन लकुण्टक भद्दिय (थेर)

न तेन स्थविरो भवति येनाऽस्य पलितं शिरः ।
परिपक्वं वयस्तस्य मोघजीर्ण इत्युच्यते ॥

གང་གི་མགོ་བོ་སྐྲ་སྐྱུར་བ། །
དེ་ཡིས་གནས་བརྟན་མི་འགྱུར་ཏེ། །
དེ་ཡི་ན་ཚོད་ཡོངས་སྨིན་ཀྱང་། །
དོན་མེད་རྒན་པོ་བྱ་བར་བརྗོད། །

शिर (बाल के) पकने से थेर (=स्थविर, वृद्ध) नहीं होता, उसकी आयु परिपक्व हो गई (सही), (किन्तु) वह व्यर्थ का वृद्ध कहा जाता है ।

A man is not an Elder simply because his head is grey. His age is ripe, but he is called "grown old in-vain".

P 38 (XI. 11) P 137 V 260

མགོ་བོ་སྐྲ་བོར་གྱུར་བར་དུ། །
ན་དུང་རྒན་རབས་མ་ཚུད་པ། །
དེ་ནི་ལང་ཚོ་གདུགས་པ་སྟེ། །
དེ་ནི་རྒན་རླུན་ཞེས་བྱའོ། །

यम्हि सच्चं च धम्मो च, अहिंसा संयमो दमो ।
स वे वन्तमलो धीरो, थेरो इति पवुच्चति ॥६॥

यस्मिन् सत्यं च धर्मश्चाहिंसा संयमो दमः ।
स वै वान्तमलो धीरः स्थविर इत्युच्यते ॥

གང་ལ་བདེན་དང་ཆོས་དག་དང་། །
འཚེ་མེད་སྡོམ་དང་ཁྲིམས་ཡོད་པ། །
དྲི་མེད་བརྟན་པ་དེ་ཉིད་ནི། །
གནས་བརྟན་ཞེས་བྱར་རྗེས་སུ་བརྗོད། །

जिसमें सत्य, धर्म, अहिंसा, संयम और दम हैं, वही विगतमल, धीर और स्थविर कहा जाता है ।

In whom there is truth, virtue, harmlessness, restraint and control, the wise man who has cast out the impurities, he is indeed called an Elder.

P 38 (XI, 12) P 137 V 261

གང་ཞིག་དགེ་དང་སྡིག་པ་དག །
སྤངས་ཤིང་ཚངས་པར་སྤྱོད་པ་དང་། །
སྡེ་ཚོགས་སྤངས་ནས་སྤྱོད་བྱེད་པ། །
དེ་ནི་ཀུན་རབས་ཞེས་བྱའོ། །

न वाक्करणमत्तेन, वण्णपोक्खरताय वा।
साधुरूपो नरो होति, इस्सुकी मच्छरी सठो ॥७॥

जेतवन | बहुत से भिक्षु

न वाक्करणमात्रेण वर्णपुष्कलतया वा।
साधुरूपो नरो भ को मत्सरी शठः ॥

ཁ་དོག་དང་ནི་ཟོ་བཟང་དང་། ।
སྨྲ་བར་བྱེད་པ་འབའ་ཞིག་གིས། ।
ཕྲག་དོག་མ་རབས་ཕྲ་བའི་མི། ।
ལེགས་པའི་གཟུགས་སུ་མི་འགྱུར་རོ། ।

(यदि वह) ईर्ष्यालु, मत्सरी और शठ है; तो वक्ता होनेमात्र से, सुन्दर रूप होने से, आदमी साधु-रूप नहीं होता है।

The jealous, ignoble, common man, even if he has a beautiful face and great eloquence, does not there by gain a holy and inspiring presence.

यस्स चेतं समुच्छिन्नं, मूलघच्चं समूहतं।
स वन्तदोसो मेधावी, साधुरूपो ति वुच्चति ॥८॥

यस्य चैतत् समुच्छिन्नं मूलघातं समुद्रघतम्।
स वान्तदोषो मेधावी साधुरूप इत्युच्यते ॥

གང་ལ་དེ་རྣམས་རབ་ཆད་ཅིང་། |
རྩ་བ་དྲུང་ནས་ཕྱུང་བྱས་པ། |
སྐྱོན་མེད་བློ་དང་ལྡན་པ་ནི། |
ལེགས་པའི་གཟུགས་སུ་བརྗོད་པ་ཡིན། |

जिसके यह जड़मूल से बिलकुल उच्छिन्न हो गये हैं; जो विगतदोष, मेधावी है, वही साधु-रूप कहा जाता है।

But in whom these bad qualities are wholly cut off, uprooted and extinct, that intelligent man who has cast out his faults, he is known to have a holy and inspiring presence.

न मुण्डकेन समणो, अब्बतो अलिकं भणं ।
इच्छालोभसमापन्नो, समणो किं भविस्सति ॥९॥

जेतवन | हत्थक (भिक्षु)

न मुण्डकेन श्रमणोऽव्रतोऽलीकं भणन् ।
इच्छालाभसमापन्नः श्रमणः कि भविष्यति ॥

བརྟུལ་ཞུགས་མེད་དང་བརྫུན་སྨྲ་བ།། |
མགོ་བོ་ཟླུམ་པས་དགེ་སྦྱོང་མིན། |
འདོད་དང་ཆེད་ལ་ཞུགས་གྱུར་པ། |
དགེ་སྦྱོང་དུ་ནི་ཇི་ལྟར་འགྱུར། |

जो व्रतरहित, मिथ्याभाषी है, वह मुण्डित होने मात्र से श्रमण नहीं होता । इच्छा लाभ से भरा (पुरुष), क्या श्रमण होगा ?

Not by a shaven head does an undisciplined man who utters lies become a saint. How will he be a saint, who is full of desire and greed ?

P 38 (XI, 13) | P 139 V 264

བརྟུལ་ཞུགས་མེད་ཅིང་རྫུན་སྨྲ་ན། |
མགོ་བོ་བྲེགས་ཙམ་དགེ་སྦྱོང་མིན། |
རྨོངས་པ་འདོད་ལ་ཞུགས་པ་དག |
ཅི་ག་དགེ་སྦྱོང་ཡིན་ནམ་ཀྱེ། |

यो च समेति पापानि, अणुं थूलानि सब्बसो ।
समितत्ता हि पापानं, समणो ति पवुच्चति ॥१०॥

यश्च शमयति पापानि अणूनि स्थूलानि सर्वशः ।
शमितत्त्वाद्धि पापानां श्रमण इत्युच्यते ॥

གང་ཞིག་སྡིག་པ་རགས་པ་དང་། །
ཕྲ་མོ་ཐམས་ཅད་ཞི་བྱེད་པ། །
སྡིག་པ་ཞི་བ་ཉིད་ཀྱིས་ཕྱིར། །
དགེ་སྦྱོང་ཞི་བ་ཞེས་བྱར་བརྗོད། །

जो छोटे-बड़े पापों को सर्वथा शमन करनेवाला है; पाप को शमित होने के कारण वह समण (=श्रमण) कहा जाता है।

He who wholly subdues all his sins both crude and subtle is called a saint, because he has pacified all evil.

P 38 (XI, 15) P 139 V 265

བརྡུལ་ཞུགས་མེད་ཅིང་རྫུན་སྨྲ་ན། །
མགོ་བོ་བྲེགས་ཙམ་དགེ་སྦྱོང་མིན། །
གང་དག་སྡིག་པ་ཆེ་ཕྲ་དག །
ཀུན་ལ་བརྟགས་ནས་བྱེད་པ་དང་། །
སྡིག་པ་ཞི་བ་དེ་དག་ནི། །
དགེ་སྦྱོང་ཉིད་ཅེས་བརྗོད་པར་བྱ། །

न तेन भिक्खु सो होति, यावता भिक्खते परे।
विस्सं धम्मं समादाय, भिक्खु होति न तावता ॥११॥

जेतवन कोई ब्राह्मण

न तावता भिक्षुः [स] भवति यावता भिक्षते परान्।
विश्वं धर्मं समादाय भिक्षुर्भवति न तावता ॥

ཇི་ཙམ་གཞན་ལ་སློང་བྱེད་པ། །
དེ་ཙམ་དུ་ནི་དགེ་སློང་མིན། །
ཆོས་རྣམས་རྫོགས་པར་ལེན་པ་ནི། །
དགེ་སློང་ཡིན་གྱི་དེ་ཙམ་མིན། །

दूसरों से भिक्षा माँगने मात्र से भिक्षु नहीं होता, (अपितु) सारे धर्मों का ग्रहण करके भिक्षु होता है, उतने मात्र से नहीं।

Therefore one is not a Bhikshu (a developer of virtue) simply because one begs. Only he who completely adopts all of the Dharma is a Bhikshu, and not any others.

योध पुञ्ञं च पापं च, बाहेत्वा ब्रह्मचरियवा ।
सङ्खाय लोके चरति, स वे भिक्खू ति वुच्चति ॥१२॥

जेतवन कोई ब्राह्मण

य इह पुण्यं च पापं च वाहयित्वा ब्रह्मचर्यवान् ।
संख्याय लोके चरति स वै भिक्षुरित्युच्यते ॥

གང་ཞིག་བསོད་ནམས་སྡིག་པ་དག །
བོར་ནས་ཚངས་པར་སྤྱོད་ལྡན་ཞིང་།།
འཇིག་རྟེན་གྲངས་སུ་སྤྱོད་བྱེད་པ། །
དེ་ལ་དགེ་སློང་ཞེས་བྱར་བརྗོད། །

जो यहाँ पुण्य और पाप को छोड़ ब्रह्मचारी बन ज्ञान के साथ लोक में विचरता है, वह भिक्षु कहलाता है ।

He who has abandoned both merit and demerit, he who is chaste, he who lives with understanding in the world, he indeed, is called a Bhikshu.

न मोनेन मुनी होति, मूळ्हरूपो अविद्दसु ।
यो च तुलं व पग्गय्ह, वरमादाय पण्डितो ॥१३॥

जेतवन | तीर्थिक

न मौनेन मुनिर्भवति मूढरूपोऽविद्वान् ।
यश्च तुलामिव प्रगृह्य परमादाय पंडितः ॥

བླུན་པོ་འདི་ངང་ཚུལ་རིག་བྲལ་བ། །
སྨྲ་བཅད་ཙམ་པས་ཐུབ་པ་མིན། །
མཁས་པ་གང་ཞིག་སྲང་བཞིན་དུ། །
མཆོག་དུ་བླང་བྱ་འཛིན་བྱེད་ཅིང་། །

अविद्वान् और मूढ़समान (पुरुष सिर्फ) मौन होने से मुनि नहीं होता, जो पण्डित तुला की भाँति पकड़कर उत्तम (तत्त्व) को ग्रहण कर……

Not by silence (alone) does he who is dull and ignorant become a sage. But the wise man who, as if holding a pair of scales, embraces the best,

पापानि परिवज्जेति, स मुनि तेन सो मुनि ।
यो मुनाति उभो लोके, मुनि तेन पवुच्चति ॥१४॥

पापानि परिवर्जयति स मुनिस्तेन स मुनिः ।
यो मनुत उभौ लोकौ मुनिस्तेन प्रोच्यते ॥

སྡིག་པ་འདོར་བའི་ཐུབ་པ་དེ། ।
དེ་ཡི་ཕྱིར་ན་ཐུབ་པ་སྟེ། ।
གང་གིས་འཇིག་རྟེན་གཉིས་འཇལ་བ། ।
དེའི་ཕྱིར་ཐུབ་པ་ཞེས་བརྗོད། ।

......पापों का परित्याग करता है, वह मुनि है, और उक्त प्रकार से मुनि होता है । चूँकि वह दोनों लोकों का मनन करता है, इसलिए वह मुनि कहा जाता है ।

And shuns evil, is a sage, he is for that very reason a sage. He that understands both worlds (of good and bad) is on that very account called a sage.

न तेन अरियो होति, येन पाणानि हिंसति ।
अहिंसा सब्बपाणानं, अरियो ति पवुच्चति ॥१५॥

जेतवन | अरिय बालिसिक

न तेनाऽऽर्यो भवति येन प्राणान् हिनस्ति ।
अहिंसया सर्वप्राणानां आर्य इति प्रोच्यते ॥

གང་གིས་སྲོག་ནི་འགུམ་བྱེད་པ། |
དེས་ན་འཕགས་པར་མི་འགྱུར་དེ། |
སྲོག་ཆགས་ཀུན་ལ་མི་འཚེ་བ། |
འཕགས་པ་ཞེས་བྱར་བརྗོད་པ་ཡིན། |

प्राणियों का हिंसा करने से (कोई) आर्य नहीं होता, सभी प्राणियों की हिंसा न करने से (उसे) आर्य कहा जाता है ।

By killing living beings one does not become an Arya. By nonkilling towards all living beings one is called an Arya.

न सीलब्बतमत्तेन, बाहुसच्चेन वा पन ।
अथ वा समाधिलाभेन, विवित्तसयनेन वा ॥१६॥

जेतवन — बहुत से शील आदि-युक्त भिक्षु

न शीलव्रतमात्रेण बाहुश्रुत्येन वा पुनः ।
अथवा समाधिलाभेन विविच्य शयनेन वा ॥

ཚུལ་ཁྲིམས་བརྟུལ་ཞུགས་ཙམ་གྱིས་སམ། ।
མང་ཐོས་ཀྱིས་ཀྱང་མ་ཡིན་ལ། ।
འོན་ཏེ་ཏིང་འཛིན་ཐོབ་པས་སམ། ।
དབེན་པ་ཉིད་དུ་ཉལ་བས་ཀྱང་། ।

केवल शील और व्रत से, बहुश्रुत होने (मात्र) से, या (केवल) समाधिलाभ से, या एकान्त में शयन करने से……

Not only by morality and firm discipline, not only by much learning, not by attainment of concentration, nor by lonely lodging,

फुसामि नेक्खम्मसुखं, अपुथुज्जनसेवितं ।
भिक्खु विस्सासमापादि, अप्पत्तो आसवक्खयं ॥१७॥

स्पृशामि नैष्कर्म्यसुखं अपृथग्जनसेवितम् ।
भिक्षो ! विश्वासं मा पादीः अप्राप्त आस्रवक्षयम् ॥

སོ་སྐྱེ་རྣམས་ཀྱིས་མ་བསྟེན་པའི། །
བྱ་བྲལ་བདེ་བ་བདག་གིས་རེག །
ཟག་པ་ཟད་པ་མ་ཐོབ་ཚུན། །
དགེ་སློང་ངལ་བསོ་མ་བྱེད་ཅིག །

ཆོས་ལྡན་གྱི་སྡེ་ཚན་དེ། ལེའུ་བཅུ་དགུ་པའོ། །

...पृथग्जन (=अज्ञ) जिसे नहीं सेवन कर सकते, उस नैष्कर्म्य (=निर्वाण) सुख को मैं अनुभव नहीं कर रहा हूँ। हे भिक्षुओ ! जब तक आस्रवों (=चित्तमलों) का क्षय न हो जाय, तब तक तुम चुप न बैठे रहो।

Did I reach the happiness of freedom from all dualistic activity, which no worldling can attain. O mendicants, do not relax and rest until you have attained the extinction of the taints.

२०—मग्गवग्गो

मग्गानट्ठङ्गिको सेट्ठो, सच्चानं चतुरो पदा ।
विरागो सेट्ठो धम्मानं, द्विपदानं च चक्खुमा ॥ १ ॥

जेतवन | पाँच सौ भिक्षु

मार्गाणामष्टांगिकः श्रेष्ठः सत्यानां चत्वारि पदानि ।
विरागः श्रेष्ठो धर्माणां द्विपदानां च चक्षुष्मान् ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ། །

ལམ་རྣམས་དག་ལམ་ཡན་ལག་བརྒྱད། །
བདེན་པ་རྣམས་ལས་ཚིགས་ཀང་བཞི། །
ཆོས་རྣམས་ལས་ནི་ཆགས་བྲལ་དང་། །
རྐང་གཉིས་རྣམས་ལས་སྤྱན་ལྡན་མཆོག །

मार्गों में अष्टांगिक मार्ग श्रेष्ठ है, सत्यों में चार पद (=चार आर्यसत्य) श्रेष्ठ हैं, धर्मों में वैराग्य श्रेष्ठ है, द्विपदों (=मनुष्यों) में चक्षु मान (=ज्ञान-नेत्रधारी, बुद्ध) श्रेष्ठ हैं।

The best of paths is the Eightfold Path. (The eight fold path consists of 1. Right knowledge, 2. Right thoughts, 3. Right speech, 4. Right action, 5. Right livelihood, 6. Right effort, 7. Right mindfulness, and 8. Right concentration). The best of truths are the Four Noble Truths. (The Four Noble Truths are the Noble Truths of Suffering, of the Cause of Suffering, of the Destruction of Suffering, and the Path leading to the Destruction of Suffering, which is the Eightfold Path) The best of conditions is freedom from attachment. The best of bipeds (men) is the Seeing One (the Buddha).

एसो व मग्गो नत्थञ्ञो, दस्सनस्स विसुद्धिया ।
एतञ्हि तुम्हे पटिपज्जथ, मारस्सेतं पमोहनं ॥२॥

एष वो मार्गो नाऽस्त्यन्यो दर्शनस्य विशुद्धये ।
एतं हि यूयं प्रतिपद्यध्वं मारस्यैष प्रमोहनः ॥

མཐོང་བ་རྣམ་པར་དག་པ་ལ། ।
ལམ་ནི་འདི་ལས་གཞན་མ་མཆིས། ।
ཁྱེད་ནི་འདི་ལ་འཇུག་པར་མཛོད། ।
འདི་ལ་བདུད་ནི་རབ་ཏུ་རྨོངས། ।

दर्शन (ज्ञान) की विशुद्धि के लिए यही मार्ग है, दूसरा नहीं (भिक्षुओ); इसी पर तुम आरूढ़ होओ, यही मार को मूर्छित करने वाला है ।

This is the Path; there is none other that leads to the completely pure vision (understanding). You must follow this Path, for that will be the confusion (and defeat) of Mara.

P 11 (274) P 145 V 274

ལྟ་བ་རྣམ་པར་དག་བྱེད་དང་། ।
ལམ་འདི་མ་གཏོགས་གཞན་མེད་པས། །
ཉིང་ངེ་འཇོན་ལ་རབ་ཞུགས་དེ། ।
བདུད་ཀྱི་འཆིང་བ་སྤྲང་བར་གྱིས། ।

एतञ्हि तुम्हे पटिपन्ना, दुक्खस्सन्तं करिस्सथ ।
अक्खातो वो मया मग्गो अञ्ञाय सल्लकन्तनं ॥३॥

जेतवन

पाँच सौ भिक्षु

एतं हि यूयं प्रतिपन्ना दुःखस्यान्तं करिष्यथ ।
आख्यातो वै मया मार्ग आज्ञाय शल्य-संस्थानम् ॥

ཁྱེད་ཅག་འདི་ལ་ཞུགས་པ་ཡིས། །
སྡུག་བསྔལ་མཐའ་མར་བྱེད་པར་འགྱུར། །
ཚེར་མའི་གཞི་ནི་ཀུན་ཤེས་ནས། །
ལམ་འདི་བདག་གིས་བཤད་པ་ཡིན། །

इस (मार्ग) पर आरूढ हो तुम दुःख का अन्त कर सकोगे, (स्वयं) जानकर (राग आदि के विनाश में) शल्य समान मार्ग को मैंने उपदेश कर दिया।

By staying on this Path you will make an end of your sorrows. I teach this path after having removed all the thorns (of the troublesome passions).

तुम्हेहि किच्चमातप्पं अक्खातारो तथागता ।
पटिपन्ना पमोक्खन्ति, झायिनो मारबन्धना ॥४॥

युष्माभिः कार्यं आतप्यं आख्यातारस्तथागताः ।
प्रतिपन्नाः प्रमोक्ष्यन्ते ध्यायिनो मारबन्धनात् ॥

དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་གསུངས་ཙམ་སྟེ།།
ཁྱེད་ཅག་ལས་ལ་འབད་པར་མཛོད། །
བསྒོམ་པས་སྒོམས་པར་ཞུགས་པ་ཡིས། །
བདུད་ཀྱི་འཆིང་བ་རྣམ་གྲོལ་འགྱུར། །

कार्य के लिए तुम्हें उद्योग करना है, तथागतों (=बुद्धों) का कार्य उपदेश कर देना है, (तदनुसार मार्ग पर) आरूढ़ हो ध्यान में रत पुरुष मार के बन्धन से मुक्त हो जायेंगे।

You yourselves must strive. The Tathagatas (Buddhas, those who have gone from samsara) only teach (it is you who must put it into practice). Those who by meditation enter deep awareness (samadhi) are freed from the bonds of Mara.

सब्बे सङ्खारा अनिच्चा ति, यदा पञ्ञाय पस्सति ।
अथ निब्बिन्दति दुक्खे, एस मग्गो विसुद्धिया ॥५॥

जेतवन | पाँच सौ भिक्षु

[अनित्य-लक्षणम्]

सर्वे संस्कारा अनित्या इति यदा प्रज्ञया पश्यति ।
अथ निर्विन्दति दुःखानि, एष मार्गो विशुद्धये ॥

འདུས་བྱས་ཐམས་ཅད་མི་རྟག་ཅེས། །
གང་ཚེ་ཤེས་རབ་ཀྱིས་མཐོང་ན། །
སྡུག་བསྔལ་དག་གིས་ཚུགས་མི་འགྱུར། །
འདི་ནི་རྣམ་དག་ལམ་ཡིན་ནོ། །

सभी संस्कृत (=कृत, निर्मित, बनी) चीजें अनित्य हैं; यह जब प्रज्ञा से देखता है, तब सभी दुःखों से निर्वेद (= विराग) को प्राप्त होता है, यही मार्ग (चित्त) शुद्धि का है ।

"All compounded things are impermanent". When through wisdom this is realised, one cannot then be harmed by suffering. This is the Path of purity.

P 5 (277) | P 146 V 277

འདུ་བྱེད་ཐམས་ཅད་མི་རྟག་པར། །
གང་ཚེ་ཤེས་རབ་ཀྱིས་མཐོང་བ། །
དེ་ཚེ་སྡུག་བསྔལ་ལས་ཡིད་འབྱུང་། །
ལམ་འདི་རྣམ་པར་དག་པར་འགྱུར། །

सब्बे सङ्खारा दुक्खा ति, यदा पञ्ञाय पस्सति ।
अथ निब्बिन्दति दुक्खे, एस मग्गो विसुद्धिया ॥६॥

[दुःख-लक्षणम्]

सर्व संस्कारा दुःखा इति यदा प्रज्ञया पश्यति ।
अथ निर्विन्दति दुःखानि, एष मार्गो विशुद्धये ॥

འདུས་བྱས་ཐམས་ཅད་སྡུག་བསྔལ་ཞེས། །
གང་ཚེ་ཤེས་རབ་ཀྱིས་མཐོང་ན། །
སྡུག་བསྔལ་དག་གིས་ཚུགས་མི་འགྱུར། །
འདི་ནི་རྣམ་དག་ལམ་ཡིན་ནོ། །

सभी संस्कृत (चीजें) दुःखमय हैं। यह सब जब प्रज्ञा से देखता है, तब सभी दुःखों से निर्वेद (=विराग) को प्राप्त होता है, यही मार्ग (चित्त-) शुद्धि का है।

"All compounded things are sorrowful." When through wisdom this is realised, one cannot then be harmed by suffering. This is the Path of purity.

P 9 (278) P 147 V 278

འདུ་བྱེད་ཐམས་ཅད་སྡུག་བསྔལ་བར། །
གང་ཚེ་ཤེས་རབ་ཀྱིས་མཐོང་བ། །
དེ་ཚེ་སྡུག་བསྔལ་ལས་ཡིད་འབྱུང་། །
ལམ་འདི་རྣམ་པར་དག་པར་འགྱུར། །

सब्बे धम्मा अनत्ता ति, यदा पञ्ञाय पस्सति ।
अथ निब्बिन्दति दुक्खे, एस मग्गो विसुद्धिया ॥७॥

[अनात्म-लक्षणम्]

सर्वे धर्मा अनात्मान इति यदा प्रज्ञया पश्यति ।
अथ निर्विन्दति दुःखानि एष मार्गो विशुद्धये ॥

ཆོས་རྣམས་ཐམས་ཅད་བདག་མེད་ཅེས། །
གང་ཚེ་ཤེས་རབ་ཀྱིས་མཐོང་ན། །
སྡུག་བསྔལ་དག་གིས་ཚུགས་མི་འགྱུར། །
འདི་ནི་རྣམ་དག་ལམ་ཡིན་ནོ། །

सभी धर्म (=पदार्थ) बिना आत्मा के हैं, यह जब प्रज्ञा से देखता है, तब सभी दुःखों से निर्वेद (=विराग) को प्राप्त होता है, यही मार्ग (चित्त-) शुद्धि का है।

"All phenomena are without inherent self-nature." When through wisdom this is realised, one cannot then be harmed by suffering. This is the Path of purity.

P 8 (279) P 147 V 279

འདུ་བྱེད་ཐམས་ཅད་བདག་མེད་པར།།
གང་ཚེ་ཤེས་རབ་ཀྱིས་མཐོང་བ། །
དེ་ཚེ་སྡུག་བསྔལ་ལས་ཡིད་འབྱུང་།།
ལམ་འདི་རྣམ་པར་དག་པར་འགྱུར།།

उट्ठानकालम्हि अनुट्ठहानो,
युवा बली आलसियं उपेतो।
संसन्नसङ्कप्पमनो कुसीतो,
पञ्ञाय मग्गं अलसो न विन्दति ॥८॥

जेतवन (योगी) तिस्स (थेर)

उत्थानकालेऽनुत्तिष्ठान् युवा बली आलस्यमुपेतः।
संसन्न-संकल्प-मनाः कुसीदः प्रज्ञया मार्गं अलसो न विन्दति॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ། །

ལྡང་བའི་དུས་སུ་མི་ལྡང་བ། །
གཞོན་ནུ་སྟོབས་ལྡན་ལེ་ལོ་ཅན། །
དྲངས་པ་ཀུན་རྟོག་ཡིད་ཞན་པའི། །
ལེ་ལོས་ཤེས་རབ་ལམ་མི་རྙེད། །

जो उट्ठान (=उद्योग) के समय उट्ठान न करनेवाला, युवा और बली होकर (भी) आलस्य से युक्त होता है, मन के संकल्पों को जिसने गिरा दिया है, और जो कुसीदी (=दीर्घसूत्री) है, वह आलसी (पुरुष) प्रज्ञा के मार्ग को नहीं प्राप्त कर सकता।

One who does not rouse himself when it is time to rise, who though young and strong, is slothful and weak in his understanding of pure thoughts, that lazy, idle man will not find the Path of Wisdom.

P 126 (XXXI, 33) P 148 V 280

ལྡང་བའི་དུས་ཚོ་འདུག་པར་བྱེད་པ་དང་། །
ལང་ཚོ་སྟོབས་ལྡན་མི་འབད་ཁྲིམ་འདུག་དང་། །
བསམ་པ་རྨོགས་ཚོ་ལེ་ལོ་བྱེད་པ་ཡི། །
མི་ཡིས་ཤེས་རབ་ལམ་རྟོགས་མི་འགྱུར་རོ། །

वाचानुरक्खी मनसा सुसंवुतो,
कायेन च अकुसलं न कयिरा ।
एते तयो कम्मपथे विसोधये,
आराधये मग्गमिसिप्पवेदितं ॥९॥

राजगृह (वेणुवन) (शूकर-प्रेत)

वाचाऽनुरक्षी मनसा सुसंवृतः
कायेन चाऽकुशलं न कुर्यात् ।
एतान् त्रीन कर्मपथान् विशोधयेत्,
आराधयेत् मार्गं ऋषिप्रवेदितम् ॥९॥

འོད་མའི་ཚལ་དུའོ། །

ངག་རྣམས་བསྲུང་ཞིང་ཡིད་ནི་ལེགས་པར་སྡུར། །
ལུས་ཀྱིས་ཀྱང་ནི་མི་དགེ་མི་བྱ་སྟེ། །
ལས་ལམ་གསུམ་པོ་འདི་ནི་རྣམ་དག་པ། །
དྲང་སྲོང་གསུངས་པའི་ལམ་ལ་བརྟེན་པར་འགྱུར།།

जो वाणी की रक्षा करनेवाला, मन से संयमी रहे, तथा काया से पाप न करे; इन (मन, वचन, काय) तीनों कर्मपथों की शुद्धि करे, और ऋषि (=बुद्ध) के जतलाये धर्म का सेवन करे।

Watchful of speech and well restrained in mind, let him do nothing unvirtuous with his body. Let him purify these three ways of action, and win the Path realised by the Sages.

योगा वे जायती भूरि, अयोगा भूरिसङ्खयो ।
एतं द्वेधापथं ञत्वा, भवाय विभवाय च ।
तथात्तानं निवेसेय्य, यथा भूरि पवड्ढति ॥१०॥

जेतवन पोठिल (थेर)

योगाद् वै जायते भूरि अयोगाद् भूरिसंक्षयः ।
एतं द्वेधापथं ज्ञात्वा भवाय विभवाय च ।
तथाऽऽत्मानं निवेशयेद् यथा भूरि प्रवर्धते ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ། །

རྣལ་འབྱོར་ལས་ནི་ཕུན་ཚོགས་སྐྱེ། །
རྣལ་འབྱོར་མིན་ལས་ཕུན་ཚོགས་འཛད། །
འབྱོར་པ་དང་ནི་འཕོང་པ་སྟེ། །
ལམ་འདི་རྣམ་གཉིས་ཤེས་བྱས་ནས། །
ཇི་ལྟར་ཕུན་ཚོགས་རབ་འཕེལ་བ། །
དེ་ལྟར་བདག་ཉིད་ངེས་འཛུག་བྱ། །

(मन के) योग (=संयोग) से भूरि (=ज्ञान) उत्पन्न होता है, अयोग से भूरि का क्षय होता है। लाभ और विनाश के इन दो प्रकार के मार्गों को जानकर, अपने को इस प्रकार रखें, जिससे कि भूरि की वृद्धि होवे।

From meditation wisdom rises, without meditation wisdom wanes. Knowing this twofold path of gain and less, let a man so conduct himself that wisdom may increase.

वनं छिन्दथ मा रुक्खं, वनतो जायते भयं।
छेत्वा वनं च वनथं च, निब्बना होथ भिक्खवो ॥११॥

जेतवन — कोई वृद्ध भिक्षु

वनं छिन्धि मा वृक्षं वनतो जायते भयम्।
छित्वा वनं च वनथं च निर्वाणा भवत भिक्षव: ॥

ཟློན་པ་ཞིག་ལ་ནགས་ཚལ་ཆོད། |
ནགས་ཚལ་ལས་ནི་འཇིགས་པ་སྐྱེ། |
ནགས་དང་རྩ་བ་བཅད་བྱས་ན། |
དགེ་སློང་མྱ་ངན་འདའ་བའ་འགྱུར། |

वन को काटो, वृक्ष को मत; वन से भय उत्पन्न होता है, भिक्षुओ! वन और झाड़ी को काटकर निर्वाण को प्राप्त हो जाओ।

Cut down the forest (of troublesome defilements), not just a single tree. From the forest springs fear. Cutting the forest and its undergrowth, O Bhikshus, you will gain Nirvana.

P 58 (XVIII, 3) — P 149 V 283

ནགས་ཚལ་ལས་ནི་འཇིགས་སྐྱེས་ཕྱིར། |
ནགས་ཚལ་བཅད་ཀྱི་ཤིང་མ་ཡིན། |
ནགས་དང་ནགས་སྦྱོར་ཆོད་ཅིག་དང་། |
དགེ་སློང་མྱ་ངན་འདའ་བར་འགྱུར། |

याव हि वनथो न छिज्जति,
अणुमत्तो पि नरस्स नारिसु ।
पटिबद्धमनो व ताव सो,
वच्छो खीरपको व मातरि ॥१२॥

यावद्धि वनथो न छिद्यतेऽणुमात्रोऽपि नरस्य नारीषु ।
प्रतिबद्धमनाः नु तावत् स वत्सःक्षीरप इव मातरि ॥

ཇི་སྲིད་མི་ནི་བུད་མེད་ལ། །
འདོད་པ་རྡུལ་ཙམ་མ་ཆོད་ཀྱང་། །
ཕྲུག་གུ་འོ་འཐུང་མ་ལ་བཞིན། །
དེ་སྲིད་དེ་ནི་ཕྱིར་ཞིང་འཆིང་། །

जब तक अणुमात्र भी स्त्री में पुरुष की कामना अखण्डित रहती है, तब तक दूध पीनेवाला बछड़ा जैसे माता में आबद्ध रहता है, वैसे ही वह पुरुष बँधा रहता है ।

For as long as a man's desire for women. however slight, is not destroyed, then for just so long is his mind attached to phenomenal existence, like a sucking calf to its mother.

P 58 (XVIII, 4) P 150 V 284

གལ་ཏེ་ནགས་སྐྱོར་མ་བཅད་ན། །
ཕྲ་རབ་ཀྱིས་ཀྱང་མི་རྣམས་སྐྱེ། །
མ་དྲང་ནུ་ཞོ་འདོད་བེའུ་བཞིན། །
དེ་སེམས་ཡིད་ནི་རབ་ཏུ་འཆིང་། །

उच्छिन्न सिनेहमत्तनो, कुमुदं सारदिकं व पाणिना ।
सन्तिमग्गमेव ब्रूहय, निब्बानं सुगतेन देसितं ॥१३॥

जेतवन सुवण्णकार (थेर)

उच्छिन्धि स्नेहमात्मनः कुमुदं शारदिकमिव पाणिना ।
शान्तिमार्गमेव बृहयं निर्वाणं सुगतेन देशितम् ॥

སྟོན་ཀའི་ཀུན་ད་ལག་པས་བཞིན། །
བདག་ཉིད་གཅེས་འཛིན་གཅོད་པར་མཛོད། །
བདེ་བར་གཤེགས་གསུངས་མྱ་ངན་འདས། །
ཞི་བའི་ལམ་ཉིད་ལྷུར་ལེན་མཛོད། །

हाथ से शरद् (ऋतु) के कुमुद की भाँति आत्मस्नेह को उच्छिन्न कर डालो, सुगत (=बुद्ध) द्वारा उपदिष्ट (इस) शान्तिमार्ग का आश्रय लो ।

Cut off the love of self as you would pluck an autumn lily with the hand. Cultivate that very Path to the peace of Nirvana that has been taught by the Sugata (Buddha).

P 58 (XVIII, 5) P 150 V 285

ལག་པས་སྟོན་ཀའི་པདྨ་ལྟར། །
བདག་ལ་དགའ་བ་བཅད་ནས་སུ། །
རྒྱལ་གསུངས་མྱ་ངན་འདའ་བའི་ཕྱིར། །
ཞི་བའི་ལམ་ཉིད་བསྐྱེད་པར་གྱིས། །

इध वस्सं वसिस्सामि, इध हेमन्तगिम्हिसु ।
इति बालो विचिन्तेति, अन्तरायं न बुज्झति ॥१४॥

जेतवन (महाधनी वणिक)

इह वर्षासु वसिष्यामि इह हेमन्तग्रीष्मयोः ।
इति बालो विचिन्तयति, अन्तरायं न बुध्यते ॥

མཉན་ཡོད་དུ་ཚོང་པ་ཆེ། །

འདིར་ནི་དབྱར་དང་འདི་ཉིད་དུ། །
དགུན་དང་དཔྱིར་དུས་ང་སྡོད་ཅེས། །
བླུན་པོ་དག་ནི་སེམས་བྱེད་དེ། །
བར་དུ་གཅོད་པ་རིག་མི་འགྱུར། །

यहाँ वर्षा में बसूँगा, यहाँ हेमन्त और ग्रीष्म में (बसूँगा)—मूढ़ इस प्रकार सोचता है, (और) अन्तराय (=विघ्न) को नहीं बूझता।

"Here will I live in the (monsoon) rains, here in autumn and summer." Thus the fool muses, thinking not of the obstacle (of death).

P.7 (I, 37) P 151 V 286

དགུན་ཀ་དང་ནི་དཔྱིད་ཀ་དང་། །
དབྱར་ཀ་འདི་དག་བྱའོ་ཞེས། །
བྱིས་པ་རྣམ་པར་སེམས་བྱེད་པས། །
བར་ཆད་མཐོང་བར་མ་གྱུར་ཏོ། །

तं पुत्तपसुसम्मत्तं, ब्यासत्तमनसं नरं।
सुत्तं गामं महोघो व, मच्चु आदाय गच्छति ॥१५॥

जेतवन | किसा गोतमी (थेरी)

तं पुत्र-पशु-सम्मतं व्यासक्तमनसं नरम्।
सुप्तं ग्रामं महौघ इव मृत्युरादाय गच्छति ॥

ཡོངས་སྲུ་ཆགས་པའི་ཡིད་ལྡན་མི། །
བུ་དང་ཕྱུགས་རྣམས་ལྷན་ཅིག་ཏུ། །
ཞ་འོད་ཆེན་པོས་གཉིད་ལོག་པའི། །
གྲོང་བཞིན་འཆི་བས་འཁྱེར་ཏེ་འགྲོ། །

सोये गाँव को जैसे बड़ी बाढ़ (बहा ले जाये), वैसे ही पुत्र और पशु में लिप्त आसक्त (-चित्त) पुरुष को मौत ले जाती है।

As a great flood carries off a sleeping village, death carries off the man whose mind is set on children and cattle.

P 7 (I, 38) | P 151, V 287

བུ་དང་ནོར་ཕྱུགས་འཁོར་པ་ལ། །
མི་ཡི་ཡིད་ནི་རྣམ་ཆགས་པ། །
འཆི་བདག་གིས་ནི་ལྷངས་ནས་འགྲོ། །
ཉལ་གྲོང་ཆུ་བོས་བདས་པ་བཞིན། །

न सन्ति पुत्ता ताणाय, न पिता ना पि बन्धवा ।
अन्तकेनाधिपन्नस्स, नत्थि ञातीसु ताणता ॥१६॥

जेतवन — पटाचार (थेरी)

न सन्ति पुत्रास्त्राणाय न पिता नाऽपि बान्धवाः ।
अन्तकेनाऽधिपन्नस्य नाऽस्ति ज्ञातिषु त्राणता ॥

བུ་ཡིས་སྐྱོབ་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །
ཕ་ཡིས་མ་ཡིན་གཉེན་གྱིས་མིན། །
འཆི་བས་དབང་དུ་བྱས་པ་ནི། །
ཉ་ལག་རྣམས་ཀྱིས་སྐྱོབ་པ་མིན། །

पुत्र रक्षा नहीं कर सकते, न पिता, न बन्धुलोग ही। जब मृत्यु पकड़ती है तो जातिवाले रक्षक नहीं हो सकते।

Sons provide no protection, nor does father nor relations. For him who is overcome by death there is no protection in kinsmen.

P 7 (I, 39) — P 152 V 288

འཆི་བའི་དུས་ལ་བབ་པ་ན། །
བུ་རྣམས་སྐྱབས་སུ་མི་འགྱུར་ཞིང་། །
ཕ་ཡང་མ་ཡིན་གཉེན་འདུན་མིན། །
ཁྱོད་ལ་སྐྱབས་སུ་འགྱུར་བ་མེད། །

एतमत्थवसं ञत्वा, पण्डितो सीलसंवुतो ।
निब्बानगमनं मग्गं, खिप्पमेव विसोधये ॥१७॥

एतमर्थवशं ज्ञात्वा पंडितः शीलसंवृतः ।
निर्वाणगमनं मार्गं क्षिप्रमेव विशोधयेत् ॥

དོན་གྱི་དབང་འདི་ཤེས་བྱས་ནས། །
ཚུལ་ཁྲིམས་སྡོམ་ལྡན་མཁས་རྣམས་ཀྱིས། །
མྱ་ངན་འདས་པར་འགྲོ་བའི་ལམ། །
མྱུར་དུ་རྣམ་པར་དག་པར་མཛོད། །

ལམ་གྱི་སྡེ་ཚན་ཏེ། ལེའུ་ཉི་ཤུ་པའོ། །

इस बात को जानकर पण्डित (नर) शीलवान् हो, निर्वाण की ओर ले जानेवाले मार्ग को शीघ्र ही साफ करे ।

Understanding this fact, let the wise man, restrained by morality, quickly clear the way that leads to freedom from suffering (Nirvana).

२१—पकिण्णकवग्गो

मत्तासुखपरिच्चागा, पस्से चे विपुलं सुखं।
चजे मत्तासुखं धीरो, सम्पस्सं विपुलं सुखं ॥१॥

राजगृह (वेणुवन) गङ्गावरोहण

मात्रासुखपरित्यागात् पश्येच्चेत् विपुलं सुखं।
त्यजे नमात्रासुखं धीरः संपश्यन् विपुलं सुखम् ॥

འོད་མའི་ཚལ་དུའོ། །

བདེ་བ་ཙམ་ཞིག་བོར་བ་ལས། །
རྒྱ་ཆེན་བདེ་བ་མཐོང་ན་ནི། །
བརྟན་རྣམས་བདེ་བ་ཙམ་བོར་ལ། །
རྒྱ་ཆེན་བདེ་བ་བལྟ་བར་མཛོད། །

थोड़े से सुख के परित्याग से यदि बुद्धिमान विपुल सुख (का लाभ) देखे, तो विपुल सुख का ख्याल करके थोड़े से सुख को छोड़ दे।

If, by renouncing some slight happiness, one beholds a larger one, the wise man will renounce the smaller (happiness) in consideration of the greater happiness.

P 117 (XXX, 31) P 153 V 290

གང་ཞིག་བདེ་བ་ཡོངས་འདོད་ཅིང་། །
བདེ་བ་ཆུང་ངུ་གཏོང་འདོད་པའི། །
བརྟན་པས་བདེ་ཆུང་སྤང་བྱས་ན། །
བདེ་བ་ཡངས་པ་ལེགས་པར་མཐོང་། །

परदुक्खूपधानेन, अत्तनो सुखमिच्छति ।
वेरसंसग्गसंसट्ठो, वेरा सो न परिमुच्चति ॥२॥

जेतवन — कोई पुरुष

परदुःखोपादानेन य आत्मनः सुखमिच्छति ।
वेरसंसर्गसंसृष्टो वैरात् स न प्रमुच्यते ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ། །

གཞན་ལ་སྡུག་བསྔལ་བསྐྱེད་བྱས་ནས། །
རང་ཉིད་བདེ་བར་འདོད་པ་དེ། །
དགྲ་ཡི་ཚོགས་ནི་འཕྲིན་པ་སྟེ། །
དེ་ནི་དགྲ་ལས་ཐར་མི་འགྱུར། །

दूसरे को दुःख देकर जो अपने लिए सुख चाहता है, वैर के संसर्ग में पड़कर वह वैर से नहीं छूटता ।

By inflicting pain on others, he who wishes his own happiness creates enemies for himself. He does not become free from enemies.

P 113 (XXX, 2) — P 153 V291

གཞན་ལ་སྡུག་བསྔལ་བསྐྱེད་པ་ཡིས། །
གང་ཞིག་བདག་གི་བདེ་འདོད་པ། །
དགྲ་དང་མི་འབྲལ་འགྲོགས་པ་དང་། །
དེ་ནི་སྡུག་བསྔལ་ལས་མི་འགྲོལ། །

यं हि किच्चं अपविद्धं, अकिच्चं पन कयिरति ।
उन्नळानं पमत्तानं, तेसं वड्ढन्ति आसवा ॥३॥

भद्दियनगर (जातियावन) भद्दिय (भिक्षु)

यद्धि कृत्य तद् अपविद्धं, अकृत्यं पुनः कुर्युः ।
उन्मलानां प्रमत्तानां तेषां बर्द्धन्त आस्रवा ॥

བཟང་མོ་ཨི་གྲོང་དུའོ། །

གང་ཞིག་བྱ་བ་ཡལ་བར་དོར། །
བྱ་བ་མིན་པ་ཕྱིར་ཞིང་བྱེད། །
ཇི་[1]ང་ལྷང་ཞིང་བག་མེད་པ། །
དེ་རྣམས་ཟག་པ་འཕེལ་བར་བྱེད། །

जो कर्त्तव्य है, उसे (तो वह) छोड़ता है, जो अकर्त्तव्य है उसे करता है, ऐसे बढ़े मलवाले प्रमादियों के आस्रव (=चित्तमल) बढ़ते हैं।

Giving up whatever should be done and encouraging what should not be done, thus do unrestrained and heedless people increase their taints.

---

1 དེ་སོགས་སྐྱོན་ལྡན་བག་མེད་པ།

येसं च सुसमारद्धा, निच्चं कायगता सति ।
अकिच्चं ते न सेवन्ति, किच्चे, सातच्चकारिनो ।
सतानं सम्पजानानं, अत्थं गच्छन्ति आसवा ॥४॥

येषाञ्च सुसमारब्धा नित्यं कायगता स्मृतिः ।
अकृत्यं ते न सेवन्ते कृत्ये सातत्यकारिणः ।
स्मरतां सम्प्रजानानां अस्तं गच्छन्त्यास्रवाः ॥

གང་ཞིག་རྟག་ཏུ་རབ་འབད་དེ། །
ལུས་ལ་དྲན་པ་འཛོག་བྱེད་པ། །
དེ་རྣམས་བྱ་མིན་མི་བསྟེན་ཞིང་། །
བྱ་བར་འོས་པ་རྒྱུན་དུ་བྱེད། །
དྲན་པ་དང་ནི་ཤེས་བཞིན་ཅན། །
དེ་རྣམས་ཟག་པ་ཟད་པར་འགྲོ། །

जिन्हें काया में (क्षणभंगुरता, मलिनता आदि दोष सम्बन्धी) स्मृति तैयार रहती है, वह अकर्त्तव्य को नहीं करते, और कर्त्तव्य के निरन्तर करनेवाले होते हैं। जो स्मृति, और सम्प्रजन्य (=सचेतपन) को रखनेवाले होते हैं, उनके आस्रव अस्त हो जाते हैं।

They who always earnestly practise the "awareness of body" (Vipashana meditation) and who, not relying on what should not be done, always do what should be done, the taints of those mindful and reflective ones come to an end.

मातरं पितरं हन्त्वा, राजानो द्वे च खत्तिये।
रट्ठं सानुचरं हन्त्वा, अनीघो याति ब्राह्मणो ॥५॥

जेतवन लकुण्ठक भद्दिय (थेर)

माता (=तृष्णा), पिता (=अहंकार)
मातरं पितरं हत्वा राजानौ द्वौ च क्षत्रियौ।
राष्ट्रं साऽनुचरं हत्वाऽनघो याति ब्राह्मणः ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་ལཀུཎྜཀ་བདྲི།།

མ་དང་པ་ནི་བསད་བྱ་ཞིང་། །
རྒྱལ་པོ་རྒྱལ་རིགས་གཉིས་པ་དང་། །
ཡུལ་འཁོར་འབངས་བཅས་བསད་བྱས་ན། །
[1] ཉེས་མེད་བྲམ་ཟེ་ཉིད་དུ་འགྱུར། །

माता (=तृष्णा), पिता (=अहंकार), दो क्षत्रिय राजाओं [=(१) आत्मा, ब्रह्म प्रकृति आदि की नित्यता का सिद्धान्त, (२) मरणान्त जीवन मानना या जड़वाद], अनुचर (=राग) सहित राष्ट्र (=रूप, विज्ञान आदि संसार के उपादान पदार्थ) को मार कर ब्राह्मण (=ज्ञानी) निष्पाप होता है।

Having slain mother (desire), father (anger), two warrior kings (the extreme views of eternalism and nullity), and having destroyed a country (all sense objects) together with its revenue officer (attachment) the Brahman becomes free of faults.

(Note : In this book the word "Brahman" always denotes the following three qualities; 1. Pure, without any sin or obscuration, 2. Possessed of wisdom, 3. Being a yogi of the tenth Bodhisattva Bhumi).

པ་དང་མ་ནི་བསད་བྱས་ཤིང་། །
རྒྱལ་པོ་གཙང་སྦྲ་ཅན་གཉིས་དང་། །
ཡུལ་འཁོར་འཁོར་དང་བཅས་བཅོམ་པ ॥
སྡིག་མེད་གང་ཡིན་བྲམ་ཟེ་ཡིན། །

---

1 ཉེས་མེད་ཤེས་རབ་ཅན་དུ་འགྱུར། །བྲམ་ཟེ་བྱ་བ་ནི། སྐབས་འདིར་དག་པ་དང་། ཤེས་རབ་ཅན་དང་ས་བཅུ་པའི་རྣལ་འབྱོར་ཞིག་ལ་ཤེས་དགོས།

मातरं पितरं हन्त्वा, राजानो द्वे च सोत्थिये ।
वेयग्घपञ्चमं हन्त्वा, अनीघो याति ब्राह्मणो ॥६॥

मातरं पितर हत्वा राजानो द्वौ च श्रोत्रियौ ।
व्याघ्रपंचमं हत्वाऽनघो याति ब्राह्मणः ॥

མ་དང ཕ་ནི་བསད་བྱ་ཞིང་། ।
རྒྱལ་པོ་ གྲོས་པ་ཅན་གཉིས་དང་། ।
སྟག་ནི་ལྔ་པོ་བསད་བྱས་ན། ।
ཉེས་མེད བྲམ་ཟེ་ཉིད་དུ་འགྱུར། ।[1]

माता, पिता, दो श्रोत्रिय राजाओं [=(१) नित्यतावाद, (२) जड़वाद] और पाँचवें व्याघ्र (=पाँच ज्ञान के आवरणों) को मारकर, ब्राह्मण निष्पाप हो जाता है ।

Having killed mother (desire) and father (anger) and two holy kings (ego and jealousy), and destroying the tiger, the fifth one (ignorance), the Brahman becomes free of faults.

P 152 (XXXII. 73) P 155 V 295

ཕ་དང་མ་ནི་བསད་བྱས་ཤིང་། ।
རྒྱལ་པོ་གཙང་སྦྲ་ཅན་གཉིས་དང་། ।
མི་བཟད་པ་ཡི་སྟག་བསད་པ། ।
སྡིག་མེད་གང་ཡིན་བྲམ་ཟེ་ཡིན། ।

---

1 ཚིག་འདི་དགག་དོན་འཆད་པ་ན་མདོ་སྡེ་ལང་ཀར་གཤེགས་པ་ལས།

तृष्णा हि माता इत्युक्ता अविद्या च तथा पिता ।
विषयावबोधाद्विज्ञानं बुद्ध इत्युपदिश्यते ॥

སྲེད་པ་མ་ཞེས་བརྗོད་པ་སྟེ། །དེ་བཞིན་མ་རིག་པ་ནི་ཕ། ཡུལ་རྣམས་ཤེས་ཕྱིར་རྣམ་ཤེས་ནི། །སངས་རྒྱས་ཞེས་བྱར་ཉེ་བར་བསྟན། སོགས་གསུངས་སོ།།

सुप्पबुद्धं पबुज्झन्ति, सदा गोतमसावका ।
येसं दिवा च रत्तो च, निच्चं बुद्धगता सति ॥७॥

राजगृह (वेणुवन) (दारुसाकटिकपुत्त)

सुप्रबुद्धं प्रबुध्यन्ते सदा गौतमश्रावकाः ।
येषां दिवा च रात्रौ च नित्यं बुद्धगता स्मृतिः ॥

འོད་མའི་ཚལ་དུའོ། །

གོའུ་ཏ་མའི་ཉན་ཐོས་རྣམས། །
ལེགས་པར་རབ་སད་རྟག་ཏུ་སད། །
དེ་རྣམས་ཉིན་དང་མཚན་མོ་ཡང་། །
སངས་རྒྱས་རྒྱུན་དུ་དྲན་པར་བྱེད།། །

जिनको दिन-रात बुद्ध-विषयक स्मृति बनी रहती है, वह गौतम बुद्ध के शिष्य खूब जागरूक रहते हैं ।

Well awake, the disciples of Gotama are ever vigilant. By day and by night they constantly remember the Buddha.

P 50 (XV, 12) P 156 V 296

གང་ཞིག་ཉིན་དང་མཚན་རྣམས་སུ། །
སངས་རྒྱས་རྗེས་སུ་དྲན་བྱེད་པ། །
གོ་ཏ་མ་ཡི་ཉན་ཐོས་དེ། །
ལེགས་པར་སད་པས་སད་པར་འགྱུར། །

सुप्पबुद्धं पबुज्झन्ति, सदा गोतमसावका।
येसं दिवा च रत्तो च, निच्चं धम्मगता सति ॥ ६ ॥

सुप्रबुद्धं प्रबुध्यन्ते सदा गौतमश्रावकाः।
येषां दिवा च रात्रौ च नित्यं धर्मगता स्मृतिः ॥

གོའུ་ཏ་མའི་ཉན་ཐོས་རྣམས།
ལེགས་པར་རབ་སད་རྟག་ཏུ་སད།
དེ་རྣམས་ཉིན་དང་མཚན་མོ་ཡང་།
ཆོས་ལ་རྒྱུན་དུ་དྲན་པ་འཇོག

जिनकी दिन-रात धर्म-विषयक स्मृति बनी रहती है, वह गौतम (बुद्ध) के शिष्य खूब जागरूक रहते हैं।

Well awake, the disciples of Gotama are ever vigilant. By day and by night they constantly remember the Dharma.

P 50 (XV, 13) P 156 V 297

གང་ཞིག་ཉིན་དང་མཚན་རྣམས་སུ།
ཆོས་རྣམས་རྗེས་སུ་དྲན་བྱེད་པ།
གོ་ཏ་མ་ཡི་ཉན་ཐོས་དེ།
ལེགས་པར་སད་པས་སད་པར་འགྱུར།

सुप्पबुद्धं पबुज्झन्ति, सदा गोतमसावका।
येसं दिवा च रत्तो च, निच्चं सङ्घगता सति ॥६॥

सुप्रबुद्धं प्रबुध्यन्ते सदा गौतमश्रावकाः।
येषां दिवा च रात्रौ च नित्यं संघगता स्मृतिः॥

གཽ་ཏ་དམའི་ཅན་གྲོས་རྣམས། |
ལེགས་པར་རབ་སད་རྟག་ཏུ་སད། |
དེ་རྣམས་ཉིན་དང་མཚན་མོ་ཡང་། |
དགེ་འདུན་རྒྱུན་དུ་དྲན་པར་བྱེད། |

जिनको दिन-रात संघ-विषयक स्मृति बनी रहती है, वे गौतम (बुद्ध) के शिष्य खूब जागरूक रहते हैं।

Well awake, the disciples of Gotama are ever vigilant. By day and by night they constantly remember the Sangha.

P 51 (XV, 14) P 157, V 298

གང་ཞིག་ཉིན་དང་མཚན་རྣམས་སུ། |
དགེ་འདུན་རྗེས་སུ་དྲན་བྱེད་པ། |
གཽ་ཏ་མ་ཡི་ཉན་ཐོས་དེ། |
ལེགས་པར་སད་པས་སད་པར་འགྱུར། |

सुप्पबुद्धं पबुज्झन्ति, सदा गोतमसावका।
येसं दिवा च रत्तो च, निच्चं कायगता सति ॥१०॥

सुप्रबुद्धं प्रबुध्यन्ते सदा गौतमश्रावकाः।
येषां दिवा च रात्रौ च नित्यं कायगता स्मृतिः॥

གོ་ཏུ་ད་མའི་ཉན་ཐོས་རྣམས། |
ལེགས་པར་རབ་སད་རྟག་ཏུ་སད། |
དེ་རྣམས་ཉིན་དང་མཚན་མོ་ཡང་། |
ལུས་ལ་རྒྱུན་དུ་དྲན་པ་འཛོག |

जिनको रात-दिन काय विषयक स्मृति बनी रहती है, वे गौतम बुद्ध के शिष्य सदा जागरूक रहते हैं।

Well awake, the disciples of Gotama are ever vigilant. By day and by night they constantly remember the Body (practice Vipassana meditation of constant heedfulness of the body's movement).

P 51 (XV, 18) P 157 V 299

གང་ཞིག་ཉིན་དང་མཚན་རྣམས་སུ། |
རྟག་ཏུ་ལུས་རྗོགས་དྲན་བྱེད་པ། |
གཽ་ད་མ་ཡི་ཉན་ཐོས་དེ། |
ལེགས་པར་སད་པས་སད་པར་འགྱུར། |

सुप्पबुद्धं पबुज्झन्ति, सदा गोतमसावका ।
येसं दिवा च रत्तो च, अहिंसाय रतो मनो ॥११॥

सुप्रबुद्धं प्रबुध्यन्ते सदा गोतमश्रावकाः ।
येषां दिवा च रात्रौ च अहिंसायां रतं मनः ॥

གཽ་ཏ་མའི་ཉན་ཐོས་རྣམས། །
ལེགས་པར་རབ་སད་རྟག་ཏུ་སད། །
དེ་རྣམས་ཉིན་དང་མཚན་མོ་ཡང་། །
འཚེ་བ་མེད་ལ་ཡིད་དགའ་བྱེད། །

जिनका मन रात-दिन अहिंसा में रत रहता है, वह गौतम (बुद्ध) के शिष्य सदा जागरूक रहते हैं ।

Well awake, the disciples of Gotama are ever vigilant. By day and by night their minds delight in harmlessness.

P 52 (XX, 21) P 1 58 V 300

གང་ཞིག་ཉིན་དང་མཚན་རྣམས་སུ། །
གནོད་མེད་སེམས་ལ་ཡིད་དགའ་བ། །
གཽ་ཏ་མ་ཡི་ཉན་ཐོས་དེ། །
ལེགས་པར་སད་པས་སད་པར་འགྱུར། །

सुप्पबुद्धं पबुज्झन्ति, सदा गोतमसावका ।
येसं दिवा च रत्तो च, भावनाय रतो मनो ॥१२॥

सुप्रबुद्धं प्रबुध्यन्ते सदा गौतमश्रावकाः ।
येषां दिवा च रात्रौ च नित्यं भावनायां रतं मनः ॥

॥ བམ་པོ་གཉིས་པ ॥

གཽ་ཏ་མའི་ཉན་ཐོས་རྣམས། |
ལེགས་པར་རབ་སད་རྟག་ཏུ་སད། |
དེ་རྣམས་ཉིན་དང་མཚན་མོ་ཡང་། |
སྒོམ་ལ་རྒྱུན་དུ་ཡིད་དགའ་བྱེད། |

जिनका मन रात-दिन भावना (= चिन्ता) में रत रहता है वे गौतम के शिष्य खूब जागरूक होते हैं।

Well awake, the disciples of Gotama are ever vigilant. By day and by night their minds delight in meditation.

P 52 (XV, 22) P 158 V 301

གང་ཞིག་ཉིན་དང་མཚན་རྣམས་སུ། |
བསྒོམ་པ་ལ་ནི་ཡིད་དགའ་བ། |
གཽ་ད་མ་ཡི་ཉན་ཐོས་དེ། |
ལེགས་པར་སད་པས་སད་པར་འགྱུར། |

दुप्पब्बज्जं दुरभिरमं, दुरावासा घरा दुखा ।
दुक्खोसमानसंवासो, दुक्खानुपतितद्धगू ।
तस्मा न चद्धगू सिया, न च दुक्खानुपतितो सिया ॥१३॥

वैशाली (महावन) — वज्जिपुत्तक (भिक्षु)

दुष्प्रव्रज्यां दुरभिरामं दुरावासं गृहं दुःखम् ।
दुःखोऽसमानसंवासो दुःखाऽनुपतितोऽध्वगः ।
तस्मान्नचाऽध्वगः स्यान्न च दुःखाऽनुपतितःस्यात् ॥

ཡངས་པ་ཅན་དུའོ། །
རབ་བྱུང་དཀའ་ཞིང་མངོན་པར་དགའ་བ་དཀའ། །
བསྡི་གནས་དཀའ་ཞིང་ཁྱིམ་ནི་སྡུག་བསྔལ་ཡིན། །
ཕྱུན་ཅིག་གནས་པ་མེད་པ་སྡུག་བསྔལ་ཏེ། །
ལམ་དུ་རྒྱུ་བ་སྡུག་བསྔལ་རྗེས་སུ་ལྷུང་། །
དེ་བས་ལམ་དུ་རྒྱུ་བར་མི་འགྱུར་བ། །
སྡུག་བསྔལ་རྣམས་ལ་རྗེས་སུ་ལྷུང་མི་འགྱུར། །

कष्टपूर्ण प्रव्रज्या (=संन्यास) में रत होना दुष्कर है, न रहने योग्य घर दुःखद है, असमान के साथ बसना दुःखद है, मार्ग का बटोही होना दुःखद है, इसलिए मार्ग का बटोही न बने, न दुःख में पतित होवे ।

Difficult is the renunciation for ordination (of a Tirthika, non-Buddhist), difficult is to delight therein. Difficult is it to live with uneqals. The wandering life is also painful. Therefore do not be a wanderer, do not be a pursuer of pain.

सद्धो सीलेन सम्पन्नो, यसोभोगसमप्पितो ।
यं यं पदेसं भजति, तत्थ तत्थेव पूजितो ॥१४॥

जेतवन — चित्त (गृहपति)

श्रद्धः शीलेन सम्पन्नो यशोभोगसमर्पितः ।
यं यं प्रदेशं भजते तत्र तत्रैव पूजितः ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ། །

དད་པ་ཚུལ་ཁྲིམས་ལྡན་ཚོགས་ཤིང་། །
གྲགས་དང་ལོངས་སྤྱོད་ལྡན་པ་རྣམས། །
ཡུལ་ནི་གང་དང་གར་གནས་པ། །
དེ་དང་དེར་ནི་མཆོད་པར་བྱེད། །

श्रद्धावान्, शीलवान यश और भोग से युक्त (पुरुष) जिस जिस स्थान में जाता है, वहीं पूजित होता है ।

Those who are possessed of faith and morality, wealth and renoun, are respected wherever they may stay.

दूरे सन्तो पकासेन्ति, हिमवन्तो व पब्बतो ।
असन्तेत्थ न दिस्सन्ति, रत्तिं खित्ता यथा सरा ॥१५॥

जेतवन — (चुल्ल) सुभद्दा

दूरे सन्तः प्रकाशन्ते हिमवन्त इव पर्वताः ।
असन्तोऽत्र न दृश्यन्ते रात्रिक्षिप्ता यथा शराः ॥

དམ་པ་གངས་ཅན་རི་བཞིན་དུ། |
རྒྱང་ན་རབ་ཏུ་གསལ་བ་སྟེ། |
ཟི་ལྷུར་མཚན་མོ་མདའ་འཕང་བཞིན། |
དམ་པ་མིན་རྣམས་འདིར་མི་མཐོང་། |

सन्त (जन) दूर होने पर भी हिमालय पर्वत (की) धवल चोटियों की भाँति प्रकाशते हैं, और असन्त यहीं (पास में भी) होने पर, रात में फेंके बाण की भाँति नहीं दिखलाई देते ।

The good shine even from a far like the Himalaya mountain, but the wicked are though near, not seen, like an arrow thrown at night.

P 107 (XXIX, 19) — P 160 V 304

དམ་པ་རིང་ནས་སྣང་འགྱུར་དེ། |
གངས་ཅན་གྱི་ནི་རི་བོ་བཞིན། |
ངན་པ་ཉེ་ཡང་མི་སྣང་སྟེ། |
མུན་ཁྲོད་མདའ་ནི་འཕངས་པ་བཞིན།།

एकासनं एकसेय्यं, एको चरमतन्दितो।
एको दमयमत्तानं, वनन्ते रमितो सिया ॥१६॥

जेतवन

अकेले विहरनेवाले (थेर)

एकासन एकशय्य एकश्चरन्नतन्द्रितः।
एको दमयन्नात्मानं वनान्ते रतः स्यात् ॥

གཅིག་པུར་གནས་ཤིང་གཅིག་པུར་ཉལ། །
གཅིག་པུར་རྒྱུ་ཞིང་གཡེང་བ་མེད། །
གཅིག་པུར་བདག་ཉིད་ཐུལ་བ་རྣམས། །
ནགས་ཀྱི་མཐར་ནི་དགའ་བར་འགྱུར། །

ཐོར་བུའི་སྡེ་ཚན་ཏེ། ལེའུ་ཉེར་གཅིག་པའོ། །

एक ही आसन रखनेवाला, एक शय्या रखनेवाला, अकेला विचरनेवाला, (वन), आलस्य रहित हो, अपने को दमन कर अकेला ही वनान्त में रमण करे।

He who sits alone, he who rests alone, he who walks alone, he who is strenuous, he who subdues himself alone, should seak delight in the extinction of desires (literally, the end of the forest).

२२—निरयवग्गो

अभूतवादी निरयं उपेति,
यो वा पि कत्वा न करोमि चाह ।
उभो पि ते पेच्च समा भवन्ति,
निहीनकम्मा   मनुजा   परत्थ ॥१॥

जेतवन — सुन्दरी (परिब्राजिका)

अभूतवादी निरयमुपेति, योवाऽपि कृत्वा 'न करोमी' ति चाह ।
उभावपि तौ प्रेत्य समा भवतो निहीनकर्माणौ मनुजौः परत्र ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་མཛེས་མ་ལ་གསུངས་པ།

མི་བདེན་སྨྲ་བ་དམྱལ་བར་འགྲོ་བ་སྟེ། །
གང་གིས་བྱས་ནས་མ་བྱས་སྨྲ་བ་ཡང་། །
གཉིས་པོ་འདི་དག་ཤི་ན་མཉམ་པར་འགྱུར། །
གཞན་དུ་དམན་པའི་ལས་བྱེད་མི་དག་ཡིན། །

असत्यवादी नरक में जाते हैं, और वह भी जो कि करके 'नहीं किया'—कहते हैं । दोनों ही प्रकार के नीचकर्म करनेवाले मनुष्य मरकर समान होते हैं ।

The liar goes to hell, and also he who, having done a thing says—"I did not do it." Both on departing become equal as men of base actions in the other world.

P 29 (VIII, I) — P 161 V 306

གང་དག་བྱས་བཞིན་མ་བྱས་ཟེར་བ་རེས། །
རྫུན་དུ་སྨྲ་བ་དམྱལ་བར་འགྲོ་བར་འགྱུར། །
མི་དེ་གཉིས་ག་འདྲ་བ་ཕ་རོལ་ཏུ། །
སོང་ནས་དམན་པའི་ཆོས་དང་ལྡན་པར་འགྱུར། །

कासावकण्ठा बहवो, पापधम्मा असञ्ञता।
पापा पापेहि कम्मेहि, निरयं ते उपपज्जरे ॥२॥

राजगृह (वेणुवन) (पाप फलानुभवी प्राणी)

काषायकंठा बहवः पापधर्मा असंयताः।
पापाः पापैः कर्म भिर्निरयं त उत्पद्यन्ते ॥

འོད་མའི་ཚལ་དུའོ། །

ངུར་སྨྲིག་སྐེད་ལ་དཀྲིས་གྱུར་པ། །
སྡིག་པའི་ཆོས་ཅན་མ་བསྡམས་པའི། །
སྡིག་ཅན་དེ་དག་པལ་མོ་ཆེ། །
སྡིག་པའི་ལས་ཀྱིས་དམྱལ་བར་སྐྱེ། །

कण्ठ में काषाय (=वस्त्र) डाले कितने हो पापी असंयमी हैं, जो पापी पाप के कर्मों से नरक में उत्पन्न होते हैं।

Many of those who wear the yellow robe are ill-natured and uncontrolled and these sinners, on account of their bad deeds will be born in hell.

सेय्यो अयोगुळो भुत्तो, तत्तो अग्गिसिखूपमो ।
यञ्चे भुञ्जेय्य दुस्सीलो, रट्ठपिण्डमसञ्ञतो ॥३॥

वैशाली (वग्गुमुदातीरवासी भिक्षु)

श्रेयान् अयोगोलो भुक्तस्तप्तोऽग्निशिखोपमः ।
यच्चेद् भुञ्जीत दुःशीलो राष्ट्रपिण्डं असंयतः ॥

ཡངས་པ་ཅན་དུའོ། །

ཚུལ་འཆལ་ཡང་དག་མ་བསྡམས་པ། །
ཡུལ་འཁོར་བསོད་སྙོམས་ཟ་བ་ལས། །
ཚ་བ་མེ་ལྕེ་དང་འདྲ་བའི། །
ལྕགས་ཀྱི་གོ་ལུམ་ཟ་བ་མཆོག། །

असंयमी दुराचारी हो राष्ट्र का पिंड [=देश का अन्न] खाने से अग्नि-शिखा के समान तप्त लोहे का गोला खाना उत्तम है ।

It is better for an immoral, uncontrolled person to swallow a ball of red-hot iron than to eat alms gathered from the country.

P 162 V 308

ལྕགས་སྒོང་མེ་ལྕེ་འབར་འདྲ་བ། །
ཟོས་པར་འགྱུར་བ་ཆེས་ལྷ་ཡི། །
ཚུལ་འཆལ་ལེགས་པར་མི་སྡོམ་པས། །
ཡུལ་འཁོར་བསོད་སྙོམས་བཟའ་མི་རུང་། །

चत्तारि ठानानि नरो पमत्तो,
आपज्जति परदारूपसेवी ।
अपुञ्ञलाभं न निकामसेय्यं,
निन्दं ततीयं निरयं चतुत्थं ॥४॥

जेतवन | खेम (श्रेष्ठीपुत्र)

चत्वारि स्थानानि नरः प्रमत्त आपद्यते परदारोपसेवी ।
अपुञ्ञलाभं न निकामसेय्यां
निन्दां तृतीया निरयं चतुरथम् ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ།།

གཞན་གྱི་ཆུང་མ་ཉེ་བར་བསྟེན་བྱེད་པའི། ।
བག་མེད་མི་ལ་གནས་སྐབས་བཞི་ཡིན་ཏེ། ।
བསོད་ནམས་མིན་འཐོབ་བད་བར་ཉལ་བ་མེད། ।
གསུམ་པ་སྨོད་པ་བཞི་པ་དམྱལ་བ་ཉིད། ।

प्रमादी परस्त्रीगामी मनुष्य की चार गतियाँ हैं– अपुण्य का लाभ, सुख से न निन्द्रा, तीसरा निन्दा और चौथा नरक ।

Four misfortunes befall a heedless man who commits adultery-acquisition of demerit, disturbed sleep, blame and hell.

P 16 (IV, 13) | P 162 V 309

བག་མེད་པ་རོལ་བུད་མེད་བསྟེན་བྱེད་པའི། ।
མི་གང་ཡིན་ལ་གནས་སྐབས་འདི་བཞི་འབྱུང་། ।
བསོད་ནམས་མི་ཐོབ་བདེ་བར་མི་ཉལ་དང་། ।
གསུམ་པ་སྨད་འགྱུར་བཞི་པ་དམྱལ་བར་འགྱུར། ।

अपुञ्ञलाभो च गती च पापिका,
भीतस्स भीताय रती च थोकिका ।
राजा च दण्डं गरुकं पणेति,
तस्मा नरो परदारं न सेवे ॥५॥

अपुण्यलाभश्च गतिश्च पापिका, भीतस्य भीतया रतिश्च स्तोकिका ।
राजा च दंडं गुरुकं प्रणयति, तस्मात् नरो परदारान् न सेवेत ॥

བསོད་ནམས་མ་ཡིན་འཐོབ་ཅིང་སྡིག་[1]ཅན་འགྱུར། །
སྐྲག་པས་སྐྲག་ལ་དགའ་བ་ཆུང་ཟད་ཉིད། །
རྒྱལ་པོས་ཆད་པ་ལྕི་བར་གཅོད་དེའི་ཕྱིར། །
གཞན་གྱི་ཆུང་མ་མི་ཡིས་བསྟེན་མི་བྱ། །

…(अथवा) अपुण्य लाभ, बुरी गति, भयभीत (पुरुष) की, भयभीत (स्त्री) से अत्यल्प रति और राजा का भारी दण्ड देना; इसलिए मनुष्य को परस्त्रीगमन न करना चाहिए ।

Acquisition of demerit leads to being a sinner in later lives. Brief is the joy of the frightened man and the woman, and the king imposes heavy punishment. Hence no man should frequent another's wife.

P 16 (IV, 9) P 163 V 310

བསོད་ནམས་མ་ཐོབ་སྡིག་པའི་འགྲོ་བ་དང་། །
འཇིག་དང་བག་ཚ་ལྡན་ཅིག་བདེ་བ་ཆུང་། །
རྒྱལ་པོ་ཡི་ཆད་པ་ཆེན་པོ་གཅོད་འགྱུར་ཞིང་། །
ལུས་ཞིག་སེམས་ཅན་དམྱལ་བ་རྣམས་སུ་འཆེད། །

1 སྡུག་བསྔལ་འགྱུར།

कुसो यथा दुग्गहितो, हत्थमेवानुकन्तति ।
सामञ्ञं दुप्परामट्ठं, निरयायुपकड्ढति ॥६॥

जेतवन (कटुभाषी भिक्षु)

कुशो यथा दुर्गृहीतो हस्तमेवाऽनुकृन्तति ।
श्रामण्यं दुष्परामृष्टं निरयायोपकर्षति ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ། །

དཔེར་ན་ཀུ་ཤ་འཛིན་ཉེས་ན། ।
ལག་པ་རྗེས་སུ་གཅོད་བ་བཞིན། ।
དགེ་སྦྱོང་ཉིད་དུ་སྦྱོད་ཉེས་པས། ।
དམྱལ་བ་དག་དུ་ཉེ་བར་འདྲེན། ।

जैसे ठीक से न पकड़ने से कुश हाथ को ही छेदता है, (इसी प्रकार) श्रमणपन (=संन्यास) ठीक से ग्रहण न करने पर नरक में ले जाता है।

Just as Kusa grass cuts the hand when wrongly catched. even so the saint life when wrongly handled, drags one to hell.

P 37 (X, 4) P 163 V 311

ཇི་ལྟར་རྩྭ་ཤ་ནི་གཟུང་ཉེས་པས། ।
ལག་པ་ཆོད་པར་གྱུར་པ་ལྟར། ।
དགེ་སྦྱོང་བསྲུང་བ་བྱ་ཉེས་པས། ।
དམྱལ་བར་ཉེ་བར་ཁྲིད་པར་བྱེད། ।

यं किञ्चि सिथिलं कम्मं, सङ्किलिट्ठं च यं वतं ।
सङ्कस्सरं ब्रह्मचरियं, न तं होति महप्फलं ॥७॥

यत् किंचित् शिथिलं कर्म संक्लिष्टं च यद् व्रतम् ।
संकृच्छ्रं ब्रह्मचर्यं न तद् भवति महत्फलम् ॥

སློད་པའི་བྱ་བ་གང་ཡིན་དང་། །
ཀུན་ཉོན་བརྟུལ་ཞུགས་གང་ཡིན་དང་། །
ཚངས་པར་སྤྱོད་པ་རལ་བ་དེ། །
འབྲས་བུ་ཆེན་པོར་འགྱུར་མ་ཡིན། །

जो कर्म शिथिल है, जो व्रत क्लेश (=मल)-युक्त है, और जो ब्रह्मचर्य अशुद्ध है, वह महाफल (-दायक) नहीं होता ।

Any loose act, any corrupt observance, a false Holy Life, none of these are of much fruit.

P 37 (X, 3) P 164 V 312

ཞན་པའི་ལས་ནི་ཟི་སློད་པ། །
ཀུན་ནས་ཉོན་མོངས་དཀའ་ཐུབ་དང་། །
ཚངས་སྤྱོད་ཡོངས་སུ་མ་དག་དེ། །
དོན་ཆེན་འགྱུར་སླམ་མི་བྱེད་དོ། །

कयिरा च कयिराथेनं, दळ्हमेतं परक्कमे।
सिथिलो हि परिब्बाजो, भिय्यो आकिरते रजं ॥८

कुर्याच्चेत् कुर्वीतैतद् दृढमेतत् पराक्रमेत।
शिथिलो हि परिव्राजको भूय आकिरते रजः॥

གལ་ཏེ་བྱེད་ན་དེ་གྱིས་ཤིག ། ।
དེ་ལ་བརྟན་ཞིང་ཟིལ་[1]ནོན་བྱ། ।
རབ་ཏུ་བྱུང་བ་ལྷོད་པ་རྣམས། ।
ལྷག་པར་རྡུལ་ནི་རྩུབས་པ་ཙམ། ।

यदि (प्रव्रज्या कर्म) करना है, तो उसे करे, उसमें दृढ़ पराक्रम के साथ लग जावे; ढीला ढाला परिव्राजक (=संन्यासी) अधिक मल बिखेरता है।

If aught should be done, do it. Promote it with all your might, for slack asceticism scatters dust all the more.

P 37 (X, 2) P 164 V 313

ཀུན་ཏུ་རྒྱུ་བ་ཞན་པ་དག །
ཉོན་མོངས་ཕྱིར་ཡང་ཀུན་སོགས་པས། ।
བརྩོན་འགྲུས་བརྟན་པ་ཁོ་ན་ཡིས། །
བྱ་བ་དེ་ཉིད་བྱེད་ལ་རག །

1 ནོན་པར་བྱ།

अकतं दुक्कटं सेय्यो, पच्छा तप्पति दुक्कटं ।
कतं च सुकतं सेय्यो, यं कत्वा नानुतप्पति ॥६॥

जेतवन (कोई ईर्ष्यालु स्त्री)

अकृतं दुष्कृतं श्रेयः पश्चात् तपति दुष्कृतम् ।
कृतं च सुकृतं श्रेयो यत् कृत्वा नाऽनुतप्यते ॥

दुष्कृत (=पाप) का न करना श्रेष्ठ है, दुष्कृत करनेवाला पीछे अनुताप करता है; सुकृत का करना श्रेष्ठ है, जिसको करके (मनुष्य) अनुताप नहीं करता।

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་བུད་མེད་ལའོ། །

ཉེས་པའི་ལས་ནི་མ་བྱས་ལེགས། །
ཉེས་པའི་ལས་ཀྱིས་ཕྱི་ནས་གདུང་། །
ལེགས་པའི་བྱ་བ་བྱེད་པ་ལེགས། །
བྱས་ན་རྗེས་སུ་གདུང་མི་འགྱུར། །

An evil deed is better left undone, for a misdeed torments one hereafter. A good deed is better done, since one does not suffer later for having done it.

नगरं यथा पच्चन्तं, गुत्तं सन्तरबाहिरं ।
एवं गोपेथ अत्तानं, खणो वो मा उपच्चगा ।
खणातीता हि सोचन्ति, निरयम्हि समप्पिता ॥१०॥

जेतवन बहुत से भिक्षु

नगरं यथा प्रत्यन्तं गुप्तं सान्तर्बाह्यम् ।
एवं गोपयेदात्मानं क्षणं वै मा उपातिगाः ।
क्षणाऽतीता हि शोचन्ति निरये समर्पिताः ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་དགེ་སློང་ལའོ། །

དཔེར་ན་བས་མཐའི་གྲོང་དག་ནི། །
ཕྱི་དང་ནང་ནས་བསྲུང་གྱུར་བ། །
དེ་ལྟར་བདག་ཉིད་བསྲུང་བྱ་སྟེ། །
སྐད་ཅིག་ཙམ་ཡང་མ་འདའ་ཞིག །
སྐད་ཅིག་དག་ལ་གཡེལ་བ་རྣམས། །
དམྱལ་བར་རྒྱུད་དེ་འགྲོད་པར་འགྱུར། །

जैसे सीमान्त का नगर भीतर बाहर से खूब रक्षित होता है, उसी प्रकार अपने को रक्षित रखे, क्षण भर भी न छोड़े, क्षण चूक जाने पर नरक में पड़कर शोक करना पड़ता है ।

Just as a border city is guarded within and without, you should similarly guard yourself. Do not let even a moment pass by (unused), for those who are careless with the (passing) moments regret it when they are consigned to hell.

P 22 (V, 17) P 165 V 315

དཔེར་ན་དགོན་པའི་གྲོང་ཁྱེར་དག །
ཕྱི་ནང་སྲུང་བར་བྱེད་པ་ལྟར། །
དལ་འབྱོར་རྒྱུད་ནི་མི་ཟོས་པ། །
དེ་ལྟར་བདག་ནི་བསྲུང་བར་བྱ། །
སེམས་ཅན་དམྱལ་བར་སྐྱེ་ན་ཡང་། །
དལ་འབྱོར་ཐལ་བས་འགྲོད་པར་འོང་། །

अलज्जिताये लज्जन्ति, लज्जिताये न लज्जरे ।
मिच्छादिट्ठिसमादाना, सत्ता गच्छन्ति दुग्गतिं ॥११॥

जेतवन (जैन साधु)

अलज्जिता ये लज्जन्ते लज्जिता ये न लज्जन्ते ।
मिथ्यादृष्टि समादानाः सत्त्वागच्छन्ति दुर्गतिम् ॥

གཅེར་བུ་པ་པའོ།།

ངོ་མི་ཚ་ལ་ངོ་ཚ་ཞིང་། ।
ངོ་ཚ་བ་ལ་ངོ་ཚ་མེད། ।
བརྫུན་གྱི་ལྟ་བ་རབ་བླངས་པའི། ।
སེམས་ཅན་རྣམས་ནི་ངན་སོང་འགྲོ།། ।

अलज्जा (के काम) में जो लज्जा करते हैं और लज्जा (के काम) में जो लज्जा नहीं करते, वह झूठी धारणा वाले प्राणी दुर्गति को प्राप्त होते हैं ।

Beings who are ashamed at what is not shameful, and who are unashamed at the shameful, embrace false views and go to a woeful state (the three lower realms of rebirth).

P 53 (XVI, 4) P 166 V 316

ངོ་ཚ་མིན་ལ་ངོ་ཚ་ཞིང་། ।
ངོ་ཚ་བ་ལ་ངོ་མི་ཚ། ।
[མི་འཇིགས་པ་ལ་འཇིགས་ལྟ་དང་། ।
འཇིགས་ལ་མི་འཇིགས་ལྟ་བ་ཡི། ।]
ལོག་པར་ལྟ་བ་བླངས་པ་ཡིས། ।
སེམས་ཅན་ངན་འགྲོར་འགྲོ་བར་འགྱུར། ।

अभये भयदस्सिनो, भये चाभयदस्सिनो ।
मिच्छादिट्ठिसमादाना, सत्ता गच्छन्ति दुग्गतिं ॥१२॥

अभये च भयदर्शिनो भये चाऽभयदर्शिनः ।
मिथ्यादृष्टिसमादानाः सत्त्वा गच्छन्ति दुर्गतिम् ॥

འཇིགས་པ་མེད་ལ་འཇིགས་པར་བལྟ། །
འཇིགས་ལ་འཇིགས་པ་མེད་པར་བལྟ། །
བརྫུན་གྱི་ལྟ་བ་རབ་བླངས་པའི། །
སེམས་ཅན་རྣམས་ནི་ངན་སོང་འགྲོ། །

भयरहित (काम) में जो भय देखते हैं, और भय (के काम) में भय को नहीं देखते, वही झूठी धारणा वाले प्राणी दुर्गति को प्राप्त होते हैं ।

Beings who are afraid at what is not fearful, and who are without fear for what is fearful, embrace false views and go to a woeful state.

P 53 (XVI, 5) P 166 V 317

[ངོ་ཚ་མེན་ལ་ངོ་ཚ་ཞིང་། །
ངོ་ཚ་བ་ལ་ངོ་མི་ཚ། །]
མི་འཇིགས་པ་ལ་འཇིགས་ལྟ་དང་། །
འཇིགས་ལ་མི་འཇིགས་ལྟ་བ་ཡི། །
ལོག་པར་ལྟ་བ་བླངས་པ་ཡིས། །
སེམས་ཅན་ངན་འགྲོར་འགྲོ་བར་འགྱུར། །

अवज्जे वज्जमतिनो, वज्जे चावज्जदस्सिनो ।
मिच्छादिट्ठिसमादाना, सत्ता गच्छन्ति दुग्गतिं ॥१३॥

जेतवन (तीर्थिक-शिष्य)

अवद्ये वद्यमतयो वद्ये चाऽवद्यदर्शिनः ।
मिथ्यादृष्टिसमादानाः सत्त्वा गच्छन्ति दुर्गतिम् ॥

ཁ་ན་མ་མཐོ་ལྟུང་བར་སེམས། །
ལྟུང་བ་ཁ་ན་མ་མཐོར་བལྟ། །
བརྫུན་གྱི་ལྟ་བ་རབ་བླངས་པའི། །
སེམས་ཅན་རྣམས་ནི་ངན་སོང་འགྲོ། །

जो अदोष में दोषबुद्धि रखने वाले हैं, (और) दोष में अदोष दृष्टि रखने वाले, वह झूठी धारणा वाले प्राणी दुर्गति को प्राप्त होते हैं ।

Beings who imagine wrong in what is not wrong, and who view as not wrong what is wrong, embrace false views and go to a woeful state.

वज्जं च वज्जतो ञत्वा, अवज्जं च अवज्जतो ।
सम्मादिट्ठिसमादाना, सत्ता गच्छन्ति सुग्गतिं ॥१४॥

वद्यं (वर्ज्यम्) च वद्यतो ज्ञात्वाऽवद्यं चावद्यत: ।
सम्यग्दृष्टिसमादाना: सत्त्वा गच्छन्ति सुगतिम् ॥

སྤང་བ་དག་ནི་སྤང་བ་དང་། །
མི་སྤང་ཁ་ན་མ་མཐོར་ཤེས། །
ཡང་དག་ལྟ་བ་རབ་བླངས་པའི། །
སེམས་ཅན་རྣམས་ནི་བདེ་འགྲོར་འགྲོ། །

དམྱལ་བའི་ལེ་ཚན་ཏེ། ལེའུ་ཉེར་གཉིས་པའོ། །

दोष को दोष जानकर और अदोष को अदोष जानकर, ठीक धारणा वाले प्राणी सुगति को प्राप्त होते हैं ।

Beings who know what is wrong to be wrong, and what is right to be right, embrace right views and go to a happy state.

अहं नागो व सङ्गामे, चापतो पतितं सरं।
अतिवाक्यं तितिक्खिस्सं, दुस्सीलो हि बहुज्जनो ॥१॥

जेतवन आनन्द (थेर)

अहं नाग इव संग्रामे चापतः पतितं शरम्।
अतिवाक्यं तितिक्षिष्ये, दुःशीला हि बहुजनाः ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་ཀུན་དགའ་བོ་[1]ལ་གསུངས་པ།

བདག་ནི་ཡུལ་དུ་གླང་པོ་ཆེ། |
གཞུ་ཡིས་འཕང་བའི་མདའ་ལ་བཞིན། |
ཚིག་རྩུབ་རྣམས་ལ་བཟོད་བྱ་སྟེ། |
སྐྱེ་བོ་ཕལ་ཆེར་ཚུལ་ངན་ཉིད། |

जैसे युद्ध में हाथी धनुष के गिरे शर को सहन करता है वैसे ही मैं कटुवाक्यों को सहन करूँगा, (संसार में तो) दुःशील आदमी ही अधिक हैं।

I shall be patient towards abuse even as an elephant in the battlefield withstands the arrows shot from a bow. Truly most people are illnatured.

P 107 (XXIX, 21) P 168 V 320

གཞུ་ཡིས་མདའ་འཕངས་བསྣུན་པ་ཡི། |
གཡུལ་ངོའི་གླང་ཆེན་ཇི་བཞིན་དུ། |
ཚུལ་འཆལ་སྐྱེ་བོ་མང་པོ་ཡིས། |
མི་སྙན་སྨྲས་པ་བཟོད་པར་བྱ། |

---

1 ཨཱ་ནནྡ་ (ཀུན་དགའ་བོ་) ནི་ སྟོན་པའི་སྤུན་ཡིན་ཞིང་ལོ་ཉི་ཤུའི་རིང་སྟོན་པར་ཡོན་དན་བརྒྱད་ལྡན་གྱིས་བསྙེན་བཀུར་བྱས་ཤིང་། སྟོན་པ་འདས་རྗེས་མདོ་སྡེ་སྡུད་པ་པོའང་ཡིན་ནོ།

दन्तं नयन्ति समित्तिं, दन्तं राजाभिरूहति ।
दन्तो सेट्ठो मनुस्सेसु, योतिवाक्यं तितिक्खति ॥२॥

दान्तं नयन्ति समितिं दान्तं राजाऽभिरोहति ।
दान्तः श्रेष्ठो मनुष्येषु योऽतिवाक्यं तितिक्षते ॥

དུལ་བ་ཚོགས་སུ་འཁྲིད་པ་སྟེ། |
དུལ་བ་རྒྱལ་པོས་ཞོན་པར་བྱེད། |
གང་གིས་ཚིག་རྩུབ་བཟོད་ནུས་པའི། |
དུལ་བ་མི་ཡི་ནང་ན་མཆོག |

दान्त (=शिक्षित) (हाथी) को युद्ध में ले जाते हैं तो दान्त पर राजा चढ़ता है, मनुष्य में भी दान्त (=सहनशील) श्रेष्ठ है, जो कि कटुवाक्यों को सहन करता है।

They lead the trained elephant into the crowd. The king mounts the trained elephant. Best among men are the trained who are patient towards abuse.

P 63 (XIX, 6) P 168 V 321

དུལ་བ་འདུན་སར་འགྲོ་བྱེད་ཅིང་། |
དུལ་བ་རྒྱལ་པོས་ལྷག་པར་ཞོན། |
གང་ཞིག་ཚིག་ངན་བཟོད་བྱེད་པ། |
དུལ་བ་མི་ཡི་ནང་ན་མཆོག |

वरमस्सतरा दन्ता, आजानीया च सिन्धवा ।
कुञ्जरा च महानागा, अत्तदन्तो ततो वरं ॥३॥

वरमश्वतरा दान्ता आजानीयाश्च सिंधवः ।
कुंजराश्च महानागा आत्मदान्तस्ततो वरम् ॥

དུལ་བའི་དྲེའུ་རྣམས་ནི་མཆོག །
སིན་དྷུའི་རྟ་པོ་ཅང་ཤེས་མཆོག །
གླང་ཆེན་ཁྱུ་ཡི་གཙོ་བོ་མཆོག །
བདག་ཉིད་དུལ་བ་དེ་ལས་མཆོག །

खच्चर, उत्तम खेत के सिन्धी घोड़े, और महानाग हाथी दान्त=(शिक्षित) होने पर श्रेष्ठ हैं और अपने को दमन किया (पुरुष) उनसे भी श्रेष्ठ है।

Excellent are trained mules, so are thorough-breds of Sindh and the leaders of the elephant herds, but better still is one who trains himself.

P 63 (XIX, 7) P 169 V 322

གླང་པོའི་ནང་ན་གླང་ཆེན་དང་། །
སིན་དྷུའི་ཅང་ཤེས་རྟ་དང་ནི། །
དྲེའུ་འདུལ་བྱེད་གང་ཡིན་པ། །
དེ་བས་བདག་ཉིད་འདུལ་བ་མཆོག །

न हि एतेहि यानेहि, गच्छेय्य अगतं दिसं ।
यथात्तना सुदन्तेन, दन्तो दन्तेन गच्छति ॥४॥

जेतवन | भूतपूर्व महावत भिक्षु

नहि एतैर्यानैः गच्छेदगतां दिशम् ।
यथाऽऽत्मना सुदान्तेन दान्तो दान्तेन गच्छति ॥

བདག་ཉིད་ཐུལ་བའི་དུལ་བ་ཡིས། ।
དུལ་བ་ལྡན་རྣམས་བགྲོད་འགྱུར་བའི། ।
[1]མ་སོང་ཡུལ་ལ་སླེབས་པ་ནི། ।
བཞོན་པ་འདི་དག་རྣམས་ཀྱིས་མིན། ।

इन (हाथी, घोड़े आदि) यानो से, बिना गई दिशा वाले (निर्वाण की ओर) नहीं जाया जा सकता, संयमी पुरुष अपने को संयम कर संयत (इन्द्रियों) के साथ (वहाँ) जाता है ।

For with these animals one cannot go to the untrodden land (Nirvana) where goes a disciplined person due to the discipline of self-control.

P. 64 (XIX, 8) | P 169 V 323

བདག་ཉིད་ལེགས་འདུལ་གང་ཡིན་པའི། ।
མཁས་དེ་ཞི་བ་ཐོབ་འགྱུར་གྱི། ।
བཞོན་པ་དེ་དག་རྣམས་ཀྱིས་ནི། ।
ས་དེ་མངོན་པར་ཐོབ་མི་སྲིད། ।

1 རྟ་སོགས་བཞོན་པ་འདི་དག་གིས། ཐར་པའི་གླིང་དུ་སླེབ་མི་འགྱུར།

धनपालो नाम कुञ्जरो,
कटुकभेदनो दुन्निवारयो।
बद्धो कबळं न भुञ्जति,
सुमरति नागवनस्स कुञ्जरो ॥५॥

जेतवन (परिजिण्ण ब्राह्मणपुत्त)

धनपालको नाम कुंजरो कटक प्रभेदनो दुर्निवार्यः।
बद्धः कवलं न भुक्ते, स्मरति नागवनं कुंजरः॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ། །

ནོར་སྐྱོང་ཞེས་བྱའི་གླང་པོ་ཆེ། །
གདོང་པ་རྣལ་ཞིང་བཟློག་དཀའ་བ། །
བཟུང་ན་ཁམ་གང་མི་ཟ་བར། །
གླང་ཆེན་གླང་པོའི་ནགས་ཚལ་དྲན། །

सेना को तितर-वितर करने वाला, दुर्धर्ष धनपालक नामक हाथी, (आज) बन्धन में पड़ जाने पर कवल नहीं खाता, और (अपने) हाथियों के जंगल को स्मरण करता है।

The elephant called Dhanapalak is uncontrollable at the time of rut. When tied up, he eats not a morsel, for he is remembering the elephant forest.

དེ་ལྟར་སྔོན་བསགས་སྡིག་ཅན་རྣམས། །
སྡིག་པའི་ལས་ལས་བཟློག་དཀའ་ཞིང་། །
དགེ་བ་སྣ་གཅིག་མི་བྱེད་པར། །
ཡང་ཡང་སྡིག་པའི་ལས་འདི་དྲན། །

मिद्धी यदा होति महग्घसो च,
निद्दायिता सम्परिवत्तसायी।
महावराहो व निवापपुट्ठो,
पुनप्पुनं गब्भमुपेति मन्दो ॥६॥

जेतवन पसेनदी (कोसलराज)

मृद्धो यदा भवति महाघसश्च निद्रावितः सपरिवर्तशायी।
महावराह इव निवाप-पुष्टः पुनः पुनः गर्भमुपैति मन्दः ॥

ཀོ་ས་ལར་གསལ་རྒྱལ་ལའོ།

བག་མེད་གྱུར་ནས་[1]ཆེས་ཟ་ཞིང་། །
གཉིད་དང་འཁོར་ཡུག་ཏུ་ནི་ཉལ། །
འབྲུ་ཡིས་གསོས་པའི་ཕག་ཆེན་བཞིན། །
བུལ་བ་མངལ་ནི་ཡང་ཡང་འགྲོབ། །

जो (पुरुष) आलसी, बहुत खाने वाला, निद्रालु, करवट बदल-बदल सोने वाला, तथा दाना देकर पले मोटे सुअर की भाँति होता है; वह मन्द बार-बार गर्भ में पड़ता है।

He who is torpid and gluttonous, always asleep whether sleeping or walking, like a great hog nourished on pig swill, that stupid one is born again and again.

P 106 (XXIX, 13) P 170 V 325

གང་ཞིག་ཟེ་རགངས་གཉིད་ནི་ལོག་པ་དང་། །
ཉིན་དང་མཚན་དུ་འགྲེ་ལྡོག་ཉལ་བྱེད་པ། །
ཟབ་དང་ཕག་ཆེན་ལུས་རྒྱབ་ཟེ་བླུ་བར། །
ཡང་དང་ཡང་དུ་སྐྱེད་པའི་མངལ་དུ་འཇུག །

1 དང་།

इदं पुरे चित्तमचारि चारिकं,
येनिच्छकं यत्थकामं यथासुखं ।
तदज्जहं निग्गहेस्सामि योनिसो,
हत्थिप्पभिन्नं विय अङ्कुसग्गहो ॥७॥

जेतवन (सामणेर)

इदं पुरा चित्तमचरत् चारिकां
यथेच्छं यथाकामं यथासुखम् ।
तदद्याऽहं निग्रहीष्यामि योनिसो
हस्तिनं प्रभिन्नमिवांकुशग्राहः ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་དགེ་ཚུལ་ལའོ། །

སེམས་འདི་སྔོན་ཆད་ཇི་ལྟར་དགའ་བ་དང་། །
ཇི་འདོད་ཇི་ལྟར་བདེ་བའི་སྤྱོད་པ་སྤྱད། །
ལྕགས་ཀྱུ་ཐོགས་པས་གླང་པོ་འབིགས་པ་བཞིན། །
དེ་རིང་འབྱུང་ཁུངས་ཉིད་ནས་དེ་འཛིན་བྱ། །

यह (मेरा) चित्त पहले यथेच्छा = यथाकाम, जैसे सुख मालूम होता है वैसे विचरने वाला था; सो आज महावत जैसे मतवाले हाथी को (पकड़ता है, वैसे) मैं उसे जड़ से पकड़ूँगा ।

Formerly this mind went wandering as it liked, where it wished, as it pleased. Now from today I will fully control it, as the rider, holding a goad, controls an elephant which is in a state of rut.

P 121 (XXXI, 5) P 171 V 326

སེམས་འདི་སྔོན་ཆད་ཇི་ལྟར་འདོད་པ་དང་། །
དགའ་འགྱུར་སྤྱོད་ཅིང་རྒྱུ་བར་བྱེད་པ་དང་། །
གླང་ཆེན་སྨྱོས་ལ་མི་ཡིས་ལྕགས་ཀྱུ་ལྟར། །
ང་ནི་ཚུལ་བཞིན་བྱ་ནས་དེ་བཟུང་ངོ་། །

अप्पमादरता होथ, सचित्तमनुरक्खथ ।
दुग्गा उद्धरथत्तानं, पङ्के सन्नो व कुञ्जरो ॥८॥

जेतवन — कोसलराज का पावेय्यक नामक हाथी

अप्रमादरता भवत स्वचित्तमनुरक्षत ।
दुर्गादुद्धरताऽऽत्मानं पंके सक्त इव कुंजरः ॥

•

ཀོ་ས་ལ་རྒྱལ།།

བག་ཡོད་ལ་ནི་དགའ་བར་བྱ། །
རང་གི་སེམས་ནི་རྗེས་སུ་བསྲུང་། །
འདམ་རྫབ་ལས་ནི་གླང་ཆེན་བཞིན། །
བདག་ཉིད་ངན་འགྲོ་ལས་དྲངས་བྱ།།

अप्रमाद (सावधानता) में रत होओ, अपने मन ही रक्षा करो, पंक में फँसे हाथी की तरह (राग आदि में अपने को फँसे) ऊपर निकालो ।

Delight in heedfulness. Guard your mind well. Draw yourself out of the evil way as does an elephant who is sunk in the mire.

सचे लभेथ निपकं सहायं,
सद्धिं चरं साधुविहारिधीरं।
अभिभुय्य सब्बानि परिस्सयानि,
चरेय्य तेनत्तमनो सतीमा ॥९॥

शारिलेय्यक

बहुत से भिक्षु

सचेत् लभेत निपक्वं सहायं
सार्द्धं चरन्तं साधुविहारिणं धीरम्।
अभिभूय सर्वान् परिश्रयान्
चरेत् तेनाऽऽत्तमनाः स्मृतिमान्॥

དེ་ནི་སྐྱིན་ཅིང་ལེགས་སྤྱོད་བརྟན་པའི་གྲོགས། ।
ཐབས་གཅིག་སྤྱོད་པ་དག་ནི་རྙེད་གྱུར་ན། ।
[1]ཡོངས་སུ་ངལ་བ་ཐམས་ཅད་ཟིལ་མནན་ནས། ।
ཡིད་དགའ་དྲན་ལྡན་དེ་དང་འགྲོགས་པར་གྱིས། ।

यदि परिपक्व (-बुद्धि) बुद्धिमान साथ में विहरनेवाला (=शिष्य) सहचर मित्र मिले तो सभी परिश्रयों (=विघ्नों) को हटाकर सचेत प्रसन्नचित्त हो उसके साथ विहार करे।

If you find a good companion to live with you, who is of similar practice, who behaves well, and is wise, then you should live with him joyfully and mindfully, overcoming all difficulties.

P 48 (XIV, 13) P 172 V 328

བརྟན་པ་ལེགས་གནས་ལྷན་ཅིག་སྤྱོད་པ་ཡི། ।
གྲོགས་པོ་མཁས་པ་གལ་ཏེ་རྙེད་ན་ནི། ।
ཉེན་མོངས་ཐམས་ཅད་མངོན་པར་ཟིལ་མནན་ནས།།
དྲན་ལྡན་དགའ་བའི་ཡིད་ཀྱིས་དེ་དང་སྤྱོད། ।

---

1 སྡུག་བསྔལ།

नो चे लभेथ निपकं सहाय,
सद्धिं चरं साधुविहारिधीरं ।
राजा व रट्ठं विजितं पहाय,
एको चरे मातङ्गरञ्ञे व नागो ॥१०॥

न चेत् लभेत निपक्वं सहायं सार्द्धंचरन्तं साधुविहारिणं धीरम् ।
राजेव राष्ट्रं विजितं प्रहाय, एकश्चेत् मातंगोऽरण्य इव नागः ॥

འོན་ཏེ་སྨིན་ཅིང་ལེགས་སྤྱོད་བརྟན་པའི་གྲོགས། །
ཐབས་གཅིག་སྤྱོད་པ་དག་ནི་མ་རྙེད་ན། །
ཡུལ་འཁོར་ལས་པ་རྒྱལ་པོས་འདོར་བ་འམ །
གླང་ཆེན་གླང་པོའི་ནགས་བཞིན་གཅིག་པུར་སྤྱོད། །

यदि परिपक्व, बुद्धिवान् साथ में विहरनेवाला सहचर मित्र न मिले, तो राजा की भाँति पराजित राष्ट्र को छोड़ गजराज की तरह अकेला विचरे ।

If you do not get a good companion who is of similar practice to live with you, one who behaves well and is wise, then you should live alone like a king who leaves his conquered kingdom, or as an elephant in the forest.

P 48 (XIV, 14) P 172 V 329

བརྟན་པ་ལེགས་གནས་ལྡན་ཅིག་སྤྱོད་པ་ཡི། །
གྲོགས་པོ་མཁས་པ་གལ་ཏེ་མ་རྙེད་ན། །
ཡུལ་འཁོར་ཡངས་པ་སྤངས་པའི་རྒྱལ་པོ་ལྟར། །
གཅིག་པུས་སྤྱད་བྱ་སྡིག་པ་མི་བྱེད། །

एकस्स चरितं सेय्यो, नत्थि बाले सहायता ।
एको चरे न च पापानि कयिरा,
अप्पोस्सुक्को मातङ्गरञ्ञे व नागो ॥११॥

एकस्य चरितं श्रेयो नास्ति बाले सहायता ।
एकश्चरेत न च पापानि कुर्याद्
अल्पोत्सुको मातंगोऽरण्य इव नागः ॥

གཅིག་བུར་སྤྱོད་པ་མཆོག་ཡིན་གྱི། །
བྱིས་པ་རྣམས་དང་ཟླར་དུ་མིན། །
གླང་པོ་ནི་ནགས་སུ་གླང་ཆེན་བཞིན། །
གཅིག་སྤྱོད་སྡིག་མེད་འདོད་ཆུང་བྱ། །

अकेला विचरना उत्तम है, किन्तु मूढ़ की मित्रता अच्छी नहीं, मातंगराज हाथी की भाँति अनासक्त हो अकेला विचरे और पाप न करे ।

Better is to live alone. There is no fellowship with the foolish. You should live alone, doing no evil and with few desires, like an elephant in the forest.

P 48 (XIV, 16) P 173 V 330

བྱིས་པ་གྲོགས་སུ་མི་འགྱུར་བས། །
གཅིག་བུ་སྤྱོད་པར་བྱེད་བླ་བས། །
མ་བདང་དགོན་པའི་གླང་པོ་ལྟར། །
སེམས་ཁྲལ་བསྐྱུངས་ཏེ་གཅིག་པུར་སྤྱོད། །

अत्थम्हि जातम्हि सुखा सहाया,
तुट्ठी सुखा या इतरीतरेन।
पुञ्ञं सुखं जीवितसङ्खयम्हि,
सब्बस्स दुक्खस्स सुखं पहानं ॥१२॥

हिमवत्-प्रदेश | मार

अर्थे जाते सुखाः सहायाः, तुष्टिः सुखायेतरेतरेण।
पुण्यं सुखं जीवितसंक्षये
सर्वस्य दुःखस्य सुखं प्रहाणम् ॥

ཁ་བ་ཅན་དུ་བདུད་ལ་གསུངས་པ།

དོན་བྱུང་བ་ན་གྲོགས་རྣམས་བདེ།
ཆོག་ཤེས་པ་ལ་ཅི་ཡང་བདེ།
ཚེ་ཟད་པ་ན་བསོད་ནམས་བདེ།
[1]སྡུག་བསྔལ་ཐམས་ཅད་སྤངས་པ་བདེ།

काम पड़ने पर मित्र सुखद (लगते हैं), परस्पर सन्तोष हो (यह भी) सुखद (वस्तु) है, जीवन के क्षय होने पर (किया हुआ) पुण्य सुखद (होता है), सारे दुःखों का विनाश (= अर्हत् होना) (यह सबसे अधिक) सुखद है।

It is a joy to have friends when need arises. It is a joy to have contentment with just whatever there is. It is a joy to have merit when life is at an end. It is a joy to abandon all sorrow.

1 སྡུག་བསྔལ་སྤངས་པ་རབ་ཏུ་བདེ།

सुखा मत्तेय्यता लोके, अथो पेत्तेय्यता सुखा ।
सुखा सामञ्ञता लोके, अथो ब्रह्मञ्ञता सुखा ॥१३॥

सुखा मात्रीयता लोकेऽथ पित्रीयता सुखा ।
सुखा श्रमणता लोकेऽथ ब्राह्मणता सूखा ॥

[1]འཛིག་རྟེན་མ་དང་འགྲོགས་པ་བདེ། |
[2]འོན་ཏེ་ཕ་དང་འགྲོགས་པ་བདེ། |
འཛིག་རྟེན་ན་ནི་དགེ་སྦྱོང་བདེ། |
[3]འོན་ཏེ་བྲམ་ཟེ་རྣམས་ནི་བདེ། |

लोक में माता की सेवा सुखकर है, और पिता की सेवा (भी) सुखकर है, श्रमणभाव (=संन्यास) लोक में सुखकर है, और ब्राह्मणपन (=निष्पाप होना) सुखकर है ।

It is a joy in this world to serve one's mother, it is also a joy to serve one's father. Joyful in this world are the practicers of virtue(renunciation), joyful also are the sages.

P 116 (XXX, 22) P 174 V 332

འཛིག་རྟེན་ན་ནི་ཕར་འཛིན་བདེ། |
དེ་བཞིན་མ་ཡང་འཛིན་པ་བདེ། |
འཛིག་རྟེན་དགེ་སྦྱོང་འཛིན་པ་བདེ། |
དེ་བཞིན་བྲམ་ཟེར་འཛིན་པ་བདེ། |

1 འཛིག་རྟེན་འདི་ན་མ་དང་ནི།
2 ཕ་ལ་བསྙེན་བཀུར་བྱེད་པ་བདེ།
3 སྡིག་མེད་རྣམས་ནི་ཤིན་ཏུ་བདེ།

सुखं याव जरा सीलं, सुखा सद्धा पतिट्ठिता ।
सुखो पञ्ञाय पटिलाभो, पापानं अकरणं सुखं ॥१४॥

सुखं यावद् जरा शीलं सुखा श्रद्धा प्रतिष्ठिता ।
सुखः प्रज्ञायाः प्रतिलाभः पापानां अकरण सुखम् ॥

རྒས་པའི་བར་དུ་ཚུལ་ཁྲིམས་བདེ། །
དད་པ་བརྟན་པར་གྱུར་པ་བདེ། །
ཤེས་རབ་རབ་ཏུ་ཐོབ་པ་བདེ། །
སྡིག་པ་རྣམས་ནི་མ་བྱས་བདེ། །

གླང་པོའི་སྡེ་ཚན་ཏེ། ལེའུ་ཉེར་གསུམ་པའོ།

बुढ़ापे तक आचार का पालन करना सुखकर है, और स्थिर श्रद्धा (सत्य में विश्वास) सुखकर है, प्रज्ञा का लाभ सुखकर है, और पापों का न करना सुखकर है ।

Joyful is virtue practiced till old age. Joyful is steadfast faith. Joyful is the acquisition of wisdom. Joyful is abstinence from evil.

P 116 (XXX, 21) P 174 V 333

རྒས་ཁར་ཚུལ་ཁྲིམས་ལྡན་པ་བདེ། །
དད་ལ་རབ་ཏུ་གནས་པ་བདེ། །
དོན་ལྡན་ཚིག་ལ་དགའ་བ་བདེ །
སྡིག་པ་དག་མི་བྱེད་པ་བདེ། །

२४—तण्हावग्गो

मनुजस्स पमत्तचारिनो,
तण्हा वड्ढति मालुवा विय।
सो प्लवती हुरा हुरं,
फलमिच्छं व वनस्मि वानरो ॥१॥

जेतवन | कपिलमच्छ

मनुजस्स प्रमत्तचारिणः तृष्णा बद्धते मालुवेव।
स प्लवतेऽहरहः फलमिच्छन् इव बने वानरः॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ།།

བག་མེད་སྤྱོད་པའི་མི་རྣམས་ལ། །
འཁྲི་ཤིང་བཞིན་དུ་སྲེད་པ་འཕེལ། །
ནགས་ན་སྤྲེའུ་འབྲས་འཚོལ་བཞིན། །
ཉི་མ་རེ་ཞིང་[1]དེ་ནི་རྒྱུགས། །

प्रमत्त होकर आचरण करनेवाले मनुष्य की तृष्णा मालुवी (लता) की भाँति बढ़ती है, वन में बानर की भाँति फल की इच्छा करते दिनों दिन वह भटकता रहता है।

The craving of those who live carelessly grows like a creeper. They rush from day to day like a monkey searching for fruit in the forest.

---

1 བཞིན་ ཉི་མ་རེ་བཞིན་ཡང་ཡང་འཚོལ།

यं एसा सहते जम्मी, तण्हा लोके विसत्तिका ।
सोका तस्स पवड्ढन्ति, अभिवट्ठं व बीरणं ॥२॥

यं एषा साहयति जन्मिनी तृष्णा लोके विषात्मिका ।
शोकास्तस्य प्रबर्द्धन्तेऽभिबर्द्धमानं इव वीरणम् ॥

དུག་གི་བདག་ཉིད་སྲེད་པ་འདིས། ।
འཇིག་རྟེན་འདི་ན་གང་གཟིར་བ། ।
སྤྱང་སྤྲོས་མཚོན་པར་འཕེལ་བ་བཞིན། ।
དེ་ཡི་མྱ་ངན་རབ་ཏུ་འཕེལ། ।

यह (बराबर) जनमते रहनेवाली विषरूपी तृष्णा जिसको पकड़ती है, वर्द्धनशील वीरण (=चटाई बनाने का एक तृण) की भाँति उसके शोक बढ़ते हैं।

Due to craving the chief of poisons one is oppressed by the varied afflictions of this world. Due to it one's sorrows increase like the abounding birana grass.

P 13 (II, 10) P 175 V 335

གང་ཞིག་འཇིག་རྟེན་སྤྱང་དཀའ་བའི། ।
སྲེད་པའི་བུད་མེད་འདིས་འཕོལ་ཟ། ।
དེ་ཡི་མྱ་ངན་འཕེལ་འགྱུར་ཏེ། ।
རྩ་ལ་ཆར་པ་བབ་པ་བཞིན། ।

यो चेतं सहते जम्मिं, तण्हं लोके दुरच्चयं।
सोका तम्हा पपतन्ति, उदबिन्दु व पोक्खरा ॥३॥

यश्चैतां साहयति जन्मिनिं तृष्णा लोके दुरत्ययाम्।
शोकाः तस्मात् प्रपतन्त्युदविन्दुरिव पुष्करात् ॥

བཀལ་དཀའ་གདུག་པའི་སྲེད་པ་འདི། །
འཇིག་རྟེན་ན་ནི་སུས་གཟིར་བ། །
མེ་ཏོག་ལས་ནི་ཆུ་ཐིག་བཞིན། །
དེ་ལས་མྱ་ངན་རབ་ཏུ་ལྷུང་། །

इस बराबर जनमते रहनेवाली, दुस्त्याज्य तृष्णा को जो लोक में परास्त करता है, उससे शोक (वैसे ही) गिर जाते हैं, जैसे कमल (-पत्र) से जल का बिन्दु।

Whoever in the world overcomes this unruly vicious craving, sorrows fall away from him, like water-drops from a lotus-leaf.

P 13 (III, 11) P 176 V 336

གང་ཞིག་འཇིག་རྟེན་སྤང་དཀའ་བའི། །
སྲེད་པའི་བུད་མེད་འདི་སྤོང་བ། །
དེ་ཡི་མྱ་ངན་ལྷོག་འགྱུར་ཏེ། །
པད་མ་ལས་ནི་ཆུ་ཐིག་བཞིན། །

तं वो वदामि भद्दं वो, यावन्तेत्थ समागता ।
तण्हाय मूलं खणथ, उसीरत्थो व बीरणं ।
मा वो नलं व सोतो व, मारोभञ्जि पुनप्पुनं ॥४॥

तद् वो वदामि भद्रंवो यावन्त इह समागताः ।
तृष्णाया मूलं खनतोशीरार्थीव बीरणम् ॥

བདག་གིས་ཁྱེད་ལ་ལེགས་པར་སྨྲ། །
འདི་ན་ཁྱེད་ཅག་ཅི་ཙམ་པས། །
ཨུ་ཤ་རི་འདོད་སྤང་སྤོས་བཞིན། །
སྲེད་པའི་རྩ་བ་གཅོད་པར་གྱིས། །

इसलिए तुम्हें कहता हूँ, जितने यहाँ आये हो, तुम्हारा सबका मंगल हो, जैसे खस के लिए उषीर को खोदते हैं, वैसे ही तुम तृष्णा की जड़ को खोदो।

I give you this good advice. All of you should dig up the root of craving as one digs up the birana grass to find the usira root. Do not let Mara crush you again and again, like the flood which crushes the reeds on the river bank.

P 13 (III, 12) P 176 V 337

དེ་ཕྱིར་ཇི་སྙེད་འདིར་འདུས་པ། །
ཁྱེད་ལ་སྨྲ་ཡིས་ཁྱེད་བདེ་ཤོག །
ཨུ་ཤིར་ཕྱིར་ནི་རྩྭ་བཞིན་དུ། །
སྲེད་པ་རྩར་བཅས་དྲུངས་ནས་ཕྱུངས།།

यथा पि मूले अनुपद्दवे दळ्हे,
छिन्नो पि रुक्खो पुनरेव रूहति।
एवं पि तण्हानुसये अनूहते,
निब्बत्तती दुक्खमिदं पुनप्पुनं ॥५॥

जेतवन | गूथ सूकर-पोतिक

तथाऽपि मूलेऽनुपद्रवे दृढेछिन्नोऽपि वृक्षः पुनरेव रोहति।
एवमपि तृष्णाऽनशयेऽनिहते निर्वतते दुःखमिदं पुनः पुनः ॥

དཔེར་ན་ལྗོན་པ་བཅད་པར་གྱུར་ན་ཡང་། །
རྩ་བ་བརྟན་པར་འབྲེལ་ན་སླར་ཡང་སྐྱེ། །
དེ་འདྲ་ཁོ་ནར་སྲེད་པའི་བག་ལ་ཉལ། །
མ་ཆོད་སྡུག་བསྔལ་འདི་ནི་ཡང་ཡང་འཇུག །

जैसे जड़ के दृढ़ और न कटी होने पर कटा हुआ वृक्ष भी फिर उग आता है, इसी प्रकार तृष्णारूपी अनुशय (= मल) के न नष्ट होने पर, यह दुःख फिर-फिर पैदा होता है।

As a tree, even though it has been cut down, grows again, if its root is firm and uninjured, even so, if the latent propensities of craving are not destroyed, then this suffering recommences again and again.

P 14 (III, 18) | P 177 V 338

དཔེར་ན་ལྗོན་ཤིང་རྩད་ནས་མ་གཏོན་ན། །
བཅད་ཀྱང་ཕྱིར་ཞིང་སྐྱེ་བ་ཁོ་ནར་ཟད། །
དེ་བཞིན་སྲེད་པའི་ཕྲ་རྒྱས་མ་གཏོན་ན། །
ཡང་དང་ཡང་དུ་སྡུག་བསྔལ་འདི་མི་ལྡོག །

यस्स छत्तिंसति सोता, मनापसवना भुसा ।
बाहा वहन्ति दुद्दिट्ठिं सङ्कप्पा रागनिस्सिता ॥६॥

यस्य षट्त्रिंशत् स्रोतांसि मनापश्रवणानि भूयासुः ।
बाहा वहन्ति दुद्दष्टिं संकल्पा रागनिःसृता ॥

གང་གིས་ཆུ་རྒྱུན་སོ་དྲུག་གིས། །
[1]ཡིད་ནི་འདོད་པ་ལ་འཇིར་བའི། །
ལྟ་ངན་ཀུན་དུ་རྟོག་པ་དང་། །
ཆགས་པ་རྒྱས་པ་རླུང་གིས་འཇིར། །

जिसके, छत्तीस स्रोत (आँख, कान, नाक, जीभ, काया, मन, रूप, गन्ध, शब्द, रस, स्पर्श, धर्म, आँख का विज्ञान आदि) मन को अच्छी लगनेवाली (चीजों) को ही लानेवाले हों, (उसके लिए) रागलिप्त संकल्प रूपी वाहन बुरी धारणाओं को वहन करते हैं ।

Whoever's mind is unsettled by desire due to the thirty-six streams will be carried off by the torrent of bad thoughts and great attachment. (The thirty-six streams are the six organs of sense and the six objects of sense in relation to a desire for sensual pleasures, a desire for existence, and a desire for prosperity).

P 125 (XXXI, 30) P 177 V 339

ཀུན་རྟོག་ལ་འཐུམས་ཆེན་པ་ཡིས། །
ལྟ་ངན་སུམ་ཅུ་རྩ་དྲུག་གི། །
ཆུ་བོའི་རྒྱུན་ནི་གང་ཡིན་པ། །
ཡིད་ཀྱི་རྒྱུན་ལས་རབ་ཏུ་འབབ། །

---

1 ཡིད་ནི་རབ་ཏུ་འདོད་པར་གཡེང་།

सवन्ति सब्बधि सोता, लता उब्भिज्ज तिट्ठति ।
तं च दिस्वा लतं जातं, मूलं पञ्ञाय छिन्दथ ॥७॥

स्रवन्ति स्रवतः स्रोतांसि लता उद्भिद्य तिष्ठति ।
तां च दृष्ट्वा लतां जातां, मूलं प्रज्ञया छिन्दत ॥

ཆུ་བོ་དེ་རྒྱུན་ནི་འབབ་པ་ཡིས། །
འཁྲི་ཤིང་གྱེན་དུ་འཕགས་ཤིང་གནས། །
འཁྲི་ཤིང་སྐྱེས་པ་དེ་མཐོང་ནས། །
ཤེས་རབ་ཀྱིས་ནི་རྩ་བ་ཆོད། །

(यह) स्रोत चारों ओर बहते हैं, (जिनके कारण) (तृष्णा रूपी) लता अंकुरित रहती है; उस उत्पन्न हुई लता को जानकर, प्रज्ञा से (उसकी) जड़ को काटो ।

The streams flow everywhere; the creeper (of desire) keeps on springing up. If you see that the creeper has sprung up, cut its root by means of wisdom.

सरितानि सिनेहितानि च,
सोमनस्सानि भवन्ति जन्तुनो ।
ते सातसिता सुखेसिनो,
ते वे जातिजरूपगा नरा ॥८॥

सरितः स्निग्धाश्च सौमनस्या भवन्ति जन्तोः ।
ते स्रोतःसृताः सुखैषिणस्ते वै जातिजरोपगा नराः ॥

ཡིད་བདེ་བ་ཡི་སྐྱེ་བོ་ལ།
ཆུ་དང་སྣུམ་ནི་འབྱུང་བ་སྟེ།
ཆུ་འབབ་བདེ་བ་འཚོལ་བའི་མི།
སྐྱེ་དང་རྒ་ལ་ཉེ་བར་འགྲོ།

(यह) (तृष्णा रूपी) नदियाँ स्निग्ध और प्राणियों के चित्त को खुश रखनेवाली होती हैं; (जिनके) नर स्रोत में बंधे, सुख की खोज करते, जन्म और जरा के फेर में पड़ते हैं।

To beings there arise desires for pleasures and so they are moistened (with craving). Then, searching for the stream of constant happiness, they truly go to birth and old age (i. e. Samsara).

तसिणाय पुरक्खता पजा,
परिसप्पन्ति ससो व बन्धितो ।
संयोजनसङ्गसत्तका
दुक्खमुपेन्ति पुनप्पुनं चिराय ।६॥

तृष्णया पुरस्कृताः प्रजाः रिसर्पन्ति शश इव बद्धः ।
सयोजनसंगसक्तका दुःखमुपयन्ति पुनः पुनः चिराय ॥

སྲེད་པས་འཁྲིད་པའི་སྐྱེ་བོ་རྣམས། |
རི་བོང་རྒྱ་ཡིས་ཟིན་བཞིན་འཁོར། |
ཀུན་ཏུ་སྦྱོར་ལ་ཆགས་ཐོགས་ཅན། |
ཡང་ཡང་སྡུག་བསྔལ་ཡུན་རིང་མྱོང་། |

तृष्णा के पीछे, पड़े प्राणी, बंधे खरगोश की भाँति चक्कर काटते हैं, संयोजनों (मन के बन्धनों) में फँसे (जन) पुनः पुनः चिरकाल तक दुःख को पाते हैं।

Being entwined in craving revolve like hares tied in a trap. Held fast by worldly attachments, they experience protracted sorrow again and again.

P 12 (III, 6) P 179 V 342

མི་གང་རྟག་ཏུ་བདེ་བ་འདོད་བྱེད་པ། |
སྐྱེ་དང་རྒ་དང་ཉེ་བར་འགྲོ་འགྱུར་ཞིང་། |
སྐྱེ་དགུ་སྲེད་པ་རྣམས་ཀྱིས་མདུན་དུ་བདར། |
རྒྱ་ནང་རི་བོང་ཡོངས་སུ་རྒྱུག་པ་བཞིན། |

तसिणाय पुरक्खता पजा,
परिसप्पन्ति ससो व बन्धितो ।
तस्मा तसिणं विनोदये,
आकङ्खन्त विरागमत्तनो ॥१०॥

तृष्णया पुरष्कृताः प्रजाः
परिसर्पन्ति शश इव बद्धः ।
तस्मात् तृष्णां विनोदयेद् ।
भिक्षुराकांक्षी विरागमात्मनः ॥

སྲིད་པས་འཁྲིད་པའི་སྐྱེ་བོ་རྣམས།
རི་བོང་རྒྱི་ཡིས་ཟིན་བཞིན་འཁོར།
[1]དེས་ན་བདག་ཆགས་བྲལ་འདོད་པའི།
དགེ་སློང་སྲིད་པ་མི་འབྱུང་མཛོད།

तृष्णा के पीछे पड़े प्राणी बंधे खरगोश की भाँति चक्कर काटते हैं इसलिए भिक्षु को चाहिए कि वह अपने वैराग्य की इच्छा रख, तृष्णा को दूर करे।

Beings entwined in craving revolve like harestied in a trap. Therefore a Bhikshu who wishes himself to be free from desire (Nirvana), should discard craving.

---

1 དེས་ན་བདག་ཉིད་ཆགས་བྲལ་འདོད།

यो निब्बनथो वनाधिमुत्तो,
वनमुत्तो वनमेव धावति ।
तं पुग्गलमेथ पस्सथ,
मुत्तो बन्धनमेव धावति ॥११॥

वेणुवन — विमन्तक (भिक्षु)

यो निर्वाणार्थी वनाऽधिमुक्तो
वनमुक्तो वनमेव धावति ।
तं पुद्गलमेव पश्यत मुक्तो
बन्धनमेव धावति ॥

འོད་མའི་ཚལ་དུའོ། །

མྱ་ངན་འདས་འདོད་ནགས་[1]ཚལ་ལས། |
ཐར་ནས་ནགས་[1]ཚལ་ཉིད་དུ་རྒྱུགས། |
གྲོལ་ནས་འཆིང་བ་ཁོ་ན་ལ། |
རྒྱུགས་པའི་གང་ཟག་དེ་ལ་ལྟོས། |

जो निर्वाण की इच्छा वाला (पुरुष) वन (तृष्णा) से मुक्त हो, वन से सुमुक्त हो, फिर वन (=तृष्णा) ही की ओर दौड़ता है, उस व्यक्ति को (वैसे ही) जानो जैसे कोई (बन्धन से) मुक्त (पुरुष) फिर बन्धन ही की ओर दौड़े।

Whoever desiring to pass from sorrow (to gain Nirvana) leaves the forest (of the afflictions like craving) and then runs back to that same forest was freed only to rush back to bondage. Look at that man !

P 95 (XXVII, 26) — P 180 V 344

གང་ཞིག་ཚལ་སྤྲངས་ཚལ་མེད་པ། |
ནགས་ཚལ་སྤྲངས་ནས་ནགས་སུ་རྒྱུགས། |
གྲོལ་བ་འཆིང་བར་རྒྱུག་པ་ཡི། |
གང་ཟག་འདི་ལ་ལྟོས་ཤིག་ཅུར། |

1 སྲེད་པ་སོགས་ཉོན་མོངས་པའི་ནགས་ཚལ།

न तं दळ्हं बन्धनमाहु धीरा,
यदायसं दारूजं बब्बजं च।
सारत्तरत्ता मणिकुण्डलेसु,
पुत्तेसु दारेसु च या अपेक्खा ॥१२॥

जेतवन बन्धनागार

न तद् दृढं बन्धनमाहुर्धीरा यद् आयसं दारुजं पर्वजं च।
सारवद्-रक्ता मणिकुण्डलेषु पुत्रेषु दारेषु च याऽपेक्षा ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ། །

ནོར་བུ་གདུབ་ཀོར་བུ་དང་ཆུང་མ་ལ། །
ལྟོས་པའི་ཆགས་པ་དག་ནི་སྲ་བ་སྟེ། །
ལྕགས་དང་ཤིང་དང་ཐག་པ་གང་ཡིན་དེར། །
མཁས་རྣམས་སྲ་བའི་འཆིང་བར་གསུངས་མ་ཡིན། །

(यह) जो लोहे लकड़ी या रस्सी का बन्धन है, उसे बुद्धिमान (जन) दृढ़ बन्धन नहीं कहते, (वस्तुतः दृढ़ बन्धन है जो वह) धन (=सारवत्) में रक्त होना, या मणि, कुण्डल, पुत्र स्त्री में इच्छा का होना है।

It is not a strong fetter, say the wise, that is made of iron, wood or hemp. Far greater a bond is the longing for jewels and ornaments, children and wives.

P 8 (II, 5) P 180 V 345

ནོར་བུ་རྣ་ཆ་བུ་དང་བུ་མོ་ལ། །
ཡོངས་སུ་ཆགས་སེམས་གང་ཡིན་ལ་ལྟོས་ན། །
ལྕགས་ཤིང་གྲིས་ལ་ལས་བྱས་འཆིངས་མ་གང་། །
དེ་དག་དམ་པོ་མིན་ཞེས་འཕགས་པ་གསུང་།

एतं दळ्हं बन्धनमाहु धीरा,
ओहारिनं सिथिलं दुप्पमुञ्चं ।
एतं पि छेत्वान परिब्बजन्ति,
अनपेक्खिनो कामसुखं पहाय ॥१३॥

एतद् दृढं बन्धनमाहुर्धीरा
अपहारि शिथिलं दुष्प्रमोचम् ।
एतदपि छित्वा परिव्रजन्त्यन-
पेक्षिणः कामसुखं प्रहाय ॥

འཆིང་བར་སླ་ཞིང་རབ་ཏུ་འགྲོལ་དཀའ་བ། །
དེ་ལ་མཁས་རྣམས་འཆིང་བ་སྲ་བར་གསུངས། །
དེ་[1] ཡང་བཅད་ནས་རབ་ཏུ་བྱུང་བྱས་ཏེ། །
ལྟོས་པ་མེད་པར་འདོད་པའི་བདེ་བ་སྤོངས། །

धीर पुरुष इसी को दृढ़ बन्धन, अपहारक, शिथिल और दुस्त्याज्य कहते हैं. (वह) अपेक्षा रहित हो, तथा काम-सुखों को छोड़, इस (दृढ़) बन्धन को छिन्नकर, प्रव्रजित होते हैं ।

That fetter is strong, say the wise for it binds easily and is hard to loosen. This too they cut off, and, renouncing the world, they abandon without regret the pleasures of worldly desires.

P 8 (II, 6) P 181 V 346

འདོད་པའི་འཆིང་བ་གང་ཡིན་དེ་ཟློད་ཀྱང་། །
རབ་ཏུ་དགྲོལ་བར་དཀའ་ཞེས་འཕགས་པས་གསུང་། །
བརྟན་རྣམས་འདོད་པའི་བདེ་ལ་མི་ལྟ་བར། །
དེ་དག་གདུབ་ནས་སྤུར་དུ་འགྲོ་བར་བྱེད། །

1 འཆིང་བ།

ये रागरत्तानुपतन्ति सोतं,
सयंकतं मक्कटको व जालं।
एतं पि छेत्वान वजन्ति धीरा,
अनपेक्खिनो सब्बदुक्खं पहाय ॥१४॥

राजगृह (वेणुवन) खेमा (बिम्बिसार-महिषी)

ये रागरक्ता अनुपतन्ति स्रोतः
स्वयंकृतं मर्कटक इव जालम्।
एतदपि छित्वा व्रजन्ति धीरा
अनपेक्षिणः सर्वदुःखं प्रहाय ॥

གང་དག་ཆགས་དང་ཞེན་པའི་རྒྱུན་འབེབས་པ། །
སྲིན་བུ་སྡོམ་བཞིན་རང་གི་དྲྭ་བ་བྱེད། །
དེ་ཡང་བཅད་ནས་རབ་བྱུང་མཁས་པ་རྣམས། །
ལྟོས་པ་མེད་པར་སྡུག་བསྔལ་ཐམས་ཅད་སྤོངས། །

जो राग में रक्त हैं, वह जैसे मकड़ी अपने बनाये जाल में पड़ती है, (वैसे ही) अपने बनाए, स्रोत में पड़ते हैं, धीर (पुरुष) इस (स्रोत) को भी छेदकर सारे दुःखों को छोड़ आकांक्षा-रहित हो चल देते हैं।

Those who fall into the streams of attachment and craving are bound like spiders in the nets they have made for themselves. The wise cut off this craving and renouncing the world, they abandon all sorrows without regret.

मुञ्च पुरे मुञ्च पच्छतो,
मज्झे मुञ्च भवस्स पारगू ।
सब्बत्थ विमुत्तमानसो,
न पुनं जातिजरं उपेहिसि ॥१५॥

राजगृह (वेणुवन) — उग्रसेन (श्रेष्ठी)

मुंच पुरो मुंच पश्चात् मध्ये मुंच भवस्य पारगः ।
सर्वत्र विमुक्तमानसो न पुनः जातिजरे उपैषि ॥

མདུན་ནས་བགྲོལ་ཞིང་རྒྱབ་ནས་བགྲོལ། །
དབུས་ནས་བགྲོལ་ཏེ་སྲིད་པ་བརྒལ། །
ཀུན་ནས་རྣམ་པར་གྲོལ་བའི་ཡིད། །
ཕྱིན་ཆད་སྐྱེ་ཀ་ཧྲེད་མི་འགྱུར། །

आगे पीछे और मध्य की (सभी वस्तुओं को) त्याग दो, (और उन्हें छोड़) भव (सागर) के पार हो जाओ, जिसका मन चारों ओर से मुक्त हो गया, (वह) फिर जन्म और जरा को प्राप्त नहीं होता ।

Let go the future, let go the past, let go the present (literally front, back and middle) and cross over the realm of conditioned existence. With your mind totally freed you will not again undergo birth and decay.

P 112 (XXIX. 60) — P 182 V 348

སྔོན་བྲལ་ཕྱི་མ་དང་བྲལ་ཞིང་། །
དབུས་བྲལ་སྲིད་པའི་ཕ་རོལ་ཕྱིན། །
རྣམ་པ་ཀུན་ལ་སེམས་གྲོལ་བ། །
སྐྱེ་ཀ་ཕྱི་མ་འདྲེན་མི་འགྱུར། །

वितक्कपमथितस्स जन्तुनो,
तिब्बरागस्स सुभानुपस्सिनो।
भिय्यो तण्हा पवड्ढति,
एस खो दळ्हं करोति बन्धनं ॥१६॥

जेतवन (चुल्ल) धनुग्गह पण्डित

वितर्क-प्रमथितस्य जन्तोः
तीव्ररागस्य शुभाऽनुदर्शिनः।
भूयः तृष्णः प्रबर्द्धते एषखलु दृढ़ं करोति बन्धनम् ॥

སྐྱེས་བུ་རྣམ་པར་རྟོག་པས་དཀྲུགས་གྱུར་པ། ।
ཆགས་པ་དྲག་པོས་སྡུག་པ་རྗེས་སུ་མཐོང་། ।
དེ་རྣམས་སྲེད་ཞིང་སྲེད་པ་འཕེལ་བྱེད་དེ། ।
འཆིང་བ་བརྟན་པར་བྱེད་པ་ཙམ་དུ་ཟད། ।

जो प्राणी सन्देह से मथित, तीव्र राग से युक्त, सुन्दर ही सुन्दर को देखनेवाला है, उसकी तृष्णा और भी अधिक बढ़ती है, वह (अपने लिए) और भी दृढ़ बन्धन तैयार करता है।

For the person who is agitated by thoughts, who is of strong passions and who seeks after the pleasurable, craving steadily grows. Indeed, he makes the fetters strong.

वितक्कूपसमे च यो रतो,
असुभं भावयते सदा सतो ।
एस खो ब्यन्ति काहिति,
एस छेच्छति मारबन्धनं ॥१७

वितर्कोपशमे च यो रतोऽशुभंभावयते सदा स्मृतः ।
एष खलु व्यन्तीकरिष्यति एष छेत्स्यति मारबन्धनम् ॥

གང་ཞིག་རྣམ་རྟོག་ཉེ་བར་ཞི་བ་དགའ། །
མི་སྡུག་བསྒོམ་ཞིང་རྟག་ཏུ་དྲན་པར་ལྡན། །
དེ་རྣམས་བཟློག་པར་བྱེད་པ་འབའ་ཞིག་སྟེ །
དེ་རྣམས་བདུད་ཀྱི་འཆིང་བ་གཅོད་པར་བྱེད། །

सन्देह के शान्त करने में जो रत है, सचेत रह (जो) अशुभ (दुनिया के अन्धेरे पहलू) की भी सदा भावना करता है। वह मार के बन्धन को छिन्न करेगा, विनाश करेगा।

He who delights in quieting his thoughts, who meditates on what is unpleasant, and who is ever mindful, will make an end of craving. He cut the fetters of Mara.

निट्ठङ्गतो असन्तासी, वीततण्हो अनङ्गणो।
अच्छिन्दि भवसल्लानि, अन्तिमोयं समुस्सयो ॥१८॥

जेतवन   मार

निष्ठांगतोऽसंत्रासी   वीततृष्णोऽनंगणः।
उत्सृज्य भवशल्यानि, अन्तिमोऽयं समुच्छयः॥

བདུད་ལ་གསུངས་པ།

ངེས་པར་སོང་ཞིང་སྐྲག་པ་མེད། ।
སྲེད་པ་སྤངས་ཤིང་སྐྱོན་དང་བྲལ། ।
སྲིད་པའི་ཟུག་རྔུ་ཕྱུང་བའི་ཕྱིར། ।
འདི་ནི་སྐྱེ་བའི་མཐར་ཐུག་ཡིན། ।

जिसके (पाप-पुण्य) समाप्त हो गये; जो त्रास-उत्पादक नहीं है, जो तृष्णारहित और मलरहित है, वह भव के शल्यों को उखाड़ेगा, यह उसका अन्तिम देह है।

He who has fully gone (from all limitation), he who is fearless, devoid of craving, without faults, and who has cast out the thorns of conditioned existence, is in his final birth.

वीततण्हो अनादानो, निरुत्तिपदकोविदो।
अक्खरानं सन्निपातं, जञ्ञा पुब्बापरानि च।
स वे अन्तिमसारीरो, महापञ्ञो महापुरिसो ति वुच्चति ॥१६॥

वीततृष्णोऽनादानो निरुक्तिपदकोविदो।
अक्षराणां सन्निपातं जानाति पूर्वापराणि च।
स वै अन्तिमशारीरो महाप्राज्ञ इत्युच्यते॥

སྲེད་པ་སྤངས་ཞིང་ལེན་པ་བྲལ། ।
ངེས་པའི་ཚིག་དང་བརྗོད་པ་རིག ।
ཡི་གེ་རྣམས་ཀྱི་གོ་རིམ་དང་། ।
སྔོན་དང་ཕྱི་མ་དག་ཀྱང་ཤེས། ।
མཐའ་མའི་ལུས་ནི་དེ་ཡིན་ཏེ། ।
ཤེས་རབ་ཆེན་པོ་བྱ་བར་བརྗོད། ।

जो तृष्णारहित, परिग्रहरहित, भाषा और काव्य का जानकार है, और (जो) अक्षरों के पहिले पीछे रखने को जानता है, वह निश्चय ही अन्तिम शरीर वाला तथा महाप्राज्ञ कहा जाता है।

He who is devoid of craving and is free from grasping, who is skilled in understanding words and their meanings, and who knows the grouping of letters and their sequence, he is known as having his last body, and as being one great in wisdom.

सब्बाभिभू सब्बविदूहमस्मि,
सब्बेसु धम्मेसु अनूपलित्तो।
सब्बञ्जहो तण्हक्खये विमुत्तो,
सयं अभिञ्ञाय कमुद्दिसेय्यं ॥२०॥

गया से वाराणसी के रास्ते में — उपक (आजीवक)

सर्वाभिभूः सर्वविदहमस्मि सर्वेषु धर्मेष्वनुपलिप्तः।
सर्वजहः तृष्णाक्षये विमुक्तः
स्वयं अभिज्ञाय कमुद्दिशेयम् ॥

ཀ་ཤི་ནས་གཤེགས་པ་ནའོ།།

ཐམས་ཅད་ཟིལ་གནོན་ཐམས་ཅད་རིག་པ་བདག །
ཆོས་རྣམས་ཀུན་ལ་ཉེ་བར་སྐྱོབ་[1]པ་མེད། །
ཀུན་སྤངས་སྲིད་པ་ཟད་ཅིང་རྣམ་པར་གྲོལ། །
རང་གིས་མངོན་པར་མཁྱེན་ལ་སློབ་དཔོན་སུ། །

मैं (राग आदि) सभी को परास्त करनेवाला हूँ, (दुःख से मुक्ति पाने की) सभी (बातों) का जानकार हूँ, सभी धर्मों (=पदार्थों) में अलिप्त हूँ, सर्वत्यागी, तृष्णा के नाश से मुक्त हूँ, (विमल ज्ञान को) अपने ही जानकर (मैं जब) किसको अपना (गुरु) बतलाऊँ ?

I have conquered all, I know all, I am free of desire towards all phenomena (dharmas). I have renounced all and with the destruction of craving I am freed. Having learnt by myself, whom shall I call my teacher ?

---

1 ཆགས་པ་མེད།

सब्बदानं धम्मदानं जिनाति,
सब्बरसं धम्मरसो जिनाति।
सब्बरतिं धम्मरति जिनाति,
तण्हक्खयो सब्बदुक्खं जिनाति ॥२१॥

जेतवन सक्क देवराज

सर्वदानं धर्मदानं जयति सर्वरसं धर्मरसो जयति।
सर्वां रतिं धर्मरतिर्जयति तृष्णाक्षय सर्वदुःखं जयति॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ། །

ཆོས་ཀྱི་སྦྱིན་པ་སྦྱིན་པ་ཀུན་ལས་རྒྱལ། །
ཆོས་ཀྱི་རོ་ནི་རོ་རྣམས་ཀུན་ལས་རྒྱལ། །
ཆོས་ཀྱི་དགའ་བ་དགའ་བ་ཀུན་ལས་རྒྱལ། །
སྲེད་པ་ཟད་པ་སྡུག་བསྔལ་ཀུན་ལས་རྒྱལ། །

धर्म का दान सारे दानों से बढ़कर है, धर्मरस सारे रसों से प्रबल है, धर्म में रति सब रतियों से बढ़कर है, तृष्णा का विनाश सारे दुःखों को जीत लेता है।

The gift of the Dharma excels all gifts. The flavour of the Dharma excels all flavours. The delight of the Dharma excels all delights. The destruction of craving conquers all sorrows.

P 91 (XXVI, 29) P 185 V 354

སྦྱིན་ཀུན་ཆོས་ཀྱི་སྦྱིན་པས་ཐུབ། །
དགའ་ཀུན་ཆོས་ཀྱི་དགའ་བས་ཐུབ། །
སྤོབས་ཀུན་བཟོད་པའི་སྤོབས་ཀྱིས་ཐུབ། །
བདེ་ཀུན་སྲེད་པ་ཟད་པས་ཐུབ། །

हनन्ति भोगा दुम्मेधं, नो च पारगवेसिनो ।
भोगतण्हाय दुम्मेधो, हन्ति अञ्ञेव अत्तनं ॥२२॥

जेतवन (अपुत्रक श्रेष्ठी)

हनन्ति भोगा दुर्मेधसं न चेत् परागवेषिणः ।
भोगतृष्णया दुर्मेधा हन्त्यन्य इवात्मनः ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ།།

ཕྱི་མ་འཚོལ་བར་མི་བྱེད་པའི། །
བློ་གྲོས་ངན་པ་ནོར་གྱིས་གསོད། །
ནོར་ལ་སྲེད་པའི་བློ་ངན་རྣམས། །
གཞན་བཞིན་བདག་ཉིད་འགུམ་པར་བྱེད།།

(संसार को) पार करने की कोशिश न करनेवाले दुर्बुद्धि (पुरुष) को भोग नष्ट करते हैं, भोगों की तृष्णा में पड़कर (वह) दुर्बुद्धि पराये की भाँति अपने ही को हनन करता है ।

Not searching for a way out of Samsara those of poor intelligence are destroyed by riches. By their craving for riches those of poor intellect are killed as if by another.

तिणदोसानि खेत्तानि, रागदोसा अयं पजा ।
तस्मा हि वीतरागेसु, दिन्नं होति महप्फलं ॥२३॥

पाण्डुकम्बलशिला (देवलोक) अङ्कुर

तृणदोषाणि क्षेत्राणि रागदोषेयं प्रजा ।
तस्माद्धि वीतरागेषु दत्तं भवति महाफलम् ॥

ལ་བ་དཀར་པོ་ལྟ་བུའི་རྡོ་ལེབ་དུ་འ། ।

རྩྭ་རྣམས་ཞིང་གི་སྐྱོན་ཡིན་དེ། ।
འདོད་ཆགས་སྐྱེ་བོ་འདི་ཡི་སྐྱོན། ।
དེ་སླད་འདོད་ཆགས་བྲལ་བ་ལ། ।
སྦྱིན་པ་འབྲས་བུ་ཆེན་པོ་འགྱུར། ।

खेतों का दोष तृण है, इस प्रजा (=मनुष्यों) का दोष राग है, इसलिये (दान) वीतराग (पुरुष) को देने में महाफलप्रद होता है ।

Weeds are the blemish of the fields, and desire is the blemish of mankind. Hence what is given to those freed from desire yields abundant fruit.

P 55 (XVI, 15) P 186 V 356

ཞིང་གི་སྐྱོན་ནི་རྩྭ་ཡིན་ལྟར། ।
སྐྱེ་དགུ་འདི་ལ་འདོད་ཆགས་སྐྱོན། ।
དེ་བས་འདོད་ཆགས་བྲལ་རྣམས་ལ། ।
བྱིན་ན་འབྲས་བུ་ཆེན་པོར་འགྱུར། ।

तिणदोसानि खेत्तानि, दोसदोसा अयं पजा ।
तस्मा हि वीतदोसेसु, दिन्नं होति महप्फलं ॥२४॥

तृणदोषाणि क्षेत्राणि द्वेषदोषेयं प्रजा ।
तस्माद्धि बीतद्वेषु दत्तं भवति महाफलम् ॥

རྩ་རྣམས་ཞིང་གི་སྐྱོན་ཡིན་ཏེ། ।
ཞེ་སྡང་སྐྱེ་བོ་འདི་ཡི་སྐྱོན། ।
དེ་སླད་ཞེ་སྡང་བྲལ་བ་ལ། ।
སྦྱིན་པ་འབྲས་བུ་ཆེན་པོར་འགྱུར། ।

खेतों का दोष तृण है, इस प्रजा का दोष द्वेष है; इसलिए बीतद्वेष = (द्वेषरहित) को दान देने में महाफल होता है।

Weeds are the blemish of the fields, and hatred is the blemish of mankind. Hence what is given to those freed from hatred yields abundant fruit.

P 55 (XVI, 16) P 186 V 357

ཞིང་གི་སྐྱོན་ནི་རྩ་ཡིན་ལྟར། ।
སྐྱེ་དགུ་འདི་ལ་ཞེ་སྡང་སྐྱོན། ।
དེ་བས་ཞེ་སྡང་བྲལ་བ་རྣམས་ལ། ।
བྱིན་ན་འབྲས་བུ་ཆེན་པོར་འགྱུར། ।

तिणदोसानि खेत्तानि, मोहदोसा अयं पजा ।
तस्मा हि वीतमोहेसु, दिन्नं होति महप्फलं ॥२५॥

तृणदोषाणि क्षेत्राणि मोहदोषेयं प्रजा ।
तस्माद्धि वीतमोहेषु दत्तं भवति महाफलम् ॥

རྩྭ་རྣམས་ཞིང་གི་སྐྱོན་ཡིན་ཏེ། |
རྨོངས་པ་སྐྱེ་བོ་འདི་ཡི་སྐྱོན། |
དེ་སླད་རྨོངས་པ་བྲལ་བ་ལ། |
སྦྱིན་པ་འབྲས་བུ་ཆེན་པོར་འགྱུར། |

खेतों का दोष तृण है, इस प्रजा का दोष मोह है इसलिए वीतमोह (=मोहरहित) को दान देने में महाफल होता है ।

Weeds are the blemish of the fields and delusion is the blemish of mankind. Hence what is given to those freed from delusion yields abundant fruit.

P 55 (XVI, 17) P 187 V 358

ཞིང་གི་སྐྱོན་ནི་རྩྭ་ཡིན་ལྟར། |
སྐྱེ་དགུ་འདི་ལ་གཏི་མུག་སྐྱོན། |
དེ་བས་གཏི་མུག་བྲལ་རྣམས་ལ། |
བྱིན་ན་འབྲས་བུ་ཆེན་པོར་འགྱུར། |

तिणदोसानि खेत्तानि, इच्छादोसा अयं पजा।
तस्मा हि विगतिच्छेसु, दिन्नं होति महप्फलं ॥२६॥

तिणदोसानि खेत्तानि, तण्हादोसा अयं पजा।
तस्मा हि वीततण्हेसु, दिन्नं होति महप्फलं ॥

तृणदोषाणि क्षेत्राणि, इच्छादोषेयं प्रजा।
तस्माद्धि विगतेच्छेषु दत्तं भवति महाफलम् ॥

རྩྭ་རྣམས་ཞིང་གི་སྐྱོན་ཡིན་ཏེ། |
སྲེད་པ་སྐྱེ་བོ་འདི་ཡི་སྐྱོན། |
དེའི་སླད་སྲེད་པ་བྲལ་བ་ལ། |
སྦྱིན་པ་འབྲས་བུ་ཆེན་པོར་འགྱུར། |

སྲེད་པའི་སྡེ་ཚན་ཏེ། ལེའུ་ཉེར་བཞི་པའོ། །

खेतों का दोष तृण है, इस प्रजा का दोष इच्छा है, इसलिए विगतेच्छा (=इच्छारहित) को दान देने में महाफल होता है।

Weeds are the blemish of the fields, and craving is the blemish of mankind. Hence what is given to those freed from craving yields abundant fruit.

P 55 (XVI, 20) P 187 V 359

ཞིང་གི་སྐྱོན་ནི་རྩྭ་ཡིན་ལྟར། |
སྐྱེ་དགུ་འདི་ལ་སྲེད་པ་སྐྱོན། |
དེ་བས་སྲེད་དང་བྲལ་རྣམས་ལ། |
བྱིན་ན་འབྲས་བུ་ཆེན་པོར་འགྱུར། |

२५—भिक्खुवग्गो

चक्खुना संवरो साधु, साधु सोतेन संवरो ।
घानेन संवरो साधु, साधु जिव्हाय संवरो ॥१॥

जेतवन पाँच भिक्षु

चक्षुषा संवरः साधुः, साधुः श्रोत्रेण संवरः ।
घ्राणेन संवरः साधुः, साधुः जिह्वया संवरः ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ། །

མིག་ནི་སྡོམ་པ་ལེགས་པ་སྟེ། །
རྣ་བ་སྡོམ་པ་ལེགས་པ་ཡིན། །
སྣ་ནི་སྡོམ་པ་ལེགས་པ་སྟེ། །
ལྕེ་ནི་སྡོམ་པ་ལེགས་པ་ཡིན། །

आँख का संवर (=संयम) ठीक है, ठीक है कान का संवर, घ्राण (=नाक) संवर ठीक है, ठीक है जीभ का संवर।

Good is restraint of the eye, good is restraint of the ear, good is restraint of the nose, and good is restraint of the tongue.

कायेन संवरो साधु, साधु वाचाय संवरो।
मनसा संवरो साधु, साधु सब्बत्थ संवरो।
सब्बत्थ संवुतो भिक्खु, सब्बदुक्खा पमुच्चति ॥२॥

कायेन संवरः साधुः साधुः वाचा संवरः।
मनसा संवरः साधुः साधुः सर्वत्र संवरः।
सर्वत्र संवृतो भिक्षुः सर्वदुःखात् प्रमुच्यते ॥

ལུས་ནི་སྡོམ་པ་ལེགས་པ་སྟེ། ।
ངག་ནི་སྡོམ་པ་ལེགས་པ་ཡིན། ।
ཡིད་ནི་སྡོམ་པ་ལེགས་པ་སྟེ། ।
ཐམས་ཅད་དུ་ནི་སྡོམ་པ་ལེགས། ।
ཐམས་ཅད་སྡོམ་པའི་དགེ་སློང་ནི། ।
སྡུག་བསྔལ་ཀུན་ལས་རབ་ཏུ་གྲོལ། ।

काया का संवर (=संयम) ठीक है, ठीक है वचन का संवर; मन का संवर ठीक है, ठीक है सर्वत्र (इन्द्रियों) का संवर, सर्वत्र संवर-युक्त भिक्षु सारे दुःखों से छूट जाता है।

Good is restraint in body, good is restraint in speech, good is restraint in mind, good is restraint in all things. The monk restrained in all things is freed from all sorrow.

हत्थसंयतो पादसंयतो,
वाचासंयतो संयतुत्तमो ।
अज्झत्तरतो समाहितो,
एको सन्तुसितो तमाहु भिक्खुं ॥३॥

जेतवन | हंसघातक (भिक्षु)

हस्तसंयत: पादसंयतो वाचा संयत: संयतोत्तम: ।
अध्यात्मरत: समाहित एक: संतुष्टस्तमाहुर्भिक्षुम् ॥

ལག་པ་སྡོམ་ཞིང་རྐང་པ་ཡང་དག་སྡོམ། |
ངག་ནི་ཡང་དག་སྡོམ་པ་སྡོམ་པའི་མཆོག |
ནང་གི་བདག་ཉིད་དགའ་ཞིང་མཉམ་བཞག་པ། |
གཅིག་པུ་ཆོག་ཤེས་དགེ་སློང་བྱ་བར་བརྗོད། |

जिसके हाथ, पैर और वचन में संयम है (जो) उत्तम संयमी है, जो घट के भीतर (=अध्यात्म) रत, समाधियुक्त, अकेला (और) सन्तुष्ट है, उसे भिक्षु कहते हैं।

He who is controlled in foot, in speech, and in the most important to control (mind) he who delights in meditation and is composed, who is solitary and contented, that man is called a Bhikshu.

P 132 (XXXII, 8) | P 189 V 362

ལག་པ་ལེགས་བསྡམས་རྐང་པ་ལེགས་བསྡམས་ཤིང་། |
ཚིག་རྣམས་ལེགས་བསྡམས་དབང་པོ་ལེགས་བསྡམས་ཤིང་། |
གཅིག་པུ་ནང་དུ་མཉམ་པར་འཇོག་ལ་དགའ། |
ཆོག་ཤེས་དེ་ནི་དགེ་སློང་ཡིན་ཞེས་གསུངས། |

यो मुखसंयतो भिक्खु, मन्तभाणी अनुद्धतो ।
अत्थं धम्मं च दीपेति, मधुरं तस्स भासितं ॥४॥

जेतवन　　　　　　　　　　　　　　　　　　कोकालिय

यो मुखसंयतो भिक्षुर्मंत्रभाणी अनुद्धतः ।
अर्थं धर्मं च दीपयति मधुरं तस्य भाषितम् ॥

གང་ཞིག་ཁ་ནི་སྡོམ་བྱེད་ཅིང་།　|
རན་པར་སྨྲ་ཞིང་དྲེགས་པ་མེད།　|
དོན་དང་ཆོས་ནི་གསལ་བྱེད་པ།　|
དགེ་སློང་དེ་ཡི་ཚིག་སྙན་འགྱུར།　|

जो मुख में संयम रखता है, मनन करके बोलता है, उद्धत नहीं है, अर्थ और धर्म को प्रगट करता है, उसका भाषण मधुर होता है।

The Bhikshu who keeps control of his tongue, says only what is needed without pride and makes both the meaning and the Dharma clear, his words are sweet.

धम्मारामो धम्मरतो, धम्मं अनुविचिन्तयं।
धम्मं अनुस्सरं भिक्खु, सद्धम्मा न परिहायति ॥५॥

जेतवन　　　　　　　　　　　　　　　　धम्माराम (थेर)

धर्मारामो धर्मरतो धर्मं अनुविचिन्तयन्।
धर्ममनुस्मरन् भिक्षुः सद्धर्मान्न परिहीयते ॥

ཆོས་ལ་གནས་ཤིང་ཆོས་ལ་དགའ། །
ཆོས་ལ་རྗེས་སུ་སེམས་བྱེད་པ། །
དགེ་སློང་ཆོས་ནི་རྗེས་དྲན་པ། །
དམ་པའི་ཆོས་ལས་ཉམས་མི་འགྱུར།།

धर्म में रमण करनेवाला, धर्म में रत, धर्म का चिन्तन करते, धर्म का अनुस्मरण करते भिक्षु सच्चे धर्म से च्युत नहीं होता।

The Bhikshu who dwells in the Dharma, who delights in the Dharma, who meditates on the Dharma, and who attunes his mind to the Dharma, goes not fall away from the Holy Dharma.

P 132 (XXXII, 9)　　　　　　　　P 190 V 364

དགེ་སློང་ཆོས་ལ་ཀུན་དགའ་ཞིང་། །
ཆོས་དགར་ཆོས་ལ་སེམས་པ་དག །
ཆོས་ལ་རྗེས་སུ་དྲན་པ་དག །
ཆོས་ལས་རྗེས་སུ་ཉམས་མི་འགྱུར། །

सलाभं नातिमञ्ञेय्य, नाञ्ञेसं पिहयं चरे ।
अञ्ञेसं पिहयं भिक्खु, समाधिं नाधिगच्छति ॥६॥

राजगृह (वेणुवन) विपक्ख-सेवक (भिक्षु)

स्वलाभंनाऽतिमन्येत्, नाऽन्येषां स्पृहयन् चरेत् ।
अन्येषां स्पृहयन् भिक्षुः समाधिं नाऽधि गच्छति ॥

རང་གི་རྙེད་པས་མི་ཁེངས་ཤིང་། །
གཞན་གྱི་རྙེད་ལ་ཆགས་མི་བྱ། །
གཞན་གྱི་རྙེད་པ་ལ་ཆགས་པའི། །
དགེ་སློང་ཏིང་འཛིན་འཐོབ་མི་འགྱུར།།

अपने लाभ की अवहेलना नहीं करनी चाहिए। दूसरों के (लाभ) की स्पृहा न करनी चाहिए। दूसरों के (लाभ की) स्पृहा करने वाला भिक्षु समाधि (-चित्त की एकाग्रता) को नहीं प्राप्त करता।

He should not be proud of what he has received nor should he envy the gains of others. The Bhikshu who envies the gains of others does not attain concentration.

P 44 (XIII, 7) P 190 V 365

རང་གི་རྙེད་པ་བླང་བྱ་ཞིང་། །
གཞན་གྱི་ལ་ནི་འདོད་མི་བསྐྱེད། །
དགེ་སློང་གཞན་གྱི་འདོད་བྱེད་པ། །
ཏིང་འཛིན་ཐོབ་པར་མི་འགྱུར་རོ། །

अप्पलाभो पि चे भिक्खु, सलाभं नातिमञ्ञति ।
तं वे देवा पसंसन्ति, सुद्धाजीविं अतन्दितं ॥७॥

अल्पलाभोऽपि चेद् भिक्षुः स्वलाभं नाऽतिमन्यते ।
तं वै देवाः प्रशंसन्ति शुद्धाऽऽजीवं अतन्द्रितम् ॥

རྙེད་པ་ཆུང་ཡང་དགེ་སློང་ནི། །
རང་གི་རྙེད་པས་མི་ཁེངས་པ། །
[1]གཡེང་མེད་དག་པའི་འཚོ་བ་ཅན། །
དེ་ལ་ལྷ་རྣམས་བསྔགས་པར་བྱེད། །

चाहे अल्प ही हो, भिक्षु अपने लाभ की अवहेलना न करे। उसी की देवता प्रशंसा करते हैं, (जो) शुद्ध जीविकावाला और आलस्य रहित है।

Though a recipient of little, if a Bhikshu is contented with what he has received, and is free of laziness in his way of life he will be praised by the gods,

1 ལེ་ལོ་མེད་པའི་འཚོ་བ་ཅན།

सब्बसो नामरूपस्मिं, यस्स नत्थि ममायितं।
असता च न सोचति, से वे भिक्खू ति वुच्चति ॥८॥

जेतवन (पाँच अग्रदायक भिक्षु)

सर्वशो नामरूपे यस्य नाऽस्ति ममायितम्।
असति च न शोचति सवै भिक्षु रित्युच्यते॥

མིང་དང་གཟུགས་ནི་ཐམས་ཅད་ལ། །
གང་ཞིག་བདག་གིར་མི་བྱེད་ཅིང་། །
མེད་པ་ལ་ཡང་མྱ་ངན་མེད། །
དེ་ནི་དགེ་སློང་ཞེས་བྱར་བརྗོད། །

नाम-रूप (=जगत) में जिसकी बिल्कुल ही ममता नहीं, न होने पर (जो) शोक नहीं करता, वही भिक्षु कहा जाता है।

He indeed is called a Bhikhu who does not attach the notion of self to any name (nama) and form (rupa) (here name and form stands for the 5 Skandhas, aggregates of form, feelings, conceptions, associations and conciousness), and who does not grieve at the absence of self nature.

मेत्ताविहारी यो भिक्खु, पसन्नो बुद्धसासने ।
अधिगच्छे पदं सन्तं, सङ्खारूपसमं सुखं ॥९॥

जेतवन — बहुत से भिक्षु

मैत्री विहारी यो भिक्षुः प्रसन्नो बुद्धशासने ।
अधिगच्छेत् पदं शान्तं संस्कारोपशमं सुखम् ॥

དགེ་སློང་བྱམས་པ་ལ་གནས་པ། །
སངས་རྒྱས་བསྟན་ལ་དྭངས་པ་ནི། །
འདུ་བྱེད་ཉེ་བར་ཞི་བ་ཡི། །
ཞི་བ་བདེ་བའི་གོ་འཕང་འཐོབ། །

मैत्री (-भावना) से विहार करता जो भिक्षु बुद्ध के उपदेश में प्रसन्न (श्रद्धावान) रहता है। (वह) सभी संस्कारों को शमन करने वाले शान्त और सुखमय पद को प्राप्त करता है।

The Bhikshu who dwells in loving, kindness and has clear faith and understanding of the Buddha's Teaching, attains to the stage of peace and happiness which is the stilling of associating activity (sanskara the constructing of phenomena by association).

सिञ्च भिक्खु इमं नावं, सित्ता ते लहुमेस्सति ।
छेत्वा रागं च दोसं च, ततो निब्बानमेहिसि ॥१०॥

सिंच भिक्षो ! इमां नावं सिक्ता ते लघुत्वं एष्यति ।
छित्वा रागं च द्वेषं च ततो निर्वाणमेष्यसि ॥

དགེ་སློང་གྲུ་འདི་སྟོང་པར་གྱིས། །
སྟོང་ན་ཁྱེད་ཅག་མྱུར་དུ་སླེབས། །
ཆགས་དང་ཞེ་སྡང་བཅད་ནས་ཀྱང་། །
མྱ་ངན་འདས་པ་འགྲོབ་པར་འགྱུར། །

हे भिक्षु ! इस नाव को उलीचो, उलीचने पर यह तुम्हारे लिए हल्की हो जायेगी । राग और द्वेष को छेदन कर, फिर तुम निर्वाण को प्राप्त होगे ।

Empty this boat, O Bhikshu. By emptying it you will move swiftly. Cutting out lust and hatred you will attain the end of sorrow (Nirvana).

P. 97 (XXVI, 12) P 192 V 369

ཁྱོད་ཀྱིས་གྲུ་འདིའི་ཆུ་ཕྱོས་དང་། །
འདི་ནི་ཡང་བར་འགྱུར་བ་ལྟར། །
དེ་བཞིན་ཞེ་སྡང་འདོད་ཆགས་སྤོང་། །
དེ་ནི་མྱ་ངན་འདས་པ་ཐོབ། །

पञ्च छिन्दे पञ्च जहे, पञ्च चुत्तरि भावये।
पञ्च सङ्गातिगो भिक्खु, ओघतिण्णो ति वुच्चति ॥११॥

पंच छिन्धि पंचं जहीहि पंचोत्तरं भावये।
पंच संगाऽतिगो भिक्षुः 'ओघतीर्ण' इत्युच्यते ॥

ལྔ་ནི་གཅོད་ཅིང་ལྔ་ནི་སྤོངས། །
ཕྱི་མ་ལྔ་ནི་བསྒོམ་པར་གྱིས། །
དགེ་སློང་གྲོགས་པ་ལྔ་འདས་པ། །
རླབས་ལས་བརྒལ་བ་བྱ་བར་བརྗོད། །

(जो रूप, राग, मान, उद्धतपना और अविद्या इन) पाँच को छेदन करे; (जो नित्य आत्मा की कल्पना, सन्देह, शील-व्रत पर अधिक जोर, भोगों में राग, और प्रतिहिंसा इन) पाँच को त्याग करे; उपरान्त (जो श्रद्धा, वीर्य, स्मृति, समाधि और प्रज्ञा) इन पाँच की भावना करे; (जो राग, द्वेष, मोह, मान और झूठी धारणा इन) पाँच के संसर्ग को अतिक्रमण कर चुका हो; (वह काम, भव दृष्टि अविद्यारूपी) ओघों (=बाढ़ों) से उत्तीर्ण हुआ कहा जाता है।

Cutting off five*, getting rid of five**, meditate on the five***. A Bhikshu who has freed himself from the five constraints is called "one who has crossed the flood".

* self illusion; doubt; false ascetism; or indulgence in wrongful rites; sensual desire; hatred.

** longing for the realm of form; longing for formless realms; conceit or self-will; vanity; and ignorance.

*** faith; manliness; mind-fulness; concentration or meditation; and wisdom.

झाय भिक्खु मा पमादो,
मा ते कामगुणे रमेस्सु चित्तं ।
मा लोहगुलं गिली पमत्तो,
मा कन्दि दुक्खमिदं ति डय्हमानो ॥१२॥

ध्याय भिक्षो ! मा च प्रमादः, मा ते कामगुणे भ्रमतु चित्तम् ।
मा लोहगोलं गिल प्रमत्तः, मा क्रन्दीः दुःखमिदमिति दह्यमानः ॥

དགེ་སློང་ཁྱེད་ནི་བག་མེད་མ་མཛད་བསྒོམས། །
སེམས་ནི་འདོད་ཡོན་རྣམས་ལ་འཁྲུལ་མི་བྱ། །
བག་མེད་ལྕགས་ཀྱི་ཐོ་ལུམ་མ་ཟ་ཞིག །
ཚིག་ཅིང་སྡུག་བསྔལ་འདི་ཞེས་མི་ངུ་མཛོད། །

हे भिक्षु ! ध्यान में लगो, मत गफलत करो, तुम्हारा चित्त मत भोगों के चक्कर में पड़े, प्रमत्त होकर मत लोहे के गोले को निगलो '(हाय) यह दुःख' कहकर दग्ध होते (पीछे) मत तुम्हें क्रन्दन करना पड़े ।

Meditate, O Bhikshu ! Do not be heedless. Do not let your mind whirl on sensual pleasures. Do not swallow the red-hot iron ball of heed-lessness, and cry not as you burn "This is sorrow !"

P 125 (XXXI, 32) P 193 V 371

སེམས་ཁྱོད་སྲུང་ཁྲོལ་འདོད་ལ་དགའ་མ་བྱེད། །
བརྩོན་སེམས་བག་ཡོད་པ་ལ་གནས་པར་གྱིས། །
བག་མེད་བྱས་པས་དམྱལ་བར་བཙོས་པ་ན། །
ལྕགས་གོང་མིད་པས་ཁྱོད་ནི་མ་ངུ་ཞིག །

नत्थि झानं अपञ्ञस्स, पञ्ञा नत्थि अझायतो ।
यम्हि झानं च पञ्ञा च, स वे निब्बानसन्तिके ॥१३॥

नाऽस्ति ध्यानमप्रज्ञस्य प्रज्ञा नाऽस्त्यध्यायतः ।
यस्मिन् ध्यानं च प्रज्ञा च सवै निर्वाणाऽन्तिके ॥

ཤེས་རབ་མེད་ལ་བསམ་གཏན་ཡོད་མིན་ཏེ། །
བསམ་གཏན་མེད་ལ་ཤེས་རབ་ཡོད་མ་ཡིན། །
གང་ལ་བསམ་གཏན་ཤེས་རབ་ལྡན་གྱུར་པ། །
དེ་ནི་མྱ་ངན་འདས་པའི་གམ་ན་གནས། །

प्रज्ञाविहीन (पुरुष) को ध्यान नहीं (होता) है, ध्यान (एकाग्रता) न करनेवाले को प्रज्ञा नहीं हो सकती । जिसमें ध्यान और प्रज्ञा (दोनों) हैं, वही निर्वाण के समीप है ।

There is no concentration for him who lacks wisdom, nor is there wisdom for him who lacks concentration. The one who has both concentration and wisdom is indeed close to Nirvana.

P 135 (XXXII, ?) P 194 V 372

ཏིང་འཛིན་མེད་ལ་ཤེས་རབ་མེད། །
ཤེས་རབ་མེད་ལ་ཏིང་འཛིན་མེད། །
ཤེས་རབ་ཏིང་འཛིན་ལྡན་པ་དེ། །
མྱ་ངན་འདས་དང་ཉེ་བ་དང་། །

सुञ्ञागारं पविट्ठस्स, सन्तचित्तस्स भिक्खुनो ।
अमानुसी रति होति, सम्मा धम्मं विपस्सतो ॥१४॥

शून्यागारं प्रविष्टस्य शान्तचित्तस्य भिक्षोः ।
अमानुषी रतिर्भवति सम्यग् धर्मं विश्यतः ॥

སྟོང་པའི་ཁྱིམ་ན་རབ་གནས་པའི། |
དགེ་སློང་ཞི་བའི་སེམས་ལྡན་པ། |
[1]ཡང་དག་ཆོས་རབ་མཐོང་བ་ལ། |
མི་ལས་འདས་པའི་དགའ་བ་འབྱུང་། |

शून्य (=एकान्त) गृह में प्रविष्ट, शान्तचित्त भिक्षु को भली प्रकार धर्म का साक्षात्कार करते, अमानुषी रति (=आनन्द) होती है।

The Bhikshu who with a peaceful mind has retired to a lonely abode, and who clearly perceives the really pure Dharma (gaining the first Bodhisattva Bhumi on the Path of Seeing), experiences a joy transcending that of man.

P 132 (XXXII, 10) P 194 V 373

དགེ་སློང་ཁང་སྟོང་ཞུགས་ནས་སུ། |
ནང་ལ་ལྟ་བར་བྱེད་པ་དང་། |
ཆོས་རྣམས་ལེགས་པར་མཐོང་བ་དག |
ལྷ་ཡི་དགའ་དང་ལྡན་པར་འགྱུར། |

---

1 མཐོང་ལམ་པའི་ས་དང་པོ་ཐོབ་པ་ལྟ་བུ།

यतो यतो सम्मसति, खन्धानं उदयब्बयं ।
लभती पीतिपामोज्जं, अमतं तं विजानतं ॥१५॥

यतो यतः संमृशति स्कन्धानां उदयव्ययम् ।
लभते प्रीतिप्रामोद्यं अमृतं तद् विज्ञानताम् ॥

[1] གང་དང་གང་ནས་ཕུང་པོ་རྣམས། །
སྐྱེས་ཤིང་ཟད་པ་རབ་བཙལ་ཏེ། །
དགའ་མགུ་ཡི་རང་ཉིད་ཐུར་བ། །
དེ་ནི་མཁས་པའི་བདུད་རྩི་ཉིད། །

(पुरुष) जैसे-जैसे (रूप, वेदना, संज्ञा, संस्कार विज्ञान इन) पाँच स्कन्धों की उत्पत्ति और विनाश पर विचार करता है, (वैसे ही वैसे, वह) ज्ञानियों की प्रीति और प्रमोद (रूपी) अमृत को प्राप्त करता है।

When one examines and understands the origin and destruction of the Aggregates (the five skandhas) in detail then one obtains joy and happiness. For the wise that is ambrosia itself (giving eternal life).

P 132 (XXXII, 11) P 195 V 374

ཇི་ལྟར་ཇི་ལྟར་ཕུང་པོ་ལ། །
སྐྱེ་དང་འཇིགས་པར་ལེགས་རྟོགས་པ། །
དེ་ལྟར་དེ་ལྟར་དེ་ཡིས་ནི། །
དགའ་བ་མགུ་བ་ཉིད་ཀྱང་ཐོབ། །
དགེ་སློང་དགའ་བ་མང་པོ་ཡིས། །
སྡུག་བསྔལ་ཟད་པ་ཐོབ་པར་འགྱུར། །

1 ཇི་ལྟ་ཇི་ལྟར་ཕུང་པོ་རྣམས།

तत्रायमादि भवति, इध पञ्ञस्स भिक्खुनो ।
इन्द्रियगुत्ति सन्तुट्ठि, पातिमोक्खे च संवरो ॥१६॥
मित्ते भजस्सु कल्याणे, सुद्धाजीवे अतन्दिते ।

तत्राऽयमादिर्भवतीह प्राज्ञस्य भिक्षोः ।
इन्द्रियगुप्तिः सन्तुष्टिः प्रातिमोक्षे च संवरः ।
मित्राणि भजस्व कल्याणानि शुद्धाजीवान्यतन्द्रितानि ॥

དེ་ལ་ཤེས་རབ་ལྡན་པའི་དགེ་སློང་ལ། |
འདི་རྣམས་འདི་ན་ཐོག་མར་དགོས་པ་སྟེ། |
དབང་པོ་རྣམས་ནི་སྲུང་ཞིང་ཆོག་ཤེས་ལྡན། |
སོ་སོར་ཐར་པ་ཡང་དག་སྡོམ་པ་དང་། |
དགེ་བའི་བཤེས་གཉེན་རྣམས་ལ་བསྟེན་བྱར་ཅིང་། |
འཚོ་བ་དག་ཅིང་ལེ་ལོ་མེད་པ་ནོ། |

यहाँ प्राज्ञ भिक्षु को आदी (में करना) है—इन्द्रिय संयम, सन्तोष और प्रतिमोक्ष (=भिक्षुओं के आचार) की रक्षा। (वह, इसके लिए) निरालस, शुद्ध जीविकावाले, अच्छे मित्रों का सेवन करे।

There are necessary at the beginning for a wise Bhikshu :—self-control, contentment, restraint with regard to the Fundamental Precepts (Pratimoksha*) and association with noble and energetic friends whose lives are pure.

* See note on verse 247.

P 132 (XXXII, 7) P 196 V 375-376

འཚོ་གཙང་སྙོམ་ལས་མེད་པ་ཡི། |
གྲོགས་པོ་མཐུན་པ་བསྟེན་བྱ་ཞིང་། |
སོ་སོར་བགོ་བཤའ་བྱ་བ་དང་། |
སྤྱོད་ཡུལ་ཆོ་ག་མཁས་པར་བྱ། |
སྤྱོད་ཡུལ་ཆོ་ག་མཁས་པ་ཡིས། |
སྡུག་བསྔལ་ཟད་པ་ཐོབ་པར་འགྱུར། |

पटिसन्थारवुत्तस्स, आचारकुसलो सिया।
ततो पामोज्जबहुलो, दुक्खस्सन्तं करिस्सति ॥१७॥

प्रतिसंस्तारवृत्तस्याऽऽचारकुशलः स्यात्।
ततः प्रामोद्यबहुलो दुःखस्याऽन्तं करिष्यति ॥

སོ་སོར་རྒྱས་ལ་ཞུགས་པ་ཡི། །
ཀུན་དུ་སྤྱོད་པ་དགེ་བར་གྱིས། །
དགེ་སློང་དགའ་བ་མང་པོ་བ། །
སྡུག་བསྔལ་མཐའ་མར་བྱེད་པར་འགྱུར། །

जो सेवा सत्कार स्वभाववाला तथा आचार (पालन) में निपुण है, सानन्द दुःख का अन्त करेगा।

By being open and friendly to all and virtuous in his conduct, the Bhikshu will have much joy and will make an end of suffering.

वस्सिका विय पुप्फानि, मद्दवानि पमुञ्चति ।
एवं रागं च दोसं च, विप्पमुञ्चेथ भिक्खवो ॥१८॥

जेतवन — पाँचसौ भिक्षु

वर्षिका इव पुष्पाणि मर्दितानि प्रमुंचति ।
एवं रागं च द्वेषं च विप्रमुंचत भिक्षवः ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ། །

སུ་ཆར་གྱིས་ནི་མེ་ཏོག་གི། །
འདབ་མ་རྙིང་པ་ལྷུང་བྱེད་པ། །
དེ་བཞིན་ཆགས་དང་སྡང་བ་ཡང་། །
དགེ་སློང་རྣམས་ཀྱིས་སྤོངས་བར་གྱིས། །

जैसे जूही कुम्हलाये फूलों को छोड़ देती है, वैसे ही हे भिक्षुओं ! (तुम) राग और द्वेष छोड़ दो ।

As the Jasmine creeper shads its withered flowers, even so, O Bhikshu, should you discard desire and hatred.

सन्तकायो सन्तवाचो, सन्तवा सुसमाहितो।
वन्तलोकामिसो भिक्खु, उपसन्तो ति वुच्चति ॥१९॥

जेतवन (शान्तकाय थेर)

शान्तकायो शान्तवाक् शान्तिमान् सुसमाहितः।
वान्तलोकाऽऽमिषो भिक्षु 'उपशान्त' इत्युच्यते ॥

ཞི་བའི་ལུས་ལ་ཞི་བའི་ངག །
ཞི་བའི་ཡིད་ནི་མཉམ་བཞག་པ། །
འཇིག་རྟེན་ཟང་ཟིང་བོར་བ་ནི། །
དགེ་སློང་ཉེ་བར་ཞི་ཞེས་བརྗོད། །

काया (और) वचन से शान्त, भली प्रकार समाधियुक्त शान्ति सहित (तथा) लोक के आमिष को वमन कर दिये हुए भिक्षु को 'उपशान्त' कहा जाता है।

That Bhikshu is said to be calm, who is calm in body, calm in speech, calm in mind, who is well-composed, and who has abandoned worldly things.

P 135 (XXXII, 33) P 197 V 378

གང་གི་ལུས་དང་ངག་དང་ནི། །
ཡིད་ལ་ཉེས་བྱས་མེད་གྱུར་པ། །
དེ་ནི་དགེ་བའི་ཚུལ་ཁྲིམས་ཅན། །
ངོ་ཚའི་ཡིད་ལྡན་དགེ་སློང་ཡིན། །

अत्तना चोदयत्तानं, पटिमंसेथ अत्तना।
सो अत्तगुत्तो सतिमा, सुखं भिक्खु विहाहिसि ॥२०॥

जेतवन — लङ्गूल (थेर)

आत्मना चोदयेदात्मानं प्रतिवसेदात्मानं आत्मना।
स आत्मगुप्तः स्मृतिमान् सुखं भिक्षो ! विहरिष्यसि ॥

རང་གིས་རོང་ལ་བསྐུལ་བར་བྱ། །
རང་གིས་རང་ལ་བརྟག་པར་བྱ། །
རང་ཉིད་སྲུང་ཞིང་དྲན་ལྡན་པའི། །
དགེ་སློང་བདེ་ལ་སྤྱོད་པར་འགྱུར། །

(जो) अपने ही आप को प्रेरित करेगा, अपने ही आप को संलग्न करेगा, वह आत्म-गुप्त (=अपने द्वारा रक्षित) स्मृति संयुक्त भिक्षु सुख से विहार करेगा।

Rouse yourself by yourself, examine yourself by yourself. Thus guarded by yourself and attentive, O Bhikshu, you will live happily.

अत्ता हि अत्तनो नाथो, अत्ता हि अत्तनो गति ।
तस्मा संयमयत्तानं, अस्सं भद्रं व वाणिजो । २१॥

आत्मो ह्यात्मनो नाथ आत्मा ह्यात्मनो गतिः ।
तस्मात् संयमयात्मानं अश्वं भद्रमिव वणिक् ॥

རང་ཉིད་རང་གི་མགོན་ཡིན་ཞིང་། །
རང་གི་སྐྱབས་ནི་རང་ཉིད་ཡིན། །
དེས་ན་ཚོང་པས་རྟ་བཟང་བཞིན། །
རང་གིས་རང་ཉིད་སྡོམ་པར་བྱ། །

(मनुष्य) अपने ही अपना स्वामी है, अपने ही अपनी गति है; इसलिए अपने को संयमी बनावे, जैसे कि सुन्दर घोड़े को बनिया (संयत करता है) ।

I am my own lord, my protector is myself. Therefore I must control myself by self as does a merchant a noble steed.

पामोज्जबहुलो भिक्खु, पसन्नो बुद्धसासने ।
अधिगच्छे पदं सन्तं, सङ्खारूपसमं सुखं ॥२२॥

राजगृह (वेणुवन) वक्कल (थेर)

प्रामोद्यबहुलो भिक्षुः प्रसन्नोबुद्धशासने ।
अधिगच्छेद् पदं शान्तं संस्कारोपशमं सुखम् ॥

འོད་མའི་ཚལ་དུའོ། །

དགེ་སློང་དགའ་བ་མང་པོ་བ། །
སངས་རྒྱས་བསྟན་ལ་དད་པ་ཅན། །
འདུ་བྱེད་ཉེ་བར་ཞི་བ་ཡི། །
ཞི་བ་བདེ་བའི་གོ་འཕང་འཐོབ། །

बुद्ध के उपदेश में प्रसन्न बहुत प्रमोदयुक्त भिक्षु संस्कारों को उपशमन करनेवाला सुखमय शान्त पद को प्राप्त करता है ।

Full of joy and clearly understanding and believing in the Teaching of the Buddha, the Bhikshu will attain the happiness of the calm stage, the stilling of the dualistic associating activity of mind.

यो हवे दहरो भिक्खु, युञ्जति बुद्धसासने ।
सो इमं लोकं पभासेति, अब्भा मुत्तो व चन्दिमा ॥२३॥

श्रावस्ती (पूर्वाराम) सुमन (सामणेर)

यो ह वै दहरो भिक्षुर्युक्ते बुद्धशासने ।
स इमं लोकं प्रभासयत्यभ्रात् मुक्त इव चन्द्रमा ॥

ཤར་ཀྱི་ནགས་སུའོ།།

དགེ་སློང་གང་ཞིག་གཞོན་ན་ཡང་། ।
སངས་རྒྱས་བསྟན་ལ་བརྩོན་པ་དེ། ।
སྤྲིན་ལས་གྲོལ་བའི་ཟླ་བ་བཞིན། །
འཛིག་རྟེན་འདི་ན་རབ་གསལ་འགྱུར། ।

དགེ་སློང་གི་སྡེ་ཚན་ཏེ། ལེའུ་ཉེར་ལྔ་པའོ།།

जो भिक्षु यौवन में बुद्ध-शासन (=बुद्धोपदेश, बुद्ध-धर्म) में संलग्न होता है, वह मेघ से मुक्त चन्द्रमा की भाँति इस लोक को प्रकाशित करता है।

That Bhikshu who, though young, devotes himself to the Buddha's Teaching, illuminates this world as does the moon freed from clouds.

P 54 (XVI, 7) P 199 V 382

གང་ཞིག་གཞོན་ནུ་རབ་བྱུང་ནས། ।
སངས་རྒྱས་བསྟན་ལ་འཇུག་པ་དེ། ।
སྤྲིན་བྲལ་ཉི་མ་ཟླ་བ་ལྟར། ।
འཛིག་རྟེན་འདི་ན་ཀུན་ནས་གསལ། ।

२६—ब्राह्मणवग्गो

[1] བྲམ་ཟེའི་སྡེ་ཚན།

छिन्द सोतं परक्कम्म, कामे पनुद ब्राह्मण ।
सङ्खारानं खयं ञत्वा, अकतञ्ञूसि ब्राह्मण ॥१॥

जेतवन (एक बहुत श्रद्धालु ब्राह्मण)

छिन्धि स्रोतः पराक्रम्य कामान प्रणुद ब्राह्मण ! ।
संस्काराणां क्षयं ज्ञात्वाऽकृतज्ञोऽसि ब्राह्मण ! ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ། །

བྲམ་ཟེ་ཆུ་བོ་འི་རྒྱུན་བཅད་ནས། །
ཟེལ་གྱིས་ནོན་ལ་འདོད་པ་ཆོམས། །
འདུས་བྱས་ཟད་པ་ཤེས་ནས་ཀྱང་། །
བྲམ་ཟེ་འདུས་མ་བྱས་ཤེས་འགྱུར། །

हे ब्राह्मण ! (तृष्णा रूपी) स्रोत को छिन्न कर दे, पराक्रम कर, (और) कामनाओं को भगा दे। संस्कार (=कृत वस्तुओं ५ उपादान खन्धों) के विनाश को जानकर, तू अकृत (=न कृत, निर्वाण) को पानेवाला हो जायेगा।

O Brahman, cut off the stream (of craving) and overcome the objects of desire by your inner strength. Knowing the destruction of all that is made, O Brahman, be a knower of the unmade (Nirvana).

---

1 བྲམ་ཟེ་ནི་ བྲཧྨཎ་ཞེས་པ་ ཚངས་པ་ལས་བྱུང་བ་ཞེས་པ་ཡིན་ལ། དེ་ལ་མིང་གི་བྲམ་ཟེ། རིགས་ཀྱི་བྲམ་ཟེ། སྒྲུབ་པའི་བྲམ་ཟེ་སྟེ་གསུམ་ཡོད། བྲམ་ཟེའི་ལས་དུག་མི་བྱེད་པར་བྲམ་ཟེའི་མིང་ཙམ་འཛིན་པ་མིང་གི་བྲམ་ཟེ་དང་། བྲམ་ཟེའི་རིགས་སུ་སྐྱེས་པ་རིགས་ཀྱི་བྲམ་ཟེ་དང་། ཚངས་པར་སྤྱོད་པའི་བཙུན་པ་དགེ་སློང་ལྟ་བུ་སྒྲུབ་པའི་བྲམ་ཟེའོ། །

यदा द्वयेसु धम्मेसु, पारगू होति ब्राह्मणो ।
अथस्स सब्बे संयोगा, अत्थं गच्छन्ति जानतो ॥२॥

जेतवन (बहुत से भिक्षु)

यदा द्वयोर्धर्मयोः पारगो भवति ब्राह्मणः ।
अथाऽस्य सर्वे संयोगा अस्तं गच्छन्ति जानतः ॥

བྲམ་ཟེ་ཆོས་ནི་གཉིས་པོ་དག །
གང་ཚེ་ཕ་རོལ་སོན་གྱུར་པ། །
དེ་ནས་ཤེས་ལྡན་འདི་ཡི་ནི། །
ཀུན་སྦྱོར་ཐམས་ཅད་ནུབ་པར་འགྱུར། །

जब ब्राह्मण दो धर्मों (=चित्त-संयम और भावना) में पारंगत हो जाता है, तब उस जानकार के सभी संयोग (=बन्धन) अस्त हो जाते हैं।

When a Brahman fully develops the two practices (samatha and vipassana, calming and insight, meditation) then all the fetters of that knowing one fall away.

यस्स पारं अपारं वा, पारापारं न विज्जति ।
वीतद्दरं विसंयुत्तं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥३॥

जेतवन — मार

यस्य पारं अपारं वा पारापारं न विद्यते ।
वीतदरं विसँयुक्तं तमहं ब्रवीमि ब्राह्मणम् ॥

གང་ལ་ཕ་རོལ་ཚུ་རོལ་དམ། །
ཕན་ཚུན་དག་ནི་མ་མཆིས་པ། །
འཇིགས་པ་བྲལ་ཞིང་ཀུན་སྦྱོར་མེད། །
དེ་ལ་བདག་ནི་བྲམ་ཟེར་བརྗོད། །

जिसके पार (=आँख, कान, नाक, जीभ, काया, मन), अपार (=रूप, शब्द, गन्ध, रस, स्पर्श, धर्म) और पारपार (=मैं और मेरा) नहीं हैं, (जो) निर्भय और अनासक्त हैं, उसे मैं ब्राह्मण कहता हूँ।

For whom there exists neither this shore nor that shore, nor both this shore and that shore, and who is fearless and unfettered, I call that man a Brahman.

P 146 (XXXII, 27) — P 201 V 385

གང་ཞིག་ཕ་རོལ་ཚུ་རོལ་དང་། །
ཕ་རོལ་ཚུ་རོལ་གཉིས་མེད་ཅིང་། །
ཆོས་རྣམས་ཀུན་གྱི་མཐར་ཕྱིན་ཏེ། །
བྲམ་ཟེ་ཡིན་པར་ངས་གསུངས་སོ། །

झायिं विराजमासीनं, कतकिच्चमनासवं ।
उत्तमत्थमनुप्पत्तं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥४॥

जेतवन (कोई ब्राह्मण)

ध्यायिनं विरजसमासीनं कृतकृत्यं अनास्रवम् ।
उत्तमार्थमनुप्राप्तं तमहं ब्रवीमि ब्राह्मणम् ॥

བསམ་གཏན་རྡུལ་[1]བྲལ་ཡང་དག་འཛོག །
བྱ་བ་བྱས་ཤིང་ཟག་པ་མེད། །
མཆོག་གི་དོན་ནི་རྗེས་ཐོབ་པ། །
དེ་ལ་བདག་ནི་བྲམ་ཟེར་བརྗོད། །

(जो) ध्यानी, निर्मल आसनबद्ध (=स्थिर), कृतकृत्य आस्रव (=चित्तमल) रहित है, जिसने उत्तम अर्थ (=सत्य) को पा लिया है, उसे मैं ब्राह्मण कहता हूँ ।

He who is meditative, stainless, and settled, whose work is done and who is free from taints, he who has attained the highest goal (Nirvana), I call that man a Brahman.

1 དྲི་ or སྙོན།

दिवा तपति आदिच्चो, रत्तिमाभाति चन्दिमा ।
सन्नद्धो खत्तियो तपति, झायी तपति ब्राह्मणो ॥
अथ सब्बमहोरत्तिं, बुद्धोतपति तेजसा ॥५॥

श्रावस्ती (पूर्वाराम) आनन्द (थेर)

दिवा तपत्यादित्यो रात्रावाभाति चन्द्रमा ।
सन्नद्धः क्षत्रियस्तपति ध्यायी तपति ब्राह्मणः ।
अथ सर्वमहोरात्रं बुद्धस्तपति तेजसा ॥

ཀུན་དགའ་བོ་ལ་གསུངས་པ།

ཉིན་མོ་ཉི་མ་གཟི་ལྡན་ཞིང་། །
མཚན་མོ་ཟླ་བ་འོད་ཟེར་འགྲོ། །
རྒྱལ་རིགས་ཁྲབ་གྱོན་གཟི་ལྡན་ཏེ། །
བསྒོམས་ན་བྲམ་ཟེ་གཟི་དང་ལྡན། །
འོན་ཀྱང་རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱས་ནི། །
ཉིན་མཚན་ཀུན་ཏུ་གཟི་བརྗིད་འབར། །

दिन में सूर्य तपता है, रात को चन्द्रमा प्रकाशता है, कवचबद्ध (होने पर) **क्षत्रिय तपता है,** ध्यानी (होने पर) ब्राह्मण तपता है, और बुद्ध रात-दिन **(अपने) तेज से** (सब से अधिक तपता है)।

The sun is bright by day, the moon shines by night. Armoured shines the warrior, and while meditating the Brahman shines, but the Buddha shines in his glory all the day and night.

P 154 (XXXII, 85) P 202 V 387

ཉིན་མོ་ཉི་མ་གསལ་བར་བྱེད། །
མཚན་མོ་ཟླ་བ་སྣང་བྱེད་ལྟར། །
རྒྱལ་རིགས་གོ་ཆས་ཆས་ལ་གསལ།།
བྲམ་ཟེ་སེམས་པར་བྱེད་ན་གསལ། །
ཉིན་མོ་ཉི་མ་གསལ་བར་བྱེད། །
མཚན་མོ་ཟླ་བ་སྣང་བྱེད་ལྟར། །
རྟག་ཏུ་སངས་རྒྱས་གཟི་བརྗིད་ཅན། །
ཉིན་དང་མཚན་དུ་གསལ་བར་བྱེད། །

वाहितपापो ति ब्राह्मणो,
समचरिया समणो ति वुच्चति ।
पब्बाजयमत्तनो मलं,
तस्मा पब्बजितो ति वुच्चति ॥६॥

जेतवन (कोई प्रव्रजित)

वाहितपाप इति ब्राह्मणः समचर्यः श्रमण इत्युच्यते ।
प्राव्रजयन्नाऽऽत्मनो मलं तस्मात् प्रव्राजित इत्युच्यते ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུ་འོ། །

སྡིག་པ་སྤངས་པར་བྱས་ན་བྲམ་ཟེ་སྟེ། །
ཡང་དག་སྤྱོད་པ་ལྡན་ན་དགེ་སྦྱོང་ཉིད། །
རང་ཉིད་དྲི་མ་རྣམས་ལས་རབ་བྱུང་བ། །
དེས་ན་རབ་ཏུ་བྱུང་བ་ཞེས་བྱར་བརྗོད། །

जिसने पाप को (धोकर) बहा दिया, वह ब्राह्मण है; जो समता का आचरण करता है, वह श्रमण है, (चूँकि) उसने अपने (चित्त) मलों को हटा दिया, इसलिए वह प्रव्रजित कहा जाता है।

Because he has discarded evil he is called a Brahman. Because his conduct is pure he is called a Samana because he has renounced his impurities he is called a renunciate.

न ब्राह्मणस्स पहरेय्य, नास्स मुञ्चेथ ब्राह्मणो ।
धी ब्राह्मणस्स हन्तारं, ततो धी यस्स मुञ्चति ॥७॥

जेतवन सारिपुत्त (थेर)

न ब्राह्मणं प्रहरेत् नाऽस्मै मुञ्चेद् ब्राह्मणः ।
धिग् ब्राह्मणस्य हन्तारं ततो धिग् यस्मै मुंचति ॥

ཤཱ་རིའི་བུ་ལ་གསུངས་པ།

བྲམ་ཟེ་ལ་ནི་བརྡེག་མི་བྱ། |
དེ་ལ་བྲམ་ཟེ་ཁྲོ་མི་བྱ། |
ཀྱེ་མ་བྲམ་ཟེ་བརྡེག་པ་ངན། |
དེ་ལས་དེ་ལ་ཁྲོ་བ་ངན། |

ब्राह्मण (=निष्पाप) पर प्रहार नहीं करना चाहिए, और ब्राह्मण को भी उस (प्रहारदाता) पर (कोप) नहीं करना चाहिए; ब्राह्मण को जो मारता है, उसे धिक्कार है, और धिक्कार उसको भी है, जो (उसके लिए) क्रोध करता है।

One should not strike a Brahman. Nor should a Brahman be angry with this attacker. Alas for evil one who strikes a Brahman, Yet even worse than he, is the Brahman who shows his anger.

P 153 (XXXII, 74) P 203 V 389

གང་ཞིག་བྲམ་ཟེ་བརྡེག་པ་རྒྱུན། |
སྨོད་པར་བྱེད་པ་དེ་ངན་པས། |
བྲམ་ཟེ་རྣམས་ལ་བརྡེག་མི་བྱ། |
བྲན་ཟེ་སྨད་པར་མི་བྱའོ། |

न ब्राह्मणस्सेतदकिञ्चि सेय्यो,
यदा निसेधो मनसो पियेहि ।
यतो यतो हिंसमनो निवत्तति,
ततो ततो सम्मतिमेव दुक्खं ॥८॥

न ब्राह्मणस्यैतद् अकिंचित श्रेयो
यदा निषेधो मनसा प्रियेभ्यः ।
यतो यतो हिंस्रमनो निवर्तते
ततस्ततः शाम्यत्येव दुःखम् ॥

[1]ཡིད་ཀྱི་དགའ་བ་བཟློག་ན་བྲམ་ཟེ་ལ། ।
[2]འདི་ཡིས་ཕན་པ་ཅུང་ཟད་ཡོད་མིན་ཏེ། ।
ཇི་ལྟ་ཇི་ལྟར་འཚེ་བའི་སེམས་ཞི་བ། ।
དེ་ལྟ་དེ་ལྟར་སྡུག་བསྔལ་ཞི་བ་ཉིད། ।

ब्राह्मण के लिए यह बात कम कल्याण (-कारी) नहीं है, जो वह प्रिय (पदार्थों) से मन को हटा लेता है, जहाँ जहाँ मन हिंसा से मुड़ता है, वहाँ वहाँ दुःख (अवश्य) ही शान्त हो जाता है।

By abondoning concern with pleasure a Brahman gains no small advantage. In as much as it is abandoned, to just that extent is the desire to harm others pacified. In as much as it is abandoned, to just that extent is suffering pacified.

---

1 བྲམ་ཟེས་ཡིད་ཀྱི་དགའ་བ་སྤངས་པ་ཡིས།

2 བྲམ་ཟེར་ཕན་པ་ཅུང་ཟད་ཡོད་མིན་ཏེ།

यस्स कायेन वाचाय, मनसा नत्थि दुक्कटं ।
संवुतं तीहि ठानेहि, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥९॥

जेतवन महाप्रजापती गौतमी

यस्य कायेन वाचा मनसा नाऽस्ति दुष्कृतम् ।
संवृतं त्रिभिः स्थानैः तमहं ब्रवीमि ब्राह्मणम् ॥

གཽ་ཏ་མི་ལ་གསུངས་པ།

གང་གི་ལུས་དང་ངག་དང་ནི། |
ཡིད་ཀྱིས་ཉེས་པར་མི་བྱེད་པ། |
གནས་སྐབས་གསུམ་གྱིས་སྡོམ་པ་ཅན། |
དེ་ལ་བདག་ནི་བྲམ་ཟེར་བརྗོད། |

जिसके मन वचन काय से दुष्कृत (=पाप) नहीं होते, (जो इन) तीनों ही स्थानों से संवर (=संयम) -युक्त है, उसे मैं ब्राह्मण कहता हूँ।

He who does no evil through body, speech or mind, who is restrained in these three respects, I call that man a Brahman.

P 155 (XXXII, 19) P 204 V 391

གང་ཞིག་ལུས་དང་ངག་དང་ནི། |
ཡིད་ཀྱིས་ཉེས་བྱས་མི་བྱེད་ཅིང་། |
གང་ཞིག་གནས་གསུམ་ལེགས་བསྡམས་དེ། |
བྲམ་ཟེ་ཡིན་པར་ངས་གསུངས་སོ། |

यम्हा धम्मं विजानेय्य, सम्मासम्बुद्धदेसितं ।
सक्कच्चं तं नमस्सेय्य, अग्गिहुत्तं व ब्राह्मणो ॥१०॥

जेतवन — सारिपुत्त (थेर)

यस्माद् धर्मं विजानीयात् सम्यक्-संबुद्ध देशितम् ।
सत्कृत्य तं नमस्येद् अग्निहोत्रमिव ब्राह्मणः ॥

ཤཱ་རིའི་བུ་ལ་གསུངས་པ།

རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱས་བསྟན་པ་ཡི།།
ཆོས་ནི་སུ་ལས་ཤེས་གྱུར་ན། །
བཀུར་བསྟི་ཕྱག་འཚལ་དེ་ལ་བྱ། །
སྦྱིན་སྲེག་མེ་ལ་བྲམ་ཟེས་བཞིན། །

जिस (उपदेशक) से सम्यक्संबुद्ध (=बुद्ध) द्वारा उपदिष्ट धर्म को जाने, उसे (वैसे ही) सत्कारपूर्वक नमस्कार करें, जैसे अग्निहोत्र को ब्राह्मण ।

If from some person one should understand the Doctrine preached by the Fully Enlightened One, then one should reverence him devoutly as a Brahman reveres the sacrificial fire.

P 153 (XXXII, 77) — P 204 V 392

གང་ཞིག་རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱས་ཀྱིས། །
བསྟན་པའི་ཆོས་རྣམས་རྣམ་ཤེས་ན། །
དེ་ལ་བཀུར་སྟི་ཕྱག་བྱ་སྟེ། །
བྲམ་ཟེ་གཙང་མས་མེ་བཞིན་ནོ། །

न जटाहि न गोत्तेन, न जच्चा होति ब्राह्मणो।
यम्हि सच्चं च धम्मो च, सो सुची सो च ब्राह्मणो ॥११॥

जेतवन जटिल ब्राह्मण

न जटाभिर्न गोत्रैर्न जात्या भवति ब्राह्मणः।
यस्मिन् सत्यं च धर्मश्च स शुचिः स च ब्राह्मणः ॥

རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་དུའོ། །

རལ་པ་རིགས་དང་རུས་དག་གིས། །
བྲམ་ཟེ་ཉིད་དུ་མི་འགྱུར་ཏེ། །
གང་ལ་བདེན་དང་ཆོས་ཡོད་པའི། །
དག་པ་དེ་ནི་བྲམ་ཟེ་ཡིན། །

न जटा से, न गोत्र से; न जन्म से ब्राह्मण होता है, जिसमें सत्य और धर्म हैं, वही शुचि (=पवित्र) है, और वही ब्राह्मण है।

Not by matted hair, nor by family, nor by birth does one become a Brahman. It is that pure one who has both Truth and Dharma he is the Brahman.

किं ते जटाहि दुम्मेध, किं ते अजिनसाटिया ।
अब्भन्तरं ते गहनं, बाहिरं परिमज्जसि ॥१२॥

वैशाली (कूटागारशाला) (पाखंडी ब्राह्मण)

किं ते जटाभिः दुर्मेध ! किं ते ऽजिनशाट्या ।
आभ्यन्तरं ते गहनं बाहिः परिमार्जयसि ? ॥

ཡངས་པ་ཅན་དུའོ། །

སྐྲ་བོ་རལ་པས་ཁྱོད་ལ་ཅི། །
པགས་པའི་གཡང་གཞིས་ཁྱོད་ལ་ཅི། །
ཁྱོད་ཀྱི་ནང་ནི་གཙོག་པས་གང་། །
ཕྱི་རོལ་ཡོངས་སུ་བཀྲུ་བར་བྱེད། །

हे दुर्बुद्धि ! जटाओं से तेरा क्या (बनेगा), (और) मृगचर्म के पहिनने से तेरा क्या ? भीतर (दिल) तो तेरा (राग आदि मलों से) परिपूर्ण है, बाहर क्या धोता है ?

What is the use of your matted hair, O witless man ! What is the use of your antelope garment ? You beautify the outside, while within you are full of filth.

P 140 (XXXII, 8) P 205 V 394

སྨྲ་ངན་ཁྱོད་ཀྱི་རལ་པ་ཅི། །
ཁྱོད་ཀྱི་གཡང་གཞི་གྱོན་པ་ཅི། །
ཁྱོད་ནང་ཐིབས་པོར་འདུག་བཞིན་དུ། །
ཕྱི་རོལ་ལེགས་པར་བྱི་དོར་བྱེད། །

पंसुकूलधरं जन्तुं, किसं धमनिसन्थतं।
एकं वनस्मिं झायन्तं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥१३॥

राजगृह (गृध्रकूट) किसा गोतमी

पांशुकूलधरं जन्तुं कृशं धमनिसन्ततम्।
एकं वने ध्यायन्तं तमहं ब्रवीमि ब्राह्मणम् ॥

[1]བྱ་རྒོད་ཕུང་པོ་འོ་རི་ལའོ།

རྡུལ་གྱིས་བགྲིགས་པའི་གོས་གྱོན་ཞིང་། །
ལུས་ནི་རིད་ཅིང་རྒྱུས་པས་གཡོགས། །
ནགས་ན་གཅིག་པུར་བསྒོམ་བྱེད་པ། །
དེ་ལ་བདག་ནི་བྲམ་ཟེར་བརྗོད། །

जो प्राणी फटे चीथड़ों को धारण करता है, जो दुबला पतला और नसों से मढ़े शरीरवाला है, जो अकेला वन में ध्यानरत रहता है, उसे मैं ब्राह्मण कहता हूँ।

The person who wears dust-stained rags, who is emaciated, who is over-spread with veins, who meditates alone in the forest, I call that man a Brahman.

1 གྲྀདྷ་ཀཱུ་ཊ་ (བྱ་རྒོད་ཕུང་པོ་རི་) ནི་ སྟོན་པས་བཀའ་བར་བ་མཚན་ཉིད་མེད་པའི་ཆོས་འཁོར་བསྐོར་བའི་གནས་སོ། །

न चाहं ब्राह्मणं ब्रूमि, योनिजं मत्तिसम्भवं ।
भोवादि नाम सो होति, सचे होति सकिञ्चनो ।
अकिञ्चनं अनादानं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥१४॥

जेतवन (एक ब्राह्मण)

न चाऽहं ब्राह्मणं ब्रवीमि योनिज मातृसंभवम् ।
'भो वादी' नाम स भवति स वै भवति सकिंचनः ।
अकिंचनं अनादानं तमहं ब्रवीमि ब्राह्मणम् ।।

བྲམ་ཟེ་ཡིན་བཞིན་སྐྱེ་གནས་དང་། །
མ་ལས་འབྱུང་ཞེས་བདག་མི་སྨྲ། །
དེ་ནི་བྷོ་སྒྲོགས་བྱ་བ་དང་། །
དེ་ནི་ནོར་ཅན་ཡིན་དུ་ཟད། །
[1]ཅི་ཡང་མེད་ཅིང་མི་ལེན་པ། །
དེ་ལ་བདག་ནི་བྲམ་ཟེར་བརྗོད། །

माता और योनि से उत्पन्न होने से मैं (किसी को) ब्राह्मण नहीं कहता वह भो वादी है, वह (तो) संग्रही है; मैं ब्राह्मण उसे कहता हूँ, जो अपरिग्रही और लेने की (इच्छा) न रखनेवाला है ।

I do not call him a Brahman merely because of his birth of his mother, nor on account of his being saluted as a Brahman nor because of his wealth. But one who is without possessions and who, abondoning desire, takes nothing, I call that man a Brahman.

P 145 (XXXII, 18) P 206 V 396

གང་ཞིག་མ་ཡི་མངལ་སྐྱེས་ནས། །
གལ་ཏེ་འཛིན་པ་དང་བཅས་ན། །
དེ་མིང་བྷ་ཞེས་སྨྲ་བར་བརྗོད། །
བྲམ་ཟེ་ཡིན་པར་ང་མི་སྨྲ། །
ཡོངས་སུ་འཛིན་མེད་ལེན་མེད་པ། །
བྲམ་ཟེ་ཡིན་པར་ངས་གསུངས་སོ། །

---

1 ཆགས་པ་སྤྱངས་ཤིང་མི་ལེན་པ།

सब्बसंयोजनं छेत्वा, यो वे न परितस्सति ।
सङ्गातिगं विसंयुत्तं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥१५॥

राजगृह (वेणुवन) उग्गसेन (श्रेष्ठीपुत्र)

सर्वसंयोजनं छित्वा यो वै न परित्रस्यति ।
संगाऽतिगं विसंयुक्तं तमहं ब्रवीमि ब्राह्मणम् ॥

ཀུན་དུ་སྦྱོར་བ་ཀུན་བཅད་ནས། །
གང་ཞིག་ཡོངས་སུ་མི་འཛིགས་པ། །
[1]ཐོགས་པ་འདས་ཤིང་སྦྱོར་བ་བྲལ། །
དེ་ལ་བདག་ནི་བྲམ་ཟེར་བརྗོད། །

जो सारे संयोजनों (=बन्धनों) को काटता है, जो कि भय नहीं खाता, जो संग और आसक्ति से विरत है, उसे मैं ब्राह्मण कहता हूँ ।

Having cut off all fetters he is completely without fear, the one who has finished with sin and who is unfettered, I call that man a Brahaman.

---

1 ཆགས་ཐོགས་ལས་འདས་སྦྱོར་བ་བྲལ།

छेत्वा नद्धिं वरत्तं च, सन्दानं सहनुक्कमं।
उक्खित्तपलिघं बुद्धं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥१६॥

जेतवन | दो ब्राह्मण

छित्वा नन्दिं वरत्रां च सन्दानं सहनुक्रमम्।
उत्क्षिप्तपरिघं बुद्धं तमहं ब्रवीमि ब्राह्मणम् ॥

ཁྲོ་བའི་དྲྭ་བ་སྲེད་པའི་གཞེབ། །
ཐེ་ཚོམ་སྒྲོག་ནི་འཁོར་བཅས་བཅད། །
སྒྲིབ་པའི་གེགས་བསལ་སངས་རྒྱས་པ། །
དེ་ལ་བདག་ནི་བྲམ་ཟེར་བརྗོད། །

नन्दी (=क्रोध), वरत्रा (=तृष्णा रूपी रस्सी), सन्दान (=६२ प्रकार के मतवाद रूपी पगहे), और हनुक्रम (=मुँह पर बाँधने के जाबे) को काट एवं परिघ (=जूए) को फेंक जो बुद्ध (=ज्ञानी) हुआ, उसे मैं ब्राह्मण कहता हूँ।

He who has cut the strap of hatred, the thong of craving and the manacles and chain of doubt, who has cleared away the hindrances of the obscurations (of the emotions of wrong understanding), and who is Enlightened (Buddha), I call that man a Brahaman.

अक्कोसं वधबन्धं च, अदुट्ठो यो तितिक्खति ।
खन्तीबलं बलानीकं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥१७॥

राजगृह (वेणुवन) (अक्कोस) भारद्वाज

अक्रोशन् बध-बंधं च अदुष्टो यस्तितिक्षति ।
क्षान्तिबलं बलानीकं तमहं ब्रवीमि ब्राह्मणम् ॥

[1]དགྲ་དང་གཉེན་ལ་མི་འཁོན་ཞིང་། །
[2]གང་ཞིག་ཁྲོ་མེད་བཟོད་པར་བྱེད། །
བཟོད་པའི་སྟོབས་ཀྱི་དམག་སྡེ་ཅན། །
དེ་ལ་བདག་ནི་བྲམ་ཟེར་བརྗོད། །

जो बिना दूषित (चित्त) किए गाली, बध और बन्धन को सहन करता है, क्षमा बल ही जिसके बल (=सेना) का सेनापति है, उसे मैं ब्राह्मण कहता हूँ।

Abaondoning evil dispositions and being patient towards abuse, tying and binding, the one who has the strength of the army of patience, I call that man a Brahman.

P 146 (XXXII, 21) P 208 V 399

གང་ཞིག་གསོད་ཅིང་གཞེ་བ་དང་། །
སྡང་བ་མིན་ལ་བཟོད་བྱེད་དེ། །
བཟོད་པའི་བརྟུལ་ཞུགས་སྟོབས་སོགས་ཅན། །
བྲམ་ཟེ་ཡིན་པར་ངས་གསུངས་སོ། །

---

1 ངན་སེམས་སྤྲང་པའི་གཞེ་བ་དང་།

2 བཅིང་དང་སྡོམ་ལ་བཟོད་བྱེད་པ།

अक्कोधनं वतवन्तं, सीलवन्तं अनुस्सदं।
दन्तं अन्तिमसारीरं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥१८॥

राजगृह (वेणुवन) सारिपुत्त (थेर)

अक्रोधनं व्रतवन्तं शीलवन्तं अनुश्रुतम्।
दान्तं अन्तिमशरीरं तमहं ब्रवीमि ब्राह्मणम् ॥

མི་ཁྲོ་བ་དང་བརྟུལ་ཞུགས་ཅན། །
ཚུལ་ཁྲིམས་ལྡན་ཞིང་མང་དུ་ཐོས། །
[1]དུལ་ཞིང་མཐའ་མའི་ལུས་འཛིན་པ། །
དེ་ལ་བདག་ནི་བྲམ་ཟེར་བརྗོད། །

जो अक्रोध, व्रती, शीलवान, बहुश्रुत, संयमी (=दान्त) और अन्तिम शरीर वाला है, उसे मैं ब्राह्मण कहता हूँ।

He who is not hateful, but is disciplined, moral, learned, gentle, and bearing his final body (before Nirvana), I call that man a Brahaman.

P 146 (XXXII, 23) P 208 V 400

གང་ཞིག་རབ་བྱུང་ཁྲིམས་པ་དང་། །
དེ་ཕྱིར་གཉི་གར་མི་འདྲ་ཞིང་། །
འདོད་ཆུང་ཁྲིམས་ནས་མ་བྱུང་དེ། །
བྲམ་ཟེ་ཡིན་པར་ངས་གསུངས་སོ། །

1 དུལ་ཞིང་དམར་བའི་ལུས་འཛིན་པ།

वारि पोक्खरपत्ते व, आरग्गेरिव सासपो ।
यो न लिम्पति कामेसु, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥१९॥

राजगृह (वेणुवन) उप्पलवण्णा (थेरी)

वारि पुष्करपत्र इव, आराग्र इव सर्षपः ।
यो न लिप्यते कामेषु तमहं ब्रवीमि ब्राह्मणम् ॥

མེ་ཏོག་འདབ་མར་ཆུ་བཞིན་དང་། །
ཁབ་ཀྱི་རྩེ་ལ་ཡུངས་ཀར་བཞིན། །
སུ་ཞིག་འདོད་པས་མི་གོས་པ། །
དེ་ལ་བདག་ནི་བྲམ་ཟེར་བརྗོད། །

कमल के पत्ते पर जल, और आरे के नोक पर सरसों, की भांति जो भोगों में लिप्त नहीं होता, उसे मैं ब्राह्मण कहता हूँ ।

As with water on a lotus leaf, as with a mustard seed on the point of the needle, one whom desires cannot affect, I call that man a Brahman.

P 147 (XXXII, 35) P 209 V 401

པདྨའི་འདབ་ལ་ཆུ་ལྟར་དང་། །
སྐྱུང་བུའི་རྩེ་ལ་ཡུངས་ཀར་ལྟར། །
གང་ཞིག་འདོད་ལ་མི་གནས་དེ། །
བྲམ་ཟེ་ཡིན་པར་ངས་གསུངས་སོ། །

यो दुक्खस्स पजानाति, इधेव खयमत्तनो ।
पन्नभारं विसंयुत्तं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥२०॥

जेतवन (कोई ब्राह्मणी)

यो दुःखस्य प्रजानाती हैव क्षयमात्मनः ।
पन्नभारं विसंयुक्तं तमहं ब्रवीमि ब्राह्मणम् ॥

སུ་ཞིག་འདི་ན་བདག་ཉིད་ཀྱིས། ।
སྡུག་བསྔལ་ཟད་པ་རབ་ཏུ་ཤེས། ।
ཁུར་ནི་བོར་ཞིང་ཀུན་སྦྱོར་བྲལ། ।
དེ་ལ་བདག་ནི་བྲམ་ཟེར་བརྗོད། ।

जो यहीं (=इसी जन्म में) अपने दुःखों के विनाश को जान लेता है, जिसने अपने बोझ को उतार फेंका, और जो आसक्तिरहित है उसे मैं ब्राह्मण कहता हूँ ।

He who realises here in this world the destruction of sorrow, who has laid the burden aside and is fully emancipated, I call that man a Brahman.

गम्भीरपञ्ञं मेधाविं, मग्गामग्गस्स कोविदं ।
उत्तमत्थमनुप्पत्तं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥२१॥

राजगृह (गृध्रकूट) खेमा (भिक्षुणी)

गंभीरप्रज्ञं मेधाविनं मार्गामार्गस्य कोविदम् ।
उत्तमार्थमनुप्राप्तं तमहं ब्रवीमि ब्राह्मणम् ॥

མཁས་པ་ཟབ་མོ་དི་ཤེས་རབ་ཅན། །
ལམ་དང་ལམ་མ་ཡིན་པ་ཤེས། །
མཆོག་གི་དོན་ནི་རྗེས་ཐོབ་པ། །
དེ་ལ་བདག་ནི་བྲམ་ཟེར་བརྗོད། །

जो गम्भीर प्रज्ञावाला, मेधावी, मार्ग अमार्ग का ज्ञाता, उत्तम पदार्थ (=सत्य) को पाये है, उसे मैं ब्राह्मण कहता हूँ ।

The learned one of profound wisdom who knows the right and the wrong way, who has reached the highest goal, I call that man a Brahman.

P 149 (XXXII, 44) P 210 V 403

ཤེས་རབ་ཟབ་ཅིང་ཡིད་གཞུངས་ལ། །
ལམ་དང་ལམ་མིན་རྣམས་ལ་མཁས། །
གང་ཞིག་དོན་མཆོག་རྗེས་ཐོབ་དེ། །
བྲམ་ཟེ་ཡིན་པར་ངས་གསུངས་སོ། །

असंसट्ठं गहट्ठेहि, अनागारेहि चूभयं।
अनोकसारिमप्पिच्छं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥२२॥

जेतवन (पब्भारवासी) तिस्स (थेर)

असंसृष्टं गृहस्थैः अनागारैश्चोभाभ्याम्।
अनोकःसारिणं अल्पेच्छं तमहं ब्रवीमि ब्राह्मणम् ॥

ཁྱིམ་པ་དང་ནི་རབ་བྱུང་སྟེ། |
གཉིས་ཀ་ལ་ཡང་འདྲེས་མི་བྱེད། |
ངེས་མེད་རྒྱུ་ཞིང་འདོད་པ་ཆུང་། |
དེ་ལ་བདག་ནི་བྲམ་ཟེར་བརྗོད། |

घर वाले (=गृहस्थ) और बेघरवाले दोनों ही में जो लिप्त नहीं होता, जो बिना ठिकाने के घूमता तथा बेचाह है, उसे मैं ब्राह्मण कहता हूँ।

He who is intimate with neither householders nor homeless ones, who wanders without a fixed abode, and who has few desires, I call that man a Brahman.

P 146 (XXXII, 23) P 210 V 404

གང་ཞིག་རབ་བྱུང་ཁྱིམ་པ་དང་། |
དེ་ཕྱིར་གཉི་གར་མི་འདྲེས་ཞིང་། |
འདོད་ཆུང་ཁྱིམ་ནས་མ བྱུང་དེ། |
བྲམ་ཟེ་ཡིན་པར་ངས་གསུངས་སོ། |

निधाय दण्डं भूतेसु, तसेसु थावरेसु च।
यो न हन्ति न घातेति, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥२३॥

जेतवन (कोई भिक्षु)

निधाय दण्डं भूतेषु त्रसेषु स्थावरेषु च।
यो न हन्ति न घातयति तमहं ब्रवीमि ब्राह्मणम् ॥

གང་གིས་རྒྱུ་དང་མི་རྒྱུ་བའི། །
འབྱུང་པོ་རྣམས་ལ་ཆད་པ་སྤངས། །
གསོད་པར་མི་བྱེད་བཏེག་མི་བྱེད། །
དེ་ལ་བདག་ནི་བྲམ་ཟེར་བརྗོད། །

चर-अचर (सभी) प्राणियों में प्रहारविरत हो, जो न मारता है, न मारने की प्रेरणा करता है, उसे मैं ब्राह्मण कहता हूँ।

He who has laid aside the cudgel towards beings, whether moving or stationary, who neither kills nor beats others, I call that man a Brahman.

अविरुद्धं विरुद्धेसु, अत्तदण्डेसु निब्बुतं।
सादानेसु अनादानं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥२४॥

जेतवन   चार श्रामणेर

अविरुद्धं विरुद्धेषु, आत्तदण्डेषु निवृत्तम्।
सादानेष्वनादानं तमहं ब्रवीमि ब्राह्मणम् ॥

གཞེ་བའི་ནང་ན་མི་གཞེ་ཞིང་། ।
དབྱུག་ཐོགས་ནང་ན་ཞི་བར་སྤྱོད། ।
ལེན་པ་ཅན་ནང་མི་ལེན་པ། ।
དེ་ལ་བདག་ནི་བྲམ་ཟེར་བརྗོད། ।

जो विरोधियों के बीच विरोध रहित रहता है; जो दण्डधारियों के बीच (दण्ड) रहित है, संग्राहियों में जो संग्रहरहित है, उसे मैं ब्राह्मण कहता हूँ।

He who is friendly amongst the hostile, who is peaceful amongst those with upraised clubs, and who is unattached amongst the attached, I call that man a Brahman.

यस्स रागो च दोसो च, मानो मक्खो च पातितो ।
सासपोरिव आरग्गा, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥२५॥

राजगृह (वेणुवन) महापन्थक (थेर)

यस्य रागश्च द्वेषश्च मानो म्रक्षश्च पातितः ।
सर्षप इवाऽऽराग्रात् तमहं ब्रवीमि ब्राह्मणम् ॥

ཁབ་ཀྱི་རྩེ་ནས་ཡུངས་ཀར་བཞིན། །
གང་གི་འདོད་ཆགས་ཞེ་སྡང་དང་། །
ང་རྒྱལ་འཁྲུག་རོག་ལྷུང་[1]གྱུར་བ། །
དེ་ལ་བདག་ནི་བྲམ་ཟེར་བརྗོད། །

आरे के ऊपर सरसों की भाँति; जिसके (चित्त से) राग, द्वेष, मान, डाह फेंक दिये गये हैं, उसे मैं ब्राह्मण कहता हूँ ।

From whom desire, hatred, pride, jealousy are fallen off, like a mustard seed from the point of a needle, I call that man a Brahman.

P 149 (XXXII, 49) P 212 V 407

སྐྱུང་གུའི་རྩེ་ལ་ཡུངས་ཀར་ལྟར། །
གང་ཞིག་འདོད་ཆགས་ཞེ་སྡང་དང་།།
ང་རྒྱལ་འཆབ་པ་འཛེམས་པ་དེ། །
བྲམ་ཟེ་ཡིན་པར་ངས་གསུངས་སོ། །

1 སྤྱངས་པའི་དོན།

अकक्कसं विञ्ञापनिं, गिरं सच्चमुदीरये ।
याय नाभिसजे कञ्चि, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥२६॥

राजगृह (वेणुवन) पिलिन्द वच्छ (थेर)

अकर्कशां विज्ञापनीं गिरं सत्यां उदीरयेत् ।
यथा नाऽभिषजेत् किंचित् तमहं ब्रवीमि ब्राह्मणम् ॥

རྩུབ་བ་རེག་བྲལ་ཞིང་ཡོངས་གྲགས་ཀྱི། ।
བདེན་པའི་གདམ་ནི་གང་སྨྲས་པས། ।
སུ་ལ་ཡང་ནི་མི་གནོད་པ། ।
དེ་ལ་བདག་ནི་བྲམ་ཟེར་བརྗོད། ।

(जो इस प्रकार की) अकर्कश, आदरयुक्त (तथा) सच्ची वाणी को बोले कि, जिससे कुछ भी पीड़ा न होवे, उसे मैं ब्राह्मण कहता हूँ ।

Whoever utters gentle, clearly spoken, true words and by this gives offence to none, I call that man a Brahman.

योध दीघं व रस्सं वा, अणु थूलं सुभासुभं ।
लोके अदिन्नं नादियति, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥२७॥

जेतवन | कोई स्थविर

य इह दीर्घं वा ह्रस्वं वाऽणुं स्थूलं शुभाऽशुभम् ।
लोकेऽदत्तं नादत्ते तमहं ब्रवीमि ब्राह्मणम् ॥

གང་གིས་རིང་པོ་ཐུང་ངུ་འམ། |
ཕྲ་སྦོམ་ལེགས་ཉེས་གང་ཡང་རུང་། |
འཇིག་རྟེན་མ་བྱིན་མི་ལེན་པ། |
དེ་ལ་བདག་ནི་བྲམ་ཟེར་བརྗོད། |

(चीज) चाहे दीर्घ हो या लघु, छोटी हो या मोटी, शुभ हो या अशुभ, जो संसार में (किसी भी) बिना दी चीज को नहीं लेता, उसे मैं ब्राह्मण कहता हूँ ।

He who in this world takes nothing that is not given to him, be it long or short, small or great, good or bad, I call that man a Brahman.

P 147 (XXXII, 29) | P 213 V 409

གང་ཞིག་ཐུང་དང་རིང་བ་དང་། |
ཕྲ་སྦོམ་དགེ་དང་མི་དགེ་དང་། |
འཇིག་རྟེན་ཅུང་ཟད་མི་ལེན་དེ། |
བྲམ་ཟེ་ཡིན་པར་ངས་བསྒྲུངས་སོ། |

आसा यस्स न विज्जन्ति, अस्मिं लोके परम्हि च ।
निरासासं विसंयुत्तं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥२८॥

जेतवन | सारिपुत्त (थेर)

आशा यस्य न विद्यन्तेऽस्मिन् लोके परस्मिन् च ।
निराशयं विसंयुक्तं तमहं ब्रवीमि ब्राह्मणम् ॥

འཇིག་རྟེན་འདི་དང་གཞན་དུ་ཡང་། །
གང་ལ་ཆགས་པའི་གཞི་མེད་པ། །
ཆགས་པའི་གཞི་མེད་ཀུན་སྦྱོར་བྲལ། །
དེ་ལ་བདག་ནི་བྲམ་ཟེར་བརྗོད། །

इस लोक और परलोक के विषय में जिसकी आशायें (=चाह) नहीं रह गई हैं, जो आशारहित और आसक्तिरहित है, उसे मैं ब्राह्मण कहता हूँ।

He who has no basis for desires, whether in this world or in the next, who has no basis for desires and is free from all fetters, I call that man a Brahman.

P 150 (XXXII) | P 213 V 410

གང་ཞིག་འཇིག་རྟེན་འདི་དང་ནི། །
ཕ་རོལ་ལ་ཡང་སྲེད་མེད་ཅིང་། །
སྲིད་པའི་སྲེད་པ་ཡོངས་ཟད་དེ། །
བྲམ་ཟེ་ཡིན་པར་ངས་གསུངས་སོ། །

यस्सालया न विज्जन्ति, अञ्ञाय अकथङ्कथी ।
अमतोगधमनुप्पत्तं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥२९॥

जेतवन　　　　　　　　　　　　　　　　　　महामोग्गलान (थेर)

यस्याऽऽलया न विद्यन्त आज्ञायाऽकथंकथी ।
अमृतावगाधमनु प्राप्तं तमहं ब्रवीमि ब्राह्मणम् ॥

གང་ལ་ཀུན་གཞི་མེད་གྱུར་ཅིང་། ।
ཀུན་ཤེས་ཐེ་ཚོམ་མི་ཟ་བ། ।
བདུད་རྩི་ཁོང་དུ་ཆུད་པ་ཐོབ། ।
དེ་ལ་བདག་ནི་བྲམ་ཟེར་བརྗོད། ।

जिसको आलय (=तृष्णा) नहीं है, जो भली प्रकार जानकर अकथ (-पद) का कहनेवाला है, जिसने गाढ़े अमृत को पा लिया; उसे मैं ब्राह्मण कहता हूँ ।

He who has no basis at all (from which samsara can develop, i. e. no ignorance), who, knowing all, is free from doubts, who has realised the Deathless (Nirvana), I call that man a Brahman.

योध पुञ्ञं च पापं च, उभो सङ्गमुपच्चगा ।
असोकं विरजं सुद्धं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥३०॥

श्रावस्ती (पूर्वाराम) रेवत (थेर)

य इह पुण्यं च पापं चोभयोः संगं उपात्यगात् ।
अशोकं विरजं शुद्धं तमहं ब्रवीमि ब्राह्मणम् ॥

འདི་ན་བསོད་ནམས་སྡིག་པ་ཡི། །
ཐོགས་པ་གཉིས་པོ་གང་གིས་སྤངས། །
མྱ་ངན་མེད་ཅིང་རྡུལ་མེད་དག །
དེ་ལ་བདག་ནི་བྲམ་ཟེར་བརྗོད། །

जिसने यहाँ पुण्य और पाप दोनों की आसक्ति को छोड़ दिया, जो शोकरहित, निर्मल (और) शुद्ध है, उसे मैं ब्राह्मण कहता हूँ ।

He who here in this world has transcended attachment to both good and evil, who is sorrowless, stainless, and pure, I call that man a Brahman.

चन्दं व विमलं सुद्धं, विप्पसन्नमनाविलं ।
नन्दीभवपरिक्खीणं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥३१॥

जेतवन — चन्दाभ (थेर)

चन्द्रमिव विमलं शुद्धं विप्रसन्नमनाविलम ।
नन्दीभवरिक्षीणं तमहं ब्रवीमि ब्राह्मणम् ॥

དྲི་མ་མེད་པ་ཟླ་བ་བཞིན། ।
དག་ཅིང་དྭངས་ལ་ར་རི་མེད། ।
དགའ་བའི་སྲིད་པ་ཡོངས་སུ་ཟད། ।
དེ་ལ་བདག་ནི་བྲམ་ཟེར་བརྗོད། ।

जो चन्द्रमा की भाँति विमल, शुद्ध, स्वच्छ=अनाविल है, (तथा जिसकी) सभी जन्मों की तृष्णा नष्ट हो गई है, उसे मैं ब्राह्मण कहता हूँ।

He who is spotless as the moon, who is pure, clear and without fault, and who has destroyed desire for worldly joy, I call that man a Brahman.

P 148 (XXXII, 39) — P 215 V 413

ཟླ་བ་དག་ཅིང་དྲི་མེད་ལ། ।
སྐྱོན་བྲལ་རབ་ཏུ་རང་བ་ལྟར། ।
སྲིད་ལ་དགའ་བ་ཡོངས་སྤངས་དེ ।
བྲམ་ཟེ་ཡིན་པར་ངས་གསུངས་སོ། །

यो इमं पलिपथं दुग्गं, संसारं मोहमच्चगा ।
तिण्णो पारगतो झायी, अनेजो अकथङ्कथी ।
अनुपादाय निब्बुतो, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥३२॥

कुण्डिया (कौलिय) सीवलि (थेर)

य इमं प्रतिपथं दुर्गं संसारं मोहमत्यगात् ।
तीर्ण पारगतो ध्याय्यनेजोऽकथकथी ।
अनुपादाय निर्वृतः तमहं ब्रवीमि ब्राह्मणम् ॥

གང་འདིར་ལོག་ལམ་བགྲོད་དཀའ་བའི། །
འཁོར་བ་རྨོངས་པ་སྤངས་བྱས་ཏེ། །
བརྒལ་ཅིང་ཕ་རོལ་སོན་གྱུར་པ། །
བསམ་གཏན་གཡོ་མེད་ཐེ་ཚོམ་ཆོད། །
ཉེ་བར་ལེན་པ་མེད་ཅིང་ཞི། །
དེ་ལ་བདག་ནི་བྲམ་ཟེར་བརྗོད། །

जिसने इस दुर्गम संसार (=जन्म मरण) के चक्कर में डालनेवाले मोह (रूपी) उलटे मार्ग को त्याग दिया, जो (संसार से) पारंगत, ध्यानी तथा तीर्ण (=तर गया) है, उसे मैं ब्राह्मण कहता हूँ ।

He who in this world has left behind the difficult to traverse misleading path of the delusions of the cycle of conditioned rebirth, who has crossed over and gone beyond, who has unagitated meditation free of doubts, and who, free of grasping, is pacified, I call that man a Brahman.

योध कामे पहन्त्वान, अनागारो परिब्बजे ।
कामभवपरिक्खीणं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥३३॥

जेतवन | सुन्दर समुद्द (थेर)

य इह कामान् प्रहायाऽनागारः परिव्रजेत् ।
कामभवपरिक्षीणं तमहं ब्रवीमि ब्राह्मणम् ॥

འདི་ན་གང་ཞིག་འདོད་པ་རྣམས། །
སྤངས་ནས་ཁྱིམ་མེད་རབ་ཏུ་བྱུང་། །
འདོད་པའི་དངོས་པོ་ཡོངས་ཟད་པ། །
དེ་ལ་བདག་ནི་བྲམ་ཟེར་བརྗོད། །

जो यहाँ भोगों को छोड़, बेघर हो प्रव्रजित (=संन्यासी) हो गया है, जिसके भोग और जन्म नष्ट हो गए, उसे मैं ब्राह्मण कहता हूँ ।

He who in this world, giving up desires renounces and becomes a homeless one, and who has finished his tendency towards desire, I call that man a Brahman.

P 149 (XXXII, 46) | P 216 V 415

གང་ཞིག་འདོད་པ་ལེགས་སྤངས་ཤིང་། །
ཁྱིམ་མེད་པར་ནི་རབ་བྱུང་སྟེ། །
འདོད་པའི་ཟག་པ་ཡོངས་ཟད་དེ། །
བྲམ་ཟེ་ཡིན་པར་ངས་གསུངས་སོ། །

योध तण्हं पहन्त्वान, अनागारो परिब्बजे ।
तण्हाभवपरिक्खीणं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥३४॥

राजगृह (वेणुवन) जेटिल (थेर)

य इह तृष्णां प्रहायाऽनागारः परिब्रजेत् ।
तृष्णाभवपरिक्षक्षीणं तमहं ब्रवीमि ब्राह्मणम् ॥

འདི་ན་གང་ཞིག་སྲེད་པ་རྣམས། །
སྤངས་ནས་ཁྱིམ་མེད་རབ་ཏུ་བྱུང་། །
སྲེད་པའི་དངོས་པོ་ཡོངས་ཟད་པ། །
དེ་ལ་བདག་ནི་བྲམ་ཟེར་བརྗོད། །

जो यहाँ तृष्णा को छोड़, बेघर बन प्रव्रजित है, जिसकी तृष्णा और (पुनर्जन्म) नष्ट हो गये, उसे मैं ब्राह्मण कहता हूँ ।

He who in this world, giving up craving, renounces and becomes a homeless one and who has finished his tendency towards craving, I call that man a Brahman.

हित्वा मानुसकं योगं, दिब्बं योगं उपच्चगा।
सब्बयोगविसंयुत्तं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥३५॥

राजगृह (वेणुवन) (भूतपूर्व नट भिक्षु)

हित्वा मानुषकं योग दिव्यं योगं उपात्यगात्।
सर्वयोगविसंयुक्तं तमहं ब्रवीमि ब्राह्मणम् ॥

མི་ཡི་སྦྱོར་བ་སྤངས་བྱས་ཤིང་། ।
ལྷ་ཡི་སྦྱོར་བ་རབ་བཏང་སྟེ། ।
སྦྱོར་བ་ཀུན་དང་མི་ལྡན་པ། ।
དེ་ལ་བདག་ནི་བྲམ་ཟེར་བརྗོད། ।

मनुष्य (=भोगों के) लाभों को छोड़, दिव्य (भोगों के) लाभ को भी (जिसने) त्याग दिया, सारे ही लाभों में जो आसक्त नहीं है, उसे मैं ब्राह्मण कहता हूँ।

He who, discarding human bonds and throwing off attachment for existence as a God, completely free of all bonds, I call that man a Brahman.

P 150 (XXXII, 54) P 217 V 417

མི་ཡི་སྦྱོར་བ་སྤངས་ནས་སུ། ।
ལྷའི་སྦྱོར་བ་རབ་འདས་ཤིང་། ।
སྦྱོར་བ་ཀུན་དང་རྣམ་བྲལ་དེ། ।
བྲམ་ཟེ་ཡིན་པར་ངས་གསུངས་སོ། ।

हित्वा रतिं च अरतिं च, सीतिभूतं निरुपधिं ।
सब्बंलोकाभिभुं वीरं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥३६॥

हित्वा रतिं चाऽरतिं च शीतीभूतं निरूपधिम् ।
सर्वलोकाऽभिभुवं वीरं तमहं ब्रवीमि ब्राह्मणम् ॥

དགའ་དང་མི་དགའ་བོར་བྱས་ཏེ། །
བསིལ་བར་གྱུར་ཅིང་ཆགས་པ་བྲལ། །
དཔའ་བོ་འཇིག་རྟེན་ཀུན་གནོན་པ། །
དེ་ལ་བདག་ནི་བྲམ་ཟེར་བརྗོད། །

रति और अरति (=घृणा) को छोड़, जो शीतल-स्वभाव (तथा) क्लेशरहित है, (जो ऐसा) सर्वलोकविजयी, वीर है, उसे मैं ब्राह्मण कहता हूँ ।

He who has given up likes and dislikes, who is cooled and without attachment, the hero who has conquered the world, I call that man a Brahman.

चुतिं यो वेदि सत्तानं, उपपत्तिं च सब्बसो।
असत्तं सुगतं बुद्धं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥३७॥

राजगृह (वेणुवन) बङ्गीस (थेर)

च्युतिं यो वेद सत्त्वानां, उपपत्तिं च सर्वशः।
असक्तं सुगतं बुद्धं तमहं ब्रवीमि ब्राह्मणम् ॥

ཐམས་ཅད་ཀུན་དུ་སེམས་ཅན་གྱི། ।
འཆི་འཕོ་བ་དང་སྐྱེ་བ་རིག ।
ཆགས་མེད་བདེར་གཤེགས་སངས་[1]རྒྱས་པ། ।
དེ་ལ་བདག་ནི་བྲམ་ཟེར་བརྗོད། ।

जो प्राणियों की च्युति (=मृत्यु) और उत्पत्ति को भली प्रकार जानता है, (जो) आशक्तिरहित सुगत (=सुन्दर) गति को प्राप्त और बुद्धि (=ज्ञानी) है उसे मैं ब्राह्मण कहता हूँ।

He who in every way knows the death and rebirth of beings, (understands impermanence), he who is detached, has gone to happiness and has wisdom, I call that man a Brahman.

P 151 (XXXII, 59) P 218 V 419

གང་ཞིག་སེམས་ཅན་འཆི་འཕོ་དང་། ।
སྐྱེ་བ་ཐམས་ཅད་རྟོགས་གྱུར་པ། ।
རྟོག་མེད་སངས་རྒྱས་སྨྲ་བ་དེ། ।
བྲམ་ཟེ་ཡིན་པར་ངས་གསུངས་སོ། ।

1 ཤེས་རབ་ཅན།

यस्स गतिं न जानन्ति, देवा गन्धब्बमानुसा ।
खीणासवं अरहन्तं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥३८॥

यस्य गतिं न जानन्ति देव-गंधर्व मानुषाः ।
क्षीणास्रवं अरहन्तं तमहं ब्रवीमि ब्राह्मणम् ॥

གང་གི་འགྲོ་བ་ལྷ་རྣམས་དང་།
དྲི་ཟ་མི་ཡིས་མི་ཤེས་པར།
ཟག་པ་ཟད་ཅིང་དགྲ་བཅོམ་པ།
དེ་ལ་བདག་ནི་བྲམ་ཟེར་བརྗོད།

जिसकी गति (=पहुँच) को देवता, गन्धर्व और मनुष्य नहीं जानते, जो क्षीणास्रव (=रागादिरहित) और अर्हत् है, उसे मैं ब्राह्मण कहता हूँ ।

He whose path neither the gods, nor spirits, nor men know, who has destroyed all taints and is an Arahat, I call that man a Brahman.

P 150 (XXXII, 55) P 218 V 420

གང་ཞིག་ལྷ་དང་དྲི་ཟ་དང་།
མི་ཡི་འགྲོ་བ་མི་ཤེས་ཤིང་།
ཞི་བའི་འགྲོ་བ་མི་ཤེས་དེ།
བྲམ་ཟེ་ཡིན་པར་ངས་གསུངས་སོ། །

यस्स पुरे च पच्छा च, मज्झे च नत्थि किञ्चनं ।
अकिञ्चनं अनादानं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥३९॥

राजगृह (वेणुवन) धम्मदिन्ना (थेरी)

यस्य पुरश्च पश्चाच्च मध्ये च नास्ति किंचन ।
अकिंचनं अनादानं तमहं ब्रवीमि ब्राह्मणम् ॥

གང་ལ་སྔོན་དང་ཕྱི་མ་དང་།
དཀྱིལ་ན་ཅི་ཡང་མི་བདོག་ཅིང་།
ཅི་ཡང་མེད་ཅིང་ལེན་མེད་པ།
དེ་ལ་བདག་ནི་བྲམ་ཟེར་བརྗོད།

जिसके पूर्व, पश्चात् और मध्य में कुछ नहीं है, जो परिग्रहरहित = अदानरहित है, उसे में ब्राह्मण कहता हूँ ।

He who holds on to nothing whether past, future, or present, who has nothing and is free of grasping, I call that man a Brahman.

उसभं पवरं वीरं, महेसिं विजिताविनं ।
अनेजं न्हातकं बुद्धं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥४०॥

जेतवन अङ्गुलिमाल (थेर)

ऋषभं प्रवरं वीरं महर्षिं विजितवन्तनम् ।
अनेजं स्नातकं बुद्धं तमहं ब्रवीमि ब्राह्मणम् ॥

སོར་ཕྲེང་ཅན་ལ་གསུངས་པ།

ཁྱུ་མཆོག་གཙོ་བོ་དཔའ་བོ་སྟེ། ।
དྲང་སྲོང་ཆེན་པོ་རྣམ་པར་རྒྱལ། ।
[1]གཡོ་མེད་ཁྲུས་མཛད་སངས་རྒྱས་པ། ।
དེ་ལ་བདག་ནི་བྲམ་ཟེར་བརྗོད། ।

(जो) ऋषभ (=श्रेष्ठ), प्रवर, वीर, महर्षि, विजेता, अकम्प्य, स्नातक और बुद्ध है उसे मैं ब्राह्मण कहता हूँ ।

The supreme one, the leader, the hero, the great sage, the conqueror, the unwavering, purified one possessed of wisdom, I call that man a Brahman.

P 151 (XXXII, 61) P 219 V 422

ཐུབ་པ་རྣམ་རྒྱལ་དྲང་སྲོང་ཆེ། ।
ཁྱུ་མཆོག་རབ་མཆོག་གླང་ཆེན་མཆོག ।
བཀུར་མེད་ཁྲུས་བྱས་སངས་རྒྱས་དེ། ।
བྲམ་ཟེ་ཡིན་པར་ངས་གསུངས་སོ། ।

1 གཡོ་མེད་དག་པ་ཤེས་རབ་ཅན།

पुब्बेनिवासं यो वेदि, सग्गापायं च पस्सति,

अथो जातिक्खयं पत्तो, अभिञ्ञावोसितो मुनि ।

सब्बवोसितवोसानं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥४१॥

जेतवन | देवहित (ब्राह्मण)

पूर्वनिवासं यो वेद स्वर्गाऽपायं च पश्यति ।

अथ जातिक्षणयं प्राप्तोऽभिज्ञा व्यवसितो मुनिः ।

सर्वव्यवसितव्यवसान तमहं ब्रवीमि ब्राह्मणम् ॥

གང་གིས་སྔོན་གྱི་གནས་མཁྱེན་ཅིང་། །

མཐོ་རིས་དང་ནི་དམྱལ་བ་གཟིགས། །

སྐྱེ་བ་ཟད་པ་བརྙེས་གྱུར་ཏེ། །

མངོན་ཤེས་མཐར་ཕྱིན་ཐུབ་པ་ནི། །

མཛད་པ་ཐམས་ཅད་ཡོངས་མཛད་པ། །

དེ་ལ་བདག་ནི་བྲམ་ཟེར་བརྗོད། །

བྲམ་ཟེའི་སྡེ་ཚན་ཏེ། ལེའུ་ཉེར་དྲུག་པའོ། །

जो पूर्व जन्म को जानता है, स्वर्ग और अगति को जो देखता है; और जिसका (पुनः) जन्म क्षीण हो गया (जो) अभिज्ञा (=दिव्य ज्ञान) परायण है उसे मैं ब्राह्मण कहता हूँ ।

He who knows his former abodes (previous lives) who sees heaven and hell, who has reached the end of births, who is the sage with perfected superior knowledge, and who has done all that had to be done, I call that man a Braham.

P 150 (XXXII, 57) P 220 V 423

གང་ཞིག་སྔོན་གྱི་གནས རྟོགས་ཤིང་། །

མཐོ་རིས་ངན་སོང་མཐོང་བ་དང་། །

དེ་ནས་སྐྱེ་བ་ཟད་ཐོབ་པའི། །

ཐུབ་པ་མངོན་ཤེས་ལ་བརྟེན་པ། །

སྡུག་བསྔལ་ཐ་མ་རབ་ཤེས་ཏེ། །

བྲམ་ཟེ་ཡིན་པར་ངས་གསུངས་སོ། །

शुद्धि-पत्र

पृ० सं०	भाषा	अशुद्ध	शुद्ध
7	अं०	P 10	P 106
,,	,,		V 7
8	पा०	असुमानुपस्सि	असुभानुपस्सि
14	,,	(XXXI)	(XXXI, 13)
18			श्रावस्ती (जेतवन) सुमना देवी
24	पा०	सतीमतो	सतीमतो
26			जेतवन वालनक्खत घुट्ठ
29			जेतवन दो मित्र भिक्षु
31	,,	उह	डहं
,,	सं०	भिक्ष:	भिक्षु:
32	सं०	तिल्स	तिस्स
36	,,	सुदुर्शशं	सुदुर्दशं
37	,	दूरगमं	दूरगमं
42	,,	द्विषं	द्विषयत्
46	अं०	1	17
57	सं०	विदन्ति	विन्दति
58	,,	उज्फिते	उज्झिते
59	सं०	सम्यक्र्	सम्यक्
63	अं०	(XXX 22)	(XXV, 22)
64	,,	(XXX, 13)	(XXV, 13)
68	हि०	अनुपात	अनुताप
73	सं०	आवासेसु	आवासेषु
76	सं०	प्रवत्तारं	प्रवक्तारं
83	,,	नोच्चावयं	नोच्चावचं
84	पा०	न सीलवा	स सीलवा
86	अं०	(XYIX 38)	(XXIX 38)
92	सं०	शकुन्तानं	शकुन्तानां
95	,,	इन्द्रकीलोपमस्ताहक्	इन्द्रकीलोपमस्ताह्क्
,,	,,	हद	ह्रद
98	,,	यत्थारहन्तो	यत्रारहन्तो
109	पा०	अभिवादनसीलिस्स	अभिवादनसीलस्स
113	सं०	जीवे अपस्सं	जीवेद् अपश्यन्
,,	,,	सेय्यो पस्सतो	श्रेय: पश्यत्
130	,,	सवं	सर्वं
132	अं०	ow	on

पृ० सं०	भाषा	अशुद्ध	शुद्ध
133	सं०	स्पर्थेयुस्त्वाम्	स्पृथेयुस्त्वाम्
139	सं०	परिज्ञयं	परिक्षयं
143	पा०	लोकेस्मि	लोकस्मि
148	सं०	रोगनीपभङ्गुरम्	रोगनीडंप्रभङ्गुरम्
149	,,	कपोतकान्यस्थीति	कपोतकान्यस्थीनि
169	,,	परम	परत्र
170	,,	,,	,,
176	हि०	ले जाते हैं	ले जाये जाते हैं।
188	,,	सम्मासम्बुद्धसावको	सम्यक्सम्बुद्धश्रावकः
200	पा०	मनस्सेसु	मनुस्सेसु
209	,,	चान्दिमा	चन्दिमा
228	,,	तूष्णीमासीत्रं	तूष्णीमासीनं
,,	,,	बहुमाणिनाम	बहुभाणिनाम
229	,,	ब चैनहि	न चैतहि
243	,,	परम	परत्र
244	पा०	मिक्खवो	भिक्खवो
247	हि०	पाँच उपासक	पाँच सौ उपासक
250	सं०	रत्ति	रात्रौ
263	,,	भ को	भवति ईर्षुको
275	,,	दर्शनस्थ	दर्शनस्य
277	,,	कुष्माभिः	युष्माभिः
279	अं०	P 9	P 6
295	,,	P 152 (XXXII, 72)	P 155 V 294
307	हि०	खुन्दरी	सुन्दरी
321	पा०	नागवर्ग	नागवग्गो
328	हि०	मनही	मन की
,,	सं०	मातंमोऽरण्य	मातंगोऽरण्य
335	,,	मनुजस्स	मनुजस्य
,,	,,	वद्धते	वर्द्धते
354	,,	साय	स्वयम्
368	पा०	से वे	स वे
370	अं०	P 97	P 87
374	सं०	विश्यतः	विपश्यतः
387	पा०	विराजमासीनं	विरजमासीनं

गाथा-सूची

